

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЮРИСТА: ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 28 березня 2018 р.)

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЮРИСТА:
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ
ФОРМУВАННЯ**

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 28 березня 2018 року)*

м. Дніпро
2018

УДК 342.2(477) “1917”
П 84

*Затверджено Науково-методичною
радою Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 23 травня 2018 року)*

П 84 Професійна компетентність юриста: перспективні напрями та тенденції формування: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 березня 2018 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2018. – 209 с.

ISBN 978-617-7665-22-8

Редакційна колегія:

*Грицай Ірина Олегівна, кандидат юридичних наук, доцент;
Маркіна Лідія Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент;
Мороз Валентина Яківна, кандидат філологічних наук, доцент;
Царьова Ірина Валеріївна, кандидат філологічних наук;
Крюченко Юлія Юріївна, викладач.*

У збірнику вміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції: «Професійна компетентність юриста: перспективні напрями та тенденції формування», яка відбулася у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ.

Матеріали друкуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Видання адресоване педагогам, науковцям, аспірантам, студентам та усім, хто цікавиться проблемами історії державності України.

ISBN 978-617-7665-22-8

УДК 342.2(477) “1917”

© ДДУВС, 2018
© Автори матеріалів, 2018

З М І С Т

Вступне слово	8
Бабенко К.С. Науково-дослідницька діяльність студентів як шлях формування професійних компетентностей	9
Bilous D. Psychological Side of the Legal Profession	10
Білун В.А. Підходи дослідження конституційного дискурсу	12
Богатирьова Г.А. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх юристів засобами мультимедійних технологій.....	14
Варбанський О.В. Структурні складові юридичної компетентності.....	17
Варданян Л.К. Формування професійної компетентності майбутніх юристів.....	19
Вербицька А.Ю., Мороз В.Я. Професійна компетентність майбутнього юриста: проблеми та перспекти вирішення.....	21
Вознюк Л.В. Розвиток професійної компетентності особистості педагога в системі неперервної освіти.....	23
Воропаєва І.Г. Соціальні мережі як інструмент формування комунікативної компетентності майбутніх юристів.....	26
Гальцева Т.О. Навчальна самоефективність як необхідна умова професійного становлення.....	29
Грицай І.О. Професійна компетентність як цільова орієнтація сучасної юридичної освіти.....	32
Головіна О.В. Особливості підготовки юристів у системі освіти Литовської Республіки	34
Голубєва О.В. Моральний аспект професійної компетентності юриста ...	36
Gudina Y. Possibility and Moral Side of Using Miranda's Warning by Ukrainian Police.....	38

Гурков А.В. Формирование компетенции владения интернет-технологиями курсантами УО МВД.....	41
Danovski R. Das System Der Ausbildung in Deutschland.....	43
Dvorniak Y. The Professional Competence of the Prosecutor and the Basic Behavioral Requirements	44
Dzharaeva A. Professional Competence of a Lawyer.....	47
Єфіменко А.С. Формування професійної відповідальності студентів-юристів на засадах компетентнісного підходу.....	49
Zhushman I. Competence of a Lawyer	51
Завізон О.С. Основні напрями діяльності юриста у контексті компетентнісного підходу.....	53
Zaichenko V. TOLES (Test of Legal English Skills) – The World Leader in Testing Knowledge of Legal English.....	56
Калюжна А.О. Критичне мислення: методологічні засади та педагогічні засоби формування.....	62
Канашевич-Адыгезалова Д.А. Межкультурная компетентность в системе компетенций современного юриста.....	66
Kizil M.A. Formation of Professional Competence of the Future Specialist-Lawyer in the Process of Studing Foreign Languages.....	68
Козаченко В.В. Юридична англійська термінологія як засіб розвитку мовної компетентності юристів.....	71
Kozubai I. V. Competence-Based Approach in Learning Foreign Language as One of the Main Components for European Legal Professionals.....	74
Кононець В.П. Правове регулювання досліджень осіб з використанням поліграфа, як засіб забезпечення отримання інформації.....	76
Краснощок А.В., Савченко А.В. Умови формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців.....	81

Крупіцька А.В., Ядловська О.С. Роль гуманітарних дисциплін у навчальній діяльності студентів-юристів.....	83
Крюченко Ю.Ю. Комунікативна компетентність студентів-юристів.....	87
Кукса О.О. Оцінювання якості навчальної діяльності студентів на засадах компетентнісно орієнтованого підходу.....	89
Левенець О.С. Професійна компетентність юриста у практичній діяльності.....	91
Лучанінова О.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців на засадах компетентнісного підходу.....	94
Лягута М.О. Особливості правової поведінки поліцейського.....	100
Маргулов А.Х. Кіно-візуальний контекст у освітніх практиках: історія та сучасність.....	104
Маркіна Л.Л. Рівні забезпечення реалізації компетентнісного підходу у процесі підготовки юристів.....	106
Марченко О.В. Теоретико-методологічні засади впровадження компетентнісного підходу у навчальний процес закладу вищої освіти.....	108
Маценко Ю.В. Формування моральної культури юриста: поради О.О.Зінов'єва.....	110
Мікрух К.Є. Сучасні вітчизняні виклики до професійної компетенції юриста.	113
Мороз В.Я. Наука, професія, компетентність як стратегічний курс на забезпечення гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу...	115
Мудренко О.В., Ядловська О.С. Місце народних ігор в житті дитини та молоді.....	117
Наріжний Ю.О. Особливості формування світоглядної та правової культури майбутніх українських юристів.....	120
Пащенко Ю.О., Ядловська О.С. Використання ігор при викладанні гуманітарних дисциплін.....	124

Пильова І. Освіта за кордоном та в Україні: сучасні виклики.....	128
Попенко Я.В. Головні напрямки реформування судової системи України за часів правління П. Скоропадського (квітень-грудень 1918 р.).....	130
Роговенко М.М. Засоби розвитку моральної культури спілкування майбутніх правоохоронців.....	133
Савіщенко В.М. Організація процесу професійної соціалізації юриста в умовах фахової підготовки.....	137
Савченко В.Г., Андрюшина Л.Л., Родіна Ю.Д. Комунікативна компетентність як чинник професійної компетентності.....	140
Самойлов А.Е. Концептуальные и теоретические подходы к организации образовательного процесса.....	143
Саніна А.Є. Професійна компетентність юриста в системі професійної діяльності.....	146
Сапожников С.В. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти у країнах ОЧЕС у контексті викликів сьогодення.....	148
Сердюкова Н. В. Можливості дисциплін психологічного циклу щодо розвитку соціально-правової компетентності майбутніх юристів.....	151
Сей І.І. Компетентнісний підхід як основа інноваційних процесів у вищій освіті.....	153
Сідун Ю. Сучасна юридична риторика: перспективи дослідження.....	156
Скиба Е.К. Правосвідомість суспільства як важливий показник компетентнісного підходу.....	158
Смирницька Є.В. Особливості формування професійної компетентності юриста.....	160
Стояцька Г.М. Роль Європейського Союзу у розбудові науково-освітньої сфери.....	163
Струц А.С. Оновлення та модернізація традиційних виховних установок на основі компетентнісного підходу.....	165

Сухорукова Ю.Л., Ядловська О.С. Мас-медіа як чинник формування політичної культури.....	167
Ткаченко Д.П. Технології розвитку та вдосконалення професійної компетентності юриста.....	169
Третякова О.Є. інтегрування права і мови – фактор комунікативної компетентності фахівців з юридичних спеціальностей.....	172
Троїцька О.М., Куліда О.О. Психолого-педагогічні засади розвитку професійної рефлексії майбутнього.....	175
Федорченко А.О. Оцінка складових професіоналізму майбутніх правників.....	179
Frolov V. Law Education in Ukraine in Comparison With Europe and the USA.....	181
Худан А.В., Ковальчук О.С. Суб’єктивні та об’єктивні чинники формування професійної компетентності юриста.....	183
Царьова І.В. Проблеми дослідження юридичної текстології.....	185
Черепакіна А.В. Щодо поняття обліку компетентнісного підходу у системі сучасної юридичної освіти.....	187
Шевчук Д.Б. Щодо поняття комунікативної компетенції юриста	190
Штамбург В.В. Реалізація компетентнісного підходу в умовах кредитно-модульної системи в організації навчального процесу.....	193
Шубенок Т.І. Вплив знання іноземних мов на працевлаштування у Сполучених Штатах Америки і Великобританії.....	195
Шумейко О.М. Самопрезентація та управління враженням в контексті формування успішного професійного іміджу майбутніх юристів.....	197
Южека Р. С. Професійна спрямованість як необхідна умова формування компетентності юриста.....	199
Ядловська О.С. Місце та роль усної історії при вивченні суспільних дисциплін.....	202
Яценко К.В., Ядловська О.С. Мовна компетенція як складова професійно-правової культури юриста.....	205

ВСТУПНЕ СЛОВО

Поняття «компетентнісний підхід» набуло особливого значення у зв'язку з дискусіями про проблеми і шляхи модернізації вищої освіти. Інтерес до цієї проблеми у науково-педагогічних колах зростає і паралельно до цього зростає кількість питань, що потребують пояснення та осмислення.

Метою нашого збірника є дослідження низки методологічних та теоретичних питань, пов'язаних з перспективними напрямками та тенденціями формування професійної компетентності юриста.

Учасникам конференції пропонуються до розгляду такі питання: новації освітнього процесу у сфері підготовки майбутніх юристів, компетентнісний підхід у погляді сучасних вітчизняних та зарубіжних практик, мовно-когнітивні моделі формування комунікативної компетентності майбутнього фахівця, питання культури мови

Переконані, що наша конференція сприятиме вивченню та розповсюдженню передового досвіду, інтенсифікації наукових пошуків, співробітництву науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти щодо вирішення проблеми формування сучасної моделі компетентнісного підходу як основи інноваційних процесів у юридичної освіти. Бажаємо усім творчої наснаги в обговоренні питань, визначених програмою конференції, а також нових звершень і відкриттів у навчальній та науково-дослідницькій діяльності.

ОРГКОМІТЕТ

Бабенко Карина Станіславівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філологічних наук, доцент
Мороз Валентина Яківна
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК ШЛЯХ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Наукова діяльність студентів свідчить про те, що вони відчують труднощі в організації власних досліджень, у використанні методів наукового пізнання, в умінні представляти власні наукові розробки, в опрацюванні наукової літератури. Це є результатом недостатнього рівня сформованості у майбутніх фахівців навичок аналізу, систематизації, навичок дослідницької роботи, навичок використання статистичних методів в оцінці результатів тощо. Професійність, звичайно ж, виявляється у вмінні планувати проведення досліджень, у готовності застосовувати різні новітні методи та методики для одержання результатів. Усі ці аспекти окреслюють аналітичну компетентність фахівця як одну із ключових компетентностей. Цій проблемі присвячено праці Н.Бібік, О.Овчарук, І.Єрмакова, О.Савченко, О.Назначило та ін. Формування аналітичної компетентності юриста вважаємо актуальною проблемою, значущість якої розкривається у його підготовці як справжнього фахівця.

Написання науково-дослідницької роботи студентами передбачає складання плану, написання вступної частини, у якій обґрунтовується вибір теми, формулюється мета, ставляться завдання, окреслюються методи і методики, визначаються актуальність, теоретичне і практичне значення роботи.

До розв'язання проблеми «Мовно-експресивний потенціал творів В. Винниченка» мене спонукали наукові дослідження, які презентувала на семінарах у школі, у МАН. Крім того, захоплювалася творчістю В. Винниченка, його прозою, драматичними творами. Опрацювавши значну за обсягом наукову літературу, використовуючи описовий метод, метод підрахунків, проаналізувала яскраві мовно-зображальні засоби: фонетичні вияви, лексичні експресиви, стилістичної якості фраземи.

Слід зазначити, що для ефективного підвищення аналітичної компе-

тентності студент повинен оперувати широким спектром теоретичних знань. Він повинен знати і застосовувати на практиці технології статистичних досліджень, роботу виконувати грамотно, охайно, без стилістичних помилок і мовних огріхів.

Аналітична компетенція включає до свого складу такі компоненти: уміння опрацьовувати наукову інформацію, аналізувати її, обробляти, діставати достовірні відомості; уміння аналізувати різноманітні інноваційні технології, застосувати передовий досвід науковців, узагальнювати і переосмислювати власний досвід, Саме під такою аналітичною компетенцією ми розуміємо професійну якість особистості, її здатність до наукового пошуку, до знань, умінь і навичок, до організації дослідження, до ефективної роботи у галузі права, до розуміння своєї ролі в суспільстві, до саморозвитку творчої особистості.

---

1. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23-30.

Bilous Diana
student of Law Faculty
Science supervisor – **Vitalii Kozachenko**
lecturer of the Social and Humanitarian
Studies Department
(*the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs*)

PSYCHOLOGICAL SIDE OF THE LEGAL PROFESSION

People think that to be a lawyer means to be rich and successful person. But, according to some scientists' opinion, lawyer is profession with the highest rate of suicide. It would be happened for a variety of reasons, for example ordinary overwork because to be a good lawyer means to consult your client in any time. University of Oxford psychologist Kevin Dutton demonstrated that the second most psychopathic profession is lawyer. Lawyer should have clear mind, minimum emotions, self-confidence, cold-heartedness, and very strong character. Dutton consider that psychopathic traits such as charisma, ruthlessness, manipulating etc. are the main qualities to become professional lawyer. It is easy to understand that if you are honest and «play nice», you would constantly forget about your career. All this factors will subdue your obstinacy if you are not a strong one.

A lawyer is called to approve and protect the main values of society, protecting the rights of citizens. Therefore, the main good lawyer's qualities:

- to esteem people;
- to desire to give yourself a complete fight for a person, his rights, spiritual health, the safety of personal property;
- readiness to come to the aid, support a citizen;
- politeness, tact and ethics in communication;
- the culture of collective behavior, among people;
- principle and justice in solving human problems;
- demanding, humanitarian, democratic, respect for the rights of another person in his opinion, position and choice of decision.

Also, we can formulate several rules of the general character of the behavior of a lawyer who must be basic in his everyday work:

1) justice and objectivity in decision-making, that when condemning or defending a person, a lawyer should deprive his own sense of bias and strictly follow the letter of law;

2) the exclusion of kindness from professional feelings, that kindness hinders an objective and sober assessment, forms a lenient attitude where it is inappropriate;

3) the lawyer must contemptuously treat all the feelings that impede the pursuit of professional activities, except when the internal imperative is strongly opposed to the implementation of a particular professional act, since to go against their own principles is not true from the point of view of general legal philosophy, nor from the standpoint of universal Attitude towards own appointment in society.

Psychologists know that emotion permeates everything we do. This is certainly true for the types of situations that lawyers tend to encounter — disputes that are clearly emotional, such as divorce, personal injury, breach of contract, discrimination or criminal charges, but also such matters as the incorporation of a business, an adoption or estate planning. Lawyers need to know how emotions can complicate decisions that they and their clients need to make, even when the decisions may not have an obviously emotional aspect.

At the same time, psychological research can also help lawyers understand the ways in which they can use emotions — their own emotions or their clients' — as a source of information or motivation, as a way to communicate with others, or as a window into different ways of approaching an issue. For example, an attorney might use her client's emotional reaction to a proposal as a source of information about the client's priorities. Or the attorney might structure her time to draw on the effects of different moods — brainstorming when she is in a positive mood and doing detail work when she is not.

All of this is complicated by the fact that lawyers — like most of us — have a hard time accurately gauging other people's emotions. This has many consequences, including miscommunication, but is also one reason why it can be very difficult to tell whether someone is lying. We help readers of our book better understand and use emotions by highlighting the functions of emotions as well as their costs, and by describing the complex ways that emotions can be experienced.

Research finds that being aware of emotional triggers, using distraction or trying to reappraise the situation can be more effective at managing emotions than suppression, venting or rumination.

Pessimism is seen as a plus among lawyers because seeing troubles as pervasive and permanent is a component of what the law profession deems prudence. A prudent perspective enables a good lawyer to see every conceivable snare and catastrophe that might occur in any transaction. The ability to anticipate the whole range of problems and betrayals that non-lawyers are blind to is highly adaptive for the practicing lawyer who can, by so doing, help his clients defend against these far-fetched eventualities. If you don't have this prudence to begin with, law school will seek to teach it to you. Unfortunately, though, a trait that makes you good at your profession does not always make you a happy human being.

To summarize, lawyer is a difficult profession not for everybody. But, if you have already chosen legal profession, you should study hard the law and moreover, to be assertive while working you should to be a specialist in different spheres, such as medicine, psychology, economic, politic etc., but most of all, you have to be really good in psychology because 80% of the legal profession is communicating with emotional people.

1. Martin E. P. Seligman. Why Are Lawyers So Unhappy? access mode: <http://www.lawyerswithdepression.com/articles/why-are-lawyers-so-unhappy/>.
2. Ruth Lee Johnson Are Lawyers All Raging Psychopaths? access mode: <https://www.psychologytoday.com/blog/so-sue-me/201408/are-lawyers-all-raging-psychopaths/>.
3. Професійно-особисті якості юриста. Електронний ресурс – Режим доступу: <https://ukrreferat.com/chapters/istoriya-derjprava/profesijno-osobisti-yakosti-yurista.html/>.
4. Морально-психологічні особливості особистості юриста. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://um.co.ua/10/10-16/10-161326.html/>.

Білун Вікторія Андріївна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат філологічних наук
Царьова Ірина Олегівна
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ДИСКУРСУ

Потреба комплексного вивчення конституцій демократичних та економічно розвинутих країн пов'язана з великим значенням їхнього досвіду для

України як незалежної держави, що прямує до сталих традицій демократичного державотворення.

Розвиток змісту конституційних текстів обумовлений розвитком суспільства у відповідних країнах, перебудовами, що відбуваються в економічному, соціальному та політичному житті. Еволюція змісту конституційного права та пануючих у соціумі соціокультурних та міжособистісних норм спілкування відбивається в еволюції мови текстів конституцій [2, с. 87]. Досліджуючи динаміку мовних (структурних, семантичних, тощо) особливостей конституційних текстів певної держави, лінгвіст може відобразити по новому соціоісторичні та соціокультурні процеси, що відбувались у ній, та спрогнозувати тенденції подальшого розвитку як комунікативних, так і загальнодіяльних (а отже, політичних та економічних) стратегій законодавця.

Ключовим у нашому дослідженні є поняття *конституції*, яка є «найвищою правовою формою, у котрій офіційно закріплюються цінності, інститути та норми конституційного строю, основи державно-правового регулювання органів влади» [1]. У юридичному значенні *конституція* – це документ установчого характеру. Конституція визначає засади для всіх інших галузей права, об'єднує в єдине цілісне утворення всю правову систему держави

Своїм походженням конституції зобов'язані приходу до влади буржуазії, точніше кажучи – її виходу на політичну арену, у боротьбі з феодалізмом. У такій країні, як Англія, де буржуазні перетворення почалися раніше, ніж в інших країнах, були прийняті документи конституційного характеру.

У науці конституційного права поняття «конституція» застосовується у таких значеннях: 1) у матеріальному змісті – писаний акт, сукупність актів чи конституційних звичаїв, що проголошують і гарантують права і свободи людини і громадянина, визначають основи суспільного ладу, форму правління і територіального устрою, основи організації центральних і місцевих органів влади, їхню компетенцію і взаємовідносини, державну символіку і столицю; 2) у формальному змісті конституція являє собою закон чи групу законів, що володіють вищою юридичною силою стосовно всіх інших законів [3].

Відповідно до концепцій конституціоналізму, теоріями поділу влади і звичайних прав людини мета прийняття конституції полягала в тому, щоб установити межі здійснення державної влади, обмежити її визначеними рамками, не допустити сваволі при її здійсненні як у відносинах окремих галузей влади одна з одною, так і стосовно людської особистості. На це вказував ще професор А. Градовський. Він писав: «Основною і загальною ознакою конституційних форм є те, що можна назвати самообмеженням державної влади, у силу чого ця влада не є абсолютною, у чийх би руках вона не знаходилась, у руках народу чи монарха з народним урядом» [2, с. 37].

Звичайно, далеко не всі риси нашої держави, що передбачені і закріплені Конституцією України, стали нині повною мірою реальністю. Конституційні положення, що стосуються цих рис, є певною мірою програмою державотворення на найближчі десятиліття, ідеалом, який треба втілити у життя. Це стосується насамперед зовнішніх аспектів суверенітету держави, а також правового і соціального характеру держави. Тим самим ідеологія українського державотворення потребує значного часу і зусиль для свого утвердження, розвитку і вдосконалення.

Отже, ідеологія українського державотворення нині сповна і на найвищому рівні легалізована, але далеко ще не реалізована, її реалізація – одне з найважливіших завдань нашого часу. Пріоритетним напрямом його вирішення є перетворення Конституції в життя, приведення її в дію.

1. Подголин Е. И. Юридическая речь в уголовном судопроизводстве / Е. И. Подголин // Сов. юстиция. – 1985. – № 20. – С. 36–49.
2. Прадід Ю. Ф. Вступ до юридичної лінгвістики : [навч. посібник] / Ю. Ф. Прадід ; [за ред. чл.-кор. АПрН Ярмаша О.Н.]. – Симферополь : Доля, 2002. – 104 с.
3. Brown G. Discourse Analysis / Gillian Brown, George Yule. – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – 288 p.

Богатирьова Галина Андріївна,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Криворізького факультету
кандидат педагогічних наук, доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Процес інтеграції української держави в європейське та світове співтовариство потребує чіткої спрямованості підготовки фахівців на формування компетентної, конкурентоспроможної особистості. Не є винятком вимоги щодо підвищення ефективності та вдосконалення професійної підготовки юристів шляхом формування в них інформаційно-комунікативної компетентності як однієї із складових високоякісної юридичної діяльності. Саме підвищення професійного рівня майбутнього правника, потреба в формуванні його комунікативної компетентності, збагачення інтелектуального та культурного потенціалу сприятимуть утвердженню особистості, розвитку її талантів

і задатків.

У сучасній науковій літературі питання компетентності особистості в контексті освоєння тієї чи іншої професії розглядали П.С. Атаманчук, І.В. Болотнікова, О.М. Ніколаєва, Є.М. Проворова, Н.Ф. Сергієнко (професійна компетентність педагогів); Г.М. Сагач, В.Е. Семенова, В.В. Соколова, І.І. Тимченко, О.В. Уварова (комунікація, спілкування); В.Г. Андросюк, О.М. Бандурка, В.Р. Волков, Н.М. Конопенко (сутність, специфіка юридичних спеціальностей); Л.В. Боровик (компетентність майбутніх офіцерів ДПС).

Питанням формування інформаційно-комунікативної компетентності фахівця присвячено наукові праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких значне місце посідають роботи Р. Айтбаєва, О. Астаф'єва, Л. Дідух, О. Захарова, Н. Качалова, Г. Клемпа, Н. Клещенко, А. Савченко, О. Соснін, Є. Софінська, В. Сутужко, С. Чурукаєва, О. Шилова, Е. Юдіної та ін. Також існують кілька підходів до формування інформаційно-комунікативної компетентності фахівців різного профілю: компетентнісний підхід (Н. Арутюнова, А. Данилькевич, О. Данильчук, В. Хутмахер та ін.); особисто-орієнтований (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, О. Зайцева, І. Роберт, О. Шилова та ін.); системний (В. Афанасьєва, І. Блауберг, Е. Юдіна та ін.) та системно-технологічний (В. Байденко, А. Веневцева, Г. Клемп та ін.).

В умовах глобальної інформатизації суспільства важливим є створення такого інформаційного простору, який би забезпечував адекватність спілкування фахівців у різних професійних ситуаціях, дозволяв ефективно працювати з великим обсягом інформації й ефективно вирішувати професійні завдання. Мова йде про спілкування і комунікацію як складових комунікативної діяльності, які становлять єдине утворення, інтегративне не тільки за формою його виявів, але й за природою психологічних механізмів, що забезпечують його.

Якщо вести мову про комунікативну діяльність у навчальному процесі, то комунікатор, як зацікавлена особа, повинен створити умови для реалізації факторів, використовуючи різноманітні засоби, щоб забезпечити партнерові статус суб'єкта. У цьому контексті Г.М. Сагач ввела поняття «ефективна комунікація» [4].

Це поняття включає в себе систему інтелектуального, психологічного, морального і функціонального станів фахівця, що відображають рівень набутих знань, навичок, досвіду, інформаційної насиченості та інших властивостей у конкретній сфері професійної діяльності [4].

Для нас важливою була думка І.В. Болотнікової, яка визначає компетентність як «поєднання психічних якостей, як психічний стан, що дозволяє діяти самостійно та відповідально (дійова компетентність), як здатність людини виконувати певні трудові функції. При цьому професійна компетентність є складовою професіоналізму, тому «людина може бути професіоналом у

своїй галузі, але не бути компетентною у вирішенні всіх професійних питань» [1]. Отже, зважаючи на вищевказане, під комунікативною компетентністю ми розуміємо сукупність умінь та навичок у сфері засобів спілкування та законів міжособистісної взаємодії, які сприяють взаєморозумінню, ефективному розв'язанню завдань спілкування (зокрема в юридичній праці).

Інформаційно-комунікативна компетентність майбутнього фахівця – це комплекс сформованих якостей особистості, що забезпечують гнучкість та готовність до змін, ефективність професійної діяльності в умовах інформатизації сучасного суспільства та опанування інформаційними та комунікативними компетенціями із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Ми повністю погоджуємося з думкою про те, що інформаційно-комунікативна компетентність дозволяє юристові бути успішним у сучасному інформаційному суспільстві, реалізувати оптимальні рішення в правовій сфері діяльності, слідкувати за динамічними змінами в законодавчій системі та вдосконалювати свої професійні вміння та навички [2].

При цьому було звернено особливу увагу на специфіку застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та професійній діяльності юриста. До цих технологій було віднесено демонстраційні, інформаційно-довідкові, тренувальні, ігрові та контрольні.

Зауважимо, що мультимедійні технології створюють у системі динамічного правового поля таке інформаційно-освітнє середовище, яке поєднує в собі раціонально-логічне начало та емоційно-образне. Саме це вирішує проблему доступу майбутніх фахівців до нових джерел навчальної інформації, сприяє їх «зануренню» у професійні ситуації, активізує використання нових типів навчальних завдань. Завдяки урізноманітненню форм подання інформації у мультимедійних засобах учені (І. Белицін, В. Заболотний, Ю. Єгорова, О. Чайковська та ін.) вважають мультимедійні технології потужним дидактичним інструментом, який здатний одночасно впливати на різні канали сприйняття інформації та сприяти ефективності навчання. Мова йде про застосування інформаційно-комунікаційних мультимедійних технологій для вирішення завдань, які постають перед майбутніми юристами як у період навчання у вищому юридичному навчальному закладі, так і в подальшій професійній діяльності. До таких завдань належать: консультації та роз'яснення з юридичних питань, усні й письмові довідки щодо законодавства; складання заяви, скарги та інших документів правового характеру; засвідчення копії документів у справах; здійснення представництва у суді, інших державних органах, перед громадянами та юридичними особами; надання юридичної допомоги підприємствам, установам, організаціям; виконання юридичних обов'язків відповідно до кримінально-процесуального законодавства у процесі дізнання та попереднього слідства [3].

Виходячи з положення про те, що інформаційно-комунікаційна компетентність є інтегративною якістю особистості, потрібно використовувати всі можливості для розширення способів її формування. Саме засоби мультиме-

дійних технологій здатні стимулювати практичну інформаційно-комунікаційну діяльність кожного студента, використовуючи можливості відтворення фрагментів навчальної й майбутньої професійної діяльності. Створення мультимедійного середовища сприятиме моделюванню та проектуванню власної професійної діяльності майбутніх юристів, сприятиме мобільності знань, їхньої гнучкості, критичності мислення, оволодінню оперативними знаннями.

1. Болотнікова І.В. Професіоналізм та професійна компетентність як складові психічної зрілості особистості / І.В. Болотнікова // Психологічні науки /10. Психологія праці Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України [Електронний ресурс] 21/05/13 12.15. – Режим доступу http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Psihologia/42691.doc.htm.

2. Бочевар А.Г. Інформаційно-комунікативна компетентність юриста, її сутність та структура / А.Г. Бочевар // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. – 2013. – С. 72.

3. Клещенкова Н.Ф. Формирование информационно-коммуникативной компетентности как необходимое условие эффективности профессиональной деятельности будущего специалиста [Електронний ресурс] / Клещенкова Н.Ф., Савченко А.Б // Информационные технологии в образовании. – 2008. – № 2. – Режим доступу до ресурсу: <http://ito.edu.ru/2008/Rostov/II/5/II-5-16.html>.

4. Сагач Г.М. Мистецтво ділової комунікації: [навч. посібник] / Г.М. Сагач. – К. : Київ. інститут банкірів «України», 1996. – 180 с.

Варбанський Олександр Володимирович,
студент юридичного факультету

Науковий керівник – професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
доктор філософських наук, доцент
Скиба Елеонора Констянтинівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ ЮРИДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Компетентність - це властивість юридичної практичної діяльності, сукупність професійних функцій, завдань, повноважень посадової особи або іншого суб'єкту професійної діяльності. Відповідно компетентність — це володіння суб'єктом спеціальними теоретичними та практичними знаннями, вміннями й навичками, що дозволяють повно, точно, ефективно реалізовувати компетенцію, якісно і кваліфіковано здійснювати професійну діяльність.

Складність і спеціалізований характер юридичних справ визначають особливі вимоги до підготовки й досвіду юриста. Для підтримання необхід-

ного рівня знань і навичок юрист повинен постійно займатися своїм навчанням і освітою. Приймаючи до уваги важливість професійної компетенції у сучасній юридичній практиці утворюються кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури у складі двох палат – атестаційної та дисциплінарної, які приймають рішення про видачу свідоцтва на право заняття адвокатською діяльністю або про відмову у видачі свідоцтва, притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Компетентність також визначається як набута у процесі навчання або праці, інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Компетенції, що формуються в процесі утворення, є основою компетентності, тобто обізнаності, авторитетності в якійсь галузі професійної діяльності. Показником професійної майстерності юриста-спеціаліста служить його компетентність у тій галузі юридичної практики, де він працює.

Можна сказати, що компетентність - це система інтелектуального, психологічного, морального і функціонально-діяльного станів фахівця, що відображають рівень набутих знань, навичок, здібностей їх реалізувати в практичній діяльності з урахуванням досвіду та інформаційної насиченості.

Компетентність має свою структуру, елементами якої є ті основні грані або аспекти професійної реалізації, які характеризують здатність фахівця працювати відповідно до вимог певної посади або конкретного виду діяльності.

Приклад: 1) гносеологічна сторона компетентності передбачає наявність певних знань, необхідних для виконання професійних обов'язків, постійне їх оновлення, вдосконалення. Так, юрист повинен стежити за новітніми досягненнями вітчизняної та зарубіжної науки і практики, які відносяться до сфери його професійної діяльності, з тим щоб постійно збагачувати ними свою діяльність;

2) нормативна сторона компетентності являє собою обсяг повноважень (прав і обов'язків) юриста-спеціаліста або посадової особи, встановлених законом або статутом органу (організації);

3) функціональна сторона компетентності виражається в здатності юриста діяти, виконувати свої професійні обов'язки на основі правового досвіду - особистого, колективного, територіального;

4) особистісна сторона компетентності включає в себе усвідомлення юристом свого призначення, оцінку своїх професійних здібностей, самокритичність, здатність до самоаналізу своїх професійних якостей з метою подолання негативних.

Таким чином, компетентність юриста означає наявність правових та інших спеціальних знань, навичок і умінь, професійного досвіду, які купуються в результаті професійної підготовки і здійснення професійної діяльності. Межі компетентності залежать від сфери діяльності юриста і конкретних завдань, які перед ним поставлені. Вони можуть змінюватися, а

відповідність новим компетенціям вимагатиме підвищення професійної кваліфікації та перепідготовки (при переході на суміжний з правовим вид діяльності).

Варданян Ліана Каренівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат філологічних наук
Кізіль Марина Анатоліївна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Загально визнано, що світові проблеми глобалізації та інтеграції суттєво впливають на всі соціально-економічні та політичні процеси, зокрема на реформування освіти. Набирають обертів процеси розробки та уніфікації професійних і освітніх стандартів як на національному, так і на міжнародному рівнях. Найактуальнішими є питання співвідношення національних і міжнародних, зокрема європейських кваліфікацій, а отже, й вимог до професійних компетентностей фахівців.

У сучасних наукових дослідженнях проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців все більше привертає увагу дослідників. Так, сутність базового поняття «професійна компетентність» досліджував колектив науковців Академії педагогічних наук України: С. Батишев, С. Гончаренко, Н. Муранова, Н. Ничкало, О. Павленко та ін.; питання удосконалення професійної компетентності менеджерів стратегічного та операційного рівнів досліджували науковці О. Дубасенюк, О. Павленко, В. Рибалка; питання формування професійної компетентності магістрів права в галузі митної справи вивчали О. Трякіна та Д. Мовчан. Цей перелік не є вичерпним [1]. А втім, на сьогодні питання формування професійної компетентності майбутніх юристів у контексті стандартизації ще залишається недостатньо дослідженим.

На фоні глобалізаційних та інтеграційних процесів стрімко розвиваються зумовлені ними інші складні процеси, а саме: відбувається адаптація під національні потреби міжнародних стандартів діяльності, впровадження вже перевірених у міжнародній практиці моделей, усталених норм, зокрема етичних кодексів, також все активніше відбувається процес розробки й акту-

алізації професійних та освітніх стандартів у різних сферах; зокрема й в юридичній: Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів, Кодекс професійної відповідальності адвокатів Нью-Йорка, Модельний кодекс поведінки суддів державного адміністративного права (State Administrative Law Judges' Model Code of Conduct) [1]. Глобалізаційні процеси стирають кордони й уможливають мобільність фахівців, водночас, висуваючи вимоги до уніфікації та стандартизації їхніх компетентностей. Насамперед, мова йде про стандартизовані вимоги до професійної поведінки, знань, умінь та навичок. Увага акцентується значно більше на правовій етиці та професійній відповідальності, тому що вони є зобов'язанням до чесності, прозорості та служіння закону.

Критерії сформованості професійної компетентності майбутніх юристів [2]:

- Когнітивний;
- Операційний;
- Особистісний.

Когнітивний критерій передбачає сформованість і вияв у майбутніх юристів індивідуального стилю мислення, сформованість когнітивних компетенцій, вираженість їхніх поведінкових показників, оволодіння знаннями відповідно до рівня освіти (бакалавр, магістр); виявляє аналітичні вміння (аналізувати, зіставляти, виявляти сутність і взаємозв'язки тощо), вміння управляти знаннями, креативність, зокрема й нестандартність мислення, комунікативні та організаторські здібності.

Операційний критерій виявляється у вмінні організовувати професійну діяльність та управляти нею, спрямовувати на досягнення поставлених завдань, використовувати сучасні методи та інноваційні технології. Основою операційного критерію ми вважаємо вміння приймати рішення і відповідати за них, вміння керувати комунікативними ситуаціями, вести полеміку, аргументувати, аналітичні вміння, вміння передбачення та проектування.

Особистісний критерій виявляється в усвідомленні майбутнім юристом себе як гідної самостійної особистості. Основою цього критерію є прояв у повсякденній діяльності етичної гідної поведінки, прозорості, доброчесності, служіння закону, клієнтоорієнтованості, конфіденційності та об'єктивності, неупередженості стосовно інших людей, поваги до їхніх думок і цінностей, співчуття.

Таким чином, можна стверджувати, що формування професійної компетентності майбутніх юристів у контексті стандартизації має свої особливості, які виявляються: у врахуванні глобалізаційного та інтеграційного контекстів, що зумовлює потребу в уніфікації вимог до професійної компетентності юристів на національному, міжнаціональному та наднаціональному (міжнародному) рівнях; в орієнтації на міжнародні професійні стандарти/кодекси для юридичних професій; у необхідності кореляції професійних і освітніх стандартів для юристів; в інформатизації суспільства, що, у свою

чергу, передбачає нові вимоги до компетентностей майбутніх фахівців. Для процесу формування професійної компетентності майбутніх юристів важливим є визначення її компонентів (набір знань, навичок та відносин), критеріїв (когнітивний, операційний, особистісний), показників та рівнів (високий, достатній, критичний).

---

1. На шляху до Європейського простору вищої освіти: відповіді на виклики глобалізації: Комюніке Конференції Міністрів європейських країн, відповідальних за сферу вищої освіти. – Лондон, 16 – 19 травня 2017 р.

2. Національна рамка кваліфікацій. Додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 // Офіційний вісник України. 2011. – № 101. – Стаття 3700, код акта 59774/2011. – 15 с.

3. Програми сертифікації Центру розвитку професійних стандартів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uamdb.org.ua/eng/news/?id=140>. – Заголовок з екрану.

Вербицька Аліна Олександрівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філологічних наук, доцент

Мороз Валентина Яківна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ

Компетентнісний підхід до формування змісту освіти – новий інноваційний метод для вищих навчальних закладів, який передбачає набуття молоддю знань, умінь, і навичок, спрямованих на їхню трансформацію в компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу. У цьому аспекті створення суспільства громадян високого соціального, політичного, культурного й морального статусу є нагальною потребою часу. Зміни у нашому суспільстві сприяють формуванню культури майбутнього юриста: мовної, мовленнєвої, риторичної, національно-патріотичної, моральної, правової та ін.

Інтеграція України до світового освітнього простору супроводжується суттєвими змінами в системі освіти. Такі зміни викликають посилену увагу до людини як творчої особистості. Саме тому одним із стратегічних завдань реформування освіти згідно із Законами України «Про освіту», «Про вищу

освіту» і Національною доктриною розвитку освіти у XXI ст. є формування високоосвіченої, творчої особистості. З огляду на це від педагогів, їхніх інноваційних методів залежить професійна підготовка фахівця.

Для реформування й модернізації вищої освіти і науки України на-самперед потрібно створити ефективне освітнє середовище, запроваджуючи прогресивні нововведення, інноваційні технології і нові моделі навчання. У такому аспекті можна говорити про необхідність запровадження компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього фахівця будь-якої галузі.

Слід зазначити, що парадигма й методологія освіти кінця XX ст. зазнала суттєвих змін, вона замінюється методологією інформаційного суспільства. У зв'язку з цим провідним орієнтиром освіти є формування особистості, що здатна творчо мислити, саморозвиватися протягом життя. Формування особистості – процес, який визначається особистим вільним вибором і самовизначенням студента, з наданням йому допомоги в оцінці пріоритетів професійної освіти. Метою освіти в Україні є виховання громадян держави, високоосвічених, висококваліфікованих, справжніх фахівців своєї справи. Завдяки такій підготовці професіоналів держава стане прогресивною в економіці, бізнесі, політиці, освіті, юриспруденції і т. д. У процесі професійної підготовки студенти здобувають низку компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо) для забезпечення гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається.

Провідною метою концептуальної освіти у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ є навчання й оволодіння студентами всіма видами компетентностей під час виконання тих або інших завдань: самостійного пошуку інформації, необхідної для досягнення мети, добору засобів аргументації та переконання, застосування знань під час прийняття рішень, особливо професійних, побудови термінологічного апарату: розмежування понять «компетенція» і «компетентність»; «мовна компетенція» і «мовна компетентність», «комунікативна компетентність», «соціальна компетенція/компетентність», «мовна освіта», «мовна особистість», «мовна норма», «мовна поведінка» тощо. З позицій компетентнісного підходу саме такі важливі компетентності забезпечують рівень професійних знань майбутнього юриста, рівень його мовної, мовленнєвої, духовної культури. Засвоєння студентами будь-яких знань, умінь і навичок передбачає конкретні дії, операції, виконання яких розвиває в них компетентність у професійній діяльності. Професійна компетентність – це готовність діяти в сфері власної компетенції, це індивідуальна якість, що визначається особистими успіхами та старанністю в будь-якому виді діяльності, сприяє виконанню своїх обов'язків або сфери компетенції на високому рівні. Виокремимо головні поняття: соціально зумовлені вимоги до рівня підготовки фахівця називають компетенцією, а рівень відповідності цим вимогам – компетентністю. Отже, компетентність – це показник того, добре чи погано виконано справу. Компетентність – склад-

на інтегрована якість особистості, що зумовлює можливість здійснювати певну діяльність, причому мова йде не про окремі знання або уміння, навіть не про сукупність окремих процедур діяльності, а про властивість, що дає змогу людині здійснювати діяльність у цілому. Компетентність визначає здатність особистості вирішувати проблеми та типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, у різних сферах діяльності на основі використання знань, навчального й життєвого досвіду та відповідно до засвоєної системи цінностей.

Отже, професійна компетентність – якісна характеристика рівня оволодіння особистістю своєю професійною діяльністю, яка передбачає: усвідомлення своїх спонукань до цієї діяльності (потреб, інтересів, прагнень, ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності, уявлень про свої соціальні ролі); оцінювання своїх особистісних властивостей та якостей як спеціаліста (професійних знань, умінь, навичок, професійно значущих якостей), регулювання на цій основі свого професійного становлення.

---

1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. – К.: Довіра, 2007. – 205 с.

Вознюк Лідія Володимирівна,
доцент кафедри освітнього менеджменту,
кандидат педагогічних наук,
*(«Дніпровська академія неперервної освіти»
Комунального закладу вищої освіти
Дніпропетровської обласної ради)*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТІ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інтеграція України в європейський та світовий соціокультурний та економічний простір, перехід до інформаційного суспільства отребує нових підходів до розвитку та становлення професійної компетентності особистості педагога. Важливу роль при цьому відіграє система неперервної освіти основним завданням якої є забезпечення умов для постійного підвищення рівня професійної компетентності педагога, його інтелектуального та загальнокультурного рівнів. Особливо це стосується педагогічних працівників, які суттєво впливають на трансформаційні зміни в організації сучасної шкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку систе-

ми післядипломної педагогічної освіти присвячені праці В. Олійника, Л. Ващенко, Н. Клокар, В. Маслова, С. Бережної, Н. Протасової, Т. Сущенко, О. Чапоріної. Аналіз наукових джерел свідчить, що в Україні достатньо розроблено концептуальні засади неперервного навчання, досліджено роль і місце післядипломної освіти в системі неперервної професійної освіти [2, 3, 5]. Однак поза увагою дослідників залишились проблеми розвитку неперервної освіти в контексті становлення нової української школи та реалізації нового Закону України «Про освіту». Недостатньо дослідженими залишаються проблеми взаємозв'язку усіх структурних ланок неперервної освіти, у тому числі й післядипломної, яка супроводжує педагога «крізь усе життя».

Розглянемо роль післядипломної освіти у процесах професійного розвитку педагога. Насамперед післядипломна освіта – це могутній чинник поглиблення професійного досвіду, взаємозбагачення спеціаліста новими перспективними знаннями, мотиватор творчого пошуку педагога.

Важивими для нашого дослідження є міркування В. Олійника та А. Нікуліної, які зазначають, що у структурі неперервної освіти найважливішою ланкою є післядипломна освіта, що є цілеспрямованою, спеціально організованою і керованою цілісною системою перманентного формування в особистостей соціального досвіду, об'єктивна потреба для розвитку суспільства відповідно соціальних потреб людини [5]. Післядипломна освіта забезпечує всебічний розвиток навчання і самоосвіти особистості з моменту одержання нею диплома про освіту і до кінця її життя, тобто охоплює найтриваліший та найпродуктивніший період життя фахівця.

На особливу увагу заслуговує трактування Л. Покроєвої, яка визначає постдипломну освіту як одну з найважливіших ланок у системі безперервної освіти, що доповнює та розширює базову професійну освіту, підтримує й удосконалює професіоналізм педагогів, створює креативне середовище для їхньої самоактуалізації та саморозвитку [6, с. 24].

На нашу думку, професійна компетентність педагога є системоутворювальним чинником його професійної надійності. Компетентнісний підхід визначає одну з важливих складових якості сучасної освіти, тому поняття “компетентність у педагогічній діяльності” розглядається нами як високий рівень знань, умінь та здатностей педагога на основі своїх функціональних можливостей забезпечувати високу якість (ефективність) освітнього процесу.

До основних чинників, які суттєво впливають на зміни у вимогах до професійної компетентності педагога, вчені відносять:

- Зміни в суспільному житті і характері праці.
- Вплив технологій.
- Нове розуміння характеру освітньої діяльності.
- Потреба у більшій персоналізації та інноваціях.
- Зростаючий міжнародний вимір життя і праці.

Аналіз наукових джерел свідчить, що професійна компетентність розглядається науковцями як певний рівень інтегрування знань, умінь, нави-

чок, досвіду та особистих якостей фахівця, який забезпечує ефективність та якість виконуваної ним професійної діяльності [3]. Функціонально-діяльнісний підхід дозволяє представити професійну компетентність як єдність теоретичної та практичної готовності керівника до здійснення його професійної діяльності. У цьому контексті професійна надійність менеджера освіти характеризується високим рівнем самоефективності.

На нашу думку, багатоаспектність функцій і завдань сучасної післядипломної освіти дає можливість швидко реагувати на соціально-економічні, технологічні зміни в суспільстві та забезпечувати професійне зростання педагогів через постійне оновлення напрямів, змісту та форм навчання. Безпосередній двосторонній зв'язок із практикою дозволяє швидше отримати освітній результат; контингент, що навчається і здатний критично оцінювати пропонувані інновації, може безпосередньо брати участь в їхній апробації, розвитку і реалізації. Тому у проблемному полі післядипломної освіти важливим завданням стає професійне вдосконалення та самореалізація педагога.

Отже, роль післядипломної освіти як самостійної ланки освітнього психолого-педагогічного процесу набула особливої значущості в умовах ринкових трансформацій українського суспільства та зі вступом України до Болонської угоди, однією з головних цілей якої є створення відповідних умов для становлення і постійного розвитку професійних якостей фахівців. Це пояснюється тим, що сучасній шкільній освіті в перехідний період потрібний новий тип педагога – професіонала, який здатний забезпечити становлення нової української школи, швидко адаптуватися до змін, бути функціонально ефективним, креативним.

Аналіз теорії і практики роботи системи післядипломної освіти дозволяє виділити шляхи якісних змін щодо змісту, форм і методів неперервної освіти педагогічних кадрів, які полягають в індивідуалізації освітнього процесу, в урізноманітненні форм та методів післядипломної освіти. Такий підхід дозволяє змінити акцент з передачі нормативного змісту післядипломної освіти на запровадження моделей індивідуального розвитку педагога, які включають особистісні запити і потреби особистості, системне бачення педагогічної реальності, зорієнтованість на метапредметній галузі, знання сучасних педагогічних технологій, зарубіжного та інноваційного досвіду, формування методологічної культури педагогів.

Нова парадигма професійного розвитку базується на основних принципах неперервної освіти, зокрема: науковості, системності, цілісності, гнучкості, прогностичності, інноваційності і спрямована на зміни форм і методів професійного зростання, урізноманітнення систем підвищення кваліфікації та збільшення значущості процесів самоосвіти. У контексті нашого дослідження неперервна освіта виступає важливою передумовою розвитку професійної надійності спеціаліста, що забезпечується засобами освітнього простору відкритого типу, спрямованого на задоволення професійних потреб і запитів

особистості педагога.

Таким чином, система післядипломної освіти, з одного боку, має забезпечувати умови для безперервної якісної освіти педагогів, з другого – стає важливою складовою процесу фахового зростання особистості, відповідно до її запитів та потреб.

1. Бех І.Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Електронний ресурс] / І.Д. Бех. Режим доступу: <http://www.ipv.org.ua/component/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>. – Назва з екрану.

2. Зубко А.М. Особливості організації післядипломної освіти педагогічних кадрів як підсистеми неперервної освіти дорослих / А.М.Зубко.-Педагогічний альманах: Збірник наукових праць / редкол. В.В.Кузьменко (голова) та ін.. – Херсон: РІПО, 2010. – Випуск 7. – 292с. С.190-195.

3. Клокар Н.І. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти регіону на засадах диференційованого підходу: монографія / Н.І.Клокар. – Київ, 2010. – 528 с.

4. Лапенко, М.І. Безперервна педагогічна освіта. Досвід системного дослідження діяльності інституту післядипломної освіти [Текст] : монографія /Лапенко М.І., Авдєєва І.М., Гура Л.М. – Севастополь : Рібест, 2003. – 165 с.

5. Олійник. В.В. Проблеми та шляхи розвитку системи післядипломної педагогічної освіти України в сучасному полікультурному суспільстві / [Текст] В.В. Олійник // Вища освіта України. – 2009. – № 4. – С.24-34.

6. Покроєва Л. Моніторинг якості пост дипломної освіти // Післядипломна освіта в Україні. – 2006. - №2. – С.24-26.

7. Післядипломна освіта в умовах євроінтеграції: сутність, зміст, технології, готовність до змін: навчально-методичний посібник/ Пуховська Л.П., Артюшина М.В., Базельюк В.Г., Лушин П.В., Снісаренко О.С.,Сніцар Л.П., Солодков В.Т., / за наук. ред. Л.П. Пуховської – К.: Педагогічна думка, 2012. – 122 с

Воропаєва Ірина Геннадіївна,
студентка Криворізького факультету

Науковий керівник – завідувач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат педагогічних наук, доцент

Богатирьова Ганна Андріївна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,*

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства посилилась увага до такого соціального феномена, як комунікація. Комунікація стає об'єктом дослідження філософського, соціологічного, політичного, педагогічного рівнів.

Таке положення є цілком закономірним і логічним, оскільки однією із визначальних особливостей людського суспільства є спілкування. Спілкування виступає необхідною умовою буття людей, без якого неможливе повноцінне формування як окремих психічних функцій, процесів і властивостей людини, так й особистості зокрема.

На сьогодні спілкування відбувається як у особистісній взаємодії (реальному житті), так і завдяки інформатизації суспільства (віртуальному середовищі). Сучасна людина багато часу проводить в інтернеті. Інформація, що публікується у соціальних мережах, впливає на світогляд людини. Користувач не тільки отримує інформацію, виступаючи як читач, а й може висловлювати власну думку, згідно з статтею 34 Конституції України, у якій гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. У власних інтересах користувач може створити фейковий профіль.

Як показує життя, сучасна молодь не завжди у змозі використовувати ефективно спілкування, тобто немає в наявності або на низькому рівні комунікативна компетентність, що за висловлюваннями дослідників-практиків Л. Петровської, Ю. Ємельянова, В. Захарова, Н. Хрящової, О. Сидоренко, інтерпретується: як здатність людини встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. До її складу входить певна сукупність знань та умінь, що забезпечують ефективний перебіг комунікативного процесу; як ступінь задовільного оволодіння певними нормами спілкування, поведінки; як ситуативна адаптивність і вільне володіння вербальними і невербальними (мовними і немовними) засобами соціальної поведінки» як результат навчання, засвоєння соціально-психологічних еталонів, стандартів, стереотипів поведінки, оволодіння «технікою» спілкування; здатність людини брати на себе та виконувати різні соціальні ролі; вміння людини адаптуватися у різних ситуаціях, вільне володіння вербальними і невербальними засобами спілкування.

Інформаційно-комунікаційні технології і, зокрема, глобальна мережа Інтернет, стаючи невід'ємним атрибутом взаємодії як на неофіційному (побутовому), так і на офіційному рівняхі, змушують переосмислити підходи до моделювання простору як інформаційного, так і комунікативного з урахуванням появи і стійкого функціонування віртуального простору .

Досліджуючи аккаунти у соцмережах, слід звернути увагу на етично та морально правильно викладений текст. Сторінки частіше всього створюються для мотивації своєї аудиторії або для естетичного насолодження. Публікуючи матеріал, власник сторінки повинен адекватно оцінити його, адже за зміст публікації він несе відповідальність. Кожна так звана «публічна особа» набирає собі аудиторію згідно з актуальністю теми. Автор намагається зрозуміло донести власну думку, можливо аргументуючи її фактами чи досвідом.

Окрему увагу слід приділити тим сторінкам, що містять інформацію,

яка порушує психічний стан читача, впливаючи на нього негативними фактами. В Інтернеті також розвиваються аккаунти-організації що призводять до суїциду, а також аккаунти, що містять некоректні матеріали. Такі сторінки слід ліквідувати, оскільки така інформація не дає користувачу, зокрема підлітку, розвиватися та формувати в собі деякі моральні якості як особистості..

Крім правильно оформленого тексту, слід звернути увагу на фото та відео, адже такий матеріал не завжди є безпечним серед дітей та підлітків, які намагаються повторити/відтворити зміст. Якщо посилатися на статистичні відомості США, рівень плагіату становить від 6,4% до 24,2%.

Оскільки людина багато часу проводить у соцмережах, вона комунікує з певним колом людей. Особа повинна володіти комунікативною компетенцією, соціальною та професійною належністю. Вступаючи до взаємодії, де опонент демонструє свої навички та уміння говорити, важливо розуміти як він проявляє себе як інформована людина та фахівець своєї справи.

Компетентність означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Комунікативна компетентність - це показники і рівень мовленнєвої діяльності, здатність розв'язувати комунікативні завдання.

Фахівець юридичної діяльності має бути соціально адаптованим. Інтерес до вивчення психологічних аспектів, а також до компетентності юриста є актуальним. Його вивченням займалися О. М. Бандурка, С. П. Бочарова, О. В. Землянська, В. Л. Васильєв, Кононенко С.В та інші.

На думку С.П. Бочарова, юрист має володіти не тільки вмінням чітко висловлюватись, а й мати певні риси, завдяки яким фахівець впливає на особу, з якою працює. В юриста формується певна правосвідомість. Суб'єкт є стриманим, володіє емоціями, завдяки цим рисам він адекватно оцінює та контролює ситуацію. Це важливо для фахівця даної професії. Такі риси з'являються під час батьківського виховання та формування особистості, на що впливають соцмережі.

Отже, сучасна людина повинна розвиватися, для цього вона має певні ресурси, такі, як інтернет та соціальні мережі. Ознайомлюючись з матеріалом, слід аналізувати текст, фото/відеоматеріали. Особі слід набувати навичок у формуванні своєї думки. Автор, публікуючи та ведучи свій блог у інтернеті, також розвивається та вчиться коректно формувати свою думку й світогляд, оскільки, перш ніж опублікувати текст, він працює з інформаційними джерелами. Таким чином, комунікативна компетенція показує кваліфікованість фахівця юридичної компанії успішного формування комунікативної компетентності майбутніх юристів як суттєві внутрішні й зовнішні обставини, що зумовлюють, впливають і сприяють активному процесу опанування основ професійної комунікації. Це система органічно взаємопов'язаних психолого-педагогічних і практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретних педагогічних завдань навчального процесу: фор-

мування мотиваційно-ціннісного ставлення до здійснення професійної комунікації;

Психологічний словник трактує компетентність як психосоціальну якість, що виявляється у здатності людини ефективно взаємодіяти з оточенням [262].

Комунікативна компетентність учнів розвивається через Інтернет шляхом залучення їх у вирішення широкого кола значущих, реалістичних завдань, маючих сенс і досяжних завдань, успішне завершення яких несе задоволення та посилює їхню впевненість у собі.

Гальцева Тетяна Олексіївна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат психологічних наук, доцент
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

НАВЧАЛЬНА САМОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ.

У студентський період віра у власні навчальні здібності, прагнення до постійного самовдосконалення, вміння ефективно управляти своїм розвитком є важливими чинниками майбутнього професіоналізму та професійної самореалізації.

Е.Р. Ленц і Л.М. Шортрідж-Баггетт зазначають, що незалежно від попередніх досягнень або здібностей, високоефективні студенти працюють більше, довше зберігають наполегливість у випадку невдач, вони оптимістичні, мають нижчий рівень тривожності та швидше досягають успіхів. Академічна самоефективність позитивно впливає на пізнавальну активність і саморегуляцію. Студенти, які вірять, що вони здатні виконувати навчальні завдання, використовують більше когнітивних і метакогнітивних стратегій, ніж ті, що не вірять у власні навчальні здібності [5, с.17].

Л.Ф. Мірзаянова розглядає самоефективність у якості предиктора успішної адаптації студентів до університетських вимог. Науковець дійшла висновку, що відчуття самоефективності пом'якшує негативні прояви в адаптації студентів, дозволяє успішно контролювати ситуацію. За її дослідженнями, більше третини студентів першого курсу мають низький рівень самоефективності, що вказує на глибину кризи дидактичної адаптації, яку вони переживають. Лише після 10 місяців навчання у ВНЗ, підкреслює дослідниця, у

студентів спостерігається підвищення самоефективності та вихід з кризового стану [2].

Американські дослідники М.Е. Гист та Т.Р. Митчелл відзначають, що академічний успіх студентів залежить від трьох етапів оцінки власної ефективності: 1) аналізу вимог до завдання: визначення того, що студент повинен зробити, щоб виконати завдання; 2) рефлексивного аналізу виконаної роботи; 3) оцінки особистісних та ситуаційних факторів, які впливають на навчання [4].

Особливості прояву самоефективності у студентські роки досліджувала О.М. Вовк. Згідно з її висновками, у період навчання у вищому навчальному закладі висока самоефективність сприяє розкриттю творчих та інтелектуальних можливостей студентів, формуванню їх професійних та світоглядних якостей, розвитку позитивної Я-концепції. Студенти із низькою самоефективністю, спрямовані на уникнення невдач, виявляють низьку потребу у покращенні досягнутих результатів, побоюються творчості, для них характерна підвищена тривожність, неконструктивне ставлення до навчання (частіше проявляються захисні установки щодо навчальної діяльності). Вони, як правило, навчаються не для того, щоб отримати задоволення від навчальних досягнень, а скоріше для того, щоб уникнути неприємностей, пов'язаних із неуспішністю [1].

У дослідженнях Л. Первіна і О. Джона феномен самоефективності розглядався у якості предиктора передбачення успіху на іспитах. Вони зазначають, що занадто висока впевненість студентів у власних здібностях негативно впливає на якість їх підготовки. Такі студенти менш ретельно готуються до іспитів, ніж їх більш тривожні і не менш здібні одногрупники. Дослідники зауважують, що для академічної успішності студентам краще мати помірну, але не надмірно високу і не надмірно низьку самоефективність [3].

Серед соціально-психологічних детермінант, що позитивно позначаються на функціонуванні феномену, науковці виділяють:

- сприятливе навчальне середовище;
- стимулюючі навчальні заходи;
- наявність відчуття самоефективності у викладача;
- проведення первинної діагностики, щодо вимірювання окремих установок, стосовно впевненості студентів першого курсу у власних академічних здібностях;
- консультації для першокурсників, що спрямовують студентів на формування самопереконань стосовно майбутньої академічної успішності у новому навчальному середовищі;
- аналіз і оцінка вимог до навчального завдання, визначення кількості часу та зусиль, які готовий прикласти студент для його виконання;
- рефлексивний аналіз виконаної роботи, що сприяє усвідомленню відповідальності студента за рівень своєї продуктивності;
- оцінку особистісних та ситуаційних факторів, які впливають на

власну ефективність у навчальному процесі.

Отже, емпіричні дослідження вітчизняних і зарубіжних психологів, показують, що самоефективність майбутніх фахівців науковці розглядали у якості предиктора академічних досягнень, навчальної мотивації, наполегливості, цілеспрямованості, працьовитості, оптимістичності, зниження тривожності, більш швидкого досягнення навчальних успіхів, пізнавальної активності, творчих можливостей, застосування когнітивних і метакогнітивних стратегій при рішенні навчальних задач, позитивної Я-концепції, адаптації до навчання у ВНЗ, передбачення успіху на іспитах тощо.

Навчальна самоефективність – це конструкт самосвідомості особистості, який визначає суб'єктивну переконаність у власній результативності, успішності у процесі навчання, завдяки усвідомленню життєвих смислів навчання, рефлексії здатності до рішення навчальної задачі, мотивації досягнення, до визначення навчальної задачі та побудови оптимістичного прогнозу досяжності навчального результату. Умовою виникнення навчальної самоефективності (Я-ефективний у навчанні) виступає сильна збуджуюча потреба особистості у самозміні, самовдосконаленні. Навчальна самоефективність студента сприяє перетворенню його у суб'єкт власного розвитку, що здатний до визначення задач власного розвитку та готового проектувати в умовах неперервної освіти траєкторію саморуху. Рівень розвитку навчальної самоефективності залежить, від готовності суб'єкта навчання брати на себе відповідальність за якість власного навчання. Тому, науково-педагогічним працівникам, які організують навчальний процес у вищому навчальному закладі, необхідно створювати усі умови щодо розвитку у студентів високого рівня навчальної самоефективності, впевненості у власних навчальних здібностях та компетентностях.

---

1. Вовк О. М. Самоефективність: сутність, структура та особливості розвитку в студентському віці [Електронний ресурс] / О. М. Вовк // Вісник психології і соціальної педагогіки : зб. наук. пр. – 2010. – № 3. – Режим доступу до збірника : www.psyh.kiev.ua

2. Мирзаянова Л.Ф. Упреждающая адаптация студентов к педагогической деятельности (кризисы, способы упреждения и смягчения) / Л.Ф.Мирзаянова.– Мн.: Бел. наука, 2003.– 271 с.

3. Первин Л., Джон О. Психология личности: Теория и исследования / Пер, с англ. М. С. Жамкочьян под ред. В. С. Магуна - М.: Аспект Пресс, 2001.- 607 с.

4. Gist M.E. Self-Efficacy: A Theoretical Analysis of Its Determinants and Malleability / M.E. Gist, T.R. Mitchell // Academy of Management Review, 1992. – Vol.17. – P. 183-211.

5. Lenz E.R. Self-efficacy in nursing: research and measurement perspectives / E.R.Lenz, L.M.Shartridge-Baggett. – Springer Publishing Company, NY . – 2001. – 116 p

Грицай Ірина Олегівна,
завідувач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат юридичних наук, доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЦІЛЬОВА ОРІЄНТАЦІЯ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасні системи вищої освіти у різних країнах світу все більш інтенсивно реформуються. Метою цих процесів є підвищення якості підготовки фахівців. Одним із засобів реалізації цієї мети є компетентнісний підхід, який широко розповсюдився у європейських країнах у контексті Болонського процесу.

Компетентнісний підхід являє собою сукупність загальних принципів визначення цілей юридичної освіти, відбору її змісту, організації освітнього процесу та оцінки освітніх результатів.

За традиційним підходом під освітніми цілями розуміють особистісні новоутворення, які формуються у студентів. Студенти повинні опанувати системою правових знань, сформувані відповідні вміння та навички, розвинути професійно необхідні якості. Такий підхід орієнтує на збереження екстенсивного шляху розвитку закладів вищої освіти. З точки зору такого підходу, чим більше знань засвоїв студент, тим якісною є його підготовка. Однак у сучасних умовах рівень компетентності юриста не визначається лише обсягом набутих знань. Компетентнісний підхід не заперечує значення знань, але акцентує увагу на здатності юриста вирішувати професійні проблеми різного рівня складності на основі отриманих знань.

Як зазначає О. Лучанінова, «компетентнісний підхід у вищій професійній школі передбачає навчання дією, суть якого полягає в тому, що студенти працюють над набуттям і розширенням самостійного досвіду вирішення реальних завдань, вчаться і розвивають здібності адаптуватися до певної ситуації і знаходити раціональні рішення» [2, с. 34].

Конкретизація цілей підготовки юристів здійснюється через стержневі якості особистості юриста у відповідності з освітніми рівнями бакалавра, магістра. При такому способі постановки цілей враховуються внутрішні процеси інтелектуального, емоційного, особистісного розвитку студентів, варіативності та наступності вищої освіти в системі неперервної юридичної освіти.

Компетентнісний підхід виявляється в оновленні змісту юридичної освіти у відповідності до соціально-економічних змін суспільства за трьох

компонентною моделлю: знання, уміння та навички; досвід творчої діяльності; досвід ціннісного ставлення до професії. Такий підхід орієнтує на виділення та опис професійних функцій та їх адекватне відображення у процесі підготовки компетентного юриста.

Водночас змістовне наповнення системи формування компетентностей юристів необхідно здійснювати у взаємозв'язку з процесуальним наповненням. Актуальним стає пошук і нових технологій навчання. Такою технологією, на нашу думку, є модульне-компетентнісне навчання. Воно не претендує на зміну кредитно-модульної системи навчання, а навпаки, доповнює та збагачує цю систему з метою забезпечення якості та зростання професійної компетентності. Мова йде про оновлення методики проведення навчальних занять, організації самостійної роботи студентів з орієнтацією на здібності та спрямування студентів до особистісного та професійного розвитку. Особливої уваги потребує поєднання навчальної та наукової діяльності студентів на основі принципу професійної спрямованості.

Компетентнісний підхід тісно пов'язаний з формуванням європейської платформи контролю якості освіти та підсилення європейського виміру освіти. Завдяки цьому підходу створюється цілісне уявлення про міжнародне співробітництво у сфері контролю за рівнем якості вищої освіти.

На основі компетентнісного підходу формується система перевірки якості освіти в національних рамках та на рівні вищого навчального закладу. Під якістю вищої освіти розуміється рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти [1].

Компетентнісний підхід сприяє врахуванню усіх навчальних досягнень студентів під час навчання на основі нормативної моделі діагностичних процедур, у межах якої визначається статус та умови застосування певних видів методів та засобів контролю. Мова йде про систему, яка дозволяє оцінювати здатність кожного студента до майбутньої професійної діяльності, тобто компетентнісний підхід спрямований, перш за все, на трансформацію кількісних показників освітніх послуг у якісні.

Отже, в останні роки система юридичної освіти функціонує та розвивається в інноваційному вимірі. Компетентнісний підхід являє собою продуктивний засіб якісної зміни змісту освіти, методики викладання, системи контролю якості освіти. Такий підхід орієнтує на вирішення освітніх завдань, актуальних та важливих для професійної діяльності юристів.

---

1. Лучанінова О.П. Виховання майбутнього фахівця у вищому технічному навчальному закладі: теорія і практика: монографія / О.П. Лучанінова. – Дніпро: Пороги, 2017. – 404 с.

2. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38.

Головіна Ольга Володимирівна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат історичних наук

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ У СИСТЕМІ ОСВІТИ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Проблематика особливостей підготовки юристів у Республіки Литва, визначних тенденцій сучасної юридичної литовської освіти є одним із напрямів досліджень в межах роботи Центра литовського права, що працює в ДДУВС з лютого 2018 р. Вивчення досвіду підготовки юристів у сучасній європейській державі, поєднання традиційних форм підготовки фахівців із залученням інноваційних підходів та останніх педагогічних технологій надасть можливість долучитися до спільних дослідницьких, навчальних проєктів із освітніми установами та організаціями Литовської Республіки. В основу дослідження покладено Доповідь підготовлена за матеріалами візиту делегації Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ у складі ректора Андрія Фоменка, начальника навчально-методичного відділу Юлії Тюрі та завідувача кафедри тактико-спеціальної підготовки підполковника поліції Андрія Собакар, які відвідали навчальні заклади Литовської республіки.

Вищу юридичну освіту у Литві можна отримати у низці навчальних закладів – як державних, так й приватних: Вільнюський університет, та Каунаський Університет ім. Вітаутаса Великого (Каунас), Міжнародна Школа Права та Бізнесу (Вільнюс), Литовський Університет Бізнесу и прикладних наук (Клайпеда), Університет ім. Миколаса Ремериса (Вільнюс). Період навчання за рівнем бакалавріату складає три – чотири роки, період магістратури охоплює півтора – два роки. Найавторитетнішими серед навчальних закладів Литви, що пропонують здобути юридичну освіту, залишаються Вільнюський університет та Каунаський університет ім. Вітаутаса Великого. У ході візиту делегації ДДУВС представники закладу відвідали Каунаський університет та підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо академічної співпраці, який своїми підписами скріпили ректор ДДУВС Андрій Фоменко та ректор Каунаського університету ім. Вітаутаса Великого професор Юозос Аугутіс. Сторони домовилися про впровадження в освітній процес академічної мобільності студентів і викладачів, взаємний обмін програмами науково-дослідних робіт, спільними науковими дослідженнями, що становлять взаємний інтерес, та впровадження їх результатів у практичну діяльність поліції. У

рамках співробітництва планується – організація та проведення науково-практичних конференцій та форумів із актуальних проблем юридичної практики та діяльності правоохоронних органів.

Каунаський університет ім. Вітаутаса Великого – єдиний литовський університет, який бере участь в програмі Campus Europae, що об'єднує 17 європейських університетів. Згідно зі світовими рейтингами університетів QS (2013/2014), університет ім. Вітаутаса Великого серед 800 найкращих університетів світу. На цей час факультет пропонує інтегровану навчальну програму, що охоплює рівні бакалавріату та магістратури, загальний термін навчання – 5 років. Випускники навчального закладу отримають ступінь магістра права та професійну кваліфікацію юриста.

У порівнянні з українською системою підготовки юристів студенти вивчають меншу кількість навчальних дисциплін, але кількість годин на дисципліну порівняно більша; при формуванні індивідуальних навчальних планів студентам пропонується гнучка система вибору навчальних дисциплін, перевага надається самостійному вибору курсів. Магістерські програми на цей час включають два напрями: «Criminal and Business Law Subjects», «International Business Law», останню програму можна проходити англійською мовою.

Викладачі юридичного факультету Каунаський університет ім. Вітаутаса Великого впроваджують у навчальний процес інтерактивні методи викладання, так звані «сократівські» методи навчання, також залучають провідний педагогічний досвід правових шкіл Європи та Америки. Окремі курси викладаються юристами та експертами у галузях права з вишів США, Великої Британії, Швейцарії, Італії, Іспанії.

Велика увага приділяється питанням академічної мобільності та міжнародних зв'язків також у науковій сфері, вплив процесів глобалізації на юриспруденцію та правову сферу в цілому. Навчальні матеріали пов'язані із практичною діяльністю, що дозволяє їх постійно динамічно оновлювати, а результати досліджень, які проводять науковці юридичного факультету, представлені в англійськом журналі «Baltic Journal of Law & Politics», що видається юридичним факультетом спільно з факультетом Політичних наук та дипломатії Каунаський університет ім. Вітаутаса Великого, оприлюднення результатів своєї наукової діяльності у якому можливо й для науково-педагогічних працівників ДДУВС.

Велика консультативна допомога у розробці цього напрямку надала начальник навчально-методичного відділу, кандидат технічних наук, Юлія Тюрра, що поділилася власними напрацюваннями та матеріалами з питань організації освітнього процесу у навчальних закладах Литви, за що автор висловлює щире особисте подяку.

Розглядаючи особливості підготовки юристів, варто звернути увагу на те, які особливості навчального процесу є характерними для навчальних закладів Литви: які форми навчання використовуються задля досягнення най-

кращого результату, як саме використовується дистанційне/змішана форма навчання в литовських закладах освіти тощо.

Подальше вивчення досвіду литовських колег у галузі підготовки юристів, використання можливостей, що надають програми академічних обмінів та стажувань, та впровадження цього в освітній процес у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ сприятиме розвитку системи формування сучасного фахівця-юриста.

Голубєва Олена Вікторівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
доктор філософських наук, доцент
Скиба Елеонора Константинівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА

Першочерговим завданням для юриста має бути подолання негативних чинників, що ускладнюють людське існування і забезпечення правового порядку для реалізації свого потенціалу будь-якими особами, що безпосередньо та опосередковано підтверджується великою кількістю міжнародних та національних нормативно-правових актів, наприклад, статтею 3 Конституції України, де сказано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1, с. 3]. Будучи вагомим елементом правової системи, юрист проте ж впливає не тільки на правове середовище, а його компетентність, дійсно, відіграє вагомую роль у суспільстві. Спираючись на це, я вважаю необхідним досліджувати моральний аспект професійної компетентності юриста та використовувати результати таких досліджень на практиці, оскільки моральні настанови мають безпосередній вплив на компетентність юриста, а отже, і на всі похідні від цього сфери.

У своїй праці Івашкевич І.В. зазначає, що «компетентність», у межах системного підходу, визначається як поєднання шести її складових: 1) концептуальної (наукової) – розуміння теоретичних основ здійснення професійної діяльності; 2) інструментальної – володіння базовими професійними вміннями; 3) інтегративної – здатність поєднувати теорію та практику під час

розв'язання професійних проблем; 4) контекстуальної – розуміння значущості соціальної та культурної сфер, в яких здійснюється професійна діяльність; 5) адаптивної – вміння передбачати зміни в професійній діяльності та заздалегідь бути до них готовим; 6) комунікативної – вміння ефективно використовувати писемні та усні засоби спілкування в міжособистісній комунікації [2, с.167]. Виходячи з цього, моральний аспект не можна віднести до лише однієї із запропонованих ланок, оскільки він одразу пронизує усі складові компетентності юриста. Так, наприклад, моральний прояв концептуальної складової полягає у розумінні теоретичних основ функціонування і реалізації моральних якостей при здійсненні професійної діяльності; моральний прояв інструментальної складової – у вмінні контролювати свої моральні якості; моральний прояв інтегративної складової – у здатності поєднувати теоретичні знання з практичними навичками самоконтролю та позитивною реалізацією моральних якостей юристом при здійсненні професійних обов'язків; моральний прояв контекстуальної складової – у розумінні значущості позитивних моральних настанов щодо їх активного впливу на загальне благополуччя людини, суспільства, країни і світу; моральний прояв адаптивної складової компетентності юриста – у вмінні передбачати виникнення чинників, які потенційно можуть негативно вплинути на позитивні моральні настанови та заздалегідь бути до них готовим; моральний прояв комунікативної складової – у вмінні будувати і використовувати комунікативні засоби на основі моральних настанов. Як зазначає І.М. Євхутич - мораль є складовим елементом, що активно впливає на розвиток всієї системи суспільства [3, с. 289].

Будучи професіоналом, юрист має випрацювати в собі низку різних особистісних якостей, таких, як уважність, урівноваженість, цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, витримка тощо. Моральні ж якості є одним із найбільш складних і цікавих аспектів даної тематики. Моральні якості є найменш помітними з-посеред усіх інших, і це слугує підґрунтям для думки про незначущість у професійній діяльності юриста усталених моральних якостей.

Моральна складова професійної діяльності юриста включає сукупність різних аспектів, у тому числі проблему надмірності та когнітивного дисонансу в процесі виконання професійних обов'язків (наприклад, когнітивний дисонанс юриста при взаємодії з клієнтом, який йому не імпонує або надмірність по відношенню до неблагопристойного клієнта чи супутної особи, коли юрист ставить себе на шавель вище від такого суб'єкта, чим зводить вектор поведінки до суб'єкт-об'єктних відносин).

Маючи у юридичній практиці подібні ситуації, слід точно розуміти весь негативний пласт даної сфери і доносити цей момент до юристів-студентів. Дивлячись на такого роду проблеми, завжди слід враховувати, що людина є істотою неідеальною. Кожна має як свої позитивні сторони, так і свої вади. В силу того, що юристу в професійній сфері доводиться працювати із різним контингентом – слід відмітити, що він не може дозволяти собі бути

емоційно забарвленим по відношенню до тієї чи іншої людини, з якою взаємодіє у сфері юриспруденції. Професіонал має виконувати свої обов'язки однаково добре для будь-якого типу людей, - це є показником його компетентності.

У принципі жодна людина, і юрист у тому числі, не має ніякого морального права осуджувати інших людей. Будь-який осуд є показником надмірності та може розцінюватися як непрофесійність чи некомпетентність.

Юрист покликаний захищати інтереси людей, суспільства, держави, нести мир через врегулювання проблемних аспектів людського співіснування. Якщо юрист виступає стороною, яка є осередком формування негативу, що безпосередньо або опосередковано буде породжувати нові конфлікти і негаразди – його, безумовно, слід вважати некомпетентним.

Таким чином, можна стверджувати, що моральні якості юриста слугують одним із вагомих показників його компетентності.

Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141 ;

1. Характеристика підструктур особистості та визначення складових професійної компетентності юриста [Електронний ресурс] / І. В. Івашкевич // Психологія: реальність і перспективи. - 2016. - Вип. 6. - С. 66-71. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2016_6_16;

2. Мораль і право як суспільні інститути: проблеми осмислення в умовах побудови громадянського суспільства [Електронний ресурс] / І. М. Євхутич // Форум права. - 2012. - № 1. - С. 289-295. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

Gudina Yana

student of Law Faculty

Science supervisor – **Vitalii Kozachenko**

lecturer of the Social and Humanitarian
Studies Department

(the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs)

POSSIBILITY AND MORAL SIDE OF USING MIRANDA'S WARNING BY UKRAINIAN POLICE

The legal system in the United States is considered by many to be the most advanced in the world. That is why a significant number of legislators tries to at least partially take on the US experience and institute certain institutions in their legislation; Ukraine is no exception in this process. Today, the United States of America is the most democratic state in the world, in the legal system of which human and civil rights and freedoms occupy the most important place [1].

In the US, every policeman can tell the history of Miranda's rule. Since 1966, this rule has become important, an integral part of the US legal system.

Miranda rights are the rights given to people in the United States upon arrest. Anyone who has watched a U.S. detective show or two can rattle off the words: "You have the right to remain silent. Anything you say can and will be used against you in a court of law..." The speech must be recited by law enforcement officials when detaining suspects to ensure they are aware of their right to an attorney and against self-incrimination. The rights are also called the Miranda warning and they stem from a 1966 Supreme Court case: *Miranda v. Arizona*.

In the original case, the defendant, Ernesto Miranda, was a 24-year-old high school drop-out with a police record when he was accused in 1963 of kidnapping, raping and robbing an 18-year-old woman. During a two-hour interrogation, Miranda confessed to the crimes. Lawyers would contend that Miranda had not been clearly informed of his rights to have a lawyer and against self-incrimination. Their appeal to the U.S. Supreme Court would forever change U.S. criminal procedure [2].

As a result of the case of Miranda, he created a precedent that obliged all police authorities to inform detainees of their rights to lawyer and silence. These warnings were called "The Rules of the Miranda".

Despite the widespread use of the Miranda rule in the world and the active exploration of this issue by such domestic scientists as V.V. Kryzhanivsky, V.M. Makhov, E.A. Mishina, as well as foreign specialists, including Paul Marcus, Paul G. Cassel, Stephen Markman and others, the results of attempts to implement such an institution in Ukraine and the post-Soviet countries are not always effective, which may indicate problems and significant differences between domestic rights and international norms as well international experience on this issue [3].

The Miranda Warning protects an individual's rights by explaining their options clearly and upholds police authority when they properly read the Miranda Warning and get a clear, intelligent answer that the suspect understands his or her rights as they have been explained. The Miranda Warning is a legal necessity throughout the United States, and varies only slightly in its wording in different states [4].

Today, reform is taking place in Ukraine all institutions of power. Respect for democratic principles, human rights and fundamental freedoms, as defined in particular in the Helsinki Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, the Paris Charter for a New Europe and in other relevant protection documents human rights, as well as respect for the rule of law principle should become the foundation of the domestic and foreign policy of our state [5].

On November 19, 2012, the Criminal Procedural Code of Ukraine, Part 4 of Art. 208, which obliges law enforcement officers to inform detainees of their right to keep silence and the right to a lawyer.

This is the Ukrainian version of the Miranda's rule, which reads as follows: "An authorized official who has arrested a person must immediately inform the

detainee in a language which he understands, the grounds for his detention and in which he is suspected of committing a crime, and explain the right to have a defense counsel etc.».

Certainly, this can't be considered a Miranda rule in the sense of the criminal procedural law of the United States, but such a norm is an important step in protecting human rights and citizen in Ukraine. On the other hand, in today's conditions of increased criminal activity in Ukraine there is a problem where suspects often change their testimony during pre-trial investigation: they first acknowledge their guilt, and at the trial stage, they completely or partially refuse their testimony.

Taking into account the above-mentioned facts, we can conclude that today Miranda's rule in Ukraine, although it is enshrined at the legislative level, but cannot act in full measure. We believe that in order to eliminate the problems and the normal functioning of this criminal-law institute, there is a need to further improve Ukraine's criminal-procedural legislation on the activities of law enforcement bodies and the observance of human and civil rights in order to eliminate contradictions between the criminal procedure norms, as well as to reform the prosecutor's offices and judicial system.

We consider it expedient to develop a single Ukrainian Miranda rule for all law-enforcers, which should be fixed at the legislative level and will necessarily be handed over to all persons while detained by law enforcement officers. Given that international human rights law seeks to promote and protect human rights at the international, regional and national levels, it can be argued that the "Miranda Rule" actually went beyond the American national system of law and takes its place among the norms as national legal systems, and the norms of international law.

Taking into account the tendencies of the spread of this norm in the world, in our opinion, the Miranda rule can be considered an integral part of international human rights law [1].

In modern Ukraine, unfortunately, there is no real respect for a person, his rights and freedoms. This is a consequence of the deformation of justice and neglect of human rights that took place over decades. The relevant situation causes insecurity of the individual to the state, the impossibility of foreseeing the actions of the authorities. Ensuring the proper observance of human rights in law enforcement is a problem that has not yet been resolved in our country.

The specifics of the activities that law enforcement is conducting bodies associated with conflict and stress situations, which are often ambiguous but require prompt response. The National Police of Ukraine is a body that is called to serve society by ensuring protection of human rights and freedoms, combating crime, maintaining public safety and order, training of police officers should focus on acquiring them with practical knowledge, skills and abilities in conjunction with their education in the spirit of respect for natural human rights, their awareness of their role in the protection of these rights, the cessation and prevention of their violations [6].

Conclusion. Human rights are organically linked with human social activi-

ty. They are the normative form of interaction of individuals, the regulation of their relations, the prevention of contradictions and conflicts. Such human rights as the right to life, honor and dignity, inviolability of the individual, freedom of conscience, opinions, beliefs, the right to privacy, the right to participate in political processes are necessary the conditions of human existence in a civilized society and must definitely be recognized protected by the state.

Ukrainian policemen must adhere to the culture of communicating with victims, the rules of etiquette, and properly express their requests, orders and remarks. The rule of the Miranda is needed in order for the police to explain to the citizens their rights, because not every person has legal education and a high level of accountability in the field of legislation.

1. "Правило Міранди" як елемент міжнародного права прав людини: український Досвід/А.В.Стаценко//Альманах міжнародного права.-2015.-Вип.8-С.47-54
2. Miranda rights. Access mode: <http://www.history.com/topics/miranda-rights>.
3. Positive expenses of the organization and legislation governed by the united states. Access mode: http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_KPD/Malanchuk_07.pdf
4. History of Miranda Warning. Access mode: <http://www.mirandawarning.org/historyofmirandawarning.html>.
5. Права людини в діяльності поліції – 2016 : практичний посібник. Національна академія внутрішніх справ. – Електронний ресурс7 – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/12804.pdf>
6. Human rights in the activities of the police. Access mode: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/12804.pdf>

Гурков Андрей Вячеславович,
курсант учреждения образования

(Могилёвский институт МВД)

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИИ ВЛАДЕНИЯ ИНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГИЯМИ КУРСАНТАМИ УО МВД

Перед современной высшей школой стоит задача подготовки специалистов с достаточным уровнем ключевых компетенций для качественного выполнения в будущем своей профессиональной деятельности. Переход общества в новое положение влечет за собой важные изменения социальных ролей образования и самообразования, их целей, содержания, функций, технологий. По мнению А.И. Жук, направление на развитие профессиональной личности обозначает перестройку учебного процесса из пассивного усвоения знаний в активный процесс формирования навыков их применения в процессе жизнедеятельности. Основой педагогической технологии в данном случае становится компетентностный подход в образовании, который предполагает

в качестве ценностных оснований наивысшую степень самоопределения в профессии, способность адаптироваться к меняющимся условиям производства, непосредственную связь обучения с профессиональной деятельностью, а также активность личности в процессе получения профессионального образования, способность мобилизовать свои знания и умения в ситуации деятельности [1].

В настоящее время объём информации, обрабатываемой сотрудником органов внутренних дел, постоянно возрастает. Методическое накопление подлинной, характеризующей оперативную обстановку информации, ее актуальный и качественный анализ являются одним из главных требований эффективной борьбы с преступностью. Именно опыт использовать информационные технологии является одним из базовых элементов профессиональной готовности сотрудника органов внутренних дел. Практика показывает, что одним из факторов, обеспечивающих успешность и эффективность профессиональной деятельности сотрудника органов внутренних дел, является его способность уверенно действовать в современной информационной среде, ориентироваться в потоках информации, добывать и обрабатывать ее, владеть навыками использования информационных технологий.

Сегодня, говоря о современных информационно-коммуникативных технологиях, нельзя забывать и о стремительном развитии сети Интернет. Не вызывает сомнения, тот факт, что сеть Интернет в короткие сроки стала чрезвычайно полезным инструментом не только в узкопрофессиональных кругах, но и среди самых широких слоев населения. Данная популярность обусловлена, прежде всего, самостоятельностью отдельных фрагментов сети, возможностью использования любых доступных каналов связи и минимизации объема теряемой информации.

Без наличия достаточных знаний компьютерной техники и владения интернет-технологиями раскрытие и расследование данных преступлений было бы невозможно. Кроме того, такие знания необходимы и для работы по уголовным делам, возбужденным по фактам совершения преступлений в сфере использования высоких технологий.

Создание индивидуального веб-сайта является одной из основных форм использования сети Интернет, сегодня есть возможность создания сайта подразделения, сайта участкового инспектора или личной электронной страницы следователя. У специалистов, служащих в разных ведомствах, имеется так же возможность использовать веб-сайты и для профессионального общения, следователь или участковый инспектор могут использовать веб-сайты для связи с населением.

По вышеуказанным причинам мы считаем, что курсантам учреждений образования МВД необходимо формировать компетенции работы с сетью Интернет и сайтостроения.

---

1. Жук, О.Л. Компетентностный подход в преподавании психолого-педагогических дисциплин в вузе / О.Л.Жук // Высшая школа. – 2011. – №1. – С. 25-28.

Danovskiy Roman,
student of Law Faculty

Science supervisor – **T.I. SchubenoK.**
lecturer of the Social and Humanitarian
Studies Department

*(the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs)*

DAS SYSTEM DER AUSBILDUNG IN DEUTSCHLAND

Das Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland gibt jedermann das Recht, seine Persönlichkeit frei zu entfalten und Schule, Ausbildungsstätte wie Beruf nach den jeweiligen Neigungen und Fähigkeiten frei zu wählen. Nach Artikel 7 des Grundgesetzes steht das gesamte Schulwesen unter Aufsicht des Staates Die Schulpflicht besteht vom vollendeten sechsten bis zum 18. Lebensjahr, also 12 Jahre. Der Besuch allen öffentlichen Schulen ist kostenlos.

Die deutschen Kinder werden üblicherweise mit sechs Jahren eingeschult. Das deutsche Schulsystem besteht aus der Grundschule (der Primärstufe) und der Sekundärstufe I und II (der Hauptschule, der Realschule oder des Gymnasiums).

Die Grundschule umfasst die 4. Klassen. Ab fünfter Klasse beginnt die Sekundärschule.

Die Hauptschule umfasst die Klassenstufen fünf bis zehn und bereitet die Schüler auf diverse praktische Berufe vor. Nach der Realschule können die deutschen Kinder Berufsausbildung beginnen. Die Berufsausbildung bekommen die jungen Leute hauptsächlich im Betrieb.

In der Realschule lernen die Kinder auch sechs Jahre lang. Der Realschulabschluss nach der 10. Klasse berechtigt die Kinder zur Weiterbildung an den Berufsschulen oder zur Oberstufe des Gymnasiums.

Im Gymnasium lernen die deutschen Kinder neun Jahre lang. Nach der 13. Klasse wird das Gymnasium mit dem Abitur abgeschlossen. Das Abitur berechtigt die jungen Leute zum Studium an Hochschulen und Universitäten.

In Deutschland gibt es die so genannten Gesamtschulen, die Hauptschule, die Realschule und das Gymnasium. Für behinderte Kinder gibt es Sonderschulen.

Die Voraussetzung für den Besuch der Universität oder einer anderen Hochschule ist in Deutschland das Abitur. Dazu ist in der Regel der erfolgreiche

Besuch eines Gymnasiums notwendig. Für die meisten Studiengänge können sich die Abiturienten einfach einschreiben. Anträge auf Einschreibung richten sie direkt an die Hochschule.

Jurastudenten werden in Deutschland zum so genannten «Einheitsjuristen»

ausgebildet. Er gilt als «zum Richteramt befähigt» und sollte im Idealfall in allen nur denkbaren rechtlichen Berufen einsatzfähig sein. In der Praxis ist jedoch eine Spezialisierung im Anschluss an das Studium unumgänglich. Im Unterschied zu vielen anderen Fächern wird im Jurastudium der gesamte Stoff im Staatsexamen am Ende des Studiums in vollem Umfang abgefragt.

Auf dem Weg zum Staatsexamen hat der Student eine Zwischenprüfung abzulegen oder die so genannten kleinen Übungen in allen drei Rechtsgebieten zu schreiben. Darauf folgen die großen Übungen, ebenfalls in allen drei Fächern. Außerdem sind drei Praktika bei Anwälten, Gerichten oder in der Verwaltung vorgeschrieben.

Mit dem Jurastudium werden sehr umfassende Berufsmöglichkeiten eröffnet. Primär wird der «Einheitsjurist» zum Richter ausgebildet. Allerdings gehen nur die wenigsten Juristen in den Staatsdienst und werden Richter oder Staatsanwalt. Viel häufiger wird der Beruf des Rechtsanwalts gewählt. Man macht sich als Anwalt selbständig oder geht als Angestellter in eine größere Kanzlei. Andere Beschäftigungsmöglichkeiten finden sich in der öffentlichen Verwaltung als Beamter. Oder man arbeitet in einer Rechtsabteilung entsprechender Firmen.

Dvorniak Yulia

student of Law Faculty

Science supervisor – **Vitalii Kozachenko**

lecturer of the Social and Humanitarian
Studies Department

*(the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs)*

THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE PROSECUTOR AND THE BASIC BEHAVIORAL REQUIREMENTS

As any lawyer, the prosecutor must have a very high level of jurisprudence. He must have special professional training, to show honesty, impartiality, and ability to withstand the negative impact of an unlawful act on the part of individuals and groups.

The prosecutor must observe the latest advances in science and practice that belong to the field of his activity in order to continuously improve their activities. During work, the prosecutor must have a steady moral standing. The psychological and intellectual state must also be durable and durable. Competence and professionalism are only part of what a prosecutor must have as a high-level specialist. Respect for human rights and freedoms is an integral part that the prosecutor must

have. The Constitution of Ukraine states that all people are equal in their rights. Human rights and freedoms are inviolable and for the prosecutor to neglect these rights means to violate the laws of Ukraine, which he is called to defend. Moreover, the prosecutor must be tolerant of other citizens. [3] This means that he must have the ability to perceive judgments that are non-aggressive, which differ from his own, as well as the manner of life of others. This means that he must have the ability to perceive judgments that are non-aggressive, which differ from his own, as well as the manner of life of others. The prosecutor must act on the basis of his professional knowledge, act on conscience. [2] The basic rule of the public prosecutor is to do everything for people that is not prohibited by law, having practice and knowledge for this. Reforming the prosecutor's office of Ukraine, bringing its activities closer to the standards of Europe. The transformation of the Ukrainian prosecutor's office into a more democratic institution should be in line with social expectations and democratic values. The European Prosecutor must have a high level of business and moral and ethical qualities. The productive functioning of the prosecutor's office of Ukraine is largely dependent on guaranteeing the professional competence of the staffing staff. For this type of activity, the basic profile of the professional competence of the prosecutor's office, the list of special skills and abilities necessary for the official to perform his duties has not yet been developed. There are many problems that affect the quality of prosecutors' performance of their functions defined by the Constitution of Ukraine. A major problem is the sphere of measurement of the professional competence of the prosecutor. [5] Characteristics of a candidate for a post of public prosecutor, determined by her educational qualification level, degree of possession of special knowledge and experience, skills and skills, through which the ability to fulfill the duties of the prosecutor is formed. The activities of the public prosecutor relate to the sociological types of human-to-human interaction; it can be understood that the leading position in the structure of the professionally important qualities of prosecutors is communicative competence. In the work of the prosecutor, the element of communication is the path to successful activity, which depends on its ability to organize work on the basis of professional communication with persons of a certain sphere of activity. Moreover, inadequate communicative competence makes interference and conflicts in communication. [4] The communicative competence of the prosecutor refers to a more narrow understanding of the general communicative competence, which is due to the fact that the communicative competence of the prosecutor must have characteristic skills that are not inherent in most professions. The main function of the prosecutor in the socio-psychological interaction in the pre-trial investigation is manifested in the fact that he is a professional communicator, his purpose is to manage the process of interaction of the investigating judge, the staff of the operational units, experts and others. In order to fulfill the role of a communicator, the prosecutor applies the usual methods of communication and legal methods of influencing members of a social group - instructions or orders. For this purpose, special means of communication are used. Regardless of the method of communi-

cation (written or oral), the prosecutor carries out the transformation of linguistic means in the texts of certain documents, it is only entitled to do it. An example can be a written decree by the investigator, in which the prosecutor needs to conduct some investigative actions; accusative speech, which is attached to the materials of the case. The raising of the appropriate level of communicative competence of the prosecutor during his communication will promote the achievement of the highest results due to communicative skills, specific ability to cooperate, in resolving sharp conflict situations. The communicative competence of prosecutors, its essence and content at the moment have not become the subject of scientific study. I believe that communicative competence plays an important role in the profession of prosecutor. The vocabulary used by the prosecutor differs from the household, this is manifested in the use of legal terms in the activities of the profession. [1]

Consequently, effective, and also qualitative performance of its duties and functions depends on the level of the prosecutor's culture; Moreover, the prosecutor is required to have the skills to speak the oratory in order to successfully perform his functions established by the Constitution of Ukraine, namely, the maintenance of a state prosecution in court. It is important for the prosecutor discipline and exemplary behavior, it should be an example of parenting and adhere to moral standards. Unfair and unlawful conduct for an employee of the public prosecutor's office is inadmissible, this attitude entails a statutory liability.

---

1. Бевзюк І. Сутність комунікативної компетентності прокурора / І. Бевзюк, І. Козьяков // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 10–18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/6-2015/bevzuk.pdf>

2. Ivashkevych I.V. Professional competence of the lawyer as a psychological problem / I.V. Ivashkevych // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 31. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 94–107.

3. Наказ № 123 від « 28 » листопада 2012 року м. Київ «Про затвердження Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури». Електронний ресурс – Режим доступу: https://www.gp.gov.ua/ua/kodet.html?_m=publications&_t=rec&id=113992

4. Petrey, Roderick N. (2012) "Professional Competence and Legal Specialization," St. John's Law Review: Vol. 50: Iss. 3, Article 13. Available at: <http://scholarship.law.stjohns.edu/lawreview/vol50/iss3/13>

5. Model Rules of Professional Conduct . Available at : https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/rule_1_1_competence.html

Dzharaeva Asiat
student of Law Faculty

Science supervisor – **T.I. Schubenk.**
lecturer of the Social and Humanitarian
Studies Department

*(the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs)*

PROFESSIONAL COMPETENCE OF LAWYER

Professional competence of lawyer is very important for future lawyer. At the core of legal profession conduct is a lawyer's duty to provide competent representation to his or her clients. Today, this means that lawyers are expected to take reasonable steps to understand how technology may affect their legal representation. Innovation, which is so highly prized, is primarily an attitude and willingness to think and act differently.

Concerning with actual skills: a ready proficiency or applied ability acquired and developed through training and experience; degree of character, diligence and intelligence as innate characteristics; skills acquired through the application. If a lawyer possesses these skills in sufficient abundance, he\she will be fully qualified to practice law.

From this point onwards, while these skills remain necessary, they are no longer sufficient: they constitute only half of the set necessary to practise law competently, effectively and competitively. Here is the new six-pack, the other half of tomorrow's — no, today's — minimum skills kit for lawyers.

1. Collaboration skills. This is not just about “working well in a team,” essential as that is. This is about the ability to function in a multi-party work environment such that the process and outcome transcend the collective contribution — the whole surpasses the sum of the parts. Thanks to technological and social advances, this is how work is going to be done from now on. Lawyers who collaborate well possess the ability to identify and bring out the best others have to offer, to submerge their own positions and egos where necessary, in order to reach the optimal client outcome. Collaborative lawyers trust the wisdom of the group; lone wolves and isolationists don't do any good anymore.

2. Emotional intelligence. Future lawyers are drilled in law school and in practice that they have to detach themselves emotionally from their cases and clients in order to offer the best advice. Clients need lawyers' empathy, perspective and personal connection to feel whole and satisfied; colleagues also need engagement, respect and understanding to do their best and help each other's succeed. Distant, detached lawyers are relics of the 20th century — the market no longer wants a lawyer who is only half a person.

3. Financial literacy. This is a widespread issue, recently identified by ‘The Economist’ as a factor in the subprime meltdown and other economic woes. But there’s no excuse for lawyers to remain so steadfastly clueless about money: running a business, balancing a ledger, understanding tax principles, working with statistics, calculating profit margins, even explaining the rationale behind their fees. Too many lawyers with Arts degrees just shrug and say, “I was never good with numbers” or “They never taught me that in law school.” Not good enough: every client and every case involves money in some way, and every lawyer in private practice is running a business of one size or another. Financial literacy is essential.

4. Project management. It is a growing refrain among clients, a chorus of frustration that most lawyers have zero skills in project management. Some lawyers would not even be able to define it: planning, organizing, and managing resources to successfully complete specific objectives while maintaining scope, quality, time and budget restrictions. Lawyers seem pathologically unwilling to estimate time or budget costs and incapable of creating and managing a plan of action, presumably for fear of failing or being caught shorthanded. But today, everybody project-manages: it’s SOP in corporate life, and lawyers are the only ones in the business chain who seem to have missed the memo.

5. Technological affinity. Technological affinity is a core competence of lawyering. If the lawyer can’t effectively and efficiently use e-mail, the Internet, and mobile telephony, he might as well just stay home. And if you don’t care to learn about RSS, instant messaging, Adobe Acrobat and the like, clients and colleagues will pass by such lawyers.

6. Time management. Law is demanding hard work. But a substantial part of lawyers’ difficulties in this regard lie with their inability to prioritize their tasks and manage their time. Lawyers are terrible at saying “no,” they’re awful at delegating work into more efficient channels, and amazingly, many are still compensated not by the tasks they accomplish but by how long they take to do them. Lawyers who will not or cannot learn to manage their time will continue to blame all around for their difficulties, if they do not burn out or are fired first.

Lawyers simply must possess these six core skills if they want to make a living in the 21st century. Law schools need to teach them; governing bodies need to test for them; law firms need to make their lawyers expert in them.

Єфіменко Анастасія Сергіївна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат педагогічних наук, доцент
Маркіна Лідія Леонідівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Навчально-виховний процес у вищих закладах освіти спрямований на соціальний розвиток особистості юриста. Соціальна компетентність передбачає не лише наявність соціальної активності, соціальної перцепції, здатності встановлювати відносини, а й брати відповідальність у соціальній та професійних сферах. Моральність юриста виявляється у ціннісному ставленні до професійної діяльності, яка передбачає саморегуляцію, вибору рішення на основі відповідальності.

Професійна відповідальність юриста – це інтегративна якість особистості, яка передбачає глибоке розуміння ним соціального значення своєї праці, прагнення до постійного вдосконалення професійної майстерності, позитивну спрямованість на юридичну діяльність, активну громадянську позицію.

На наш погляд, змістовне і практичне забезпечення розвитку професійної відповідальності при підготовці майбутнього юриста реалізується через застосування проблемного та інтерактивного навчання.

Проектування професійно-відповідальних ситуацій та логіка їхнього вирішення здійснюється на основі проблемного навчання. Основним джерелом розвитку творчих здібностей у навчанні виступає проблемно представлений зміст у вигляді системи проблемних завдань різного рівня складності. У структурі навчання домінують діалогові конструкції та пізнавальні завдання, що обумовлюють систематичне створення викладачем проблемних ситуацій, організацію діяльності студентів щодо вирішення проблем, а також оптимальне сполучення їх самостійної пошукової діяльності із засвоєнням ними готових висновків науки [2, с.114].

Основна функція проблемного навчання – засвоєння досвіду творчої діяльності. Але творчість у студентській аудиторії відрізняється від творчого вирішення професійних проблем юристами.

Майбутньому юристу ставляться навчально-професійні проблеми і відкриваються знання, невідомі тільки йому, але відомі вченим, досвідченому юристу, науково-педагогічному працівнику. Схема побудови технології про-

блемно-відповідальних ситуацій виглядає так:

- постановка науково-педагогічним працівником проблемної задачі, що викликає у студентів когнітивний дисонанс та створює проблемну ситуацію;
- усвідомлення, прийняття і вирішення проблеми, у процесі чого студенти опановують узагальненими способами придбання нових знань;
- застосування даних способів для вирішення конкретних систем завдань.

Разом з тим слід зазначити, що проблемно-відповідальні ситуації мають реальний, а не штучний характер. Створення і розв'язання професійно-відповідальних ситуацій посилює усвідомлене ставлення до них, формує розуміння, що існують складні професійні ситуації, коли юрист сам визначає міру своєї відповідальності, та міру відповідальності, яку бере на себе за іншого.

При вирішенні таких ситуацій важливу роль відіграє здатність працювати у команді, налагоджувати сукупність зв'язків у процесі діяльності щодо вирішення пропонованого завдання. Саме робота в рамках інтерактивного навчання заснована на принципі спільної діяльності.

Н. Коломієць зазначає, що, «незважаючи на деякі відмінності у змісті визначення сутності інтерактивного навчання, можна зробити висновок, що всі вони містять такий важливий компонент, як співробітництво учнів на уроці, їх активна взаємодія, спрямована на розв'язання пізнавальних завдань, інтелектуальний розвиток, формування рефлексії і культури міжособистісного спілкування» [1, с. 84].

Слід зазначити, що сполучення проблемного та інтерактивного навчання підсилює позитивну внутрішню мотивацію студентів, їхню зацікавленість у вирішенні проблемного завдання, самостійність та ініціативність.

Отже, формування професійної відповідальності студентів на основі компетентнішого підходу передбачає застосування проблемного та інтерактивного навчання на основі принципу інтеграції.

---

1. Коломієць Н. А. Інтерактивне навчання: сутність, основні засоби реалізації / Н. А. Коломієць // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгманова / Укл. П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко. – Випуск LXII (62). – К.: НПУ імені Драгоманова, 2006. – С. 82-90.

2. Маркіна Л.Л. Дидактичні основи розвитку творчої особистості студентів / Л.Л. Маркіна // Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгманова / Укл. П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко. – Випуск LXII (62). – К.: НПУ імені Драгоманова, 2006. – С. 114-120.

Zhushman Illia,
student of Law Faculty
Science supervisor – **Eleonora Skiba,**
professor of the Social and Humanities
Department
*(the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs)*

COMPETENCE OF A LAWYER

Competence - is the property of legal practice, which is derived from the competence, which usually refers to a set of professional functions, tasks, powers of an official or another subject of professional activity, defined or enshrined by law, another normative act. Accordingly, competence is the possession of the subject by the special theoretical and practical knowledge, skills and abilities that allow to fully, accurately, effectively implement the competence, qualitatively and professionally carry out professional activities.

The competence of an attorney means the availability of legal and other special knowledge, skills and abilities, professional experience acquired through professional training and professional activities. Competent legal proceedings consist of investigation and analysis of factual information, legal elements of the problem, application of necessary methods and procedures, adequate training, meeting the standards of professional activity.

An incompetently considered legal case may imperil the interests of the client, so a lawyer cannot deal with a case that, as he knows or should know, is not competent to engage. Already in the process of familiarizing with legal affairs, the lawyer must determine his ability to prepare for the case, study it, provide the necessary and comprehensive qualified assistance to the client, or, conversely:

- Refuse to do so and pass it on to a more competent lawyer;
- Invite another lawyer as a partner;
- Contact another lawyer for advice.

The complexity and specialized nature of legal cases determine the special requirements for the training and experience of a lawyer. To maintain the necessary level of knowledge and skills, a lawyer must constantly engage in his education and training.

The level of competence of a lawyer is determined by the relevant subjects when appointing to a position or election when granting licenses for the right to practice legal practice, as well as periodically - when conducting certification of lawyers. For example, the right to hold positions of judges and prosecutors or to practice legal practice has persons who have a higher legal background and, as a rule, experience in the legal profession. A necessary condition for the post of a

judge of any court is the qualification examination. The selection of candidates for a judge is based on the results of the qualifying examination.

Qualification examinations for judges are accepted by the qualification commissions of the judges of the respective courts and the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine. The Qualification Commission of Judges conducts a qualifying examination and, based on its results, gives a conclusion on the recommendation for a judge's position. Qualification attestation of judges may be regular or pre-term. As a result of the conducted certification, the Qualification Commission of Judges makes a decision on the award of a judge of a qualification class; assigning a judge of a higher qualification class; leaving the judge in a previously awarded qualification class.

Depending on the position, seniority, experience, and level of professional knowledge for judges, six qualification classes are established: higher, first, second, third, fourth and fifth. Judges who have qualification classes are charged with additional salaries in the amount stipulated by the legislation of Ukraine.

For a mismatch of the level of professional knowledge, the judge may be dismissed from office. In the event of the finding of a judge's inadequate level of professional knowledge for a judge, the qualification commission of judges by its decision postpones the attestation and provides the judge with a time limit for the improvement of professional qualification and acquisition of the relevant knowledge.

If, after the expiration of the established deadline, the qualification commission again concludes that the level of professional knowledge of the position of judge is inconsistent, it shall take a decision, which shall inform the head of the relevant court and the judge elected to decide on the issue of dismissal of the judge from office.

Similarly, the level of competence and other categories of lawyers is determined and controlled. In particular, a lawyer may be a citizen of Ukraine who has higher legal education, experience in the profession of a lawyer or a lawyer's assistant for at least two years, passed qualifying exams, received a certificate of the right to practice lawyers and took the Oath of the Attorney of Ukraine.

In order to determine the level of professional knowledge of persons intending to engage in advocacy, the resolution of issues concerning the disciplinary liability of lawyers creates qualification-disciplinary commissions of advocacy consisting of two chambers - attestation and disciplinary, who make decisions on issuing a certificate for the right to practice advocacy or refuse to issuing a certificate, bringing a lawyer to disciplinary responsibility.

Завізіон Олександр Сергійович,
студент Навчально-наукового інституту
заочного навчання та
підвищення кваліфікації

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філологічних наук

Кізіль Марина Анатоліївна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Професійна діяльність юриста супроводжується виконанням різних дій, таких як: спілкування з громадянином, що звертається за допомогою; надання кваліфікованої консультації; адміністративний аналіз правопорушення; в ході проведення розшукувальних операцій – опитування, допит, очна ставка та ін. Наведені дії відображають особливості професійної діяльності юриста. Отже, володіння юристами психологічними прийомами, що носять суто юридичний характер для працівника правоохоронних органів, є таким же необхідним, як і вміння відповідно до процедури виконувати слідчі, оперативно-розшукові та інші нормативні дії. Питання формування професійної компетентності майбутніх юристів є досить актуальною проблемою сьогодення.

Досить багато праць науковців присвячено проблемам професійної компетентності та питанням підготовки юристів у ВНЗ. Серед них – праці відомих психологів, педагогів та юристів, таких, як: Л.М. Мітіна, В.В. Романов, Г.К. Селевко, В.О. Сластьонін, М.А.Чошанов, А.В. Хуторський та ін.

Професійна компетентність юристів, на наш погляд, представляє собою сукупність набутих умінь, навичок, здобутих у процесі навчання загальних та спеціальних знань. Але нагальними також є питання особистісного ставлення до обраної професії, об'єктивного та суб'єктивного усвідомлення відповідності її базовим критеріям.

Так, здійснюючи аналіз характеру пізнавальних процесів, що мають місце в діяльності юристів, В.В. Романов виділяє ряд певних особливостей, таких, як чітка законодавча регламентація процесу пізнання; ретроспективний характер процесу пізнання, об'єктом вивчення якого є не тільки реальні події, а й події минулого; негативний характер об'єктів пізнання у вигляді результатів злочинної діяльності; уявне моделювання подій минулого, послідовність процесу пізнання; доказово-засвідчувальний характер процесу пізнання з фіксацією результатів пізнання з урахуванням доказових фактів;

дефіцит, невпорядкованість, різноманітність отриманої інформації (дезінформації); протидія зацікавлених осіб процесу об'єктивного встановлення істини; примусовий характер методів пізнання, які застосовуються із використанням владних повноважень; емоційно-вольові характеристики ситуації, вплив стрес-факторів, які нерідко викликають надлишкове емоційно-психічне напруження, зокрема, суспільний резонанс щодо професійної діяльності працівників правоохоронних органів та її результатів [5, с. 312-313].

В.Л. Васильєв наголошує на значенні комунікативного аспекту і специфічності професійного юридичного спілкування, зазначаючи при цьому, що комунікативний компонент в діяльності юристів є одним з домінуючих. Так, наприклад, слідчий, в першу чергу, повинен мати неабиякі здібності до переконання співрозмовника, адже фахівець, як правило, проводить бесіду в особливо важких, подекуди – екстремальних умовах [1, с. 375]. Таким чином, науковець визначає комунікативну діяльність як одну з найважливіших сторін юридичної професії, оскільки юрист здійснює дуже велику кількість контактів як індивідуальних, так і колективних з іншими фізичними особами з метою здійснення своїх професійних обов'язків [1, с. 375-376].

Також однією з особливостей професійної діяльності юриста є широка представленість різних професій в юридичній сфері: слідчі, прокурори, судді, адвокати, юрисконсульти, нотаріуси, а також їхні помічники та секретарі, які також мають юридичну освіту.

Отже, юридичні професії відрізняються надзвичайним різноманіттям завдань, які розв'язуються, а найбільш узагальнено можна окреслити їх як розпізнавання відхилень у соціальній поведінці людей і прийняття юристом відповідних рішень, які є істотними для долі індивіда. Плануючи власну діяльність, юрист подумки зіставляє майбутні дії з нормами законодавства, які регламентують ці дії. Діяльність фахівців багатьох юридичних професій припускає наявність у суб'єкта цієї діяльності особливих владних повноважень, прав та обов'язків застосовувати владу від імені закону.

У психологічних дослідженнях визначені особливості професійної діяльності юриста.

1. Неабиякий рівень відповідальності юридичної діяльності (у зовнішньому аспекті – перед кимось – і у внутрішньому – перед самим собою). Від порад і рішень юристів залежать долі людей, їх майнові і немайнові відносини, стабільність економіки, інтереси суб'єктів, і, нарешті, – порядок на вулиці і безпека громадян. Помилки юристів (незаконний арешт, неправильне рішення суду, бездіяльність у ситуації, що вимагає втручання, нерозумна поведінка) можуть негативно позначитися на стані законності і правопорядку, на благополуччі членів суспільства. Ця особливість значно впливає на технологію професійної діяльності юристів, їхні взаємовідносини, психологічний стан фахівців та ін.

2. Потенційна конфліктність діяльності юристів, що нерідко призводить до стану когнітивного дисонансу фахівця. Відомо, що юристи та їхня

професійна діяльність постійно знаходяться під тиском різних суспільних сил та інтересів. Індивідуальна робота юриста, діяльність судової системи, правоохоронних відомств, функціонування національної спільноти юристів знаходяться в певному конфлікті із суспільним оточенням. В ідеалі суспільство прагне до правової держави та законності, але постійно в ньому виявляються і сили, які протидіють цьому. Громадяни бажають ефективної роботи юристів: повного розкриття злочинів, швидкого правосуддя, доступності юридичної допомоги, і, в той же час, прагнуть захистити свої реальні або уявні права, чим намагаються обмежувати повноваження юристів. Усе це породжує неабиякі протиріччя між соціальними, особистісними інтересами і особливостями професійної діяльності юристів, що вимагає компромісу. Правоохоронні органи (прокуратура, МВС), діючи на основі і в межах Конституції, як суб'єкти публічного права мають на меті захистити інтереси суспільства. Адвокатура, правові служби, відображуючи публічні інтереси, спрямовані на захист, передусім, приватних інтересів. Традиційна побудова кримінального та цивільного процесів також експлікують їхню суперечливість і, отже, – неабиякі протиріччя у юридичній діяльності.

3. Престижність юридичної діяльності. Ця особливість юридичної професії має дві сторони. Юристи, як правило, мають неабияке визнання в своєму соціальному оточенні. Про діяльність юристів говорять, зазвичай, з повагою. У той же час, як окремі громадяни, так і суспільство досить упереджено ставляться до юристів. Їхня праця не завжди оплачується відповідно витраченим нервовим і фізичним зусиллям. Поведінку юристів аналізують досить ретельно та щільно оцінюють. Помилки юристів, як правило, викликають сувору, іноді навіть несправедливу критику.

4. Інтелектуальна привабливість роботи юристів. Професійна діяльність нерідко викликає у юристів досить сильне самозадоволення. Вона мотивує фахівця шукати істину, досягати успіху, бути кращим, вміти розв'язати задачу, навіть у дуже складних соціальних умовах. Як і в будь-якій іншій професійній діяльності, одні фахівці готують себе до труднощів, стійко витримують повсякденні нервові стреси, страхи. Для інших юристів розв'язання складних інтелектуальних задач може виявитися доволі неприємною стороною професії. Але все ж таки у більшості випадків володіння професійними знаннями, вміння застосувати їх на практиці, знайти вихід із складної ситуації приносять юристу радість, дозволяють йому відчувати себе потрібним, корисним, справжнім професіоналом [3, с. 82].

5. Колективність професійної діяльності юристів. На перший погляд діяльність юриста є індивідуальною. Юрист самостійно готує всі необхідні матеріали, особисто приймає рішення. У всякому разі, значну частину процесуальних документів, позовних заяв, клопотань, консультацій, висновків здійснює один юрист, навіть якщо він і не підписує документи особисто. Насправді ж юристи, яку б посаду вони не займали, залежать від інших фахівців. По-перше, вони працюють у правовій галузі, і результати їхньої діяльності за-

безпечуються діяльністю різних відомств. По-друге, рішення, зокрема, суду визначаються діяльністю адвокатів, юрисконсультів; вирок суду – слідчими, прокурорами. Тому непрофесійність чи неефективність однієї ланки системи або певної ділянки професійної діяльності юриста досить негативно впливатиме і на індивідуальну професійну діяльність фахівця, і на професійну сферу діяльності в цілому.

Отже, проблема професійної компетентності юриста розглядається у поєднанні з проблемами становлення готовності особистості до виконання професійної діяльності, формування соціалізації фахівця, набуття спеціалістами базових та спеціальних компетенцій, особистісного та професійного зростання тощо. Професійна компетентність – це складне, системне явище, що включає в себе знання, вміння, навички, професійно значущі якості особистості фахівця, що забезпечують виконання ним власних професійних обов'язків [3, с. 83]. Також це підготовленість працівника до виконання професійних функцій, пов'язаних зі спеціалізацією.

---

1. Васильев В.Л. Юридическая психология [Текст] / Владислав Леонидович Васильев. – М. : Юридическая литература, 1991. – 464 с.

2. Дулов А.В. Основы психологического анализа на предварительном следствии [Текст] / Андрей Васильевич Дулов. – М. : Юридическая литература, 1973. – 168 с.

3. Івашкевич І.В. Специфіка професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності / І.В. Івашкевич // Збірник наукових праць РДГУ.- 2016. - № 7. - С. 80-83. – 278 с.

4. Климов Е.А. Индивидуальный стиль деятельности [Текст] / Евгений Александрович Климов. – Казань : Изд-во Казш. ун-та, 1969. – 278 с..

5. Романов В.В. Юридическая психология [Текст] / Владимир Владимирович Романов. – М. : Юрист, 2000. – 488 с.

Zaichenko Victoria
student of Law Faculty

Science supervisor – **T.I. Schubenok**,
lecturer of the Social and Humanitarian
Studies Department

*(the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs)*

TOLES (TEST OF LEGAL ENGLISH SKILLS) - THE WORLD LEADER IN TESTING KNOWLEDGE OF LEGAL ENGLISH

The TOLES organization is a private legal training company that was created as a direct result of extensive consultations with a leading commercial law firm. Moreover, TOLES is a practically oriented legal English language test, which was

developed with the participation of practicing lawyers especially for the needs of international and regional law firms and legal departments of the largest firms. The purpose of the exam is to test the practical knowledge of a candidate in the field of legal English, which makes the exam informative and convenient for both employers and applicants when they are employed in legal specialties.

The TOLES programme consists of a structured course of legal English training materials supported by three levels of professional exams. The exam levels are progressive steps towards reaching the standard of legal English required by employers such as international commercial law firms, in-house legal teams in private companies and top-class translators.

TOLES legal English training materials and exams have been developed following the advice of experienced commercial lawyers. The top requirements of employers are excellent drafting skills, first-class negotiating skills and a strong sense of commercial awareness.

The specific content of TOLES tests is the result of regular, thorough consultations with leading law firms and is constantly updated in accordance with changes in the legal environment. Training materials for the preparation for the TOLES exam, like himself, were developed with the participation of experienced lawyers. The TOLES examinations mainly test the candidate's reading and writing skills, which are a priority in the profession of a lawyer.

The exam is convenient because it has three levels, each of which is the next step in achieving a certain level of legal English. This allows to begin preparing for the exam in virtually any level of English.

Consistently passing all the steps of the test, one can, firstly, as accurately assess progress in the development of legal English, and secondly, to obtain the full amount of necessary knowledge - from initial acquaintance with the legal vocabulary to studying complex contracts:

- TOLES Foundation (Basic level of English legal language)
- TOLES Higher (Average level of English legal language)
- TOLES Advanced (Professional level of proficiency in English legal language)

TOLES exam is international recognized. It was developed by Global Legal English Ltd., specializing in teaching legal English, and was a direct result of consultations with leading law firms. In private conversations with representatives of Global Legal English, law firm partners complained that graduates of law schools and colleges, even as holders of different language certificates, did not have the language skills necessary to solve key legal issues.

The TOLES exam is widely known in the world among law firms and is highly appreciated by them. This exam and training materials for it are intended for practicing lawyers, in contrast to the ILEC (International Legal English Certificate), which is more academic, and is more likely intended for graduates of foreign legal schools planning to continue their studies abroad to obtain the LLM (Master of Laws) or PhD (Doctor of Philosophy), rather than for young lawyers who want

to acquire practical language skills for further work.

International law firms, transnational companies and government bodies that use the TOLES exam to check the knowledge of employees and candidates for vacant positions:

- The Law Society of England and Wales
- Linklaters Oppenhoff and Radler
- Allen & Overy LLP
- Baker and McKenzie
- PricewaterhouseCoopers
- KPMG
- Sony Ericsson
- Daimler Chrysler
- European Court of Justice
- European Central Bank
- Deutsche Bundesbank
- Qatar Steel Company
- Qatar Petrochemical Corporation
- DuPont
- Fresh fields Bruckhaus Derringer
- Siemens and others.

TOLES topics include:-

- commercial contracts drafted in English
- forms of business
- the vocabulary of finance

The Foundation Exam is the **First** step in successful professional development with Toles. The Exam is the recommended starting point in legal English training for international law students.

For more experienced lawyers, this may be the correct starting point for those who wish to begin training in professional legal English while continuing to develop English skills in general.

The exam is one paper: legal reading and writing. The focus of the exam is on testing the absolute linguistic accuracy required of lawyers in a modern international office. This means accuracy in two main areas: technical legal vocabulary and grammar. Vocabulary from commercial deals, company documents, commercial contracts, intellectual property agreements, financial documents and forms of business are tested, as well as legal terminology from other areas.

The Foundation Exam has been described by employers as 'an excellent bridge for international law students between the world of university and the world of work'. As well as testing legal English, the Foundation Exam develops an awareness of the real tasks a lawyer carries out in an international legal office and focuses on real and recent legal developments and cases. For this reason, even learners with advanced general English can benefit from the Foundation Exam.

Level of General English

The level of English needed for this exam is Elementary. The priority at this stage is to make sure that a genuinely strong foundation of legal English is in place in order to allow learners to progress successfully to the next level. This strong foundation includes consolidating basic grammar before moving on to more complicated language structures. The exam is based on absolute accuracy in written English, not fluency. This means that when learners answer questions we expect their use of English to be very good and they will lose points for imperfect grammar as well as for vocabulary mistakes.

BASICS SUMMARY

Time Allowed - 90 minutes

Skills Tested - Legal Reading and writing (90 Minutes)

Appropriate level of general English - Elementary

Focus - Practical Legal Vocabulary in authentic situations: Consolidation of basic grammar

Score - The maximum score possible at the Foundation level is 100

Certificate - Toles Foundation with grade explanation

Program for the Foundation Level

1. The Legal Profession
2. The Language of Banking
3. The Language of Contract Law
4. The Language of Employment Law
5. The Language of the Law of Tort
6. Understanding Contracts (Part 1)
7. The Language of Business Law
8. Modern Letter Writing
9. The Language of Company Law
10. Understanding Contracts (Part 2)

The Higher Exam is the **Second** step in successful professional development with TOLES. The Higher Exam builds on the language skills and knowledge of practical legal vocabulary acquired at Foundation Level. The Higher Exam moves learners to the next stage and requires the ability to deal with more complex authentic legal documents and scenarios while also continuing to focus on strict attention to detail and grammatical accuracy. The exam has two papers: a legal reading and writing paper and a listening paper. The reading and writing paper requires a more active use of language than the Foundation Exam, and requires learners to deal confidently with complex and recent commercially -relevant case studies, extracts from contracts and a professional letter. It continues to test practical and useful legal vocabulary and requires the ability to provide precise definitions for very common words from commercial practice. It also demands a good knowledge of the register of language, and asks learners to improve informal English and make it more appropriate and professional.

The listening paper consists of listening to conversations between two or more lawyers or a lawyer and a client and answering questions based on understanding. The topics covered are very current and deal with situations that working lawyers frequently experience or topics that are of international interest. This continues the idea of the TOLES exams encouraging commercial awareness rather than an academic or theoretical knowledge of law. The level of English needed for this exam is Intermediate - Upper Intermediate level. The tasks at this level all use authentic, challenging general English and we recommend that exam candidates study some additional grammar as well as our training in legal English in order to score highly.

Higher - Summary

Time allowed - 135 minutes approximately (depending on variations in the listening tests)

Skills Tested - Legal reading and writing (90 minutes);

Legal listening (30-45 minutes)

Focus - Practical reading, writing and listening skills in authentic legal situations

Appropriate level of general English - **Intermediate** to Advanced

Score - The maximum score possible at higher level is 100

Certificate: Toles Higher with grade explanation

Higher Level includes all the material covered in the Toles Foundation level as listed below.

1. The Legal Profession
2. The Language of Banking
3. The Language of Contract Law
4. The Language of Employment Law
5. The Language of the Law of Tort
6. Understanding Contracts (Part 1)
7. The Language of Business Law
8. Modern Letter Writing
9. The Language of Company Law
10. Understanding Contracts (Part 2)

In addition to the units in the Foundation, students are also to complete the Higher modules for this level of TOLES. They are-

1. The Legal Profession - Higher
2. The Language of Banking - Higher
3. The Language of Contract Law - Higher
4. The Language of Employment Law - Higher
5. The Language of the Law of Tort - Higher
6. Understanding Contracts (Part 1) - Higher
7. The Language of Business Law - Higher
8. Modern Letter Writing - Higher
9. The Language of Company Law - Higher

10. Understanding Contracts (Part 2) - Higher

The Advanced Exam is the **THIRD** step in successful professional development with TOLES. The Exam was created and then developed in consultation with leading commercial law firms and we consider it to be the gold standard of legal English achievement. Toles Advanced was initially created at the request of a major commercial law firm in London. They required a method of testing the English of international interns and new associates in its international offices. This required researching the tasks international lawyers were required to carry out in English and making a careful analysis of how best to test proficiency in those areas. The result was the TOLES Advanced Exam. Since its creation it has been trusted by legal employers everywhere as a measure of a lawyer's commercial legal English skills rather than his or her academic legal English skills.

The exam has one paper: legal reading and writing. The exam measures the candidates' skills against a native English-speaking lawyer. In other words, any candidate scoring in the Gold category genuinely has very similar legal English skills to a native English-speaking solicitor, barrister or attorney. The exam has a heavy focus on the vocabulary and grammar required for contract drafting. It also encourages knowledge of the plain English style of writing favoured these days by leading commercial law firms. A working knowledge of the difference between 'legalese' and 'plain English' is essential to doing well in this exam. The candidates who score very well at Advanced level show an appreciation of the huge importance of absolute accuracy when working in law, as well as having a strong grasp of technical legal vocabulary. The exam also requires sensitivity to register and an understanding of how formal and informal English is used in a professional workplace.

Level of General English

The level of English needed for this exam is *Upper Intermediate - Advanced* level. The exam measures a candidate's legal English skills against the standard required of native English-speaking lawyers.

Time allowed - 120 minutes

Skills Tested - Legal reading, writing, drafting, knowledge of register and business

Focus - Idiom, practical reading, writing and drafting skills in authentic legal situations

Appropriate level of general English - Upper Intermediate - Advanced

Score - The maximum score possible at the Advanced level is 500

Certificate - TOLES Advanced with grade explanation

Калюжна Аніта Олександрівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філософських наук, доцент

Наріжний Юрій Олексійович

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ

На сучасному етапі історичного розвитку, коли активізується процес трансформації українського суспільства, актуальності набувають наукові розробки, які можуть допомогти швидше розвивати інтелектуальні здібності людей. Тема «Критичне мислення: методологічні засади та педагогічні засоби формування» є вкрай актуальною. Критичному мисленню можна та потрібно навчатися, культуру продуктивного мислення потрібно цілеспрямовано та терпляче зрощувати на всіх щаблях і рівнях соціуму: починаючи з молодших класів школи, потім у вищому навчальному закладі, а також у різноманітних інституціях освіти, (курсах, гуртках, в ігрових формах, форумах).

Сучасному українському суспільству потрібно навчитись сприймати навчання критичному мисленню як одну з базових форм підготовки громадян до успішної життєдіяльності в інформаційному просторі. Бажано, щоб громадяни нашої країни скоріше оволоділи новим типом мислення, завдяки окремим, спеціальним дисциплінам – «Критичне мислення», «Філософія для дітей», які отримали поширення у сучасному цивілізованому світі.

Людина - істота розумна, тому вона може мислити, аналізувати, робити умовиводи, істинні або хибні. Але в значній мірі мислення багатьох людей є упередженим, збоченим, виборчим, недосвідченим, або відверто необ'єктивним. Люди часто мислять, не усвідомлюючи і не контролюючи цей складний процес, не керуючись науковими аргументами, а тим більше, виведеними за допомогою логіки правилами та критичним мисленням.

Що таке критичне мислення (КМ)? Це особливий тип мислення, який надає можливість індивіду більш ретельно аналізувати ситуацію, більш чітко формувати власну точку зору, робити правильні умовиводи стосовно певної ситуації. З прагматичної точки зору критичне мислення розглядається як науковий підхід до розв'язування широкого кола проблем – від буденних до професійних. Проблема критичного мислення є багатоплановою і багаторів-

невою. Її не можна зводити до десятка-півтора кумедних прийомів.

Як стверджує Д.Дьорнер, сучасні інтелектуальні та моральні проблеми надто складні та вимагають стратегічного мислення, яке здійснює багатofакторний аналіз і враховує складні взаємозв'язки та взаємовпливи. Спрощений підхід до складних проблем сприяє формуванню спрощеного світорозуміння, яке має наслідком бажання покарати тих, хто не поділяє цих спрощених висновків. Набір ключових навичок, необхідних для критичного мислення, включає в себе спостережливість, здатність до інтерпретації, аналізу, виведення висновків, здатність давати оцінки. Критичне мислення застосовує логіку, а також спирається на мета-знання і широкі критерії інтелектуальності, такі, як ясність, правдоподібність, точність, значимість, глибина, розум і справедливість. Творча уява, ціннісні установки, а також емоційність є складовими частинами критичного мислення.

Юрист, який навчиться правильному логічному мисленню, зможе отримати як результат таке:

- 1) осмислювати життєво важливі питання і проблеми, формулюючи їх ясно і точно;
- 2) збирати і оцінювати релевантну інформацію, використовуючи теоретичні концепції для її інтерпретації;
- 3) результативно виходити на добре обґрунтовані висновки і рішення, перевіряючи їх згідно з відповідними критеріями і стандартами;
- 4) мислити неупереджено в межах альтернативних систем уявлень, розпізнаючи і оцінюючи, за необхідності, їх допущення, ймовірні і практичні слідства;
- 5) ефективно комунікувати з іншими у виробленні рішень складних проблем.

Інтерес до технології критичного мислення як освітньої інновації з'явився в Україні близько десяти років тому. Натомість у системі освіти США та Канади цей напрям розвивається вже майже півстоліття. Видатному американському мислителю Д.Дьюї належить твердження, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не просто в наданні інформації учням, а в тому, щоб розвивати критичний спосіб мислення. Освіта орієнтована на майбутнє, яке не може бути наперед визначеним, має сприяти розвитку того типу мислення, що дає змогу адекватно оцінювати нові обставини та формувати стратегію подолання проблем, які можуть виникнути. Нині критичне мислення закріпилося як у навчальних планах шкіл та університетів Північної Америки, так і в системі підготовки та підвищення кваліфікації педагогів. Тут склалися три основні підходи у навчанні критично мислити:

1. Через запровадження у навчальний процес курсу «**Філософія для дітей**».
2. Через запровадження у навчальний процес окремого курсу «**Критичне мислення**». У його межах вивчається той чи інший алгоритм критики і формуються вміння його застосовувати. За матеріал для демонстрації цього

алгоритму викладачем і опанування ним студентом беруться проблемні тексти будь-якої конкретної науки, бажано пов'язаної з напрямом підготовки майбутнього фахівця. У цьому випадку алгоритм критичного мислення виступає як наперед задана схема опрацювання проблемного матеріалу, що її слід засвоїти. Цей підхід відповідає рівню вищої школи, він вимагає певної абстракції і рефлексії, потрібних не тільки для засвоєння прийомів критики, але й для розуміння їх логічних, герменевтичних підстав та сутнісних зв'язків.

3. Через відповідну організацію педагогічного процесу будь-якої з навчальних дисциплін. **«Критичне мислення через інші дисципліни»** не потребує виокремлення самостійної дисципліни, оскільки навчання критиці занурюється у процес вивчення якоїсь зі звичайних дисциплін (іноземної мови, математики, історії тощо). Складові алгоритму критичного мислення тут не засвоюються ззовні, а відшукуються студентом за умов допомоги, стимулювання і підтримки викладача. Проблемний матеріал виступає не стільки джерелом ілюстрацій, скільки «сировиною», з якої учень або студент до певної міри самостійно «видобуває» потрібні знання і вміння культурної критики. Викладання критичного мислення через інші дисципліни є більш прийнятним для початкової або середньої школи, коли формуються найпростіші вміння критики без поглибленого їх наукового обґрунтування.

Американська спільнота вчених з вивчення критичного мислення, вже розробила певні педагогічні вчення. Так, М.Ліпман сформував теоретичні основи формування широкого спектру розумових навичок за допомогою філософії для дітей. У своїх міркуваннях М.Ліпман виходив з наявності двох чітко контрастуючих парадигм освітньої практики: стандартної парадигми звичайної практики і рефлексивної парадигми критичної практики. Домінуючі посилки цієї рефлексивної парадигми такі:

1. Навчання – це результат участі в керованому викладачем співтоваристві дослідників, однією з цілей якого є досягнення розуміння і гарного судження.

2. Учні спонукають думати про світ, представляючи знання про нього як багатозначне, невизначене і загадкове.

3. Дисципліни, в рамках яких відбувається дослідження, не вважаються вичерпними, допускається їх перетин.

4. Позиція викладача не є авторитарною, вона відкрита для спростування, викладач готовий визнавати свою помилку.

5. Передбачається, що учні стають вдумливими, рефлексивними, все більш і більш розсудливими.

6. Фокус освітнього процесу спрямований не на поглинання інформації, а на досягнення внутрішніх відносин досліджуваних предметів.

Все вищесказане призводить до висновку про необхідність впровадження заходів для перетворення звичайної практики в практику критичну. М.Ліпман виділяв чотири етапи або кроки в критичному осмисленні пе-

дагогічної практики: (1) критика практики своїх колег, (2) самокритика, (3) корекція практики інших, (4) самокоррекція. Звичайна освітня практика, вважає він, у тій мірі стає критичною, в якій наявні будь-який, або всі ці чинники.

Цей досвід тим більш цікавий, що в Україні є свої наробки в навчанні і вихованні дітей у плані філософського пізнання й освоєння світу. Це – педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського (1918-1970) і, зокрема, написані ним розповіді для дітей, розроблена система занять, яку було впроваджено в практику керованої ним Павлишської середньої школи (Україна, Кіровоградська область). Якщо модель викладання філософії для дітей М.Ліпмана направлена перш за все на формування критичного мислення та демократичних настанов учнів, то казки і розповіді для дітей В.О.Сухомлинського направлені на формування духовності, моральної та естетичної культури учнів.

В останні роки в Україні розроблено ще одну цікаву модель філософії для дітей. Провокативна форма залучення до філософії передбачає використання широкого спектру прийомів, що провокують несподіваний рух до світоглядних проблем, «натикається» на них у найнесподіваніших «місцях», «виявлення» філософського змісту в самих, здавалося б, банальних і відомих істинах. Тут використовується міцний арсенал мистецтва, активно практикується ігровий компонент, візуалізація, що дає можливість мислити не поняттями, а образами, метафорами, «згустками сенсів», «гештальтами», встановлювати асоціативні зв'язки, грати сенсами, мислити парадоксами, для чого використовуються парадоксальні визначення, гумор, анекдоти і тому подібне. Тематична організація провокативного матеріалу при викладанні філософії студентам використовується доцентом Наріжним Ю.О. – автором проекту «Філософський музей» (Дніпро, ДДУВС). Ефективність реалізації педагогічної стратегії «Філософія для дітей» у західних країнах, а також в Росії, підтверджує перспективність її розробки і впровадження в сучасну систему освіти.

Отже, навчання критичному мисленню є необхідним, бо може істотно наблизити юристів України до фундаментальних цінностей сучасного демократичного суспільства, в якому критичне мислення виступає інструментом та продуктом демократії. Необхідно запозичити досвід формування критичного мислення, який накопичено в системі вищої освіти США і Канади. Включення в процес формування майбутніх юристів навчальної дисципліни «Критичне мислення» є вкрай необхідним.

**Канашевич-Адыгезалова
Дарья Анатольевна,**

магистр економіки, старший
преподаватель кафедри загальної
теорії права і гуманітарних дисциплін

*(Частное учреждение образования «
БИП-Институт правоведения»(г.Могилев)*

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ В СИСТЕМЕ КОМПЕТЕНЦИЙ СОВРЕМЕННОГО ЮРИСТА

В контексте процессов глобализации мировой экономики и интернационализации высшей школы образование становится важнейшим социальным институтом, обеспечивающим конкурентоспособность страны, призванным оперативно реагировать на изменения в обществе и на рынке труда и даже опережать их – готовить специалистов, в том числе юридического профиля, которые будут востребованы завтра.

В условиях присоединения к Болонскому процессу, важнейшими проблемами национальных высших школ евразийского региона можно считать не только усиление международной составляющей отечественного образования и его конкурентоспособности, но и формирование у обучающихся поликультурных коммуникативных компетенций, что представляется важным компонентом процесса формирования профессионально-образовательных компетенций будущих юристов. Международная академическая мобильность, формирование коммуникативной и межкультурной компетенций – ключевые принципы построения Единого европейского образовательного пространства.

В подтверждение актуальности и социально-практической значимости заявленной темы для Беларуси обратим внимание на тенденцию интенсификации международных научно-образовательных контактов отечественных учреждений высшего образования и формирование в них поликультурного образовательного пространства. Если в 2010/2011 учебном году в учреждениях образования Беларуси обучались 10486 иностранных граждан, то в 2016/2017гг. – 18 560, в том числе, в учреждениях высшего образования – 17 938 иностранных студентов [1].

Ведущие учреждения образования Беларуси все более позиционируют себя как международно-ориентированные научно-образовательные центры, и эта тенденция затронула всю систему подготовки специалистов юридического профиля, как в гражданских, так и в ведомственных вузах системы МВД. Так, например, главным милицейским вузом страны – Академией МВД установлены прямые договорные отношения в области образования и науки порядка с 50 вузами и организациями правоохранительного профиля стран ближнего и дальне-

го зарубіжжя. Регулярно організується участь професорсько-преподавального складу і курсантів в міжнародних конференціях і тренінгах. Більше 70 осіб щорічно виїжджають за межі республіки в цілях обміну досвідом, проходження стажировок, проведення наукових досліджень, захисту дисертацій [2].

Можно отметить и то, что расширение международного сотрудничества стран-участниц евразийской интеграции по линии военно-технического взаимодействия, в том числе в области подготовки военных кадров, сопровождается реформированием ведомственного образования в направлении повышения его доступности и открытости для иностранных граждан. Следствием этого стало появление на евразийском пространстве первых исследований по проблеме педагогического сопровождения адаптации иностранных военнослужащих в военном вузе [3].

В контексте обозначенных процессов очевидна потребность в организации в учреждениях высшего образования Республики Беларусь системы межкультурного образования и воспитания, субъекты которой должны способствовать формированию у будущих специалистов юридического профиля навыков участия в межкультурной профессиональной коммуникации, стимулировать толерантность, понимание и открытость к лицам с различными культурными, этническими, религиозными ценностями. Необходимость организации межкультурного образования и воспитания обусловлена потребностью формирования в системе юридического образования таких коммуникативных компетенций будущих специалистов, которые позволят им эффективно трудиться в поликультурной среде, что особенно важно в связи с развитием процессов интеграции и глобализации.

Важным компонентом процесса формирования межкультурной компетенции могут стать Виртуальные центры межкультурных коммуникаций, ресурсы которых будут использоваться для повышения информированности о странах и учреждениях образования, с которыми установлены партнерские договорные отношения, для организации межкультурной профессиональной коммуникации будущих юристов.

---

1. Национальный статистический комитет Республики Беларусь: Образование в Республике Беларусь. Учебный год 2016/2017 [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/otrasli-statistiki/naselenie/obrazovanie/operativnyedannye_15/obrazovanie-v-respublike-belarus-uchebnyi-god-2016-2017/ Дата доступа: 16.02.2018.

2. Международная деятельность Академии МВД Республики Беларусь / сайт Академии МВД Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://academy.mia.by/index.php/ru/megdunarodnaya-deyatelnost/megdunarod-sotrud> Дата доступа: 16.02.2018.

3. Павлушкина, Т.В. Факторы адаптации иностранных военнослужащих в военном вузе. / Т.В. Павлушкина // Теория и практика общественного развития. – 2014. – № 12. – С.61-69.

Kizil Marina Anatoliivna,
associate professor of social and humanities
department, PhD in philology

*(the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs)*

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE SPECIALIST-LAWYER IN THE PROCESS OF STUDYING FOREIGN LANGUAGES

Increasing professional competence of future specialists in the field of law necessarily involves in-depth study of foreign languages, including English, which promote the development of an educated, harmoniously developed personality. Proceeding from this, the problem of identifying new approaches to in-depth study of foreign languages in the modern area of legal education, activating the foreign language activities of students is of paramount importance.

In conditions of expansion of spheres of cooperation with foreign partners, the ability to communicate with foreign colleagues becomes extremely relevant. Accordingly, one of the most important elements of the professional competence of future lawyers is the possession of a foreign language at a level that is affordable for reception by the recipient. That is why teaching a foreign language as a means of communication in the process of future professional activity is a priority task of the teacher [1, p. 190]. Certainly, formation of foreign language professional and communicative competence of future lawyers is an actual problem of modern professional higher education.

At the present stage of the modernization of higher education in Ukraine, the implementation of the public order for specialists who are capable of fluent communication with a foreign language in a professional environment becomes of special importance. Knowledge of a foreign language, in particular lawyers, becomes not only a component of their general cultural development, but also one of the main conditions for successful professional activity [2, p. 246].

As a matter of fact, in general, before modern education, the requirement to reconsider the traditional notions about the development of the personality of the student-lawyer. Before the high school the task was to maximize the disclosure and development of the potential of each individual, the formation of a person as a subject of social and professional life, preparation for self-improvement, self-determination and self-realization. Hence, the level of mastering a foreign language, including English, will largely depend on the effectiveness of the introduction of innovative teaching methods based on new methodological principles, modern didactic principles and psychological and pedagogical theories that devel-

op an active approach to learning.

The introduction of new approaches to in-depth study of foreign languages will optimize the process of learning foreign languages for law students. In this case, the complex use of traditional and intensive methods of teaching foreign languages, which is based on a functional and communicative linguistic-pedagogical model and accompanied by an integrated system of teaching students of communication for domestic and professional purposes, will allow to form the specified competence of students.

Modern innovative technologies of teaching a foreign language allow not only to develop the intellectual and creative abilities of future lawyers, but also their professional orientation, as well as to develop the ability of foreign language communication in specific professional, business, scientific spheres and situations, taking into account the peculiarities of professional thinking, in the organization of motivational-inductive the orientation and research activity [3, p. 68].

The purpose of the discipline of a foreign language, including English, is the formation of the ability to intercultural communication, which, in the case of future lawyers, has a professional orientation and is realized on the basis of the formation of intercultural communicative competence [4, p. 174], which, in turn, will allow communicatively acceptable intercultural communication.

In the context of strengthening the integration processes of Ukraine to European and world structures, oral speech is being updated in English, as prospective lawyers will be able to take internships in other countries where they will have to speak orally in the future. Distance learning effectively solves this problem by providing a permanent and sufficiently dynamic telecommunications communication between a teacher and student at a distance, students between themselves and with native speakers in the course of the learning process, and the initiation of this communication is possible by any of the listed subjects of the educational process [5, p. 590].

Considering the issues of modern innovative technologies of foreign language training of law specialists, it is impossible to ignore such an opportunity as inviting foreign students (directly speaking foreign language speakers) to educational institutions for certain courses and seminars among students, which will definitely have a positive effect on improving the efficiency of learning foreign languages by specialists in the field of law.

It should also be noted that the invitation of specialists from foreign countries will have a positive effect not only on the level of knowledge of law students, but also on international cooperation between higher educational institutions, as separate units, and the state as a whole.

In Ukraine, at the legislative level, namely, the Law of Ukraine "On Higher Education", the main categories are defined according to which international cooperation in the sphere of higher education is carried out in our country. The state creates conditions for international cooperation of higher educational institutions of all forms of ownership, scientific, design, production, clinical, medical and preven-

tive, cultural and educational, sports and health institutions and organizations that ensure the functioning and development of the system of higher education, bodies that administer higher education. The main directions of international cooperation of higher educational institutions are:

- 1) participation in programs of bilateral and multilateral intergovernmental and inter-university exchange of students, postgraduate students, doctoral students, pedagogical, scientific-pedagogical and scientific workers;
- 2) conducting joint research;
- 3) organization of international conferences, symposiums, congresses and other events;
- 4) participation in international educational and scientific programs;
- 5) joint publishing activity;
- 6) creation of joint educational and scientific programs with foreign higher educational establishments, scientific institutions, organizations;
- 7) other directions and forms not prohibited by law [6, art. 74-75].

That is, in today's conditions of European integration of our state, the issue of international cooperation in the field of higher education becomes extremely important, which needs to be given the necessary attention both at the national level and separately in each higher educational institution.

Thus, in the process of preparing a future lawyer, it is important to use a variety of learning technologies, including innovative content. As a foreign language plays a leading role in the formation of future lawyers of professional foreign language competence, it is important to constantly update the teaching methods of a foreign language.

---

1. Tymoshchuk N.M. Formation of professional qualities of future lawyers in the process of learning foreign languages / N. M. Tymoshchuk, LI Dovgan // Scientific Notes [Vinnitsa National Agrarian University]. Ser: Social and Human Sciences. - 2013. - Issue 2. - p. 190-196.

2. Shevchenko Yu.V. Problems of organization of independent work of students in the process of teaching a foreign language in a professional direction / Yu.V. Shevchenko, VP Ivanishina // Professional communication languages: linguocultural, cognitive-discursive, translation and methodical aspects: materials of the I International Scientific and Practical Conference. April 17, 2014 NTUU "KPI". - K.: Department. - P. 246-248

3. Nitenko O.V. Introduction of innovative technologies in foreign language training of law specialists / O.V. Nitenko // Pedagogical Process: Theory and Practice. - 2014. - Vip. 2. - P. 65-69.

4. Romanyuk S.M. Distance learning of English in the process of training future lawyers: the state and prospects / SM Romanyuk // Bulletin of the University of Dnipropetrovsk named after Alfred Nobel. Series "Pedagogy and Psychology. Pedagogical Sciences". - 2015. - No. 1 (9). - P. 171-176.

5. Vishnevskaya G.V. Implementation of distance technologies in the process of teaching foreign languages to non-linguistic high school students / G.V. Vishnevskaya // Izvestia of the Penza State Pedagogical University named after VG Belinsky - 2011. - No. 24. - S. 589-592.

6. The Law of Ukraine "On Higher Education" of 01.07.2014 № 1556-VII // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 2014

Козаченко Віталій Валерійович,

викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЮРИДИЧНА АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТІВ

Стрімкий розвиток науки та техніки, глобалізація економіки та комунікацій висувають нові вимоги до володіння англійською мовою, яка стала засобом спілкування в глобальних масштабах. Спілкування професіоналів різних галузей промисловості, науки, засобів інформації обумовлює необхідність володіння англійською мовою на достатньому рівні для ефективної комунікації. Отже, викладання іноземної мови як мови фаху повинно задовольняти потреби, що постійно зростають [1, с. 12].

Головною характерною рисою навчання іноземній мові у ВНЗ немовного профілю є його професійна орієнтованість. Вона ґрунтується на врахуванні потреб тих, хто навчається, в опануванні іноземної мови, що диктується характерними особливостями професії або спеціальності, які, в свою чергу, вимагають її вивчення. Сфера англійської мови для спеціальних цілей складається з наступних компонентів, тісно взаємопов'язаних між собою: знання мови, комунікативні вміння та професійний зміст.

У контексті приєднання України до Болонського процесу та, як наслідок, до Європейського та міжнародного соціально-економічного, культурно-інформаційного та освітнього простору першочерговою стає підготовка українських студентів на рівні європейських освітніх стандартів. Відповідно змінюються і вимоги сучасного ринку праці - існує нагальне соціальне замовлення на конкурентоспроможних фахівців, які є не тільки висококваліфікованими в професійній сфері, але й готові вирішувати професійні завдання в умовах іншомовної комунікації. Підвищити рівень іншомовної підготовки фахівця - це значить озброїти його знаннями, практичними вміннями та навичками, які дозволять йому використовувати іноземну мову як засіб інформаційної діяльності, систематичного поповнення своїх професійних знань, професійного спілкування. Навчання спеціальності через мову, вивчення мови через спеціальність - одна з важливих проблем професійної підготовки фахівця в умовах немовного вузу. Аналіз досліджень науковців (О. І. Пометун, О. Я. Савченко, Л. І. Паращенко, О. І. Локшина, Н. М. Бібік, О. В. Овчарук) свідчить про те, що останнім часом значна увага приділяється особливостям формування професійної компетенції майбутніх фахівців різних галузей, наприклад студентів- юристів, майбутніх спеціалістів туристичної сфери

та ін. Н. М. Ізорія, Е. В. Бибикова, А. С. Андрієнко у своїх працях обґрунтовують необхідність формування комунікативної компетенції як однієї з складових професійної компетенції студентів немовних спеціальностей у процесі навчання у вузі.

Проблему удосконалення фахової підготовки юристів досліджували Бадурка О., Біленчук П., Коваль Н., Скакун О. Окремим аспектам мовної підготовки правників присвячені роботи Артикуца Н., Прадіда Ю., Токарської А. У наш час все більша увага приділяється аспектам вивчення іноземної мови як мови професійної взаємодії. Зокрема, проблема навчання професійно орієнтованої іноземної мови досліджувалась такими авторами, як О.Г.Поляков, Н.Д. Гальскова, А. Waters, Т. Hutchinson [2, с. 190]. На думку Т. Хачісона (Т. Nachison), англійська мова для спеціальних цілей (ESP) трактується як підхід до оволодіння мовою, за яким зміст навчального матеріалу та методика навчання базується на причинах, які мотивують студента вивчати мову [3].

Мовний матеріал, яким повинен оволодіти студент правознавчого відділення, складається, перш за все, з англійської термінології, що позначає відповідні поняття цієї галузі. Від студента вимагається вміння надати відповідні термінологічні еквіваленти у межах кожної теми, яка вивчається (наприклад, міжнародні, політичні, економічні та військові організації; міжнародні конвенції у галузі прав людини). Складовими комунікативної компетенції є культурологічна та соціолінгвістична компетенції, які мають велике значення саме для фахівців у галузі права. Соціокультурна компетенція охоплює знання культурних особливостей носіїв мови, їхніх звичаїв, традицій, норм поведінки й етикету, а також уміння розуміти й адекватно використовувати їх у процесі спілкування, залишаючись при цьому носієм іншої культури. Формування культурологічної та соціолінгвістичної компетенцій передбачає інтеграцію особистості в системі всесвітньої та національної культур [4, с. 713].

Специфічною особливістю реалізації професійно спрямованого вивчення іноземної мови є те, що для кожної спеціальності немовних факультетів вузів повинна бути спроектована технологія навчання, характерна тільки для даної професійної сфери [5]. Відповідно до цього, при проектуванні технології професійно спрямованого вивчення іноземної мови необхідно максимально враховувати специфіку спеціальності, тобто лексичне наповнення й особливий формат усних і письмових текстів, а також ті навички й уміння, які є характерними для майбутньої професійної діяльності випускника вузу [6]. Продуктивність засвоєння знань іноземної мови та їхнє активне використання в усному та писемному фаховому мовленні багато в чому залежить від відповідної системи підготовчих вправ, послідовно спрямованих як на переклад та вдумливе засвоєння специфічної термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології у конкретних робочих ситуаціях. Ефективним є поєднання вправ як ре-

продуктивного характеру, що виконують ознайомлюючу функцію, так і творчих, що сприяють активному самостійному використанню термінологічної лексики відповідно до виробничої ситуації [7]. Ефективним є завдання: дати усно тлумачення фаховим термінам іноземною мовою; дібрати терміни до запропонованих визначень; усна презентація термінів, їхня семантизація, поєднуваність з іншими словами/термінами, способи деривації, приклади вживання у певних зразках.

Юристу необхідно на високому рівні володіти фаховою термінологією, адже її досконале знання, доцільне застосування в галузі юриспруденції є запорукою успішної професійної діяльності. Формуванню термінологічної компетенції слід приділяти увагу не лише у процесі вивчення фахових дисциплін, а й за допомогою засобів іноземної мови.

Важливою функцією професійної діяльності юриста є комунікативна, яка передбачає обмін інформацією, координацію дій партнерів юридичної діяльності та отримання повноцінного зворотного зв'язку. Різномірні комунікативні ситуації вимагають високої психолого-педагогічної компетентності. Комунікативні якості спеціаліста в галузі юриспруденції, який володіє іноземною мовою, включають такі компоненти: 1) комунікативний – здатність брати участь у іншомовному професійному спілкуванні, здійснювати мовну активність у конкретних ситуаціях професійного спілкування; 2) лінгвістичний – знання правил мовної та немовної поведінки у визначенні правил стандартних ситуацій професійного спілкування, знання національно-культурних особливостей країни, мова якої вивчається, та вміння здійснювати свою мовну поведінку у відповідності до цих знань; 3) методичний – здатність студента організовувати свою роботу з вивчення іноземної мови осмислено, творчо та цілеспрямовано [8, с. 81].

Отже, викладання англійської мови як мови фаху повинно задовольняти освітні та особистісні потреби молодих людей, формувати в них навички успішного спілкування іноземною мовою в професійному середовищі. На основі загальної професійної компетентності в процесі правової діяльності формується професійна, яка тісно пов'язана з особистісними характеристиками. Тому важливо в процесі підготовки юристів стимулювати розвиток особистісних якостей, що є основою і складовою частиною професійно значущих, та впорядковувати і гармонізувати названі сфери.

Таким чином, професійна спрямованість навчання іноземної мови слугуватиме початком формування у студентів професійної компетенції.

---

1. Зелінська О.І. Можливості та потреби розвитку викладання англійської мови як мови фаху / О.І. Зелінська // матеріали школи-семінару “Нові підходи до навчання іноземної мови” – Х.: Харків. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – 2014. – с. 108.

2. Тимошук Н.М. Формування професійних якостей майбутніх юристів у процесі вивчення іноземних мов / Н. М. Тимошук, Л. І. Довгань // Наукові записки [Вінницького національного аграрного університету]. Сер. : соціально-гуманітарні науки. – 2013. – Вип. 2. – С. 190-196.

3. Hutchinson, Tom; Waters, Alan (1997). English for Specific Purposes: A Learner-Centered Approach. Cambridge University Press

4. Мелкомукова К. С. Формування професійної комунікативної компетенції студентів юридичних факультетів / К. С. Мелкомукова // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 62. – С. 711-716.

5. Сальная Л.К. Обучение профессионально ориентированному иноязычному общению [Электронный ресурс] / Л. К. Сальная. — Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/211642>.

6. Андриенко А. С. Развитие иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности студентов технического вуза : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 [Электронный ресурс] / А. С. Андриенко. — Режим доступа : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/171164.html>].

7. Глебова І. А. Проблема навчання іншомовного професійно орієнтованого спілкування студентів немовних ВУЗів [Електронний ресурс] / І. А. Глебова. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VKPI_fpp/2005-1/03_Glebova.pdf].

8. Лабашева Н.А. Проектирование профессионально-ориентированного обучения иностранному речевому общению студентов юридических вузов: дис. ...канд. пед. наук. — Краснодар, 2002. — 215 с.

Kozubai Inna Vitalievna

lecturer of social and humanities department

*(the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs)*

COMPETENCE-BASED APPROACH IN LEARNING FOREIGN LANGUAGE AS ONE OF THE MAIN COMPONENTS FOR EUROPEAN LEGAL PROFESSIONALS

In the world educational practice the concept of "competence" is a central concept by reason of:

Firstly, it unites the intellectual and skill components of education;

Secondly, the concept of competence contains the ideology of the interpretation of the content of education, formed "from the result";

Thirdly, the key competence has an integrative nature, as it incorporates a number of homogeneous and closely related skills and knowledge relevant to a wide sphere of culture and activity.

The concept of competence is broader than the concept of knowledge, or skill, or experience, it includes them. At the same time, competence is not a simple sum of only these components; it also includes motivational, ethical, social and behavioral elements. It includes both learning outcomes (knowledge and skills), and a system of value orientations, habits, etc.

The term competence was firstly introduced by Khomsky in relation to linguistics and denoted knowledge of the language system as opposed to owning it in real communication situations or performance.

Gradually, in the foreign, and then in the domestic method, in contrast to the linguistic competence of Chomsky, the methodical term "communicative competence" appeared, which began to be understood as the ability to communicate through the language, that is, to transform thoughts and exchange them into different situations in the process of interaction with other communicators, using the system of linguistic and speech norms correctly and choosing communicative behavior, is adequate to the authentic situation of communication.

In connection with the promotion of a new goal of teaching a foreign language - mastering the language as a means of communication - in the 1970s, a communicative approach to learning a foreign language appeared in the United Kingdom. Communication is understood as the transmission and communication of cognitive and affective-evaluative information, the exchange of knowledge, skills and abilities in the process of speech interaction of two or more people. At the same time, the fact of interaction does not always mean that communication has taken place. There are a number of examples where the participants of the interaction say phrases, replicas, but the exchange of information, understanding and interference does not occur. The reason for this is the lack of coordination of communicative competence. It is the formation of communicative competence that is today the main goal of teaching a foreign language even for students of Law Faculties.

European scientists distinguished the following components of communicative competence:

- Linguistic competence - knowledge of vocabulary units and grammatical rules that transform lexical units into meaningful statements;
- sociolinguistic competence - the ability to choose and use adequate language forms and means, depending on the purpose and situation of communication, on the social roles of communication participants, that is, whoever is a communication partner;
- discursive competence - the ability to understand various types of communicative statements, as well as to build various types of communicative statements, as well as build holistic, connected and logical utterances of different functional styles (article, letter, essay, etc.); involves the choice of linguistic means, depending on the type of utterance;
- strategic competence - a verbal non-verbal means (strategy), which man resorts to in the event that communication has not taken place; such means can be as a repeated reading of the phrase and a re-query of an incomprehensible sentence, and gesture, facial expressions;
- socio - cultural competence - knowledge of cultural characteristics of native speakers, their habits, traditions, norms of behavior and etiquette and the ability to understand and adequately use them in the process of communication, while remaining a bearer of a different culture; the formation of social competence presupposes the integration of the individual in the system of world and national cultures;
- social competence - the ability and desire to interact with others, self-

confidence and in their abilities to communicate, and also help others to support communication, put themselves in its place and the ability to cope with situations arising in the process of misunderstanding of communication partners.

Communicative competence presupposes the possession of various speech functions, that is, the formed ability to express one or another communicative intention: a request, consent, invitation, refusal, advice, reproach, etc.

Competence is formed in the process of teaching by the teacher, family, friends, politics, religion, national culture and traditions and other factors. In this regard, the implementation of a competence approach depends on the entire educational and cultural situation in which a person lives and develops and from other competences that a person acquires in the course of his life.

With all the diversity of approaches, we can conclude that: communicative competence is considered as "knowledge" not only declarative (demonstration of knowledge in the form of using or recognizing language rules and examples), but also procedural (using the language to achieve communicative goals).

All components of communicative competence are interconnected, "servicing" speech activity, determining the success of communication and showing the level of practical knowledge of a foreign language among students.

The components of communicative competence are not only linguistic in nature, but also include the ability of students to build and understand meaningful texts, effectively communicate and accurately perceive communicative content, achieve the goal of verbal communication and interact with representatives of a different culture.

Testing the components of communicative competence is considered as the main way of pedagogical measurement of the results of mastering a foreign language as one of the main components for European legal professionals.

Кононець Віта Петрівна,

старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу та
адміністративної діяльності,
кандидат юридичних наук, майор поліції

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ОСІБ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА ЯК ЗАСОБУ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Поліграф як науково-технічний прилад системно використовують у таких напрямках правозастосовної практики: психологічний відбір кандидатів для заміщення вакантних посад (кадровий «скринінг»); спеціальні (внутріш-

ні) перевірки й службові розслідування, а також виконання завдань у межах досудового й судового провадження щодо вчинених кримінальних та інших правопорушень. Однак, розвиваючись, ці практичні напрями, на жаль, стикаються з різноманітними проблемними питаннями, особливо в контексті кримінального судочинства.

Слідчі, прокурори, судді нерідко констатують недостатність вітчизняної практики застосування поліграфа; недосконалість нормативно-правових документів, що регламентують відповідну діяльність; доцільність застосування цього приладу та його результатів у кримінальному, цивільному, господарському, адміністративному провадженні; обмеженість поінформування стосовно міжнародної правозастосовної практики використання поліграфа та його результатів тощо.

Кабінет Міністрів України надає наступне визначення: «**Поліграф** – технічний багатоканальний (у тому числі має канал виявлення протидії) реєстратор психофізіологічних реакцій суб'єкта дослідження, який дає можливість виявляти і фіксувати психофізіологічні реакції суб'єкта дослідження на певні стимули (подразники) шляхом перетворення його психофізіологічних показників активності з аналогових сигналів у цифрові сигнали, які відображаються у вигляді кривих на поліграмах» [1].

Міністерство внутрішніх справ України: «**Поліграф** – різновид психофізіологічної апаратури, що використовує комплексну багатоканальну комп'ютерну методику реєстрації змін психофізіологічних реакцій людини на певні психологічні стимули» [2].

Міністерство оборони України: «**Поліграф** – комп'ютерний технічний засіб, що має відповідну сертифікацію, який здійснює реєстрацію змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на пред'явлення за спеціальною методикою певних психологічних стимулів, не завдає шкоди життю, здоров'ю людини та навколишньому середовищу» [3].

Міністерство доходів і зборів України: «**Поліграф** – комп'ютерний технічний засіб, що відповідно до його технічних характеристик здійснює реєстрацію змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на пред'явлення за спеціальною методикою певних психологічних стимулів, не завдає шкоди життю, здоров'ю людини та навколишньому середовищу» [4].

В Україні питання впровадження поліграфа, зокрема в діяльність правоохоронних органів, почали вивчати вже за часів незалежності.

У 1997 р. українська діаспора із США передала до МВС України десять апаратно-програмних приладів моделі «Аксітон». Наступного року фахівці МВС України здійснили перші спроби використання поліграфа в оперативно-розшуковій діяльності вітчизняних правоохоронних органів. А вже у 1999 р. п'ять англомовних офіцерів із Національної академії внутрішніх справ України (м. Київ) та Львівського юридичного інституту МВС України протягом двох місяців навчались у США (Академія судової психофізіології в м. Ларго штату Флорида). Перші поліграфологи були підготовлені за сприяння

Українсько-американської асоціації поліцейських (м. Чикаго, США). Надалі поліграфологи цієї академії неодноразово надавали допомогу УМВС України в обласних центрах щодо проведення експертних психофізіологічних досліджень осіб, яких підозрювали в учиненні злочинів. Того року вітчизняні правоохоронці провели понад 50 опитувань на поліграфі за різними напрямками діяльності. Наступного 2000 р. наказом ГУБОЗ МВС України було запроваджено застосування поліграфів у кадровій роботі та оперативно-розшуковій діяльності підрозділів у боротьбі з організованою злочинністю. Упродовж 2000–2006 рр. фахівці провели 1757 опитувань осіб на поліграфі, зокрема 1020 – під час проведення оперативно-розшукових заходів і 737 – для вирішення питань кадрового забезпечення, зокрема, встановили причетність близько 230 осіб до вчинення понад 120 кримінальних злочинів [5, с. 23–24].

Уже наступного року було видано наказ МВС України «Про проведення експерименту щодо використання комп'ютерних поліграфів у діяльності органів внутрішніх справ» від 28 серпня 2001 р. № 743.[6], завдяки якому поліграф було системно запроваджено у сферу правоохоронних органів України з ліквідацією обмежених можливостей застосування цього приладу в оперативно-розшуковій діяльності. На основі наказу фахівці розробили та впровадили Інструкцію про порядок використання в діяльності ОВС поліграфів (комп'ютеризованих приладів реєстрації психофізіологічних реакцій людини) № 1373/9972 [8], що значно розширило можливості застосування поліграфа в кримінальному судочинстві України.

Після затвердження колегією МВС України «Програми протидії злочинам проти життя та здоров'я проти особи на 2008–2012 роки» від 25 липня 2008 р. № 17км/1, де у п. 4.23 було передбачено системне використання поліграфа та отриманих за допомогою його результатів у роботі ОВС, спрямованих на ефективне розкриття злочинів проти життя та здоров'я людини, цей процес загальмувався з огляду на політичну ситуацію в нашій країні[9].

Діяльність щодо використання поліграфа також відображено у Законі України «Про Національну поліцію». Так, ч. 2 ст. 50 цього Закону визначено конституційні вимоги відносно порядку проходження тестування громадян на поліграфі, які виявили бажання вступити на службу до Національної поліції [10].

Міністерство юстиції України внесло відповідні зміни у свої законодавчі акти, пов'язані з використанням поліграфа. Зокрема, 27 липня 2015 р. було видано наказ № 1350/5 «Про внесення змін у наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5» [11], яким урегульовано питання підготовки й призначення судових експертиз та експертних досліджень. Цей наказ доповнив розділ 6 «Психологічна експертиза» новим п. 6.8 такого змісту: «З метою отримання орієнтуючої інформації можуть проводитися опитування із застосуванням спеціального технічного засобу – комп'ютерного поліграфа». Тобто результати застосування науково-технічного приладу – поліграфа

офіційно набули ваги значущих орієнтуючих інформаційних даних для кримінальних, цивільних, адміністративних, господарських та інших проваджень, а також для забезпечення запитів зацікавлених фізичних (юридичних) осіб. Зокрема, пп. 6.8.1 вказаного наказу Міністерство юстиції України визначило предмет опитування із застосуванням спеціального технічного засобу – комп'ютерного поліграфа та отримання орієнтуючої інформації, яка стосується: ступеня вірогідності повідомленої інформації опитуваною особою; повноти наданої опитуваною особою інформації; джерел отримання опитуваною особою інформації; уявлення опитуваної особи про конкретну подію; іншої орієнтуючої інформації, необхідної для конструювання версій розслідування конкретних подій.

Водночас, відповідно до пп. 6.8.2 цього наказу, такі опитування можуть проводитися лише за наявності письмової згоди на те особи, яка буде проходити тестування на поліграфі. Вищевикладене свідчить, з одного боку, про позитивні зміни в напрямі подолання негативного ставлення окремих державних владних інституцій до поліграфа, а з іншого – про те, що залишається низка чинників, які стримують усебічне застосування цього науково-технічного приладу в правозастосовній практиці, зокрема в системі вітчизняних правоохоронних органів. Здебільшого це зумовлено: недостатністю нормативно-правового забезпечення, яке б регулювало правовідносини щодо проведення опитування (дослідження) осіб на поліграфі та використання отриманих результатів тестування громадян; не розробленістю державної цільової програми з упровадження поліграфа в різні сфери суспільних правовідносин, зокрема в систему правоохоронних органів України; відсутністю програми практичного обміну досвідом з європейськими державами стосовно практики застосування поліграфів та результатів їх використання у вітчизняному кримінальному, цивільному, господарському, адміністративному судочинстві; уповільненим розвитком вітчизняних науково-технічних, практичних і методичних рекомендацій за даним напрямом діяльності; не відпрацьованістю механізму державної підготовки фахівців із використанням поліграфа, діяльність яких була б спрямована на сприяння правоохоронним органам України; відсутністю в державних науково-дослідних інститутах судових експертиз психофізіологічної експертизи з використанням поліграфа тощо.

До того ж, відсутність належного правового врегулювання цієї діяльності в Україні призводить до певної «самодіяльності», тобто довільного застосування поліграфа у власних цілях, незважаючи на високу ймовірність порушення права людини та громадянина. Цілком очевидно, що нині потрібно чітко відпрацювати правовий механізм проведення опитувань (досліджень) осіб за допомогою цього пристрою. Варто розробити та юридично закріпити вимоги до осіб, які отримують сертифікат (свідоцтво, диплом – будь-який документ), що дає змогу бути поліграфологом, тобто захистити наших співвітчизників від дилетантів і самозванців.

Таким чином, розв'язання цих та інших проблем, пов'язаних із діяль-

ністю щодо використання поліграфа в Україні, надасть можливість окремим його опонентам по-іншому подивитися на цей науково-технічний прилад та отримані за його допомогою результати, упевнитись у позитивних аспектах його використання, на противагу прагненню заборонити поліграф у зв'язку з небажанням змінювати якість свого життя та країни загалом на краще.

Порядок проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 11.05.2017 № 449

1. Положення про психологічне забезпечення в Національній гвардії України, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 08.12.2016 № 1285

2. Інструкція про порядок організації та проведення опитування персоналу з використанням поліграфа у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, затверджена Наказом Міністерства оборони України від 14.04.2015 № 164

3. Інструкція щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі Міністерства доходів і зборів України, затверджена Наказом Міністерства доходів і зборів України від 02.08.2013 № 329

4. Про проведення експерименту щодо використання комп'ютерних поліграфів у діяльності органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 28 серп. 2001 р. № 743. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main>.

5. Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 28 лип. 2004 р. № 842. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/>

6. Про порядок використання в діяльності ОВС поліграфів (комп'ютеризованих приладів реєстрації психофізіологічних реакцій людини) [Електронний ресурс] : Інструкція МВС України від 27 жовтня 2004 р. № 1373/9972. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1373-04>.

7. Про оголошення рішення колегії МВС України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 31 лип. 2008 р. № 370 // Програма протидії злочинам проти життя та здоров'я особи на 2008–2012 рр. : рішення колегії МВС України від 25 лип. 2008 р. № 17км/1. – Режим доступу: umdpl.info/files/docs/1288074253.doc.

8. ЗУ «Про Національну поліцію» [Електронний ресурс] : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII // Верховна Рада України. – Режим доступу: zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19.

9. Про внесення змін в наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5 [Електронний ресурс] : наказ Міністерства юстиції України від 27 лип. 2015 р. № 1350/5. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/news/47479>.

Краснощок Андрій Валерійович,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат педагогічних наук

Савченко Анна Вікторівна
старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін

*(Криворізький факультет
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ)*

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Формування загальнокультурної компетентності відбувається у спеціально організованому навчально-виховному процесі вищого навчального закладу. Успішний перебіг педагогічного процесу залежить від педагогічних умов та принципів його організації.

Визначення педагогічних умов ефективного формування загальнокультурної компетентності майбутнього правоохоронця у процесі навчання і виховання у ВНЗ правоохоронних органів України є надзвичайно актуальним.

Враховуючи погляди науковців, ми вважаємо, що ефективність системи соціально-гуманітарної підготовки полягає у повній реалізації соціальної мети цього напрямку виховання щодо забезпечення високого рівня морально-психологічної готовності майбутніх правоохоронців до якісного виконання професійного обов'язку, формування у них комплексу особистісних якостей (морально-політичних, громадянських, професійних, соціально-психологічних, психічних і фізичних), необхідних для досягнення цієї мети.

Ефективне функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України можливо лише у разі знання й використання суб'єктами виховання відповідних педагогічних умов.

Що стосується першої групи педагогічних умов, то їх забезпечення тісно пов'язане з інформаційно-роз'яснювальним, науково-теоретичним, методичним, організаційно-правовим і кадровим аспектами функціонування правоохоронних органів щодо вдосконалення системи соціально-гуманітарної підготовки курсантів і слухачів ВНЗ правоохоронних органів України.

Другу групу складають педагогічні умови оптимального функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки на рівні навчально-виховного процесу.

Для вирішення питання формування компетентності фахівця важливим фактором є врахування індивідуально-особистісних і професійних характеристик у розвитку людини та їх взаємодії. У цьому процесі особистість повинна розглядатися як система соціально-значущих якостей, що характеризують майбутнього правоохоронця як суб'єкта соціальних відносин та соціальної діяльності.

Формування компетентності майбутнього фахівця детермінується ще однією умовою - діяльнісним підходом до організації навчання, який дозволяє поступово "перекладати" навчальну діяльність майбутнього правоохоронця у професійну діяльність фахівця.

Істотним чинником, що обумовлює формування загальнокультурної компетенції фахівця у вузі, є орієнтація на сучасні технології навчання і вдосконалення методики навчання.

Технологію навчання в системі вищої професійної освіти ми розглядаємо як систему психологічних, загальнопедагогічних, дидактичних, частково-методичних процедур взаємодії педагогів і майбутніх правоохоронців з урахуванням їхніх здібностей і схильностей, спрямовану на проектування і реалізацію змісту, методів, форм і засобів навчання, адекватних цілям освіти, змісту майбутньої діяльності та вимогам до професійно важливих якостей фахівців.

Що стосується третьої групи умов, то оптимізація підготовки викладачів до процесу формування загальнокультурної компетентності майбутніх правоохоронців, як одна із умов ефективного педагогічного і дидактичного спілкування викладачів з курсантами, тісно пов'язана з процесом удосконалення організаційно-методичного забезпечення і передбачає:

- формування особистої готовності як вихователів, так і вихованців до належного сприйняття процесу соціально-гуманітарної підготовки та активної участі в ньому;

- якісне підвищення рівня методичної підготовленості вихователів до гуманістичного виховання взагалі та соціально-гуманітарної підготовки зокрема.

Шляхами реалізації педагогічної умови, що стосується професійної майстерності викладачів, на нашу думку, є:

- оволодіння вихователями знаннями теоретико-методологічних і методичних основ самовдосконалення особистості;

- створення необхідних умов для самовдосконалення вихователів і вихованців (визначення порядку, конкретного бюджету службового часу, організація допомоги у процесі самовдосконалення тощо);

- надання методичної допомоги вихователям і вихованцям у процесі самовдосконалення: забезпечення їх необхідною навчально-методичною літературою;

- заохочення вихователів і вихованців за активну участь та успіхи у процесі формування загальнокультурної компетентності вихованців.

Таким чином, нами на основі аналізу науково-педагогічної літератури та узагальнення практики освітнього процесу у ВНЗ правоохоронних органів України визначено основні чинники та оптимальні умови формування загальнокультурної компетентності майбутніх фахівців правоохоронних органів.

Дослідження педагогічних умов ефективного функціонування системи соціально-гуманітарної підготовки, вивчення їх суб'єктами виховання й використання у педагогічній практиці є важливим чинниками підвищення дієвості всього виховного процесу у ВНЗ правоохоронних органів України.

1. Барабаншиков А.В. Педагогическая культура офицера / А.В. Барабаншиков, С.С. Муцынов – М.: Воениздат, 1985. – 158 с.
2. Бех І.Д. Торетико-прикладний сенс компетентнісного підходу в педагогіці / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія . – 2009. - №2. – с. 26-31
3. Воловик П.М. Проблеми порівняння ефективності різних форм і методів навчання і виховання / П.М. Воловик // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-метод. журнал. – 2001. – Вип. 2. – С. 93-102.
4. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: [навч. посіб. для студ. пед. навч. закладів] / С.Г. Карпенчук. – К.: Вища школа, 1997. – 304 с.
5. Назола О. В. Педагогічні умови підвищення якості навчання іноземних мов курсантів вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. В. Назола. – Хмельницький, 2005. – 20 с.
6. Пехота О. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О.М. Пехота та ін. – К. : В-во А.С.К., 2003. – 240 с.
7. Підласий І. Реалії сучасного українського виховання / І. Підласий // Рідна школа. – 1999. – №12. – С.3-12.
8. Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки учнівської молоді: [наук.-метод. посіб. / Г.О. Балл, М.В. Бастун, А.В. Вихрущ та ін.]; В.В. Рибалка (ред.); АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 2002. – 388 с.

Крупіцька Анастасія Віталіївна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат історичних наук
Ядловська Ольга Степанівна
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ

Протягом останніх десятиліть залишається актуальним питання вивчення історії студентами неісторичних спеціальностей. Загалом, освітні програми та виховна робота навчальних закладів скеровані на постійну увагу

до історичного минулого нашої держави. Самі ж студенти відносяться до дисциплін гуманітарного циклу, та історії зокрема, відносно опосередковано, вивчаючи, переважно, загальні тенденції та проявляючи увагу до тем, які цікавлять їх індивідуально. Фактично, на сьогодні постає проблема привертання уваги до вивчення гуманітарних дисциплін, надання їм якщо не першочергового значення, однак, однозначно, не т. зв. «залишкового» підходу при вивченні. Історичні дисципліни формують студента-громадянина як творчу особистість, відіграють базову роль у формуванні його громадянської позиції. Для студентів-юристів такі підходи повинні бути базовими.

Як зазначає Ф. Семенченко, сучасна гуманітарна освіта покликана системно ознайомити студентів із накопиченими світовими культурними знаннями про людське суспільство, місцеві соціальне призначення особистості, з сутністю культури як світу людини, формуючи у молодого спеціаліста високі гуманістичні якості цивілізованого співжиття. Місце і роль гуманітарних дисциплін характеризується їх впливом на процес соціалізації. Вони мають допомогти людині зрозуміти себе; з'ясувати психологічні механізми власної поведінки (психологія), визначити сутнісні характеристики суспільства, основні його елементи та закони і принципи взаємодії між ними, місце і роль людини в суспільстві, норми соціальної взаємодії (соціальна філософія, етика, право, соціологія); освоїти надбання світової й української культури (українознавство, світова та українська культура, культурологія, релігієзнавство); збагатитись світовим та вітчизняним соціальним досвідом, закономірностями історичного розвитку світового товариства і своєї батьківщини (всесвітня історія, історія України); навчитись цивілізованому спілкуванню з навколишнім середовищем, жити в злагоді з природою, оберігати і підтримувати її як умову спільного існування та розвитку (екологія, соціальна екологія); і, нарешті, навчитись мислити, зрозуміти цілісність і багатомірність світу, сенс людського буття (філософію). Відтак, гуманітарний розвиток, як модель суспільного розвитку, орієнтується на максимальне розкриття потенціалу людини, створення гідних умов для реалізації її інтелектуальних, культурних, творчих можливостей [6].

В Україні істотні суспільно-економічні зміни 90-х років обумовили й зміни у сфері юридичної освіти, на яку було покладено місію підготовки правників для розбудови української державності. Перед історико-загальнотеоретичними дисциплінами у системі юридичних наук сьогодні постає важливе завдання по оновленню свого змісту, переорієнтації на дослідження державно-правової реальності під кутом загальновизнаних взірців демократії, функціонування соціальної і правової державності, механізмів забезпечення та захисту прав і свобод людини. Для цього теоретики та історики держави і права повинні критично переосмислити ті напрацювання, що були зроблені в попередній період, запропонувати нові підходи до розв'язання актуальних проблем та шляхи їхнього вирішення. Таким чином, система вищої юридичної освіти сьогодні складна і взаємодіє з політичними, еконо-

мічними, культурними і соціальними системами. У цих умовах вища юридична освіта не може бути пасивним, а повинно істотно і динамічно впливати на навколишнє середовище, формуючи цивілізоване демократичне правове поле. У цьому полягає його позитивна роль і просвітницька місія [3].

Визначне місце у соціально-гуманітарному науковому комплексі належить історії. Правознавство має особливо тісні взаємини із цією наукою. Історія досліджує дійсний процес розвитку людей взагалі й окремих країн чи сфер суспільного життя в усіх деталях та різноманітності. Як наука, юриспруденція має доволі складну структуру. Вона складає повний комплекс дисциплін. Взагалі-то, традиційно вони поділяються на юридичні науки теоретичного та історичного профілю, галузеві юридичні науки та спеціальні (прикладні) юридичні науки. Більша частина історичних, теоретичних і галузевих юридичних наук володіють соціально-гуманітарним характером. Через це юриспруденцію як науку про державно-правову організацію суспільства визнають елементом соціально-гуманітарної сфери наукового знання. Фундаментальною основою юридичної науки юридичного профілю є саме історія держави та права. На відміну від галузевих юридичних наук історія держави і права досліджує розквіт державно-правових явищ у їхній єдності та взаємозв'язку. Їй приглядаються конкретні правові та політичні явища, передусім фактичний матеріал для виявлення міжгалузевих закономірностей, суцільних тенденцій розвитку держави і права [1].

Важливу роль можуть відігравати інтегровані заняття або виокремлення блоків історичної дисципліни під час викладання правознавчих предметів.

Інтегровані заняття ставлять за мету «спресувати» матеріал кількох навчальних дисциплін навколо однієї теми. У таких випадках студенти пізнають явище, подію з різних сторін. Нестандартні заняття дають можливість викладачу опанувати зі студентами значний за обсягами матеріал, домогтися міцних, усвідомлених міжпредметних зв'язків, усунути дублювання у вивченні матеріалу. У підготовці інтегрованого заняття важливу роль має визначення завдань [6].

Необхідно зазначити умови реалізації міжпредметних зв'язків із дисциплінами юридичного циклу: 1) доцільність та логічність (навчальний досвід інших предметів має сприяти процесу пізнання, а саме, актуалізувати знання, збагачувати когнітивний компонент, систематизувати чи узагальнювати та ін.); 2) спільність проблем, що порушуються; 3) комплексність розгляду проблеми різними предметами (зокрема використання навчального досвіду з історії, географії, мови та літератури); 4) оперування пізнавальними методами (абстрагування, моделювання, аналогія, узагальнення та ін.) та використання методів різнобічного розгляду проблеми (диспут, дискусія, проєкт та ін.); 5) актуалізація життєвого досвіду учнів [2, с. 419].

Слід підвищити статус гуманітарних дисциплін — за рахунок уведення нових предметів, осучаснення наявних. У викладанні соціально-гуманітарних дисциплін слід акцентувати на розвитку критичного мислення та цінностей, а

не на передачі знань, центральна роль у сучасному освітньому процесі має належати студентові. Викладач має застосовувати активні методи навчання, які стимулюють творчість, самостійне та критичне мислення, ініціативу: дискусії, диспути, рольові ігри, круглі столи тощо. Дисципліни соціально-гуманітарного циклу мають прищепити студентам смак до свободи висловлювання власних думок. Мета соціально-гуманітарного циклу предметів як складової сучасної освітньої системи полягає у формуванні світогляду людини, який би найкращим чином поєднував її професійну діяльність із загальними світоглядними цінностями [4, с. 10-11].

Спільні елементи когнітивної, практико-поведінкової та аксіологічної компетенцій історії та правознавства дозволяють комплексно проаналізувати правові явища, процеси, норми в минулому (вплив історичних подій на формування форми правління, встановлення причин виникнення та зникнення держав, ефективність та наслідки реалізації «сухого закону» та ін.) та сприяють формуванню обґрунтованої оцінки правових проблем сучасності (відсутність гарантій законності та їх наслідки в історії), пошуку способів їхнього ефективного розв'язання з урахуванням досвіду минулого.

Одним з найбільш важливих аспектів в освіті виступає принцип гуманізації, що передбачає звернення навчання до людини, а також створення умов для творчої діяльності та розвитку індивідуальних здібностей. Увага до гуманітарного розвитку стане запорукою системного, базового фактору соціального розвитку суспільства, що є завданням, перш за все, освітньої галузі. Увага до вивчення дисциплін гуманітарного циклу, зокрема, при опануванні історичних дисциплін, дасть змогу об'єктивно оцінювати сучасні політичні події, орієнтуючись на історичні уроки української держави.

---

1. Бандура О. Юриспруденція як складова соціально-гуманітарної сфери науки / О.О. Бандура. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.infolibrary.com.ua/books-text-11794.html>. – Назва з екрану.

2. Жидкова Н. Можливості навчальних програм для реалізації міжпредметних зв'язків на уроках правознавства / Н.М. Жидкова // Молодий вчений. – № 12.1 (40). – 2016. – с.417-423.

3. Круглова А. Розвиток юридичної освіти та науки в Україні / А.Є. Круглова [Електронний ресурс]: матеріали XX Міжнар. наукової інтернет-конференції. – Режим доступу: <http://intkonf.org/index.php?s=%F2&paged=80>. – Назва з екрану.

4. Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції: монографія (рукопис) / Б.А. Воронкова, М.А. Дебич, Н.М. Дем'яненко, Н.О. Дівінська та ін.] ; За заг. ред. Г.В. Онкович. – К., 2014. – 326 с.

5. Семенченко Ф. Особливості гуманітарної підготовки і професійної кваліфікації студентів в технічному університеті / Ф. Семенченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.experts.in.ua>. – Назва з екрану.

6. Соляник Н. Міжпредметні зв'язки на заняттях соціально-гуманітарних дисциплін / Н. Соляник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/education/37319/. – Назва з екрану.

Крюченко Юлія Юріївна,
викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ

Наразі комунікативна компетентність є невід'ємною складовою навчання фахівця будь-якої галузі та набуває особливої актуальності в сучасних економічних умовах, адже комунікативна компетентність забезпечує можливість кар'єрного зросту спеціаліста та гарантує його професійний успіх на ринку праці.

Поняття «комунікативна компетентність» (від лат. *communis* – роблю загальним, зв'язую, спілкуюся і *competens* – здатний) означає сукупність знань про норми і правила ведення природної комунікації – діалогу, суперечки, переговорів і т. ін. [2, с. 107].

У новому тлумачному словнику української мови поняття «компетентність» ототожнюється з поняттям «компетентний» та трактується як: а) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; б) який має певні повноваження; повноправний, повновладний. «Компетенція» – це: а) добра обізнаність із чим-небудь; б) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [3, с. 874].

Необхідність підготовки майбутніх юристів до оволодіння такими важливими складовими комунікативної компетентності як ефективне використання мови у різних професійних ситуаціях для досягнення поставленої мети; мовленнєві техніки ведення суперечки; підготовка промов для виступів у суді; здатність сформулювати та поставити питання; здатність вступати в комунікацію з метою порозуміння; доречне використання лінгвориторичних прийомів переконання та аргументації; вміння улагоджувати конфлікти, розв'язувати їх конструктивно тощо.

У формуванні вищезазначених складових комунікативної компетентності провідну роль відіграють лінгвістичні курси професійного спрямування: «Риторика», «Культура слова», «Українська мова професійного спрямування» тощо.

Адже під час практичних занять з навчальних дисциплін філологічного блоку велика увага приділяється формуванню комунікативно-мовленнєвих навичок студентів. З цією метою на заняттях виконуються вправи на поставу тембру та гучності голосу, навичок доречної жестикуляції та міміки, формування стилю публічного мовлення. Так, зокрема, на практичних заняттях з

навчальної дисципліни «Риторика» студенти знайомляться не лише з теоретичним матеріалом, а й опановують його використання на практиці: проведення модельних судових засідань, проголошення заздалегідь підготовленої промови на запропоновану тему, проголошення імпровізованої промови, підготовка судових (обвинувачувальних та захисних) промов тощо. Позитивним в плані підвищення та вдосконалення рівня красномовства є також організація та проведення кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін ДДУВС на базі юридичної клініки «Істина» тренінгів ораторського мистецтва для здобувачів вищої освіти.

Професійне мовлення юриста та правоохоронця є специфічним, адже в більшості випадків приводом для спілкування стає правопорушення, асоціальна поведінка, тому частіше за все цілі учасників комунікативного акту не співпадатимуть (правоохоронець – правопорушник), що стане причиною конфліктності спілкування і як наслідок для успішної діяльності в цих умовах необхідна спеціальна мовна підготовка фахівців. Сучасний юрист має вміти правильно та точно висловити свою позицію, адже в своїй професійній діяльності йому щодня доводиться взаємодіяти з великою кількістю людей (клієнти, працівники суду, прокуратури та ін.). З кожним співрозмовником необхідно налагодити контакт, зуміти коректно донести свою думку, налаштувати на плідну співпрацю, щоб досягти поставленої мети [1].

Таким чином, комунікативна компетентність має на увазі оволодіння студентами-юристами необхідним для професійної діяльності комплексом мовленнєво-комунікативних умінь та навичок, враховуючи при цьому професійно-трудова діяльність юриста та відіграє провідну роль, адже від неї залежить ефективність їхньої професійної діяльності.

---

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. – 2-ге вид., доповн. – К.: ВЦ “Академія”, 2009.

2. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: навч.-метод. посібн. / І.Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.

3. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах / Уклад. В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. – К.: Аконт, 2003. – Т.1. – 926 с.

Кукса Олександра Олександрівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат педагогічних наук, доцент
Маркіна Лідія Леонідівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Об'єктивне оцінювання якості навчальної діяльності студентів вищих закладів освіти є основою для визначення стану навчального процесу та заходів, необхідних для його вдосконалення.

У структурі процесу навчання оціночно-результативний компонент передбачає оцінювання науково-педагогічним працівником і самооцінку студентами досягнутих у процесі навчання результатів, встановлення відповідності їх поставленим навчально-виховним завданням. При цьому важливим є реальне бачення студентом власних професійних переваг та вад, здатність взяти на себе відповідальність за результати власної навчально-професійної діяльності.

Організація навчального процесу на засадах компетентісного підходу обумовлює сучасні підходи до принципів, методів, засобів оцінювання навчальних досягнень студентів.

Як зазначає І. Родигіна, перша згадка про компетентність як педагогічне явище в офіційних освітянських документах відбулася у контексті змін у системі оцінювання [3, с.7].

Виходячи з того, що професійна компетентність юриста – це кінцевий результат навчання, актуалізується проблема визначення комплексу характеристик, які будуть оцінюватися. На наш погляд, у цьому контексті заслуговує на увагу комплекс характеристик, запропонований М. Болдуєвим на основі аналізу досліджень Е. Короткова. Комплекс характеристик складається із п'яти груп: професійні знання, готовність до професійної діяльності, самосвідомість професіоналізму, структура індивідуальних професійних якостей та додаткові характеристики якостей [1, с.234, 235].

За кожною характеристикою встановлюються критерії для оцінювання. Ці критерії доцільно запропонувати й для визначення якості навчальної

діяльності майбутніх юристів за умови врахування специфічних особливостей професії.

Так критеріями оцінки професійних знань є рівень їх засвоєння, стійкість, інтегроване використання при розв'язанні навчально-професійних ситуацій.

При оцінюванні готовності до професійної діяльності, на наш погляд, необхідно спиратися на психологічну структуру юридичної діяльності, яка поділяється на пізнавальну, конструктивну, комунікативну, організаторську.

Самосвідомість професіоналізму майбутнього юриста може бути оцінена за наявністю у студента позитивної професійної «Я-концепції», за рівнем розвитку професійних здібностей, упевненості у готовності до професійної діяльності.

Структура індивідуально професійних якостей оцінюється за такими критеріями: професійне мислення, стиль поведінки, вміння діяти в нестандартних ситуаціях, рішучість та наполегливість.

Критеріями оцінки додаткових характеристик є володіння іноземними мовами, креативний потенціал, система цінностей, адекватне ставлення до критики, мотивація саморозвитку.

Застосування цих характеристик та критеріїв дозволяє зробити оцінювання об'єктивним, відкритим, інтегрованим, зрозумілим. Важливо, щоб оцінювання мало динамічний характер та здійснювалось за допомогою різноманітних взаємопов'язаних і взаємодоповнюваних методів та форм організації навчальної діяльності студентів, а саме: під час проведення ділових та рольових ігор, дискусій, вирішення проблемних ситуацій, аналізу кейсів, презентації проектів, тестуванні на комп'ютері та ін.

Треба констатувати, що компетентнісний підхід зосереджується на тому, що студенти в результаті навчання виконують чи вміють робити, а не на тому, чого вони мають навчатися [2, с.32].

Отже, компетентнісний підхід обумовлює нові погляди на оцінювання якості навчальної діяльності студентів. Переорієнтація закладів вищої освіти на формування ключових компетенцій має супроводжуватися змінами у способах оцінювання результатів навчання.

---

1. Болдуєв М.В. Оцінювання якості вищої освіти: норми, критерії, характеристики, методи / М.В. Болдуєв // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах: зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред. та ін.). – Запоріжжя, 2011. – Вип. 21 (74). – С. 232- 239.

2. Лучанінова О.П. Виховання майбутнього фахівця у вищому технічному навчальному закладі: теорія і практика: монографія / О.П. Лучанінова. – Дніпро: Пороги, 2017. – 404 с.

3. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І.В. Родигіна. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 96 с.

Левенець Ольга Сергіївна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

Козаченко Віталій Валерійович

*(Дніпропетровський університет
ім. Альфреда Нобеля)*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЮРИСТА У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Складність і спеціалізований характер юридичних справ визначають особливі вимоги до підготовки й досвіду юриста. Для підтримування необхідного рівня знань і навичок юрист повинен постійно займатися навчанням та практикувати здобуті знання у реальному житті.

Фундаментальною умовою становлення професійної компетентності у практичній діяльності юриста-фахівця є необхідність змін, перетворення свого внутрішнього світу і пошук нових можливостей самореалізації в професійному плані, тобто, – підвищення свого рівня професійної компетентності. Компетентність юриста загалом проявляється в наявності правових та інших спеціальних знань, навичок та вмінь, професійного досвіду, які набуваються внаслідок практичної підготовки та здійснення професійної діяльності. Компетентне ведення будь-яких юридичних справ складається з розслідування і аналізу фактичної інформації, правових елементів проблеми, застосування необхідних методів і процедур, адекватної підготовки, що відповідають стандартам професійної діяльності.

Практична юридична діяльність завжди відрізнялась складністю й багатогранністю [1]. Система практичних дій юриста служить для реального здійснення його стратегічних і тактичних професійних цілей і виявляється у вигляді вирішення конкретних завдань правопримирення: складання документації, підготовка судової промови та ін. Варто зазначити, що діяльність працівників юридичної сфери, в першу чергу юристів, завжди проходить суто в рамках правового регулювання. Коли йдеться про планування, викладення цілей, кожен юрист абстрактно порівнює свої майбутні дії із нормами чинного законодавства, які регулюють ці дії. Ефективність правової діяльності багато в чому залежить від того, наскільки чітко сформульовано її мету. Професіоналізм юристів проявляється в можливості формування цілей як з точки зору отримання результатів, так і самого процесу діяльності, в який за-

лучені співробітники правоохоронних органів. Крім того, слід брати до уваги усі існуючі альтернативи для досягнення цілей. Правильна постановка цілей сприяє як індивідуальному, так і колективному характеру юридичної діяльності. Тому, коли йде мова про правову діяльність як про професійну, передбачається, що її функції виконуються підготовленими, компетентними працівниками, які можуть і вміють використовувати досягнення науково-технічного прогресу, наукові розробки асоційованих з юриспруденцією наук [2].

У цілому робота юриста – це праця, що вимагає великої напруги, терпіння, знань і високої відповідальності, а також витрат певної кількості часу та енергії. Діяльність юриста полягає також і в щоденній витраті власних зусиль: пошук правового матеріалу, його читання, обробка, облік можливих зауважень колег, нерозуміння клієнта та інше. При чому, від того, наскільки плідно та ретельно юрист працює з теорією, визначається кількість виконаної практичної роботи та її якість. Цілеспрямовані дії юриста-професіонала з розгляду юридичних справ, що здійснюються на основі норм процесуального права і спрямовані на дотримання законності та зміцнення правопорядку в державі, характеризують таку концепцію, як професійна діяльність юриста. Вона поширюється в рамках правової форми діяльності держави - правозастосовчої, правоохоронної та ін, вихідною одиницею якої є юридична справа. Тому юридична сутність професійної діяльності юриста та ж, що і правової форми діяльності держави: вона завжди пов'язана з нормами права, заснована на законі, і має юридичні наслідки.

Юристи, окрім юридичної діяльності чи навчання в системі юридичної освіти, насамперед здійснюють практичні дії, спрямовані на з'ясування змісту та обсягу нормативно-правових актів та інших правових документів, конкретизацію нормативно-правових документів, захист прав і свобод суб'єктів права тощо, урешті-решт на безпосередню зміну правової сфери суспільства (правової реальності, правової дійсності, правової системи). Аналізуючи те, скільки зусиль прикладається юристами-практиками в процесі такої роботи, можна сказати, що юридична діяльність характеризується не просто як особливий вид соціальної діяльності, але, в першу чергу, як певна професія. Виходячи з особливої відповідальності, складності юридичної процедури, значущості правових наслідків, юридична робота повинна здійснюватись кваліфіковано і на професійній основі. Це, в свою чергу, вимагає спеціальної підготовки фахівців різного профілю правової роботи, формування цілісної системи професійних знань, а значить і установ, які б виробляли та розповсюджували ці знання, готували висококласних спеціалістів певного профілю — юристів-професіоналів.

До речі, про професіоналізм юридичної діяльності свідчить і той факт, що поряд з практичною діяльністю юристів виділяють наукову (де виробляються нові знання про юридичні практики) та освітню (завдяки якій готуються спеціалісти юридичного профілю - юристи-професіонали). Наявність про-

фесії завжди передбачає наявність системи професійної освіти та відповідної системи наукових знань [3].

Підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати, що на сьогодні поняття «кваліфікований юрист» не означає лише обізнаність у законах і іншому застосуванні. На сьогоднішній день, стан юридичної практики в Україні вимагає певного поліпшення. Існують деякі факти порушень законності, правопорядку і навіть помилки юристів-практиків, які коріняться в низькому рівні правової культури юриста як фахівця, в його деформованому юридичному мисленні. Щоб цих явищ уникнути, юристу необхідно удосконалити свої теоретичні знання, які потім сприятимуть продуктивній практичній діяльності та дадуть змогу заявити про себе, як про професіонала. При цьому, професіоналізм юриста, проявляється за допомогою певних чинників. Зокрема, це комунікативні, організаційно-управлінські та інші особистісні якості, які на сьогодні здебільшого розвиваються саме у процесі безпосередньої практичної діяльності. Ці якості визначають як загальний характер поведінки юриста-фахівця у щоденній праці, так і повинні відповідати різним сферам життєдіяльності, в яких здійснюється професійна діяльність юриста.

Якою б вузькою була спеціалізація, юрист повинен мати відповідну загальну компетентність. Завдяки широким пізнанням в теорії та практиці юриспруденції фахівець швидко знаходить спільну мову в співтоваристві юристів, ефективно співпрацює з колегами іншої спеціалізації. Загальна компетентність юриста напряду постає показником його професійної культури. Саме тому юрист повинен стежити за новітніми досягненнями вітчизняної та зарубіжної науки і практики, які належать до сфери його професійної діяльності. Це необхідно для того, щоб постійно збагачувати ними свою діяльність, фахово розвиватися та застосовувати всі необхідні знання на практиці.

---

1. Компетентність юридичної практичної діяльності. – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://asyan.org/potr/2.%20Юридична%20деонтологія%20як%20навчальна%20дисциплінаe/part-7.html>

– 2. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності)7 – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://info-library.com/content/4598_Kompetentnist_uridichnoi_praktichnoi_diyalnosti.html

3. Компетентність юридичної практичної діяльності Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://helpiks.org/6-38938.html>.

Лучанінова Ольга Петрівна,
професор кафедри
інженерної педагогіки,
доктор педагогічних наук, доцент

*(Національна металургійна
Академія України)*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Підхід у навчанні і вихованні – це сукупність прийомів, методів, форм, засобів впливу на студентів, за допомогою яких відбувається навчання і виховання підростаючого покоління. Нові підходи у навчанні і вихованні студентської молоді – це визначені і обумовлені конкретно-історичним моментом напрями передачі культурно-історичного досвіду людства, формування у студентів професійних знань, умінь і навичок, а також моральних, фізичних, розумових, естетичних та інших якостей.

С. Сисоєва (2008) з цього приводу підкреслює, що «сучасна цивілізація потребує компетентної особистості». Ось чому, на її думку, «нова ідеологія освіти визнає необхідність формування компетентної особистості за умови реалізації суб'єктного підходу до навчання» [1, с. 40].

Як зазначає В. Квас (2010), «до вищої професійної освіти висуваються сьогодні нові вимоги, підкреслюється гуманістична та культурно-творча місія вищої школи, яка покликана перебороти технократичні тенденції в підготовці фахівців і забезпечити випуск освічених фахівців не тільки з високою професійною кваліфікацією, але й здатних до цілісного та системного аналізу складних проблем сучасного життя суспільства і навколишнього середовища» [2, с. 125 – 126].

Відповідно до «Закону про освіту» (2017), сьогодні на часі розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання (стаття № 54 Закону). Тож компетентнісний підхід – це ефективний засіб підготовки студентів до застосування знань у практичній діяльності. Студент набуває низку ключових, загальногалузевих та предметних компетенцій, які визначають його успішну адаптацію в суспільстві.

Проблеми компетентнісного підходу вивчають психологи О. Асмолов (2008), І. Підласий (2004); зарубіжні дослідники Дж. Боуден, М. Лейтер, С. Маслач, Дж. Равен, Е. Тоффлер (2000, 2002); Р. Уайт, Р. Хайгерті, та інші; педагогічну компетентність досліджують Н. Бібік (2004), О. Дубасенюк (2015), О. Заблоцька, І. Зимня, І. Зязюн (2000, 2005), І. Єрмаков (2006),

В. Луговий (2009), В. Сластьонін (2002), О. Пошетун (2000), В. Химинець (2010) та ін.

Сьогодні говоримо про завдання педагогічної науки як співвіднесення і узгодження різних підходів, концепцій, моделей навчання та розробка якоїсь конвенціональної концепції, яка народилася на основі досягнутих у наукових дискусіях домовленостей самих учених.

Все це ставить нові завдання у професійно-педагогічній освіті, а також у справі підготовки сучасного педагога (говоримо, наприклад, про професійну підготовку таких фахівців, як правознавці, інженери-педагоги, викладачі виробничого навчання, аспіранти). Майбутній фахівець-педагог, правознавець повинен не тільки володіти широким філософським світоглядом, приймати зміни в ідеології студента, знати нові моделі підходів до виховання та практичні стратегії їх реалізації, але й мати уявлення про всі процедури інтерпретації педагогічних спостережень, розуміти реальні проблеми життя студентів, володіти психодіагностичними та соціологічними технологіями, вміти будувати відносини зі студентом, який живе повноцінним, самодостатнім життям.

Компетентнісний підхід ціннісний тим, що змінює мету й вектор змісту вищої освіти від передачі знань і вмінь предметного змісту до виховання (формування) майбутнього фахівця зі сформованими життєвими і професійними компетентностями. Компетентнісний підхід прямо пов'язаний з ідеєю всебічної підготовки і виховання індивіда не лише як висококваліфікованого спеціаліста, а як особистості, члена колективу й соціуму, він є гуманітарним у своїй основі [3].

Тандем «професіоналізм і особистісні якості» тісно пов'язаний з аналізом робіт із проблем компетенцій/компетентності і дозволяє виділити три етапи становлення компетентнісного підходу в освіті (competence-based education) [3]. Останній етап більш за все стосується компетентнісного підходу. Третій етап (починаючи з 1990-х рр.) характеризується цілісною інституціоналізацією підходу, інтеграцією його в національні освітні системи, що знаходить відображення в розробці документів ЮНЕСКО, впровадженні даного підходу у межах Болонського процесу. Останніми десятиліттями відомі міжнародні організації, що працюють у сфері освіти, – серед них ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, ОЕСР, Міжнародний департамент стандартів тощо – вивчають проблеми, пов'язані з появою компетентнісно-орієнтованої освіти. Так, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) розпочала дослідження в цьому напрямі у 1980-х роках і від 1990-х років спрямовує свою діяльність на впровадження компетентностей у зміст освіти.

У межах Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національних центрів освітньої статистики США й Канади у 1997 році групою експертів з різних галузей – освіти, бізнесу, праці, охорони здоров'я, представників міжнародних, національних освітніх, державних і недержавних організацій тощо було започатковано програму «Визначення та відбір

компетенцій: теоретичні й концептуальні засади» (скорочено: «DeSeCo»), яка зробила значну спробу систематизувати й узагальнити досвід багатьох країн.

Більшість дослідників погоджуються, що компетентнісно-орієнтований підхід в освіті спрямований на те, щоб «прив'язати» освіту до виробничого сектору та підвищити потенціал індивідів з огляду на соціальні, економічні, політичні та культурні трансформації, які виникають у світі та в сучасному суспільстві. Однак суперечливість терміна «компетентнісно-орієнтована освіта» деякі дослідники вбачають у тому, що при такому підході «освіта базується на навичках, які необхідно розвинути, в той час як насправді, навпаки, компетенції базуються на освіті особи у широкому сенсі», тому точніше говорити, що «освіта орієнтована на навички, коли критерії визначені сектором освіти; і компетентнісно-орієнтована освіта, коли навчальні цілі, закріплені в стандартах, сформовані ринком праці» [3; 4].

К. Каракаліна (2012) [5] зазначає, що «загальні (ключові) компетенції є ядром моделі випускника будь-якого ВНЗ, оскільки вони проявляються не лише у розв'язанні професійних завдань, але й завдань поза межами своєї професії. З одного боку, вони не є професійно обумовленими, такими компетенція ми повинні володіти сучасні спеціалісти незалежно від сфери їх діяльності. З іншого боку, компетенції є професійно значущі, оскільки вони складають основу, базу для професійних компетенцій, дозволяють їм більш повно реалізуватися». Таким чином, компетентнісно-орієнтована освіта спрямована на те, щоб відповідати особистим, соціальним, професійним та культурним потребам сучасного суспільства. За такого спрямування відбувається перехід від традиційного підходу, в центрі якого знаходиться викладання, до освіти, орієнтованої на навчання, де центром навчального процесу є студенти. Зазначимо, що всі ці процеси повинні відбуватися в межах виховної системи вищого навчального закладу, що є ще однією з причин її оновлення.

С. Рашидов (2015) [6], вивчаючи університет як соціокультурний інститут формування у студентів цінностей громадянського суспільства, актуалізує важливість компетентнісного підходу у вищій освіті. Дослідник наголошує на документах Ради Європи, в яких називаються чотири функції вищої школи: всебічний розвиток особистості (забуте пострадянською педагогікою); множення і збереження фонду знань; трансферт знань і технологій; розвиток спроможності громадян брати участь у формуванні демократичного суспільства. Останній аспект вищої освіти відзначений в багатьох документах Болонського процесу: Болонській Декларації, Празькому та Берлінському Комюніке. У Лондонському Комюніке сформований наступний спектр завдань вищів: підготовка студентів до життя в якості активних громадян демократичного суспільства; особистісний розвиток студентської молоді; професійна підготовка студентів до ринку праці; стимулювання дослідницької та інноваційної діяльності. У Бергенському Комюніке обумовлюється, що європейський простір вищої освіти організовано в три рівні, де кожен рівень готує студента до ринку праці, постійного підвищення кваліфікації і активної

громадянської позиції [6, с. 160].

Узагальнюючи, можна дати таке визначення: компетентнісний підхід у вищій освіті – це така організація навчального процесу, яка зосереджується на тому, що майбутні фахівці в результаті навчання виконують чи вміють робити, а не на тому, чого вони мають навчатися. Навчання на основі компетентнісного підходу формує у них якості для реалізації професійної діяльності, які необхідні для ринку праці, а критерії та параметри оцінки результатів освіти уніфікуються і виражаються у термінах і результатах, які можуть бути інтерпретовані і враховані у будь-якому закладі вищої освіти будь-якої країни.

Таблиця 1.2

Приклади класифікацій ключових компетентностей в окремих країнах-учасниках Болонського процесу

Країна	Групи ключових компетенцій
Австрія	предметна компетентність особистісна компетентність соціальна компетентність методологічна компетентність
Бельгія	соціальні компетентності мотиваційні компетентності ментальна рухливість функціональні компетентності позитивне ставлення здатність діяти та думати
Нідерланди	здатність до самонавчання упевненість та вміння обирати напрямок розвитку уміння діяти в різних ситуаціях, застосувати різні альтернативи для дії, грати різні ролі уміння розв'язувати проблеми уміння залучати інших, уміння порівнювати, бути лояльними уміння співпрацювати та знаходити творчі рішення
Німеччина	інтелектуальні знання знання, які можна застосувати навчальна компетентність методологічні або інструментальні соціальні компетентності ціннісні орієнтації
Фінляндія	пізнавальна компетентність уміння оперувати в умовах змін та вмотивованість соціальна компетентність особистісні компетентності творчі компетентності педагогічні та комунікативні компетентності

	адміністративні компетентності стратегічні компетентності уміння діяти паралельно в різних напрямках
Країна	Групи ключових компетенцій
Франція	Загальні компетенції (відповідає класифікації групи «Гюнінг») Інструментальні та системні: аналіз та синтез; організація та планування, розробка і управління проектами; навчання, формування завдань, вирішення завдань; адаптація, управління інформацією; креативність. Комунікаційні: робота в команді (в т.ч. міждисциплінарна), лідерство, робота в міжнародному контексті, етичні зобов'язання, мови. Комунікабельність Специфічні (спеціалізовані) компетенції – залежать від сфери діяльності

Як видно з таблиці [7, с. 31], найбільш повторюваними є такі позиції: соціальна компетентність, особистісні компетентності, комунікативні компетентності, творчі компетентності, розвиток яких сприяє формуванню професіонала як особистості. Зауважимо, що сучасний заклад вищої освіти має опиратися на цей підхід, зважаючи на особливості й напрямок професійної підготовки здобувачів вищої освіти.

До особливостей компетентнісного підходу у вищій технічній школі можна віднести: визначення компетенцій як кінцевого результату навчання та їх цілеспрямоване формування; перенесення акцентів із поінформованості суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем; оцінювання рівня сформованості в студентів компетенцій як результату навчального процесу; студентоцентрована спрямованість навчання; націленість фахової підготовки на майбутнє працевлаштування випускників [8, с. 29].

Концептуальна сутність компетентнісного підходу полягає в озброєнні студентської молоді чітко визначеною системою професійних компетенцій, яка об'єктивується характером, рівнем і тенденціями розвитку економіки, науки, освіти, культури – усіх сфер і видів життєдіяльності людини й суспільства; «у зверненні в освітньому процесі до людини, з опорою на антропологічні та аксіологічні засади її розвитку; у використанні специфіки особистісно-орієнтованого підходу на протигагу знаннево-орієнтованому підходу як умови модернізації вищої освіти» [9, с. 122].

Співзвучною нашому дослідженню є думка В. Демчука (2009), який зазначає, що «входження в Болонський процес обумовлює методологічний плюралізм виховних систем ВНЗ, згідно з яким найкращою вважається та концепція і теорія виховання, що сприяє створенню умов, за яких студент інтенсивно оволодіває компетентностями майбутньої професії, уміннями та

навичками розв'язання як теоретичних, так і практичних – соціальних, екологічних, культурних проблем, етичних норм тощо, а відтак, формується як самодостатній громадянин – патріот України» [10, с. 67].

Отже, компетентнісний підхід передбачає формування у майбутніх фахівців професійних і особистісних якостей, організаторських здібностей, уміння приймати рішення і брати на себе відповідальність, володіння необхідними комунікативними якостями, здатності оцінювати соціальні процеси, визначати місце й роль у них своєї професійної діяльності, знаходити шляхи її вдосконалення. І, головне, – передбачає навчання дією, суть якого полягає в тому, що майбутні фахівці працюють над набуттям і розширенням самостійного досвіду рішення реальних завдань, вчать і розвивають здібності адаптуватися до будь-якої незвичної ситуації і знаходити раціональні рішення.

1. Сисоєва С.О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: Монографія. – Хмельницький: ХТПА, 2008. 324 с.
2. Квас В. М. Синергетичний підхід до організації навчально-виховного процесу / *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Збірник наукових праць / Ін-т проблем виховання АПН України. Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2010. Вип. 14, кн. I. 648 с. С. 125–134.
3. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід. Інститут вищої освіти КНЕУ імені Вадима Гетьмана / Укл Антонюк Л. Л. та ін.. К., 2016. 61 с. Режим доступу: <https://kneu.edu.ua/.../Компетентнісний%20підхід%20у%...>
4. Trend Compendium 2030. Research by Roland Berger. Електр. версія: http://www.rolandberger.com/expertise/functional_issues/trend_compendium_2030.htm
5. Каракаліна К. В. Діагностика ефективності виховного простору університету // Пед.процес: теорія і практика: зб. наук. праць. – 2012. Вип. 1. С. 49–55.
6. Рашидов С. Ф. Университет как социокультурный институт формирования у студентов ценностей гражданского общества *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: збірник наукових праць / За матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції «Духовно-культурні цінності виховання людини» 27 травня 2015 р. / Гол. редактор Г.П. Шевченко. – Вип. 3 (66). – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В.Далія, 2015. 304 с. С. 155 – 162.
7. Компетентнісний підхід у вищій освіті: світовий досвід. Інститут вищої освіти КНЕУ імені Вадима Гетьмана / Укл Антонюк Л. Л. та ін.. К., 2016. 61 с. С. 31; 29. Режим доступу: <https://kneu.edu.ua/.../Компетентнісний%20підхід%20у%...>
8. Заблоцька О.С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eprints.zu.edu.ua>
9. Шевченко Г.П. Концептуальна сутність компетентнісного підходу : європейський вимір // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару. – К. : Педагогічна думка, 2009. С. 121–130.
10. Демчук В. С. Виховна система вищого навчального закладу в контексті Болонського процесу *Вісник Черкаського університету* : [зб. наук. ст.]. Вип. 146. Серія Педагогічні науки / М-во освіти і науки України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. 160 с. С. 66-71. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchu/N146/N146p066-071.pdf

Лягута Маргарита Олександрівна,
викладач кафедри правових
дисциплін

*(Криворізький факультет
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

У сучасних умовах розвитку нашої держави відбувається правова регламентація поведінки у відповідності до норм чинного законодавства, а також відповідно до норм євроінтеграції. Спираючись на наявну нормативно-правову базу щодо діяльності поліцейських маємо бажання здійснити теоретичний аналіз діяльності працівників поліції, зважаючи при цьому на дослідження юридичних та психологічних чинників правової поведінки поліцейських.

Окреслюючи правову базу регламентації поведінки працівників поліції, слід зазначити, що основою правової поведінки поліцейських України є Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію». В якості допоміжних нормативних актів визначено посадову інструкцію працівників Національної поліції, зміст якої складають основні права, обов'язки, відповідальність, основи взаємодії з іншими службами, вимоги до особи, яка має бажання набути статусу поліцейського. Етичні вимоги до поведінки поліцейського визначені в Правилах етичної поведінки поліцейських [5], затверджених Наказом Міністерства внутрішніх справ України №1179 від 09.11.2016 року, які містять основні вимоги до поведінки поліцейського, правила поводження поліцейського із затриманою особою, а також основи взаємодії поліції із громадськістю та іншими державними органами. Зазначений нормативний документ визначає також і контроль керівників поліції за дотриманням етики поліцейським.

Серед норм міжнародного законодавства зазначимо Європейський кодекс етики працівників поліції, рекомендований Комітетом Міністрів Ради Європи до застосування урядам країн-членів Ради Європи [6], який містить основні цілі поліції, правові основи поліції, основи взаємозв'язку поліції і системи кримінальної юстиції. Зокрема, п.6 Кодексу закріплює чітке відокремлення ролі поліції та служби обвинувачення, судової та пенітенціарної системи; поліція не повинна мати жодних контрольних функцій над цими органами. Окрім цього, Кодекс містить керівні принципи діяльності поліції та окремі ситуації (поліцейське розслідування, арешт/обмеження свободи поліцією), окреслюється також відповідальність і контроль над поліцією.

Д.С. Денисюк, акцентуючи увагу на правових основах діяльності Національної поліції України в умовах верховенства права, виокремлює основні прояви принципу верховенства права в діяльності органів Національної поліції України: 1) пріоритет людини та її прав та свобод; 2) необхідність урахування практики Європейського суду з прав людини [3, с.134].

У зв'язку із значним навантаженням та психологічною напруженістю поліцейських у нинішніх умовах маємо бажання проаналізувати психологічні чинники правової поведінки поліцейського.

Вважаємо, що необхідність дотримання правил і норм законодавства вимагає від працівників поліції вміння так зорганізувати власну роботу, аби максимально сконцентрувати внутрішні ресурси, у зв'язку з цим зазначаємо, що неможливо при цьому уникнути проявів психологічної напруженості під час виконання власних обов'язків.

Д.А. Александров [1, с. 133, 135-136] звертає увагу на психологічну характеристику правоохоронної діяльності та виникнення небезпечних психологічних станів, які не обмежуються феноменами психологічного вигорання. В контексті проблеми конкретизованих психологічних характеристик особистості правоохоронця науковець виділяє стан психологічної готовності працівника до діяльності.

Нормативна регуляція поведінки працівника Національної поліції України, зазначають О.І. Кудерміна та С.Л. Лісун [4, с.81-82], має певні психологічні особливості, що зумовлені дією об'єктивних та суб'єктивних чинників. Норма діяльності працівником поліції реалізується не «еталонно», а детермінується його знаннями, вміннями та, особливо, установками і мотивами. Відбувається модифікація, до визначення норм діяльності суб'єктом правоохоронної діяльності. Значущим чинником, з огляду на це, виступають суб'єктні особливості працівника Національної поліції України – типологічні, мотиваційні, операційні тощо.

Звернемо увагу на правові основи поведінки працівників поліції в зарубіжних країнах.

Перш за все, наводимо чинники, які зазначив Р.М. Андрусишин, що визначають специфіку сучасного етапу професійного виховання поліцейських кадрів Європи [2, с.140-141]:

- у навчанні особлива увага приділяється правам людини і співробітництва з низкою правозахисних організацій і європейських, і міжнародних;
- ураховуються особливості роботи поліції в мультиетнічному суспільстві. Національний склад Європи стрімко змінюється і реальністю сьогодення стають молодіжні антиглобалістські та етнічні рухи. Поліції доводиться працювати за нових умов мультиетнічного суспільства і протестантських молодіжних рухів;
- у зв'язку з широким упровадженням комп'ютерних технологій та

Інтернету з'явилася можливість здійснювати дистанційне навчання офіцерів поліції і, зокрема, дистанційно навчати їх поліцейської етики (Іспанія, Італія, Норвегія, Швеція, Фінляндія).

У поліцейських школах ФРН (Р. Босклет, Г. Лангер тощо) до курсу навчання поліцейських включено вивчення науки про поведінку людини, оскільки поліцейський повинен добре уявляти собі мотиви, наміри і можливі реакції того, з ким він зіткнувся з обов'язку служби. Так, в навчальному центрі франкфуртської охоронної поліції при терміні навчання 6 місяців введено обов'язковий курс професійної психології. У Франції первинна підготовка кадрів здійснюється в поліцейських школах, де слухачі навчаються в умовах максимально наближених до реальної обстановки. У США (Д. Дас і ін.) в різних штатах було проведено дослідження навчальних програм з курсу навчання методам спілкування з населенням, яке виявило, що йому відводиться 10 % від усього навчального часу підготовки поліцейських [8, с.9].

Спираючись на вищенаведене зазначаємо, що правовими основами поведінки працівників поліції в зарубіжних країнах є дотримання норм національного законодавства щодо діяльності поліції, акцент навчання поліцейських на дотримання прав людини, зосередження уваги на взаємовідносинах з різними інституціями, вивчення психологічних механізмів поведінки людини.

Вітчизняні дослідники [10] зазначають, що механізм правослухняної поведінки в більшості випадків тісно пов'язаний із явищем, що можна назвати «правовою інтуїцією». Саме на неї більшість громадян спирається при виборі варіантів поведінки і прийнятті відповідного рішення. «Правова інтуїція» у цих випадках може розглядатися як функція інтелектуально розвиненої особистості, як один із аспектів позитивного соціального стереотипу поведінки людини.

У зв'язку з цим маємо думку, що під «правовою інтуїцією» поліцейського необхідно розуміти комплексне психолого-юридичне явище, основою якого є механізм мотивованого вибору поведінки, проявом якого є конкуренція мотивів поведінки, яка під впливом конкретної ситуації набуває прояву правової чи девіантної поведінки. Це специфічне поєднання поведінкових мотивів, внаслідок якого домінуючий мотив безпосередньо впливає на характер подальшої поведінки поліцейського.

Досліджуючи філософсько-правовий вимір протиправної поведінки людини, О.Ю. Фонарюк в своєму дисертаційному дослідженні [9, с.171], проаналізувавши взаємозв'язок «норма – вибір – відповідальність», стверджує, що норма не може бути однозначною основою для висновку про відповідальність особи за будь-яке відхилення від неї, таким критерієм може виступати лише рівень відповідності чи невідповідності обраної форми поведінки морально-правовим суспільним реаліям в сучасній державі. Тому конкретний вчинок не тільки не може повністю відповідати середнім соціальним нормам, а навпаки, передбачає відхилення від них.

Г.В. Свириденко зазначає, що правомірна мотивація сьогодні є своєрідним каталізатором у формуванні соціально-активної особистості; правова мотивація являє собою конкретний процес впливу певних правових норм на свідомість і психіку людини [7, с.118, 126].

Погоджуючись з зазначеною науковою позицією додатково зазначаємо, що під впливом правових норм на поведінку людини відбувається індивідуальне осмислення правових інструкцій та суб'єктивний вплив на мотивацію поведінки, внаслідок чого особистість керується певним мотивом поведінки, який і визначає її подальшу спрямованість.

Р.М. Андрусишин в дисертації, присвяченій дослідженню теоретико-правового виміру правового виховання працівників ОВС [2, с.157], наголошує на правничій складовій спеціальної підготовки працівників правоохоронних органів, яка повинна бути зосереджена на спеціальних знаннях і навичках щодо дотримання правопорядку та запобігання злочинним діям. Дослідник зауважує на тому, що працівники правоохоронних органів, безсумнівно, мають володіти знаннями про законну процедуру втручання у права осіб або затримання осіб, однак, щоб виконувати свої функції, вони не потребують знань із теорії права чи цивільного процесу. Натомість майбутнім правоохоронцям потрібні знання та навички щодо проведення слідчих чи оперативно-пошукових дій, які, своєю чергою, не виконують істотної ролі для професії судді чи адвоката.

Таким чином, здійснивши теоретичний аналіз правових основ поведінки поліцейського підсумовуємо, що діяльність працівників поліції має бути заснована на неухильному дотриманні прав і свобод людини і громадянина, на спрямуванні власної діяльності у відповідності до принципу верховенства права, на створенні оптимальних умов для навчання поліцейських кадрів, особливо акцентуючи при цьому увагу на вивченні мотивів поведінки людини, зокрема особливостей психологічних конструктів прояву такої поведінки в різних життєвих ситуаціях.

---

1. Александров Д.А. Загальна психологічна характеристика професійної діяльності працівника Національної поліції / Д.А. Александров // Юридична психологія. – 2016. – №1 (18). – С.129-140

2. Андрусишин Р.М. Правове виховання працівників ОВС: теоретико-правовий вимір: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Роман Миколайович Андрусишин; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2016. – 226 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/33854/1/dis._andrusyshyn.pdf

3. Денисюк Д.С. Правові основи діяльності Національної поліції України в умовах верховенства права / Д.С. Денисюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Випуск 39. – Том 1. – С. 133-135. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.39/part_1/33.pdf

4. Кудерміна О.І. Психологічні особливості нормативної регуляції поведінки працівників Національної поліції України / О.І. Кудерміна, С.Л. Лісун // Вісник Національно-

го авіаційного університету. – 2015. – №7. – С.79-84. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/10231/13432>

5. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських / МВС України; Наказ, Правила від 09.11.2016 № 1179. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>

6. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>

7. Свириденко Г.В. Правомірна поведінка: теоретико-прикладні засади: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2017. – 215 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://idpnan.org.ua/files/sviridenko-g.v.-pravomirna-povedinka-teoretiko-prikladni-zasadi_-d_.pdf

8. Серeda В.В. Соціально-психологічні конструкти підготовки фахівців для Національної поліції України / В.В. Серeda // Психологічні конструкти позиціонування поліції серед населення: матеріали «круглого столу» від 24 листопада. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. – С.8-11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/nauk_konf/krugl_Stil_24.11.2016.pdf

9. Фонарюк О.Ю. Протиправна поведінка людини: філософсько-правовий вимір: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.12 – філософія права. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. – 204 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lp.edu.ua/sites/default/files/dissertation/2017/5125/dysertaciya_na_zdobuttya_naukovogo_stupenya_kandydata_yurydychnyy_nauk_fonaryuk_o_yu.1.pdf

10. Юридична психологія: Підручник / За заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсеєва. – К.: КНХ 2007. – 360 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16280414/psihologiya/psihologichni_aspekti_pravovoyi_povedinki

Маргулов Артур Худович,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
доктор історичних наук, доцент
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

КІНО-ВІЗУАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ У ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Сучасні парадигми вітчизняної освітньої системи знаходяться у стані реформування. Пошук та впровадження нових способів та методів викладання матеріалу в освітньому процесі є на часі нагальною потребою не лише Міністерства освіти і науки, а й широкої громадськості. З огляду на це, на нашу думку, цілком логічним було дослідження історичних аспектів деяких вже існуючих методик.

З часу своєї появи кінематограф отримав прихильність численної глядацької аудиторії, ставши символом свого часу та хронографом повсякдення. Початок ХХ ст. стає часом проникнення кінематографічної культури у всі сфери життя людини. Цей популярний мистецький винахід був використаний молодією радянською владою для досягнення власних завдань. Кінофільми за радянського вжитку стають найефективнішим засобом впливу на свідомість глядачів та переконливим аргументом у системі пропагандистсько-виховних практик.

Упровадження в освітній процес навчальних кінофільмів давало можливість продемонструвати велич та наочність досягнень радянської влади. Про масштаби поширення цього методу нам переконливо дають уяву наступні факти – у 1928 році лише за два місяці у Москві кіноуроки охопили понад 35 тисяч учнів.[1]

До цього треба додати той факт, що більшість учнів не вміли читати, тому кіноматеріал стає переконливим способом поширення навчальної інформації. Звертають на себе увагу ті обставини, що переважна більшість учнів не мали доступу до кіномистецтва у своєму пересічному житті, тому освітні кінофільми створювали атмосферу модерної сучасності для радянської освітньої реформи. Як результат такого підходу можна констатувати підвищену зацікавленість навчальної аудиторії. На жаль, більшість освітнього кіноматеріалу мало чітко визначене партійно-ідеологічне забарвлення та мало відверте пропагандистське спрямування.

На противагу від 20-х років ХХ століття радянського періоду сучасність використовує відеоматеріали із інших мотивацій. З огляду на розвиток візуальних тенденцій у освітньому просторі та наявності вільного доступу до мережі Інтернет, де потрібна інформація знаходиться вкрай швидко, залучення відеосупроводу у навчальний процес стає можливим не лише професіоналам. Потрібно визначити, що за конкурентного доступу до джерел інформації навчальні матеріали втратили ідеологічно – пропагандистське забарвлення.

Виклики, які сьогодні є перед майбутнім фахівцем юристом, базуються у площині поступового домінування візуального контенту в інформаційних комунікаціях над мовним. З огляду на такі інноваційні перетворення бути готовим для сприйняття, аналізу та розумінню таких меседжів є необхідним навиком для сучасних фахівців.

Отже, відстань у сто років презентує нам поєднання схожих навчально-методичні практики. Розбіжність складається у наявності матеріально-технічних засобів та ідеологічно-виховному навантаженню на зміст презентованого контенту. Також визначимо той факт, що сучасний студент має бути готовим до вільної орієнтації у сучасних візуальних контентах та критичної інтерпретації, отриманої у такий спосіб інформації. На нашу думку, це повинно стати для нього загальнообов'язковою компетентністю.

---

1. Кандырин Б.Н. Детское и учебное кино / Б.Н. Кандырин // Искусство в школе. – 1929. - № 2-3. – С. 57-58.

Маркіна Лідія Леонідівна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат педагогічних наук, доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

РІВНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ

В останні десятиріччя майже в усіх країнах Європейського союзу здійснилася переорієнтація освітнього процесу на формування основних груп компетентностей випускника вищого навчального закладу.

Компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією як певною сукупністю взаємопов'язаних якостей особистості, які є заданими до відповідного кола предметів і процесів та необхідними для якісної продуктивної дії стосовно них. Така точка зору на сутність компетентності переважає в роботах українських дослідників [1; 3].

У чинному Законі України «Про вищу освіту» поняття «компетентність» розглядається як системна характеристика, яка має чітко визначену структуру. Внутрішня структура компетентності подається у вигляді сукупності мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, ціннісно-рефлексивного, емоційно-вольового компонентів. Згідно із вищезазначеним Законом, компетентність – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [2].

У практичній площині найбільш актуальною є задоволення потреб населення у вищій освіті, набуття випускниками вищих навчальних закладів важливих компетенцій, які дають змогу вирішення будь-яких професійних ситуацій.

Реалізація компетентнісного підходу являє собою одну із основних характеристик сучасної стратегії розвитку вищої юридичної освіти. Вирішення проблеми формування компетентного юриста можливо на трьох рівнях структурної організації освітньої системи вищого навчального закладу: соціально-педагогічному, організаційно-дидактичному, особистісно-діяльнісному.

Соціально-педагогічний рівень відображає програмно-цільовий аспект освітнього процесу у вищому навчальному закладі з урахуванням вимог соціального заказу суспільства. Він охоплює стратегію управління освітнім

процесом, яка базується на контролі та оцінці результатів навчання та виховання майбутніх юристів та їх готовності до успішної продуктивної юридичної діяльності із урахуванням її соціальної значущості та соціальних ризиків, які пов'язані з нею. Як цілісне особистісне новоутворення, готовність випускника до юридичної діяльності виявляє його спрямованість, свідомість, стиль мислення, громадянську та професійну позицію. У відповідності з основними потенціалами особистості, складовими професійної готовності юриста є мотиваційний, операційний, креативний, рефлексивний компоненти. Слід зазначити, що сучасний час оновлення характеристик професійної компетентності юриста здійснюється з точки зору трактовок цінностей професійної освіти.

Організаційно-дидактичний рівень відображає дидактико-методичний аспект освітнього процесу. Він безпосередньо стосується організаційно-технологічного, дидактичного, методичного супроводження навчання студентів у контексті розвитку професійно орієнтованих компетенцій.

Сучасна практика організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх юристів спрямована на формування досвіду самостійного вирішення пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних та інших проблем у галузі професійної діяльності.

З точки зору організації освітнього процесу компетентнісний підхід передбачає посилення практичної орієнтації навчально-професійної підготовки майбутніх юристів. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів досягається за рахунок професійно спрямованого змісту, деталізації образу професії юриста, інтеграції предметних знань при вирішенні навчально-професійних завдань, використання широкого діапазону різноманітних методів сучасних технологій навчання.

Слід підкреслити, що компетентнісний підхід базується на особистісно-зорієнтованому освітньому процесі з обов'язковим використанням кредитів як міри академічних успіхів студентів і модульної технології організації навчального процесу.

Особистісно-діяльний рівень відображає педагогічний аспект взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Формування відповідних компетентностей має здійснюватися завдяки участі студентів у системі діяльностей різного типу. При цьому система суб'єктно-суб'єктних відносин між науково-педагогічним працівником та студентом докорінно змінюється, перетворюючи їх у партнерів, які відповідають за результати своєї діяльності. Суттєво змінюється позиція науково-педагогічного працівника, сутність якої полягає у здійсненні допомоги, педагогічної та індивідуально-особистісної підтримки студентів, забезпечення свободи їх самоактуалізації через творче зростання.

Отже, сучасна освітня система вищого навчального закладу уявляє собою гнучку, динамічну систему, яка дозволяє вирішувати проблеми формування професійної компетентності юристів на різних рівнях її організації.

1. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду/ М. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23-30.
2. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004.
3. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна – Х.: Вид. група «Основа», 2005.

Марченко Олена Вікторівна,
начальник відділу організації
наукової роботи
доктор філософських наук
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Перехід до цілісної педагогіки особистості вимагає нової методології. Освіта має спиратися, у першу чергу, на механізми особистісного становлення людини – рефлексію, смислотворчість, автономність та ін., що осмислюються як самоціль освітньої діяльності, якій підпорядковані усі її змістові і процесуальні компоненти. Ефективність засвоєння при цьому власне предметного змісту зростає завдяки тому, що воно здобуває якісно нового особистісного смислу, виступаючи своєрідним середовищем становлення досвіду індивіда.

Такий підхід дозволяє оцінити переваги компетентнісного підходу як дієвого соціально-педагогічного механізму гуманізації освіти. З цієї точки зору, в обґрунтуванні компетентнісного підходу до освітньої діяльності слід враховувати щонайменше такі орієнтації: прагматичну – у центрі уваги якої прикладні знання і уміння, що відносяться, у першу чергу, до сфери професійної діяльності; просвітницьку, що визнає самоцінність знань і навчальної діяльності; адаптаційну – для якої освіта є фактором перманентного пристосування індивіда до постійно змінюваних умов його життя; випереджаючого розвитку – засновану на передбаченні соціальних змін; людиноцентристську, що орієнтується на реалізацію та неперервне збагачення творчого потенціалу особистості [1, с. 17].

Зміна методологічних орієнтирів, що відбувалася останнім часом у вітчизняній освіті, обумовила необхідність зміни акцентів: з освіти, що формує культуру з позицій корисності, на освіту, спрямовану, перш за все, на формування культури особистості як суб'єкта, здатного творити культуру.

Проведений аналіз дозволяє сформулювати певні концептуальні засади дослідження освіти як соціокультурного потенціалу суспільства. Якість освіти не

можна пов'язувати лише із ефективністю освітньої системи. Вона є способом взаємодії освіти і суспільства, мірилом якої виступає ступінь розвитку індивідуального потенціалу людини та динаміка розвитку суспільства.

На думку Б. Гершунського, освіта як результат являє собою ланцюжок: грамотність – освіченість, професійна компетентність – менталітет [2, с. 65-76]. У цьому визначенні перераховані та ієрархічно структуровані як компоненти, так і рівні якості освіти, найвищим з яких є менталітет як “квінтесенція культури”, “глибинні основи світосприйняття, світогляду і поведінки людини” [2, с. 76]. Призначення освіти і полягає у тому, що вона забезпечує “присвоєння” менталітету і суспільством в цілому, і кожною особистістю окремо.

Якість освіти в її соціокультурному вимірі тоді являє собою потенціал для розвитку суспільства, коли освіта сприяє підвищенню рівня структурної організації суспільства як цілісності; збереженню і відтворенню у новій якості ціннісного інваріанту суспільства, втіленого в освітньому ідеалі; збереженню і розвитку конкурентноздатності суспільства у відповідності із загальноцивілізаційним рівнем.

Що ж до особистісного втілення якості освіти, то доречним у даному випадку буде класичний прийом побудови піраміди із багаторівневою структурою. Основним методологічним підходом до її побудови, безумовно, має стати антропологічний підхід, зорієнтований на процеси самовизначення, самопроекування і самореалізації. В основі піраміди слід розташувати універсальні здібності як зв'язуючий елемент між потребами і діяльністю. Далі розташовуються предметні, загальнопредметні і ключові компетенції. На вершині піраміди знаходяться такі затребувані у ході розвитку соціуму і культури універсальні якості як соціальна адаптованість, конкурентноздатність і культуротворчість, акумульовані в актуальній здатності індивіда до творчої самореалізації. У свою чергу, самореалізація, як визначальна характеристика суб'єктності особистості, спирається щонайменше на два показники розвитку: сформованість проектного мислення, а отже і проектно-ї культури, та інноваційний спосіб життя. Обидва вони виступають, з одного боку, як іманентні складові соціокультурного потенціалу особистості у тій мірі, в якій він був сформований освітньою діяльністю, а з іншого – як фактор стабільного розвитку суспільства, в якому основною рушійною силою є особистість у багатоманітності своїх проявів.

Таким чином, у контексті багаторівневої освіти постає і нове розуміння освіченості як сформованості різноманітних здібностей системного характеру і високого ступеня їх продуктивності. Відповідно оформлюється і модель сучасного випускника, який повинен уміти цілеспрямовано затребувати і використати “апарат” кожної дисципліни, з метою всебічного вивчення тих чи інших явищ і успішного розв'язання навчальних, професійних, життєвих проблем. Такого випускника можна кваліфікувати як методолога, з огляду на його глибокі знання дисциплінарного і міждисциплінарного характеру і сформованість культури мислення. Освіченість у даному випадку розуміється як сукупність компетенцій і здібностей та виступає найважливішим компонентом культури особистості,

засобом і результатом становлення духовних та інтелектуальних її якостей.

1. Ключарев Г., Огарев Е. Непрерывное образование в условиях трансформации / Г. Ключарев, Е. Огарев. – М. : ИКСИ РАН, 2002. – 109 с.
2. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / Гершунский Борис Семенович. – М. : Совершенство, 1998. – 608 с.

Маценко Юлія Вікторівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філософських наук, доцент
Наріжний Юрій Олексійович
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА: ПОРАДИ О.О. ЗІНОВ'ЄВА

Моральна культура посідає одне з найважливіших місць в особистій культурі юриста. Це пояснюється тими завданнями, які стоять перед ними в межах професійного обов'язку, а також характером та сферою їхньої діяльності. Робота юристів насамперед пов'язана із вторгненням в особисте життя людини, з обмеженням її прав, а також з прийняттям рішень, які безпосередньо впливають на її долю. Саме тому питання моральної культури посідає одне з головних місць в їхній діяльності, особливо на тлі морального занепаду, який вражає українське суспільство.

Юристи зобов'язанні мати не лише здібності щодо конкретного виду трудової діяльності, але й мати особисті морально-вольові якості, що й дає їм змогу стати висококваліфікованими фахівцями.

Моральна культура особистості – це ступінь засвоєння нею моральних норм, принципів та їх реалізації у власних вчинках. Іншими словами, моральною культурою особистості є досягнута нею міра морального розвитку, яка характеризується її моральною вихованістю, системою моральних якостей, що формуються протягом усього життя і виражаються в обраній моделі поведінки [1, с. 712-713].

Видатний мислитель ХХ століття О.О.Зінов'єв розробив оригінальну етичну систему, а також модель ефективного морального самовдосконалення, яка може допомогти українцям, в том числі і юристам, здійснити моральну революцію, трансформувати свою правову свідомість та навчитися правильно,

вирішуючи людські долі, не забуваючи про морально - вольові якості.

О.О. Зінов'єв, вважав, що кожна людина повинна створити власне моральне вчення (або кредо) для самого себе. І не для того, щоб знати, що таке гідне життя, а для того, щоб гідно жити. О.О. Зінов'єв впевнений, що завдання вироблення програми гідної поведінки і гідного життя, морально виправданого існування є привілеєм і обов'язком кожної окремої людини. Саме таке значення має його формула: «Я є суверенна держава». Згідно з нею людина повинна своє життя перетворити на експеримент [2].

О.О. Зінов'єв створив продуману і визначну моральну систему, етичне вчення, яке називав вченням про життя, «Зінов'євОГОЙ».

Також О. Зінов'єв сформулював такі принципи своєї «зінов'євОГОЙ», яких повинні дотримуватися пересічні люди, а тим більше юристи для того, щоб бути непідкупними, об'єктивними та виносити свої рішення, спираючись на закон:

- зберігай особисту гідність. Тримай людей на дистанції. Зберігай незалежність поведінки. Стався до всіх з повагою;
- віддай кожному належне. Генія назви генієм. Героя назви героєм;
- обговорюй, але не сперечайся. Розмовляй, але не просторікуй. Роз'яснюй, але не агітуй. Якщо не запитують, не відповідай;
- пообіцяй, якщо впевнений, що додержиш обіцянку. Пообіцявши, стримай обіцянку за будь-яку ціну;
- не обманюй. Не хитруй. Не інтригуй. Не навчай. Не зловтішайся. У боротьбі надай противнику всі переваги. Нікому не ставай поперек дороги. Нікому не заважай. Не обганяй. Не змагайся. Не конкуруй;
- обирай шлях, який вільний або за яким не йдуть другі. Йди якнайдалі вперед по своєму шляху;
- не насилуй інших;
- вини у всьому себе;
- не роби від імені і в ім'я інших;
- тіло з'їдають незримі бактерії. Душу з'їдають дрібні турботи і переживання не допускай, щоб дрібниці життя оволоділи твоєю душею;
- ніколи не розраховуй на те, що люди оцінять твої вчинки об'єктивно, такої «об'єктивної» оцінки взагалі немає;
- ти живеш незрозумілим іншими і помреш незрозумілим. Це загальний закон. Тільки той, хто не претендує на якість об'єктивне розуміння своєї поведінки іншими, живе гідно людини;
- людина, якщо не має зовнішнього і внутрішнього контролера поведінки, здатна на будь-яку капость по відношенню до ближнього;
- навіть у найкращій людині сидить негідник, який може дати знати про себе в разі ослаблення або відсутності контролю;
- людям не можна просто довіряти;
- душевна чистота і непорочність приносять людині незмірно бі-

льше насолоди, ніж життєвий бруд і пороки;

- зневажай ворогів своїх;
- будь сумлінним працівником. Будь у всьому професіоналом. Будь

на висоті культури свого часу;

- будь хорошим членом колективу, але не розчиняйся в ньому;
- у творчості головне – не успіх, а результат;
- не роби нічого протизаконного. Не приймай участь у власті. Не

приймай участь в спектаклях влади;

- треба жити в стані постійної готовності до смерті. Кожний день треба жити так, як ніби він останній. Намагайся життя закінчити так, щоб після тебе нічого не залишилося [3, с. 217-218].

Ю.О. Наріжний зазначав: «Зрозуміти його філософську конструкцію, дійсно, далеко не просто. Він мав специфічний розум, здатний проникнути в сутність синергетичних систем, і в той же час він мав унікальні здібності, які дали можливість знайти адекватні метафори, яскраву образно-символічну форму для «візуалізації» і «наочної» демонстрації цих законів» [4, с. 127-128].

І це дійсно так, тому О.О. Зінов'єва можна назвати генієм своєї інтелектуальної справи.

Згідно із заповітом О.О. Зінов'єва совість має стати головним індикатором правильності прийняття рішень. Саме справжня, щира українська совість, відсутність якої сьогодні дозволяє «можновладцям» обкрадати суспільство. Необхідно писати власну «моральну Конституцію», проваджувати в життя нові «моральні закони», які б стали прикладом справжнього гідного, морального життя. Потрібно боротися з аморальністю, починаючи з себе, а потім допомагати іншим у цій нелегкій справі.

Моральна революція – це величезний, трудомісткий процес, який потребує надлюдських зусиль та часу. Це процес визнання та викорінення того, що керує нами, коли ми чинимо не по совісті. Зараз вона має велике значення, адже люди «руйнуються», їхні думки, вчинки спотворюються. Безумовно, є такі люди, на яких сучасні цінності споживання, цинічні погляди, спотворена, дегуманізована інформація не впливають, адже вони самі намагаються знайти істину, правду, справедливість, але на жаль, таких людей дуже мало.

Особливістю української моральної революції є те, що головним агентом морального очищення стала та частина громадян України, яка не втратила, не дивлячись на потужну державну ідеологічну обробку, прихильність до загальнолюдських цінностей та ідеалів. Та частина українців, яка залишилася вірною християнським принципам, згідно з якими людина подібна до Бога і не повинна жертвувати своєю свободою ні за яких умов.

Зараз в Україні почався своєрідний «інкубаційний період», протягом якого повинні кристалізуватися нові (старі!) Моральні норми і визначитися їхні носії – нова політична еліта і нова інтелігенція. Після Революції Гідності з'явився шанс для формування нової еліти, яка повинна мати не тільки політичну вагу, але, перш за все, моральний авторитет у громадян України.

О.О. Зінов'єв у ХХ столітті повернув етиці статус «практичної філософії», як це і було на початку її виникнення. Він проголосив, що головним питанням етики є: «**Як прожити своє життя гідно?**», а не «**Що таке мораль?**». Етика О.О. Зінов'єва закликає прийняти світ і людей такими, якими вони є, визнати наявність якоїсь вищої моральної Інстанції і вдосконалювати себе по моделі власного морального ідеалу. Це етика індивідуального морального самовдосконалення і самозбереження, етика морального опору і протистояння закону комунальності. Етика А.Зінов'єва «знімає» в собі і синтезує найбільш важливі характеристики моральних систем і етичних вчень великих попередників – Христа, Аристотеля, стоїків, І.Канта, А.Швейцера, Ф.Ніцше. При цьому, О.О. Зінов'єв не відкидав комунальність в ім'я особистого егоїстичного «Я», він проголошував метою свого життя її просвітлений, ідеалізований варіант.

Опанування моральної доктрини О.О. Зінов'єва могло б суттєво допомогти сучасним юристам у формуванні їх високої моральної культури і зрілої правосвідомості.

-
1. Хоменко О. В. Загальна характеристика моральної культури юриста / О. В. Хоменко // Форум права. - 2013. - № 3. - С. 712-716.
  2. Гусейнов А.А. Александр Зиновьев – Логик, Социолог, Литератор. – Режим доступу: <http://zinoviev.org/az/alexander/klub/sociolog-literator/>
  3. Зиновьев А.А. Русская судьба. Исповедь отщепенца. – М.: Мюнхен, 1988. – 282 с. – Режим доступу: <http://www.zinoviev.ru/ru/zinoviev/textsudba.pdf>
  4. Нарижный Ю.А. А.А.Зиновьев – мыслитель и человек // «Гуманитарный журнал». Зима – весна. № 1-2. – 2010. – С.127-136. Национальный горный университет. Днепропетровск.

Мікрух Ксенія Євгеніївна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
доктор філософських наук, доцент
Скиба Елеонора Констянтинівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СУЧАСНІ ВІТЧИЗНЯНІ ВИКЛИКИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЮРИСТА

Компетентність – це властивість юридичної практичної діяльності, що є похідною від компетенції, під якою, як правило, розуміється визначена чи закріплена законом, іншим нормативним актом сукупність професійних фун-

кцій, завдань, повноважень посадової особи або іншого суб'єкту професійної діяльності. Відповідно компетентність – це володіння суб'єктом спеціальними теоретичними та практичними знаннями, вміннями й навичками, що дозволяють повно, точно, ефективно реалізовувати компетенцію, якісно і кваліфіковано здійснювати професійну діяльність.

Випускники юридичних вузів повинні володіти широким спектром професійних компетенцій. В узагальненому вигляді для майбутніх юристів їх можна представити наступним чином.

У правотворчій діяльності:

- здатністю розробляти нормативні правові акти.

У правозастосовчій діяльності:

- здатністю забезпечувати дотримання законодавства суб'єктами права;
- здатністю приймати рішення і здійснювати юридичні дії в точній відповідності з законом;
- здатністю кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти у конкретних сферах юридичної діяльності;
- здатністю реалізовувати норми матеріального і процесуального права у професійній діяльності;
- здатністю здійснювати збір нормативної і фактичної інформації, що має значення для реалізації правових норм у відповідних сферах професійної діяльності;
- володінням навичками підготовки юридичних документів.

В експертно-консультаційній діяльності:

- готовністю брати участь у проведенні юридичної експертизи проектів нормативно-правових актів, в тому числі з метою виявлення в них положень, що сприяють створенню умов для прояву корупції;
- здатністю тлумачити різні правові акти;
- здатністю давати кваліфіковані юридичні висновки і консультації в конкретних видах юридичної діяльності.

У сучасній системі вищої освіти існує ряд способів сформуванню у студентів компетенцій. Це практичні заняття, ділові ігри та реальне, а не формальне, проходження практики (ознайомчої, виробничої, переддипломної). Виробнича практика юриста визначена в якості важливого інтегруючого етапу професійної підготовки компетентного фахівця правової сфери, коли студент включається в реальну правову діяльність та бере участь у виконанні конкретних юридичних завдань. У процесі проходження практики студент закріплює і удосконалює професійні знання, вміння і навички, отримані в процесі теоретичного навчання, а також формує професійну самостійність, мобільність, самоконтроль та ін.

Практика сприяє досягненню конкретних навчальних завдань і дозволяє послідовно формувати і розвивати професійні компетенції.

На першому етапі, в процесі **ознайомчої практики**, відбувається формування у студентів мотивів і цінностей професійно-юридичної діяльності,

включення їх в процес професійної соціалізації. Відомо, що професійна підготовка спирається на усвідомлення особистісних мотивів з урахуванням кінцевої мети навчання, реалізації зв'язку навчальної та професійної діяльності.

На другому етапі, в процесі **виробничої практики**, відбувається формування у студентів навичок організації та здійснення професійної юридичної діяльності та розвитку соціально-комунікативної компетентності.

На третьому етапі, в процесі **переддипломної практики**, відбуваються поглиблення, систематизація та застосування знань, отриманих при вивченні спеціальних дисциплін, в умовах професійної діяльності, отримання практичного досвіду і перевірка готовності до самостійної трудової діяльності.

Аналіз показав, що на кожному етапі в тій чи іншій мірі формуються всі компоненти професійної компетентності майбутнього юриста, і в той же час дозволив прийняти принцип пріоритету тих чи інших компонентів професійної компетентності юриста на окремих етапах. В якості основних педагогічних засобів формування професійної компетентності юриста в ході практики запропоновані щоденник практики, юридична клініка, система консультацій для підготовки до практики, науково-дослідницька робота та інші форми практико-орієнтованої навчальної діяльності.

Знання і розуміння компетенцій дозволяє студенту на стадії навчання, а початківцю фахівця на старті своєї професійної кар'єри, перш за все, посилити слабкі компетенції, розробити відсутні компетенції і удосконалити наявні компетенції.

---

1. http://stud.com.ua/53755/pravo/formuvannya_organizatsiyno_upravlinskih_kompetentsiy_vischiy_yuridichniy_osviti

Мороз Валентина Яківна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філологічних наук, доцент
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

НАУКА, ПРОФЕСІЯ, КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ КУРС НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Нині виклики інформаційного суспільства формуються в умовах досить стрімкого розвитку цифрових технологій, тому перед науковцями виникла нагальна потреба у підготовці майбутніх фахівців, які здатні прогнозувати, узагальнювати і систематизувати значні за обсягом потоки інформаційного контенту. У цьому аспекті наукова діяльність сприятиме створен-

ню підґрунтя для якісних змін на українській науковій ниві. Формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти вбачаємо в організації та проведенні наукових семінарів, наукових гуртків, мовно-літературних конкурсів; у публікаціях тез, статей на сторінках наукових збірників, у виступах з науковими доповідями.

Реалізація нових вимог потребує посилення творчо-пошукової діяльності студентів, розвитку у них креативних здібностей, виховання прагнення до самоосвіти, до вміння ефективно використовувати на практиці нові знання, уміння і навички. Такий підхід сприяє застосуванню у вищій школі компетентностей, необхідних для професійної підготовки майбутнього юриста.

Уведення до професійної освіти таких категорій, як «моніторинг якості освіти», «якість вищої освіти» відображає зміни в завданнях і підходах до розв'язання цієї проблеми. Якісна освіта – це освіта, яка відповідає певним еталонам вимог і яка відповідає певним стандартам і нормативам. Отже, одним з головних чинників якісної освіти є професійна компетентність майбутнього фахівця.

Удосконалення рівня професійної компетентності юриста є одним із головних напрямків реформування сучасної освіти в Україні. У Законі України «Про вищу освіту» (2014) указано на запровадження інновацій, які відповідають викликам глобалізаційних трансформацій, полікультурних тенденцій у світі. Європеїзація мовної освіти, орієнтація на фундаментальні цінності західної культури, зміни у суспільному житті України потребують якісно нової підготовки майбутніх юристів. Відзначимо, що суттєвим є не тільки рівень теоретичних знань і практичних навичок з таких дисциплін гуманітарного циклу, як «Українська мова професійного спрямування», «Риторика», «Культура слова» та ін., але й уміння працювати в інноваційному освітньому середовищі.

Поле нових мовних практик можна розширити за допомогою проведення різних культурних заходів. Важливе місце у навчально-виховному процесі належить заходам, спрямованим на вшанування Пам'яті воїнів Афганської війни і воїнів АТО. 15 лютого 2018 року на кураторській годині студенти групи ЮД-745 (Бучаста Вікторія, Веснін Денис, Дем'янко Владислава, Довгань Ангеліна, Камишова Віолетта, Кулик Елеонора, Паніна Евеліна, Подоляка Ірина, Сафонова Тетяна, Склярук Оксана, Цикало Максим та ін.) підготували і продекламували вірші нашого земляка – Олександра Стовби. Максим Цикало підготував композицію «Пам'ятник воїнам-афганцям у Дніпрі». У виконанні Тетяни Сафонові звучали українські пісні.

20 лютого 2018 року студенти юридичного факультету взяли участь у конкурсі «Шевченківські читання», а саме: Малишевська Карина, Теслюк Тетяна – ЮД-746; Бучаста Вікторія – ЮД-745; Калюжна Аніта – ЮД-746. Бучаста Вікторія посіла 2-е місце серед курсантсько-студентської молоді.

Згідно з Положенням про III Всеукраїнський (XIV Всекримський) фестиваль-конкурс учнівської та студентської творчості імені Марії Фішер-

Слиж «Змагаймося за нове життя!», присвячений Лесі Українці, у відбірковому етапі Фестивалю-конкурсу студенти юридичного факультету, використовуючи фотоматеріали, диски, репрезентували свої роботи у номінаціях «Малюнок», «Вокал», «Інсценізація», «Декламація», «Твір». Оголошено переможців, які посіли призові місця у номінаціях: «декламація» – **I місце** – Сафонова Тетяна, студ. гр. ЮД-745; Вербицька Аліна, студ. гр. ЮД-744; **II місце** – «вокал» – Шатохіна Аліна, студ. гр. ЮД-744, Вагеник Богдан, студ. гр. ПД-735; «інсценізація» – **II місце** – Коптяєва Анастасія Юріївна, студ. гр. ЮД-744, Мамедов Вагіф Алік огли, Махницький Олександр Сергійович, Пожар Олександр Анатолійович, Рустамов Ельшад Ольшанович, студ. гр. Б-ПД-734. Фестиваль-конкурс сприяв глибшому ознайомленню та вивченню молоддю спадщини великої української поетеси Лесі Українки; долученню підростаючого покоління до збереження і розвитку культурної спадщини українського народу шляхом вивчення історії рідного краю, осмисленню державотворчих зусиль нашого народу та його перспектив; вихованню відповідальності за збереження місцевих пам'яток культури; вихованню почуття патріотизму, національної гідності та особистої відповідальності за майбутнє нашої Батьківщини. Фестиваль-конкурс сприяв виявленню здібностей у юристів і правоохоронців до художньої творчості, наукових пошуків, написання публіцистичних, художніх та науково-пошукових робіт, створення аудіо-візуальних творів, образотворчого мистецтва.

Отже, наукова діяльність, професія, компетентність – головні складові стратегічного курсу на забезпечення гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ.

Мудренко Олександра В'ячеславівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат історичних наук

Ядловська Ольга Степанівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МІСЦЕ НАРОДНИХ ІГОР В ЖИТТІ ДИТИНИ ТА МОЛОДІ

В умовах сучасного соціально-культурного життя України одним із ключових напрямів удосконалення суспільства стало духовне відродження народних традицій. Стосується це, насамперед, такого феномену виховання

як ігри, які здавна базувались на використанні народних традицій. Самобутні народні ігри, розвиваючись протягом багатьох століть, видозмінювались, відточувались досвідом людей, передавались з покоління в покоління. Результатом такої діяльності стало демонстрування в іграх звичаїв, побуту, уявлень народу. Самі ж рухливі ігри та забави, маючи певні завдання, розвивають моральні та фізичні якості, сприяють також спілкуванню, національній єдності.

Актуальність дослідження визначається необхідністю уваги та запровадження в життя сучасної молоді народних рухливих ігор, адже вони призначаються не тільки для фізичного загартування підлітків, а й являють собою своєрідну школу народної етики й естетики. У сучасних умовах важливим є відродження автентичних народних традицій, що сприяли б національному вихованню дітей та молоді.

Отже, гра – заняття дітей, підпорядковане сукупності правил, прийомів або основане на певних умовах заняття, що було розвагою або розвагою та спортом одночасно [1].

Гра супроводжує людину з початку життя у всіх його сферах, поєднуючи у собі різноманітні фактори, що сприяють розвиткові дитини. Поєднує у собі певні заняття, дозвілля й, одночасно, народні традиції народна гра – природний супутник життя дитини, джерело радісних емоцій, криниця знань, естафета традицій поколінь, могутній засіб виховного впливу. У ній яскраво виражаються спосіб життя людей, їхній побут, праця, бажання оволодіти мудрістю, красою, бути сильним, спритним, вольовим, уміти досягати мети. Тож не випадково видатні педагоги закликали збирати й описувати народні ігри, щоб донести до майбутніх поколінь колорит звичаїв, оригінальність національного самовираження, своєрідність мови. Адже, граючи в народні ігри, діти не лише опановують рідну мову, а й ознайомлюються зі здобутками фольклору – мирилками, лічилками, дражнилками, закличками, зговірками, вчать використовувати їх у різних життєвих ситуаціях [3].

Народну гру високо цінували видатні педагоги минулого К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Є. Водовозова. Значну увагу до народних ігор у процесі виховання підкреслювала С. Русова та ін.

Видатний педагог К. Ушинський, до прикладу, розглядав рухливу народну гру як «вікно», через яке можна показати дітям той чи інший бік життя народу. Він чудово усвідомлював його виховуючу силу. Адже з покоління в покоління завдяки народній творчості передавались морально-етичні норми поведінки. Педагог пропонував використання скарбів народної творчості для навчання дітей, оскільки він вважав, що навчання має бути виховуючим. Високу оцінку іграм дав В. О. Сухомлинський: «Гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається живлючий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості» [4, с. 109].

Визначні дослідники народознавства, фольклору українського народу також виокремлювали народну гру з-поміж інших як фундаментальні дидактичні основи-сходінки до опанування дитиною життєвих настанов, вимог,

досягнень. Фактично народознавці відводять народній грі одне з чільних місць, навіть головного, у вихованні особисті, причому на засадах етнопедагогіки.

Так, у вступі до збірки ігор «Літала сорока по зеленім гаю» український письменник Г. Довженок називає ігри народним мистецтвом: «Та й хитра ж штука, оця народна гра! Ви думали – такі собі пустощі, коли робити нема чого, то в креймахи грають, аби збавити час, а вона, ота забавка, – мистецтво. А вона має свій погляд на людину, батьківщину, добро, уявлення про тебе і світ. Бо мистецтво – це метод пізнання себе і світу, а гра записала в собі і закодувала в генах дії не лише народні знання, а нас із вами, наш національний характер» [2, с.106].

Відомий народознавець В. Скуратівський у своїх працях зазначає, що переважна більшість «абеткових істин дитинства» народжувалась у середовищі простого народу й виконувала певні функції людського співжиття. Ігри відкривали дітям живу історію свого народу, вчили любити народних героїв і ненавидіти кривдників. Вуличні ігри були і своєрідним «дитячим садком». Батьки багатодітних родин постійно були в полі, і діти об'єднувались для ігор у самостійні осередки. «Для багатьох дітлахів, такі забави були не тільки формою дозвілля, але й своєрідною школою, де засвоювалися перші абетки науки. Адже далеко не всім щастило відвідувати парафіяльні чотирикласки» [5, с.12].

Існує декілька класифікацій народних ігор. При розподілі ігор за групами нами виокремлено такі підходи. Умовна перша група ігор базується за своєю наповненістю на традиційних для українського народу звичаях та обрядах, сюди ж віднесемо й сезонно-обрядовий чинник виникнення. Також до наведеного пласту ігор суміжними за змістом виступають історичні та соціальні ігри, які теж несуть у собі інформацію про життя народу, але вже на певному етапі (історичні) або у певному прошарку населення (соціальні). До другої групи, на наш погляд, належать ігри, які виокремлюються за чинником прояву фізичної культури дітей, зокрема, це: рухливі ігри, забави, атракціони, хороводи, ігри трудових процесів (останні перетинаються за змістом із соціальними). Ігри розглядають також й з точки зору мовленнєвої складової – це ще одна група. За таким принципом виділяють мовленнєві, з обмеженим мовленнєвим текстом та пісенні ігри. У деяких класифікаціях дослідники виокремлюють дидактичні ігри, спрямовані на розвиток розумової діяльності дитини. Хоча принцип дидактики все ж є базовим для усіх ігор, тому й усі вони можуть бути дидактичними. Також частково виокремлено стоять безсюжетні ігри, які становлять найменшу групу. І, навпаки, вагому роль відіграють ігри про сімейне життя та побут, при цьому, вважаємо, що вони теж стоять трохи осторонь будь-яких об'єднань за видами, адже відображають особистісні погляди на сім'ю, з одного боку, й поєднують у собі прадавні народні традиції сімейного життя, з іншого. Додаймо до вже зазначеного, що види ігор за своїм змістом можуть одночасно належати до різних груп, особливо це стосується саме рухливих ігор, адже рух, дія для дитини є однією з

основних діяльностей, також це зацікавлює дитину, розвиває. Таким же важливим чинником суміжності ігор є мовленнєва складова.

На жаль, за часів другої половини ХХ ст. нівелювалась роль народних ігор з календарно-обрядовою та звичаєвою складовою (за роки незалежності України, навпаки, цей вид ігор широко відроджується). Натомість краще збереглися українські народні рухливі ігри. Багато в чому вони базуються на різних видах інших народних ігор, доводячи тим самим істинність національного виховання. Народні ігри, відомі нам як забава, як форма фізичного загартування, – своєрідна школа виховання, що формує поетичне мислення і мистецькі смаки. Загалом, слід зазначити, що залучення народних ігор в різних ланках освіти сприятиме розвитку дитини, а також допомагатиме вивчати народні традиції. Також це звертає увагу підлітків на життєвий досвід старшого покоління українців як носіїв фольклорних одиниць та традицій.

1. Верховинець В. «Весняночка». Ігри з піснями / В. Верховинець. – К. : Видавництво «Музична Україна», 1989. – 195 с.

2. Малі фольклорні жанри в методиці проведення українських народних ігор. Народна скарбниця // Дошкільне виховання. – 2002. – №8. – С. 16 – 17.

3. Народні ігри [Електронний ресурс]: Народні знання. Про Україну. Скарбниця українського народу – Режим доступу: <http://about-ukraine.com/index.php?text=109>. – (Дата звернення: 11.03.2018). – Назва з екрану.

4. Пікінер В. Використання ідей К. Д. Ушинського та художніх текстів у роботі з дітьми / В. Пікінер // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Слов'янськ, 2006. – С. 103-106 // Ушинський К. Вибрані педагогічні твори у 2-х томах: т.1. / К. Ушинський. — К., 1983. — 488 с.

5. Специфіка народних ігор [Електронний ресурс]: Класна оцінка. Освітній портал Klasnaocinka.com. – Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/narodni-igri.html>. (Дата звернення: 14.03.2018). – Назва з екрану.

Наріжний Юрій Олексійович,

доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філософських наук, доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УКРАЇНСЬКИХ ЮРИСТІВ

Актуальність теми. Верховна влада України урочисто проголосила, що головним напрямком розвитку держави, яка існує ось уже майже 27 років, є демократія, європейські цінності, однією з найважливіших складових

яких виступає **верховенство права**. Поки що Україна практично не просунулася в цьому напрямку: за рівнем поширення корупції вона займає сьогодні перше місце в Європі. Боротьба за створення антикорупційних органів, в тому числі Антикорупційного суду, за радикальні реформи судової та виборчої системи є досить далекою від завершення. Олігархічна система державної влади, яка існує в Україні, чинить шалений опір встановленню влади **правового закону**. Тому формування юристів нової генерації – «**слуг закону**», як вдало назвав їх видатний філософ ХХ століття К. Поппер, – є вкрай актуальним.

«Слуги закону». У передмові до своєї видатної праці «Відкрите суспільство та його вороги» К. Поппер писав, що втілити в життя добре законодавство, перетворити його у вищу владу в країні ще складніше, ніж його створити. Особливо важкою є ця задача для України, яка на папері вже має хороші закони, які залишаються, на жаль, безсилими і непрацюючими. Зміна цієї сумної традиції і встановлення влади закону – це найважливіше завдання не тільки існуючої влади, а й системи вищої юридичної освіти. Виховання юристів, які б сприймали законодавство серйозно, може суттєво оновити суспільство. Зрозуміло, що найбільш важливим є формування правового світогляду працівників судових органів, особливо суддів і приватних адвокатів, а також інших державних службовців, які повинні бути виховані в дусі служіння об'єктивній істині, інтересам, які спираються на закон правосуддя – і нічому більше. У мирний час їм не дозволено керуватися ніякими «вищими» інтересами, ніякими політичними інтересами держави. Виховання таких юристів – велетенська задача, рішення якої повинна взяти на себе система вищої юридичної освіти. Для встановлення відкритого суспільства – абсолютно нової, гнучкої і живої традиції служіння закону, протилежної жорсткій традиції безпринципної влади страху, – японці, намагаючись встановити свій національний варіант відкритого суспільства, послали за кордон своїх кращих і перспективних молодих юристів, від яких було потрібно не тільки добре знання мов, а й досвід **роботи в якості суддів і адвокатів**. Вони повинні були провести деякий час в судах, щоб засвоїти західну традицію судочинства. Без встановлення влади закону неможливий розвиток вільного ринку і досягнення економічної рівності з Заходом. У суспільстві повинна існувати, принаймні, елементарна ступінь взаємної довіри. Однак ніщо не призведе до цієї мети швидше, ніж довіра до влади закону – **довіра до правових інститутів держави і до чиновників**, які несуть відповідальність за виконання закону.

1. **Світоглядна культура юриста**. Беззаперечно, найважливішу роль в формуванні світоглядної культури юриста відіграє вивчення ними у ВНЗ світоглядних дисциплін – «Філософії права», «Соціології права», «Філософії», «Етики». Філософія права як міждисциплінарна сфера знання, об'єднує пізнавальні зусилля юриспруденції і філософії, вона існує близько 2500 років, за цей час в її межах було створено значний інтелектуальний потенціал. Од-

нак в радянські часи філософія права, по суті, перестала існувати. У цих умовах зросло кілька поколінь юристів, які були позбавлені можливості ознайомитися з вершинами світової і національної філософсько-правової думки, що вкрай негативно позначилася на їх професійному рівні, деформувало їх правосвідомість. Філософія права як навчальна дисципліна покликана надати майбутнім юристам інформацію про різновиди філософського осмислення сутності, природи і змісту правової реальності, ознайомити з різними теоретичними моделями генезису права, держави, правосвідомості, громадянського суспільства і т.і.

2. Формування світогляду майбутніх юристів. Головною ознакою високого професіоналізму і громадянської чесності юриста є вміння усвідомити високий гуманістичний сенс своєї діяльності, філософськи обґрунтувати свою теоретичну позицію і прийняти практичне рішення. Таке обґрунтування, особливо в сфері практичних рішень, не завжди усвідомлюється, однак воно в значній мірі визначається домінуючими настановами світогляду юристів, на формування якого покликані впливати світоглядні дисципліни. Відомо, що спроби вирішувати фундаментальні теоретичні проблеми юриспруденції без надійного філософського обґрунтування призводять, зазвичай, до їх релятивізації або догматизації. Відомий філософ права Г.Валендорф писав: «Той, хто вважає, що обійдеться без філософського обґрунтування функціонування правової системи, насправді несвідомо керується своєю особистою, наївною, інфантильною філософією, ризикуючи заблукати в пільмі правової дисгармонії».

3. Формування методологічної культури юристів. Філософія та соціологія права, філософія та етика не передбачають розв'язання юристом конкретних проблем правознавства, вони лише допомагають досліднику-юристу більш глибоко усвідомити власну позицію, впорядкувати своє знання, по-новому поглянути на свій предмет в світлі більш широкого підходу, а також побачити державно-правові закономірності і форми їх прояву в окремих сферах життя суспільства. Всі центральні, фундаментальні проблеми правознавства знаходять своє рішення або, принаймні, їх обґрунтування на філософському підґрунті. Саме в цьому полягає одна з істотних «загадок» феномену права, і ця обставина визначає фундаментальну роль філософських дисциплін в системі правознавства як загальнометодологічних дисциплін. Однак, це не є заклик до юристів відкинути суто юридичні методи дослідження і замінити їх філософськими, це є закликом до ґрунтовного усвідомлення призначення і можливості останніх.

4. Формування громадянської позиції юристів. Необхідність вивчення студентами юридичних ВНЗ філософсько-правових дисциплін визначається, перш за все, потребами їх майбутньої професії. Вивчення філософії права, філософії та етики в значній мірі сприяє фундаменталізації освіти майбутніх юристів, їх розвитку як самостійно мислячих, політично незаангажованих громадян. Відомий британського філософа права Г.Харріс наголошує

вав, що філософія права «не є частиною підготовки юриста як юриста, її існування пов'язане з більш важливим завданням: підготовки **юриста як громадянина і громадянина як критика права**». Ця думка пояснює те основне місце і значення, яке займає філософія права в системі юридичних та інших гуманітарних наук і навчальних дисциплін, об'єктами вивчення яких є право і держава, а також ту увагу, яка приділяється вивченню цієї дисципліни вже протягом багатьох століть в університетах Європи і США.

5. **Мета вивчення філософських дисциплін у юридичному ВНЗ.**

1) **світоглядна:** допомогти студентам оволодіти сучасним рівнем філософських поглядів на сутність правової реальності, зрозуміти зв'язок юридичних наук з метафізичними пошуками філософів, і таким чином захистити їх від небезпеки юридичного позитивізму і легізму;

2) **методологічна:** ознайомити студентів з сучасною методологією пізнання і аналізу правової реальності;

3) **загальноосвітня:** ознайомити студентів з історією світової та національної філософсько-правової думки і вищими досягненнями людства в області філософії права;

4) **виховна:** сприяти формуванню творчого правосвідомості як основи правової культури майбутнього юриста.

6. **Компетентності юриста як наслідок вивчення філософських дисципліни.** Студенти, які вивчають світоглядні дисципліни повинні вміти:

1) аналізувати правові феномени з позицій філософії природного права;

2) теоретично обґрунтувати власну світоглядну, політичну, моральну і громадянську позицію;

3) застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань, підготовці юридичних документів;

4) професійно аналізувати загальні проблеми філософії права, а також процеси, факти і явища сучасного світу;

5) самовдосконалюватися у професійному, теоретичному і практичному плані, мати навички формування творчого правосвідомості у майбутніх підлеглих і колег.

7. **Два шляхи формування світоглядної та правової культури юриста.** Вихід юристів на філософсько-правову проблематику здійснюється двома протилежними шляхами: **від філософії до права і від права до філософії**.

1. Перший шлях виходу на філософсько-правову проблематику (філософський підхід до права) пов'язаний з поширенням тієї чи іншої концепції на сферу права. Звернення філософів до осмислення правової реальності, особливо характерне для епохи Просвітництва, виявилось досить плідним для розвитку самої філософії: серйозні досягнення класичної філософії є результатом саме такого звернення. В сфері філософії права відбувається своєрідна перевірка пізнавальної сили тієї чи іншої філософської концепції, її

практичної спроможності. Без рефлексії підстав права, філософського осмислення правової реальності в цілому, філософська система не може вважатися повноцінною.

2. Інший шлях юристів до філософії права (юридичний підхід до права): від вирішення практичних завдань юриспруденції до їх філософської рефлексії. Наприклад, від осмислення таких приватних правових проблем, як підстави кримінальної права, вина і відповідальність, виконання зобов'язань та інші – до постановки питання про сутність права. Тут філософія права постає вже як самостійний напрям в правознавстві, специфічний рівень вивчення власне права. Філософське осмислення права здійснюється юристами в його практичній орієнтованості, коли ідеальні першооснови права розглядаються в тісному співвідношенні з позитивним правом. Однак і в першому, і в другому випадку філософія права орієнтується на розуміння сутності і сенсу права, укладених в ньому засад і принципів.

Висновок: Для того, щоб сформувані зрілу правосвідомість та світоглядну культуру майбутніх юристів сучасна система вищої юридичної освіти повинна ефективно задіяти обидва вказані підходи.

Пашенко Юлія Олександрівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат історичних наук
Ядловська Ольга Степанівна
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР ПРИ ВИКЛАДАННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Навчальна діяльність потребує постійних новаторських ідей, творчих підходів. На сучасному етапі розроблено методику інтерактивних вправ, методів, прийомів, серед яких привертає увагу гра як один з найбільш сприятливих методів для всієї студентської аудиторії. Гра налаштовує на позитивне спілкування, під час проведення гри студенти більше розкриваються, намагаються мислити творчо, креативно. Задля широкого запровадження гри у навчальну діяльність слід виокремити види ігор та їх значення у вивченні теоретичного та практичного матеріалу.

Навчальну гру можна визначити як будь-яке змагання або протиборство між гравцями, дії яких обмежені певними умовами (правилами), яке спрямоване на виконання певного завдання для отримання значущого результату

(виграшу, перемоги, винагороди), але також служить реалізації якихось навчальних цілей. Ігрова лекція – це лекція, на якій використовуються прості ігрові методики, що сприяють засвоєнню інформації, що викладається. За дидактичними цілями можна поділити ігри на ті, що використовуються для вивчення нового матеріалу, активізації пізнавальної діяльності, закріплення засвоєння інформації, перевірки засвоєння. Відповідно, виділяють такі види ігор на лекціях: ігри-взаємонавчання – для надання нового матеріалу із залученням студентів; ігри-дискусії або проблемно-ділові ігри – для кращого запам'ятовування і осмислення матеріалу; сюжетно-рольові ігри – для активізації уявлень студентів про певні історичні події, літературних героїв тощо; логічні ігри – для активізації розумової діяльності; ігри-релаксації – для відпочинку і зняття емоційного напруження; ігри-закріплення – для закріплення і перевірки отриманих теоретичних знань тощо. На лекціях можливо використовувати такі ігри як дебати, гра-взаємонавчання (коли студенти виступають у ролі лектора), Бінго (варіант гри у лото) [3].

Найбільш узагальнено всі ігри можна поділити на такі види: рольова гра (гра-драматизація, розігрування ролей чи рольове проектування), ділова гра (імітаційно-моделююча чи професійна). На лекціях ігри можуть використовуватись для надання нового матеріалу із залученням студентів (мікровикладання), кращого запам'ятовування і осмислення матеріалу (ігри-дискусії або проблемно-ділові ігри), для активізації уявлень студентів про певні історичні події, літературних героїв тощо (сюжетно-рольові ігри), закріплення отриманих теоретичних знань (конкурси, вікторини), відпочинку і зняття емоційного напруження (розважальні ігри) тощо на лекціях доцільно використовувати такі технології, які: дозволяють організовувати самостійну роботу студентів з опрацювання теоретичного матеріалу, оскільки саме діяльність сприяє інтенсивному розвитку особистості, причому перевага має надаватись творчій, дослідницькій діяльності; є технологіями роботи з інформацією, забезпечують її критичне осмислення, оскільки саме робота з інформацією є ключовою ознакою сучасної лекції, а критичне мислення є ключовою інноваційною властивістю особистості; ґрунтуються на інтенсивній міжособистісній взаємодії суб'єктів навчання, оскільки саме взаємодія виступає потужним стимулом прояву і розвитку творчості. Узагальнення різноманітних джерел дозволяє працювати з такими методиками: технологія проблемного навчання, технологія ігрового навчання, технологія розвитку критичного мислення [4]. Слід підкреслити, що застосування ігор вимагає окремої підготовки викладача, з одного боку, але і студенти повинні підходити до даного методу з відповідальністю, з іншого. Зокрема, володіти теоретичним матеріалом, вміло використовувати Інтернет, швидко проводити аналіз інформації.

Важлива особливість інтерактивних ігор – їх здатність мотивувати навчання студентів, сприяти їх соціалізації та професійному розвитку, надання можливості перевірити на практиці, розвинути й інтегрувати сформовані переконання, навички та здібності. Навчання за допомогою інтерактивних ігор

супроводжується процесом «присвоєння знань». Тому навчальний вплив інтерактивних ігор надає можливість студенту самому задавати стандарти, якими він вимірює ступінь задоволення власною поведінкою.

Ігрові технології можна розглядати як інструмент для трансляції і засвоєння попереднього до професійної діяльності досвіду; аналізу моделей реальності (на зразках професійних дій представниками різних рольових та особистісних позицій); адаптації до майбутньої професійної діяльності. Ігрове середовище спонукає студента до вияву «надситуативної активності», коли він виходить за межі того, що об'єктивно вимагає від нього певна роль, і на основі ініціативно-творчого підходу продукує нові ідеї, способи вирішення професійних завдань тощо. Застосування дидактичних ігор сприяє перетворенню студента з об'єкта навчання в суб'єкта професійно спрямованої праці, що викликає його цілеспрямовану діяльність та творчу участь у самостійному формуванні професійної компетентності [6, с. 22].

Слід підкреслити важливість використання ігрових технологій при вивченні гуманітарних дисциплін. Найдоцільніше використовувати такі види ігрових технологій: ігри-вправи (ребуси, вікторини); ігри-мандрівки (сюжетні розповіді, уявні подорожі); ігри-змагання між студентськими командами тощо. Ефективними на мовних і практичних заняттях з історії будуть такі дидактичні ігри, як «Розкидання думок», «Обери питання», «Займи позицію» «Мозковий штурм», «Незавершеність», «Лінгвістична казка» «Коректор», «Перекладач», різноманітні симуляційні та імітаційні ігри (спрощене судове слухання, телевізійне ток-шоу, «Континуум», дебати та інші). Такі ігрові елементи на занятті не лише поживляють навчальний процес, а розвивають пам'ять, логічне мислення та творчу ініціативу студентської молоді. Але ігрова технологія не повинна замінити традиційні, перевірені досвідом методи навчання, а доповнювати їх, розширюючи методичний арсенал педагога, сприяти більш ефективному досягненню поставленої ним мети як окремого заняття так і всього курсу загалом [1].

Застосування гри дає можливість виробити певні навички, серед яких моделювання – відтворює навчальні ігри виходячи з умов сучасної школи, на основі реальних виробничих проблемних ситуацій; наближення до професійних умов – саме цей принцип перетворить вивчення дисципліни у фахово-орієнтований процес, відкриє її роль і значення для формування фахової компетентності майбутнього вчителя-словесника; комунікативності – визначає роль міжособистісного спілкування у формуванні культури професійного мовлення та особистісного розвитку студентів-учасників гри. Застосування гри на занятті у вищій школі викликає певні труднощі в її організації та проведенні. По-перше, студенти-гравці мають увійти в ролі для досягнення максимального результату. По-друге, студенти усвідомлюють те, що вони беруть участь не в реальному виробничому процесі, а в грі, і, зазнавши невдачу, можуть щось змінити, виправити, скоригувати. Це призводить до полегшення їх навчальної діяльності. Важливо, що ігрова діяльність не обмежує навчальну

діяльність, а навпаки стимулює учасників до максимально ефективної пізнавальної діяльності, застосування фахових знань із предмету за мінімальної участі викладача [5, с.37].

Для студентів-юристів слід застосовувати завдання, які сприятимуть у подальшому їх професійній діяльності. З позицій дидактики важливо поступово переходити від простих завдань до більш складних: наприклад, спочатку дати завдання дібрати газетні матеріали, які могли б слугувати підставою для вчинення позову на захист честі, гідності й ділової репутації; потім — скласти позовну заяву або проаналізувати документ, укладений іншим; зробити експертний висновок; взяти участь у рольовій грі «судовий процес» у певній ролі; скласти касаційну скаргу; врешті-решт самому розробити план і матеріали навчального судового засідання. Прикладом складних творчих завдань слугує підготовка висновків і пропозицій до законопроекту; участь у розробленні проектів нормативно-правових актів; укладання пакету документів у певній справі; підготовка аналітичних матеріалів, порівняльних таблиць, аналітичних оглядів тощо для публікації у фахових виданнях та ін. [2].

Отже, при застосуванні інтерактивних ігор виграє весь навчально-виховний процес, бо вони дають можливість залучити кожного учасника до обговорення проблеми, а це сприяє розвитку критичного мислення, діалогічного мовлення, уміння доводити. Студенти набувають навичок співпраці, колективного пошуку рішень, беруть активну участь у навчанні та передачі своїх знань іншим людям. Таким чином досягається головна мета інтерактивного навчання: «Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю. Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти. Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром». Застосування ігор на заняттях сприятиме творчій діяльності студентів, дозволить своєрідно «програвати» проблемні питання. Разом з тим, такі методи передбачають підготовку у самих студентів.

---

1. Андрейко С. Доцільність використання ігрових технологій студентами ВНЗ при вивченні гуманітарних дисциплін / С. Андрейко, В.Білецька, В. Мартиненко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.umsa.edu.ua/jspui/bitstream/umsa/2852/1/andreiko%20S.S..pdf>. – Назва з екрану.

2. Артикуца Н. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2424/Artikutsa_Inov.pdf

3. Артюшина М.В. Використання ігрових технологій навчання на лекціях у ВНЗ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/2960/1/97.pdf>. – Назва з екрану.

4. Артюшина М.В. Інноваційні технології навчання та можливості їх використання у сучасних лекціях ВНЗ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/2933/1/87.pdf>. – Назва з екрану.

5. Бородіна Н. Застосування ігрових технологій у фаховій підготовці студентів-філологів / Н. С. Бородіна // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практи-

ки: «Актуалітети філологічної освіти та науки»: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова; [редкол. В. П. Андрущенко [та ін.]]. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 20 (30). (Спец. вип.). – С. 35-39.

6. Мачинська Н. Впровадження ігрових технологій навчання у практику майбутніх у практику підготовки майбутніх магістрів / Н. І. Мачинська // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Педагогіка. – 2011. – Т. 158, Вип. 146. – С. 18-22.

Пильова Ірина Олександрівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
доктор історичних наук, доцент

Маргулов Артур Худувич

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОСВІТА ЗА КОРДОНОМ ТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Освіта в сучасних умовах стає питанням геополітичного та економічного формату. Обираючи систему освіти та країну, в якій вона буде проходити, молоді люди свідомо обирають своє майбутнє. Сучасні виклики, які стоять перед міністерством освіти та державою в цілому, потребують негайного втручання із усіх суспільних інституцій.

За даними ЮНЕСКО, зараз за кордоном вчиться близько 40 тисяч українців. Щорічно ця цифра збільшується. Серед бюджетних варіантів цікавляться Польщею та Чехією. Також популярні серед українських студентів Італія та США. Але лідирують все ж Німеччина і Канада. Ці країни приблизно рівні за вартістю навчання. Тут м'які умови еміграції, сильні програми як теоретичної, так і практичної спрямованості.

Дуже рідко наші студенти повертаються в Україну, найчастіше це якраз випускники університетів Польщі або Чехії. У Німеччині після закінчення навчання дається 1,5 роки на пошуки роботи, у Канаді — від одного до трьох років, у США є можливість залишитися на стажування до 18 місяців, а для технічних спеціальностей — до 36 місяців. Найлегше знайти роботу під час і після навчання в Канаді, саме через брак кваліфікованого персоналу ця країна пропонує хороші умови для імміграції.[1]

Але є й інший бік цієї ситуації. В Україні і на сьогоднішній день навчається велика кількість студентів з різних країн світу (близько 148 країн). І з кожним роком число приїжджих студентів має тенденцію тільки збільшувати-

тися. Так з 2011 року по 2014 кількість іноземних студентів зростає на 20 000 чоловік (з 50 000 до 70 000). Близько 240 навчальних закладів здійснюють навчання іноземних студентів (державні) [2].

Нами було проведено дослідження метою якого було визначення настроїв молоді та її бачення освітнього майбутнього.

Терміни проведення дослідження: лютий 2018 року, місце опитування: м. Дніпро (віком від 17 до 25 років).

Гіпотеза дослідження: сучасна українська молодь прагне освіти отримати за кордоном.

Вибірку нашого соціологічного дослідження становили 100 респондентів.

Метод дослідження: анкетне опитування цільової групи.

Аналіз результатів дослідження визначив життєдіяльність нашої гіпотези. Переважна більшість громадян міста Дніпро обирає навчання за кордоном, незважаючи на мовні бар'єри та від'їзд з рідного дому. Основні причини, які ми можемо виділити з аналізу усіх заповнених анкет, це такі:

1. Вищий рівень освіти, в порівнянні з Україною, з отриманням якої постає більше можливостей у студента;
2. Більша якість освіти, в порівнянні з Україною;
3. Вищий рівень працевлаштування за кордоном, та вища зарплата, ніж в Україні.
4. Можливість побачити не лише свою країну, а й багато цікавих міст, адже диплом, який студенти отримують за кордоном, міжнародний, і може бути задіяний у будь-якій країні світу.

Але не зважаючи на це, респонденти визначають, що у нашій країні також існують університети, із завершенням яких студенти отримують дипломи міжнародного класу та гарну по якості, та рівню освіту. З інших плюсів, можна виділити також оплату за навчання, адже у порівнянні з іншими країнами світу, у нас не така велика платня за освіту. З мінусів, можна сказати, що в нашій країні ефективно працевлаштування на досить низькому рівні.

Отже, результати нашого опитування продемонстрували негативну тенденцію з орієнтаціями молоді в освітньому та життєвому просторі. Данні виклики із часом стають все більш прогресивними, що в майбутньому може стати глобальною проблемою державного масштабу.

---

1. Освіта за кордоном: чому студенти їдуть з України. [Електронний ресурс] – Назва з екрана - <https://konkurent.in.ua/news/ukrayina/20788/osvita-za-kordonom-chomu-studenti-yidut-z-ukrayini.html>

2. Іноземні студенти в Україні.[Електронний ресурс] – Назва з екрана - <https://uk.nure.info/blog/146-inozemni-studenty-v-ukrayini.html>

Попенко Ярослав Володимирович,
доцент кафедри,
кандидат історичних наук, доцент

*(Мелітопольський державний
педагогічний університет)*

ГОЛОВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЗА ЧАСІВ ПРАВЛІННЯ П. СКОРОПАДСЬКОГО (КВІТЕНЬ-ГРУДЕНЬ 1918 р.)

Поступова децентралізація системи управління та впровадження низки надзвичайно важливих реформ в сучасній Україні мають, безперечно, стратегічне значення для нашої держави. Зрозуміло, що шлях державницьких змін складний і неоднозначний і як показує досвід інших держав, досить часто необхідно приймати вкрай непопулярні рішення. Без сумніву, такі кроки черговий раз створюють певну напругу в нинішньому суспільстві. Водночас слід розуміти, що шлях створення сучасної правової європейської держави важкий і тернистий. Напевно за таких умов не варто беззастережно критикувати сучасне керівництво, а слід детально проаналізувати прорахунки і знайти найбільш оптимальні шляхи їх вирішення.

З іншого боку і сучасним керманічам не слід забувати історичний досвід вітчизняного державотворення, який має власні традиції. Зокрема, у першій третині ХХ ст. в умовах війни, економічної кризи, нестабільності політичної системи поступово народжувалася новітня Українська Держава гетьмана Павла Скоропадського. Одним із пріоритетних напрямків змін гетьманська адміністрація визначила проведення судової реформи. Оголошуючи намір створити правову державу, гетьман та його оточення не могли обійти стороною потребу реформування суду та всієї системи судочинства. Керівництво всією системою правосуддя покладалося на Міністерство судових справ (з 15 липня було перейменовано в Міністерство юстиції). За нетривалий час існування гетьманської держави це міністерство встигли очолити М. Чубинський, О. Романов, Я. Затворницький, А. В. Язлов та В. Рейнбот. Повноваження міністра юстиції регламентувалася відповідними компетенціями, визначеними ще за часів Російської імперії, Тимчасового уряду та розпорядженнями періоду Першої УНР. Головні завдання міністерства юстиції були визначені наступним чином: загальне організаційне керівництво судами України; матеріальне забезпечення діяльності судових органів; вивчення судової практики та внесення пропозицій щодо вдосконалення системи судочинства; продовження роботи щодо кодифікації вітчизняного законодавства; напрацювання української правничої термінології; підготовка проектів кримінальних, кримінально-процесуальних, цивільних, цивільно-процесуальних нормативних актів. 13 травня було скасовано всі «судові закони та розпоря-

дження» Першої УНР, а суди почали ухвалювати свої рішення від імені Української Держави. При цьому гетьманський уряд повністю зберігав демократичні атрибути судової системи: незалежність суду, участь присяжних засідателів у розгляді справ (за виключенням «закритих» процесів), право на захист, гласність судового процесу, рівність всіх учасників процесу тощо.

Після нетривалих нарад та роботи «Комісії для перегляду заведення Генерального та Апеляційного судів», найвищою судовою інстанцією в Україні був оголошений Генеральний суд. 2 червня був оприлюднений відповідний Закон. До складу цієї інстанції входили 15 генеральних суддів, цивільного, карного та адміністративного департаментів. Практично всі судді, обрані за Першої УНР, залишились на місцях. Генеральний суд мав виконувати всі попередні функції у судових справах, а також здійснювати нагляд за судовими установами та їх працівниками. При ньому також діяла прокуратура на чолі зі старшим прокурором.

Вже на початку липня ця судова інстанція була повністю реформована. Законом від 8 липня замість Генерального суду був створений Державний Сенат, який очолював президент. Сенат складався з Цивільного Генерального суду (голова та п'ятнадцять сенаторів), Карного Генерального суду (голова та одинадцять сенаторів) та Адміністративного Генерального суду (голова та дев'ятнадцять сенаторів). Крім того, в структуру Сенату увійшло і Загальне зібрання у складі десяти сенаторів. Керівник Сенату та сенатори призначалися зі спеціалістів, які мали вищу юридичну освіту, стаж практичної роботи у судовій системі не менше п'ятнадцяти років. Сенатори не мали права обіймати будь-яку державну чи громадську посаду, але при цьому вони могли займатися викладацькою діяльністю у вищих навчальних закладах. Президент Сенату та сенатори призначалися на посаду наказом П. Скоропадського на підставі ухваленого Радою міністрів подання міністра юстиції. Керівник найвищої судової інстанції мав разом із міністром юстиції регулярно звітувати перед гетьманом про стан справ у системі судочинства та про поточну роботу відомства. Крім того, президент мав головувати на всіх засіданнях Сенату та засіданнях Карного, Адміністративного та Цивільного генеральних судів. Першим керівником Сенату став М. Василенко. Адміністративний Генеральний суд очолив Д. Носенко, Карний – М. Чубинський, Цивільний – С. Гусаківський.

В разі звільнення сенатора, його місце займав кандидат на посаду за клопотанням міністра юстиції, президента або іншого сенатора. Нового сенатора затверджував на посаді гетьман після обговорення у Раді міністрів. В разі, коли кандидат не знаходив підтримки, гетьман мав право особисто призначити на посаду іншого претендента. В процесі реформування інстанції було прийнято рішення, яке забороняло переводити сенаторів без їхнього згоди на іншу посаду в системі Генерального суду. При цьому позбавлення звання сенаторів могло відбутися виключно за рішенням карного чи дисциплінарного суду. За здійснення посадових злочинів сенатори могли бути притягнуті

до відповідальності рішенням уряду. В разі вчинення дисциплінарних правопорушень вони відповідали перед загальним зібранням Сенату за клопотанням міністра юстиції.

Офіційно Державний Сенат розпочав свою роботу 1 вересня 1918 р. На його утримання було виділено з бюджету на 1918 р. 1 028 300 крб., а на наступний 1919 р. – 2 056 600 крб. Але як засвідчив подальший перебіг подій, втілити в життя це не вдалося – вже восени проти П.Скоропадського розпочалося повстання.

Реформи судової гілки влади торкнулися не лише її найвищої інстанції, вони мали комплексний характер. Зокрема, 8 липня Рада міністрів прийняла спеціальний Закон «Про Судові Палати та Апеляційні Суди». На території України продовжували діяти три судові палати – Київська, Одеська та Харківська. До їх складу увійшли голови цивільного, карного та адміністративного департаментів і члени судових палат. Вони призначалися особисто гетьманом з фахівців, які мали вищу юридичну освіту. При цьому стаж практичної роботи мав бути не менше 10 років. Суддям заборонялося обіймати будь-які державні або громадські посади, але вони могли бути викладачами у вищих навчальних закладах. Компетенція судових палат залишилася практично незмінною: вони розглядали апеляційні скарги, вироки та рішення окружних судів. Касаційні скарги на рішення палат вносилися до Державного Сенату.

Система окружних судів продовжувала діяти у складі карного, цивільного та адміністративного відділів, голови суду, заступника голови, судових слідчих, секретарів, судових виконавців та ін. Для всіх окружних судів міністерство юстиції встановлювало 125 посад старших та 300 – молодших кандидатів у судді. Адміністративні, карні та цивільні справи окружні суди розглядали у складі трьох постійних членів відповідного відділу. Важливі кримінальні справи розглядалися трьома суддями та дванадцятьма присяжними засідателями. Окружні суди одночасно були і апеляційними інстанціями, до яких надходили скарги на вироки та рішення мирових суддів.

Мирові судді продовжували обиратися на три роки повітовими земськими зібраннями у сільській місцевості та міськими думами у містах. У їх юрисдикції перебувати дрібні кримінальні (до 1,5 року ув'язнення), цивільні (сума позову до 3 000 крб.) та адміністративні справи. При цьому першою інстанцією виступали дільничні мирові судді, другою – повітові з'їзди мирових суддів на чолі з головою з'їзду.

Паралельно в Українській Державі продовжував працювати Одеський комерційний суд. Касаційною інстанцією для нього виступала Одеська судова палата. Скарги на її рішення міг розглядати Цивільний Генеральний суд Державного Сенату. Загалом на території України у період гетьманської держави функціонували три судові палати, дев'ятнадцять окружних судів, та сто дванадцять міських і повітових з'їздів мирових суддів. При цьому кожний суддя, кандидат у судді або претендент на судову посаду мав скласти

урочисту присягу на вірність Українській Державі.

Отже, варто наголосити, що розвиток сучасної України не повинен ігнорувати історичний досвід вітчизняного державотворення особливо доби національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. Найбільш конструктивним державницьким етапом цього періоду, на наш погляд, є доба Гетьманату П. Скоропадського. Саме у той час були чітко визначені головні напрямки та пріоритети державного будівництва України, зокрема і судової системи. Більше того цілеспрямованість та послідовність реформ гетьманського уряду у цьому напрямку дає всі підстави визначити її як державницьку.

---

1. Рум'янцев В.О. Судова система в Україні в період «Української революції» 1917-1921 рр. / В.О. Рум'янцев // Загальнотеоретичні й історичні проблеми правової науки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pz/2009_100/100_5.pdf.

2. Рум'янцев В.О. Судова система в Українській державі гетьмана П. Скоропадського / В.О. Рум'янцев // Вісник Академії правових наук України. – № 2 (25). – С. 77–89.

3. Скоропадський П. Спогади: кінець 1917 – грудень 1918 рр. / П. Скоропадський. – К; Філадельфія, 1995. – 495 с.

4. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Словник-довідник / [ред. О.М. Мироненко]. – К: Либідь, 1997. – 560 с.

5. Черник Н.С. Християнський зміст системи судочинства Української держави гетьмана Скоропадського / Н.С. Черник // Науково-інформаційний вісник Право. – № 7. – 2013. – С. 100–104.

Роговенко Марія Михайлівна,
доцент кафедри
філософії права та юридичної логіки,
кандидат педагогічних наук, доцент

*(Національна академія
внутрішніх справ)*

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Успішне виконання завдань, які покладені на національну поліцію відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», вимагає від співробітників поліції високої моральної культури людських взаємин, що проявляється перш за все у вмінні спілкуватися. Практика та аналіз літературних джерел свідчать, що цілі спілкування поліцейського є багатоплановими. До них, зокрема належать: роз'яснення чинного законодавства, збір інформації, формування громадської думки та залучення населення до охорони правопорядку і боротьби зі злочинністю [1, с. 67]. Основи культури спілкування май-

бутніх правоохоронців закладаються ще під час навчання у профільному вузі. Як свідчить досвід практичної роботи не всі курсанти в достатній мірі готові до комунікації з громадянами в майбутньому, і, перш за все до спілкування з морально несвідомими громадянами. Таким чином, одним із головних завдань викладачів під час проведення занять з соціально-гуманітарних дисциплін є створення умов для формування культури спілкування.

Аналіз сучасної практики викладання свідчить про те, що викладачами не завжди використовуються можливості навчальних занять для формування культури спілкування. Між тим, розвиток культури спілкування під час навчання може відбуватись саме завдяки гуманітарним дисциплінам за умови активної пізнавальної діяльності курсантів.

Проблеми спілкування завжди були в центрі уваги науковців. Аналіз літературних джерел показує, що поняття “спілкування” вживається в різних значеннях. Зокрема у психологічній літературі як: обмін думками, почуттями, переживаннями; як один із різновидів людської діяльності; як специфічна, соціальна форма інформаційного зв’язку; як стосунки між суб’єктами, які мають діалогічний характер [2, с. 366]. У суспільствознавчій літературі під “спілкуванням” розуміють взаємодію двох (або більше) людей, спрямовану на узгодження і об’єднання їх зусиль з метою налагодження відносин і досягнення загального результату. [6, с. 424].

Отже, поняття “спілкування” можна розглядати як інформаційну і предметну взаємодію між людьми, в процесі якої реалізуються, проявляються і формуються її міжособистісні відносини, а також як особливий вид діяльності, без якого неможливий розвиток особистості як суб’єкта діяльності.

За своїми функціями спілкування має багатоаспектний характер. Зокрема, завдяки нормативній, актуалізуючій та пізнавальній функціям відбувається засвоєння норм соціально-типової поведінки, самоствердження і самореалізація особистості, різностороннє пізнання світу.

Вчені доводять, що спілкування кожної людини, в тому числі і правоохоронця, не може здійснюватися тільки на “раціональній” основі, воно включає в себе всю гамму людських почуттів та емоцій, які є складовою частиною духовного світу людини і культури її поведінки. Єдність інтелектуальної і чуттєво-емоційної сфер моральної і естетичної форм свідомості складає зміст культури спілкування [3, с. 191].

Під культурою спілкування слід розуміти вміння спілкуватися, бути тактовним, вихованим, доброзичливим, вміння в будь-якій життєвій ситуації знайти правильний та делікатний вихід. Таким чином, культура спілкування є складовою культури людини загалом.

Аналіз психолого-педагогічної літератури та досвід практичної роботи підтверджують, що найкращі умови для формування культури спілкування створюють колективні форми пізнавальної діяльності. Зокрема, групова робота виробляє необхідні навички соціальної взаємодії, є специфічним видом емоційного контакту, розширює межі міжособистісного спілкування, виховує

відповідальність за прийняте рішення, готовність допомогти. У груповій навчальній діяльності формуються моральні гуманні якості особистості, культура діалогу, відповідальність за результати своєї праці [5; 7, с. 75].

Одним із ефективних засобів групової роботи, що сприятиме формуванню культури спілкування, може бути ділова гра. Ділова гра використовується для вирішення комплексних завдань та формування загальнонавчальних умінь [4, с. 112]. Зокрема цей вид роботи можна застосовувати і для формування культури спілкування. У ході ділової гри навчання наближається до реальних подій, формуються уміння і навички необхідні правоохоронцям для вирішення в майбутньому поставлених перед ними завдань. Особливої уваги заслуговують такі види ділових ігор, як імітаційні, операційні та рольові. Зокрема в імітаційних іграх можна імітувати діяльність будь-якої об'єктивної події, обставини та ін., в операційних – відпрацювати виконання конкретної операції, у рольових – тактику поведінки, дій, виконання функцій конкретної особи.

Застосування вищезазначених модифікацій ділових ігор на заняттях з соціально-гуманітарних дисциплін є важливим ще і тому, що спілкування майбутніх правоохоронців з громадянами під час виконання їх професійних обов'язків буде пов'язане з певними труднощами, а саме: багатоманітністю контактів, непередбачуваністю, спілкуванню у несприятливих умовах, конфліктністю.

Також однією з ефективних технологій, що сприятиме формуванню культури спілкування може бути технологія опрацювання дискусійних питань. Дискусія є різновидом ігрових форм занять, співробітництва, коли з обговорюваної проблеми ініціативно висловлюються всі учасники спільної діяльності. Однією з важливих функцій дискусії в навчанні є вироблення вмінь і навичок спілкування. Дискусія навчає оперуванню аргументами, критичному мисленню, зважати на думки інших, краще розуміти партнера по спілкуванню.

Ефективним способом цілеспрямованого розвитку культури спілкування може стати досить поширена у вітчизняній методиці технологія “Метод ПРЕС” та технологія “Займи позицію”, “Зміни позицію”. Зокрема, “Метод ПРЕС” використовується при обговоренні дискусійних питань, у яких потрібно зайняти й чітко аргументувати визначену позицію з проблеми, що обговорюється. Метод “Займи позицію” можна застосовувати на початку роботи з дискусійними питаннями для демонстрації розмаїття поглядів на проблему, що вивчатиметься або після опрацювання певної теми та виявлення різних точок зору щодо вирішення проблеми. Технологія “Зміни позицію” сприяє обговоренню дискусійних питань та дозволяє поділити точку зору іншої людини, розвивати вміння аргументовано захищати свою позицію та вміння слухати [8, с. 67].

Застосування технології “Метод ПРЕС” можна привести на прикладі теми семінарського заняття з філософії “Історія філософської думки: Просвітництво”. Під час обговорення навчального матеріалу курсанти приходять до висновку, що у філософії Просвітництва була чітко поставлена проблема моральної природи людини. Вона полягала в тому, що одні філософи стверджу-

вали, що людина за своєю природою добра, а цивілізація робить її злою, жадібною, заздрісною. Інші ж доводили, що людина споконвічно однобічна і недосконала і лише правильне виховання в суспільстві може зробити її Людиною. Викладач може запропонувати курсантам питання: “До якої позиції приєднуєтесь Ви? Чому? Які життєві висновки впливають із Вашої позиції?”. Робота має відбуватись в групах відповідно до зайнятої позиції. Кожному, хто висловлює свою думку, необхідно пояснити в чому полягає саме така його точка зору, навести аргументи, що підтримують висловлену позицію та зробити висновок.

На прикладі теми “Категоріальний апарат сучасної етики і його практичне значення” з дисципліни “Етика і естетика” можна продемонструвати застосування технології “Займи позицію”. Зокрема, під час розгляду основних категорій етики “добро” та “зло” курсантам може бути запропоновано дискусійне питання: “Чи має вимір добро, і чи може бути зло меншим або більшим?” Відповідно до зайнятої позиції курсантів слід поділити на групи. Після викладу різних точок зору необхідно виробити спільні аргументи. Застосування вищезазначеної технології є важливим для формування культури діалогу, відпрацювання вміння попереджати виникнення конфліктних ситуацій або ж вибирати відповідний стиль поведінки в конфліктній ситуації.

Таким чином, успішне формування моральної культури спілкування курсантів у процесі навчання соціально-гуманітарних дисциплін можливе за умови систематичної цілеспрямованої роботи. Активна пізнавальна діяльність дасть їм змогу набути комунікативного досвіду поведінки, що є дуже важливим для майбутнього процесу встановлення контактів та співробітництва між правоохоронцями та громадянами, підвищення рівня довіри громадськості до правоохоронців та ефективного виконання завдань, що покладені на національну поліцію.

1. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ: Навч. посібник, - Харків: Вид-во НУВС, 2001. – 220 с.
2. Загальна психологія. Під ред. О.В.Харчук. К., 1997. – 433 с.
3. Ибрагимов М.М., Куличенко В.В., Съедин Б.Г. Профессиональная этика и эстетическая культура сотрудников органов внутренних дел: Учебное пособие. – К: НИИ РИО Киевской высшей школы МВД СССР им Ф.Э.Дзержинского, 1990. – 304 с.
4. Кожем’яка О.Л. Интеллектуальні ігри на уроках історії. – Х.: Вид. група “Основа”, 2005. – 144 с.
5. Козирева А.Ю. Лекции по педагогике и психологии творчества. – Пенза, 1994. – 176 с.
6. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі/ В.Г.Кремень. – 2-е вид. – К.: Т-во “Знання України”, 2010. – 520 с.
7. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін., за заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: АСК, 2002. – 255 с.
8. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посібн. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

Савіщенко Вікторія Миколаївна,
декан юридичного факультету
кандидат психологічних наук, доктор
юридичних наук доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЮРИСТА В УМОВАХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасна юридична діяльність і за своєю суттю, і за змістом повинна стати зорієнтованою на Людину, ствердження ідеалів рівності та свободи, на найвищу культуру людських взаємин. Правоохоронним органам потрібен інший юрист, з новим баченням своєї соціально-професійної ролі в розбудові держави. Тому провідною стратегією підготовки юристів у складних умовах правового реформування, демократичної трансформації суспільства, має стати професійна соціалізація – становлення особистості професіонала.

Теоретичні аспекти соціалізації особистості висвітлені в працях соціологів, педагогів та психологів: Г. Андрєєвої, С. Батеніна, О. Безпалько, Ю. Василькової, М. Галагузова, І. Зверєва, І. Зимньої, А. Капської, О. Леонтєєва, М. Лукашевича, В. Москаленко, Р. Немова, В. Нікітіна, Ю. Пачковського, А. Петровського, А. Харчева та ін.

Студентству, специфіці його соціалізації, ролі в суспільстві присвячені праці А. Ваторопіна, Ю. Вішневського, Н. Герасімової, С. Іконнікової, О. Карпуніна, О. Козлова, Ю. Колеснікова, В. Лісовського, Т. Петрової, Є. Слуцького, В. Чопей та ін.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних і практичних проблем професійної освіти зробили: С. Батишев, М. Євтух, І. Зязюн, К. Левитан, В. Луговий, Н. Ничкало, М. Подберезський, А. Сущенко, Т. Сущенко, Г. Яворська та ін.

Недостатньо дослідженими в науково-теоретичному та практичному плані залишаються проблеми вивчення закономірностей формування професійно-кадрового потенціалу суспільства, людини, спеціаліста як особистості, осмислення феномену студентської молоді, професійної соціалізації майбутніх юристів.

Професійна соціалізація особистості юриста – це двосторонній процес, який включає в себе, з одного боку, засвоєння правового досвіду, вироблення почуття морально-правової відповідальності, службового обов'язку, шляхом входження в професійне середовище, систему професійних норм, правил, технологій; з іншого боку – цілеспрямована професійна діяльність юриста, орієнтована на перетворення об'єктивних соціальних умов. Отже, професійна соціалізація особистості юриста є продуктом взаємодії систем «особистість» – «професія» – «суспільство». Як суспільство та професійне середовище

впливає на особистість юриста, так і юрист, через професійну діяльність, впливає на суспільство.

Соціалізація за своїм змістом – це процес становлення особистості, який починається від народження і триває все життя. Часова періодизація професійної соціалізації особистості остаточно не сформована. Втім здійснюється вона поетапно. Початок навчання у ВНЗ збігається з фазою вторинної соціалізації особистості. Тому успішна професійна соціалізація майбутнього юриста буде залежати від створених у ВНЗ відповідних педагогічних умов.

Перша з них полягає у зміні моделі педагогічного процесу «особистість» – «освіта» на модель «особистість» – «суспільство». В такій моделі зміст юридичної освіти, форми, методи, технології навчання, орієнтовані на потреби суспільства. Правова соціалізація юриста розпочинається з усвідомлення студентами громадянської цінності права, розуміння природного права на життя, свободу як такого, що дається людині від народження і тому не може обмежуватися державою. Саме з природного права розпочинається розуміння основних правових категорій, норм позитивного, міжнародного права та Конституції України.

Другою педагогічною умовою професійної соціалізації особистості ми вважаємо кардинальне оновлення змісту юридичної освіти, надання йому випереджального характеру. Традиційний підхід до формування змісту юридичної освіти від «практики» прийнятний для стабільного правового суспільства. В умовах динамічного оновлення чинного законодавства, реформування правоохоронних органів, суспільства і самої держави такий підхід не виправданий. На сучасному ринку праці затребувані юристи з підприємницького, банківського, європейського права, фахівці в галузі претензійно-позовної роботи, судово-господарській діяльності. За останні роки зросла роль адвокатів і приватних нотаріусів, з'явилася потреба в спеціалізації судів, у детективних та охоронних послугах. Вища юридична освіта потребує структурування не тільки за освітніми рівнями, а й за галузями права. Її зміст вже відстає від сучасності, а має бути орієнтованим на майбутнє. Взаємодія України із міжнародним товариством вимагає розширення професійної компетентності юристів у сфері міжнародного законодавства, порівняльного правознавства. Юристи повинні не тільки знати особливості правових систем зарубіжних країн, а й володіти міжнародними стандартами деонтологічної поведінки, навичками іншомовної комунікації, займати активну соціальну позицію в захисті прав та інтересів людини.

Важливою педагогічною умовою професійної соціалізації особистості є деонтологічна підготовка майбутнього юриста, в процесі якої відбувається активізація всього морально-етичного, духовного, культурного потенціалу особистості, усвідомлення високого рівня морально-правової відповідальності, службового обов'язку. Деонтологічний компонент посилює виховну спрямованість навчально-виховного процесу і тому не повинен закінчуватися

складанням заліку з відповідної дисципліни, а проходити крізь усі цикли навчальних дисциплін. Засвоєння норм професійної етики, моралі, поведінки передбачають актуалізацію емоцій, почуттів, творчих здібностей, ціннісне самовизначення студентів. Своєрідним катарсисом професійної соціалізації особистості майбутнього юриста має стати складання професійної присяги – обітниці щодо належного виконання службового обов'язку, добровільної згоди чесно служити народові. Таким урочистим, хвилюючим заходом повинна закінчуватися підготовка юриста у ВНЗ.

Процес професійної соціалізації значною мірою залежить від успішності адаптації студента до умов культурно-освітнього середовища ВНЗ. Тому педагогічний супровід становлення позитивної міжособистісної взаємодії студентів у колективі ми вважаємо наступною педагогічною умовою детермінації означеного феномену.

Студент за період навчання може перебувати у складі різних соціальних груп: навчальній групі, науковому гуртку, клубі професійного спілкування, студентській раді, старостаті, спортивній команді тощо. В процесі міжособистісної взаємодії між студентами встановлюються функціональні та емоційні зв'язки, які виникають на основі симпатій, загальних інтересів, утворюється офіційна та неофіційна соціально-психологічна підструктура групи. Під час роботи зі студентською групою куратор, психолог, методист, викладач обов'язково повинні вивчати структуру колективу, психологічну атмосферу в ньому, лідерів тощо. На практиці для цього найчастіше застосовують метод соціометрії, референтометричний метод, активні інтеракційні методики та ін.

Сукупність розглянутих педагогічних умов активізують усі механізми професійної соціалізації особистості юриста: допомагають студентам прийняти та засвоїти соціальні ролі (професіонала, студента, молодіжного лідера та ін.); ідентифікувати себе з ними («Я – студент», «Я – майбутній юрист», «Я – громадянин»); досягти бажаного соціального статусу в студентському колективі; наслідувати стиль юридичної діяльності викладачів-практиків; порівнювати себе з іншими студентами та юристами-професіоналами.

Результатом професійної соціалізації особистості юриста є:

- вироблення власної системи поглядів на життя, позитивна трансформація ціннісних орієнтацій, формування професійного ідеалу, морально-правової відповідальності;
- засвоєння культури людських взаємин, форм професійного спілкування; вміння взаємодіяти з різними соціальними групами людей;
- усвідомлення цінності права, його взаємозв'язку з нормами моралі; повага до закону та держави; визнання Людини найвищою цінністю на Землі;
- формування індивідуального стилю навчально-професійної діяльності та власної моделі деонтологічної поведінки;
- соціально-професійна зрілість, соціальна активність, здатність адаптуватися до мінливих умов соціума.

Савченко Віктор Григорович,

Ректор

доктор педагогічних наук, професор

Андрюшина Любов Леонідівна

завідувач кафедри педагогіки і психології

кандидат біологічних наук, професор

Родіна Юлія Дмитрівна

старший викладач кафедри

педагогіки і психології

(Придніпровська державна академія

фізичної культури і спорту)

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Актуальність. Одним з важливих вмінь у сучасному глобалізованому суспільстві є набуття професійної компетентності у сфері отримання освіти, у зв'язку з чим важливим є визначити, які з чинників на неї впливають. Під час виконання теми «Психолого-педагогічні аспекти соціалізації студентів у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю», яка входить в завдання зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2016 – 2020 рр., було складено розуміння комунікативної компетентності, як визначальної і в темі соціалізованості студентів, і в темі набуття професійної компетентності.

Це відбувається з причини, що соціалізація з одного боку передбачає міжособистісну взаємодію і спілкування, без якого неможливе професійне становлення особистості, з другого боку, соціалізація є інтеріоризаційний процес і передбачає як освоєння особистістю норм, цінностей, установок, стереотипів, вироблених суспільством, в результаті чого у неї складається система внутрішніх регуляторів, звичних форм поведінки, так і роботу з власними якостями, що будуть полегшувати процес соціалізації і є по суті інтраіндивідуальним процесом [1, 4, 5].

Комунікативна компетенція визначає не тільки комунікативні вміння суб'єктів тестування, а й показує як соціально-психологічний рівень особистості, так і можливість формування вміння вчитись, що є визначальним для загальної професійної компетентності майбутніх спеціалістів, що зазначено авторами [2, 3, 5, 6].

Враховуючи вищезазначене, актуальним стало визначення рівня комунікативних навичок у студентів ДДІФКіС під час навчання, наявності психолого-педагогічних перешкод у спілкуванні, зв'язку соціалізації з розвитком особистості студентів.

Мета дослідження – комунікативну компетентність студентів та студентів-спортсменів у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю на прикладі Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Методи дослідження:

1. Метод теоретичного аналізу науково-методичної літератури з теми, що досліджується.
2. Психологічне тестування за методикою Міхельсона.
3. Методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. За методикою Міхельсона досліджувались такі комунікативні компетенції, як безпосередньо загальна компетентність, агресивність та залежність.

Застосована методика призначена для отримання більш повного уявлення про особистість студента і вірогідного прогнозу його майбутньої професійної майстерності – адже студенти ПДАФКіС майбутні викладачі і тренери – фахівці, робота яких безпосередньо будується на спілкуванні.

Розглянемо результати тестування на діаграмі (рис.1).

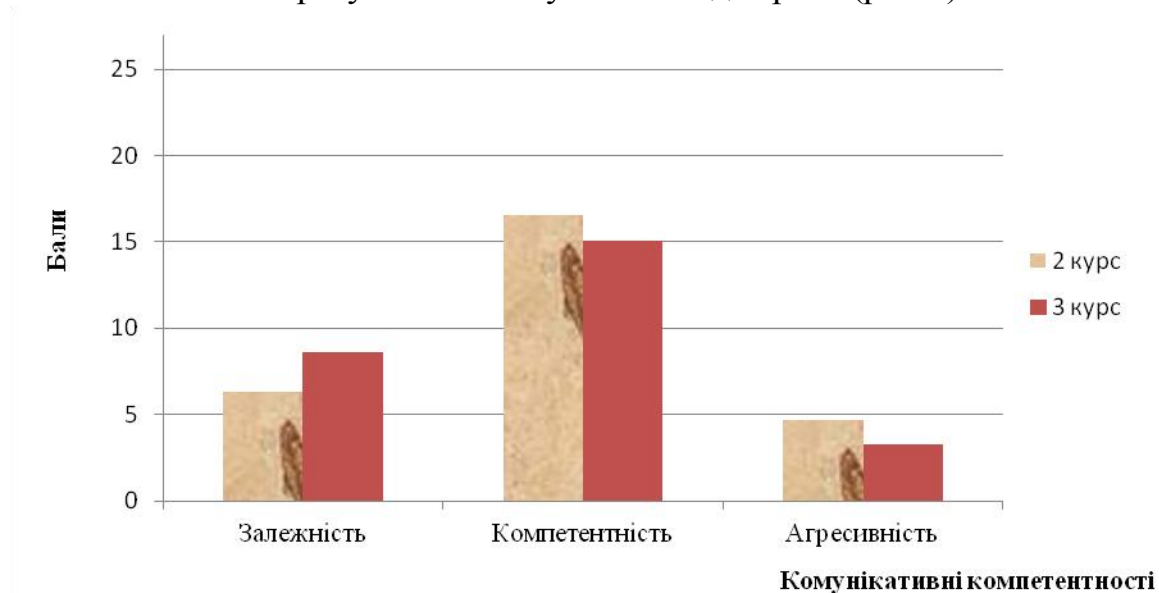

Рис.1. Комунікативні компетенції за Міхельсоном у студентів ПДАФКіС 2 і 3 курсів

Максимальна кількість балів, які може отримати студент по кожній з комунікативних компетенцій – 27 балів. Для студентів третього курсу отримано наступні дані агресивність менше ніж 25% (у середньому 3,26 балів) і говорить про відсутність комунікативної агресії під час занять у ЗВО; залежність у комунікативних стосунках складає 8,65, що є 32% від можливого і потребує розподілу студентів на групи, де залежні студенти могли б набути впевненості за допомогою спеціальних програм, наприклад, тренінгових. Сама комунікативна компетенція складає 15,1 відсоток від можливого, що є більше 50 % сформованості і позитивно характеризує цю складову соціалізова-

ності студентів.

Для студентів другого курсу маємо такі дані: агресивність у середньому 4, 7, що трохи більше ніж 25% з можливих і також говорить про відсутність комунікативної агресії під час занять у ЗВО; залежність у комунікативних стосунках складає 6,35, що є 23,52% від можливого і як і для третього курсу потребує психолого-педагогічної роботи із студентами, схильними до залежності. Комунікативна компетенція складає 16,53, що є подібним із відсотком, сформованим на третьому курсі і також свідчить про достатньо сформовану цю складову соціалізованості студентів.

Якщо порівнювати складові комунікативної компетенції для другого і третього курсів між собою по кожній із складових, то за даними дослідження маємо більший відсоток компетенцій і агресивності для другого курсу і більший відсоток залежності для третього.

Висновки.

1. Набуття професійної компетенції включає соціалізацію, що передбачає міжособистісну взаємодію і спілкування, у тому числі під час отримання вищої освіти і є важливим поняттям у сфері вищої освіти, у тому числі у закладах вищої освіти фізкультурного профілю.

2. Як показало дослідження, студенти ПДАФКіС мають різні рівні комунікативних компонентів особистості, у тому числі проблемні, що зумовило необхідність продовження дослідження у цьому напрямку.

4. За дослідженням комунікативних компетенцій, маємо більший відсоток компетенцій і агресивності для другого курсу і більший відсоток залежності для третього.

5. Результати дослідження дозволили переглянути та переосмислити комплекси спеціальних вмінь під час навчання студентів-спортсменів предметам психолого-педагогічного циклу, розширюючи їх за рахунок сфери комунікативної діяльності, що безпосередньо впливає на соціалізацію студентів.

Подальші дослідження будуть вестися у напрямку дослідження орієнтацій у спілкуванні різних курсів під час навчання у ЗВО, більш повного уявлення про особистість студента шляхом дослідження різних факторів комунікації та мотиваційних орієнтацій у міжособистісній комунікації.

---

1. Асмолов А. Г. Психология личности: Культурно-историческое понимание развития человека: учебн. для вузов / А. Г. Асмолов. - 3-е изд., испр., доп.. - М.: Смысл : Академия, 2007. - 528 с.

2. Баширова С.В. Направления и условия успешной социализации студентов современного вуза / С.В. Баширова. - Вестник Университета Российской Академии Образования. - № 4. – 2006. – С. 77-82.

3. Гера Р. Предпрофильная подготовка-составляющая успешной социализации/ Р. Гера – М:Народное образование, 2008. - №2 - с. 216.

4. Савченко В. Г., Індивідуалізація навчання як основа нової парадигми освіти у контексті Болонського процесу / В. Г.Савченко, Л. Л. Андрюшина, Ю. Д. Родіна // Матеріали VII Міжнар. наук. конф. “Модернізація вищої освіти України в умовах Болонського процесу: аналіз вітчизняного досвіду і перспективи розвитку. – К.: ДП «Видавничий

дім «Персонал», 2008. – 368 с.

5. Савченко С.В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в поза навчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору : Автореферат дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05 / С. В. Савченко // Луганський нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Л., 2004. – 42 с.

6. Эррера Л. М. Формирование личностных коммуникативных качеств молодежи в условиях вузовского обучения / В мире научных открытий / Л. М. Эррера, А. А. Подколзин, Г. А. Хрипков – Красноярск: НИЦ, 2011. – № 7.1 (19). – С. 498 – 511.

Самойлов Александр Ежевич,
заведующий кафедрой педагогики
и психологи, доктор психологических наук

*(Международный гуманитарный
Педагогический институт «Бейт Хана»)*

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Обычно проблемы возникают исторически в виде столкновения противоположных концепций в условиях продвижения познания. Концепции представляют собой незавершенные формы этого продвижения, в каждой из которых переход от обобщений более низкого уровня к обобщениям более высокого уровня реализуется интуитивно, а его справедливость лишь подкрепляется аргументами, естественно, в собственную пользу. Как правило, каждый из аргументов демонстрирует конкретный случай возможности реализации такого перехода. Сам же переход осуществляется за счет интуитивного абстрагирования от обобщений признаков объекта осмысления, доступных восприятию и характеризующих его как материальный предмет, к обобщениям, объединяющим его признаки, доступные лишь мышлению и характеризующие его, уже как идеальный предмет познания. Желание оппонентов достичь большей убедительности, нежели аргументация, вынуждает каждого переходить к формальному обоснованию собственной концепции. Для этого концепции превращаются в теории. Теории, в отличие от концепций, имеют свои законы, опираясь на которые справедливость таких обобщений не просто признается, а доказывается. Сами же такие обобщения рассматриваются в качестве форм продвижения познания, определяющих место познанного в стройной иерархии собственных понятий. Тем не менее, исторически возникшие проблемы одним оформлением концепций в теории не разрешаются, а лишь превращаются в проблемы теоретические. Главной причиной неразрешимости теоретических проблем являются требования, предъявляемые не к их содержанию, а к форме их изложения, которая и обеспечивает их большую убедительность по сравнению с концепциями. Это

требования соблюдения однозначности, непротиворечивости и доказуемости их положений.

Пути разрешения теоретических проблем обычно указывают идеи – своеобразные психологические орудия мышления, сформированные и сформулированные таким образом, чтобы их структура и функциональная направленность демонстрировали единство, реально существующее между взаимоисключающими положениями противоборствующих теорий. Обоснование этого единства обычно исходит из рассмотрения означенных взаимоисключающих положений в виде крайностей некоего общего положения и включает в себя пути обеспечения перехода одной крайности в другую, форму порядка этого перехода, а также формы элементов этого порядка.

Математика предоставляет мышлению возможность разрешать теоретические проблемы таблично, аксиоматически, алгоритмически, алгебраически. Гуманитарное же мышление, лишенное возможности быть организованным посредством математических форм, подчинено жесткой необходимости использования в качестве средств разрешения противоречий собственных психологических орудий - высказываний естественной речи. Не поддающимся сомнению эталоном, определяющим правила их формулировки, является требование к их безусловной логичности. Следование этим требованиям, навязывающим гуманитарному мышлению необходимость использования в качестве своих главных орудий формально-логические суждения и умозаключения является главным препятствием на пути разрешения формальных противоречий.

Практика разрешения противоречий использует для этого обращение к возможностям внутренней формы мышления, не искаженной требованиями, предъявляемыми к его внешней форме. Благодаря этой неограниченной свободе внутренняя форма мышления обладает способностью отражать общее в разных способах продвижения познания, что исключается ограничениями, накладываемыми на мышление законами внешней формы, вынуждающей рассматривать эти разные способы, в качестве взаимоисключающих. Поскольку же внутренняя форма может быть выражена исключительно средствами внешней формы, то для экстерииоризации познанного ее средствами широкое распространение получило, в свое время, использование парадоксальных высказываний. Оформленные таким образом способы их разрешения, внешне демонстрировали столкновение взаимоисключающих друг друга понятий. Содержательно же они, самой возможностью сведения противоположностей в единое целое, ставили мышление перед необходимостью поиска общего, объединяющего, искаженные в угоду требованиям формы, разные способы продвижения познания. В этом и состояла особенность парадоксальных высказываний, как психологических орудий мышления, позволяющих ему подняться на качественно более высокий уровень обобщения, путем диалога между разными формами мышления (3 , 4). Стремление максимально приблизиться к диалогической природе мышления послужило

основой поиска способов достижения обобщений более высокого уровня. Представление об этих формах, способных объединять противоположности, как свои собственные крайности, предельно сближается с такими психологическими орудиями мышления, как триадические умозаключения (2). Придание же внешней форме мышления природной диалогичности весьма удовлетворительно обеспечивает диалогика (1), как своеобразная логика диалога двух мнений, двух подходов, двух концепций, в корне отличающаяся от той организации мышления, которая диктуется формальной логикой. Диалогика оперирует не формально-логическими, а диалектико-логическими понятиями, особенность которых состоит в том, что противоречия между равноуровневыми понятиями двух логик, находящимися в контрадикторном отношении, рассматривается как позитивно значимое. Диалогика представляет собой своеобразную логику диалога, в которой теоретическая проблема рассматривается не как показатель несостоятельности противоборствующих теорий, а как форма постановки проблемы, дающая возможность уйти от упрощенно-односторонних осмыслений одного и того же объекта к осмыслению, отражающему его крайние проявления. Использование диалогии, в качестве принципа организации мышления, триадического умозаключения - как психологического орудия реализации природной его диалогичности, а диалектико-логического доказательства (5), как основы предлагаемого нами теоретического подхода, позволило нам рассматривать диалог между противоположными формами развертывания мышления в качестве главного условия организации процесса образования.

То, что современное образование должно быть качественным, престижным и востребованным ни у кого не вызывает возражения. Однако тому, что эти ожидания требуют организации образовательного процесса, подчиняющейся правилам одновременно трех, взаимоисключающих друг друга логик его функционирования, не уделяется должного внимания. При детальном рассмотрении становится понятным, что это подчинение единству:

- логики объединения индивидуальных усилий в коллективные усилия,;
- логики приведения объединенных коллективных усилий в соответствии с требованиями их общественной полезности и
- логики приведения общественно полезных коллективных усилий в соответствие с соображениями смысла в получении того или иного образования.

---

1. Буш Г.Я. Диалогика и творчество. – Рига.: 1985. – 318с.

2. Гайденко П.П. Г.Фихте. История диалектики: Немецкая классическая философия. – М.: 1978. – 280с.

3.Самойлов А.Е. Теоретические проблемы логико-психологического анализа мышления. – Запорожье.: 1997. – 167с.

4. Самойлов А.Е. Психология парадоксального мышления или прогностический диалог теории с эмпирией. – Днепропетровск.: 2007. – 185с.

5. Ткаченко А.А. Теория диалектико-логического доказательства. – Запорожье.: 1993. – 227с

Саніна Анастасія Євгенівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін

Шумейко Олександр Михайлович

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЮРИСТА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аналізуючи психологічні особливості юридичної діяльності, варто зважити на те, що вона належить до тих професій, які передбачають виконання службових обов'язків у напружених, екстремальних, стресогенних умовах. Висока якість підготовки юриста вимагає комплексного підходу, поєднання таких аспектів, як спеціальна службова підготовка; правова освіта; формування певних професійно важливих психологічних властивостей особистості. У сучасній практичній діяльності юристів психологічним аспектам роботи з кадрами, вивченню особливого «людського чинника» не приділяється належна увага. В основному враховуються такі чинники, як досвід служби, формальні відносини в службовій ієрархії, дисциплінарні вимоги, статистичні показники виконання служби та ін. Така оцінка професійної діяльності часто призводить до низької ефективності в розвитку професійної мотивації працівників, формального виконання службових обов'язків, негативних проявів у міжособистісних відносинах, фактів професійної деформації.

Аналіз наукових джерел виявив підвищений інтерес до психологічних аспектів професійної праці суб'єктів юридичної діяльності (О. М. Бандурка, С. П. Бочарова, О. В. Землянська, В. Л. Васильєв та інші). Чимало науковців особливо зважають на працю правоохоронця (С. Н. Ємельянов, В. Л. Васильєв, В. В. Романов).

Як стверджував С. І. Маршалок: «Юридична праця надзвичайно складна, їй притаманні риси, які відрізняють її від більшості інших професій. Коли йдеться про юридичну діяльність як про професійну, то передбачається, що її функції виконують спеціально підготовлені працівники, які можуть і вміють використовувати надбання науково-технічного прогресу, наукові розробки суміжних з юриспруденцією наук. Професійна діяльність фахівця юридичного профілю висуває щодо нього безліч вимог, серед яких одна з найважливіших – володіння розвиненими професійно значущими якостями особистості юриста.

«Поняття професійної компетентності, не дивлячись на те, що воно є зовсім не новим в психологічній царині, до цих пір викликає неоднозначне

розуміння та тлумачення. Але не має ніяких сумнівів, що на сучасному етапі суспільству потрібні випускники, готові до включення в подальшу життєдіяльність, спроможні ефективно розв'язувати як особисті, так і професійні проблеми. Останнє великою мірою залежить не тільки від отриманих знань, набутих вмінь та навичок, але й від деяких індивідуальних якостей, для позначення яких і вживаються поняття «компетентність» та «компетенція», які і відповідають парадигмі складної європейської освіти», саме так зазначила І.В. Івашкевич.

“Професійна компетентність юриста передбачає поєднання здатності до творчого розв'язання людиною проблем і наявність професійних умінь. Прояв творчості та індивідуальності характеризує високий рівень розвитку професійної компетентності, що супроводжується інтелектуально-творчою ініціативою, рефлексивністю, почуттям новизни, прагненням до поглиблення своїх знань, самовираженням особистості в професії та актуалізацією творчих можливостей індивіда”, також зазначає І.В. Івашкевич.

Отже, в якості **висновку** слід зазначити, що професійна компетентність юриста передбачає поєднання здатності до творчого розв'язання людиною проблем і наявність професійних умінь. Прояв творчості та індивідуальності характеризує високий рівень розвитку професійної компетентності, що супроводжується інтелектуально-творчою ініціативою, рефлексивністю, почуттям новизни, прагненням до поглиблення своїх знань, самовираженням особистості в професії та актуалізацією творчих можливостей індивіда.

---

1. Маршалок С.І. Психологічні особливості професійної діяльності фахівців юридичної сфери / Маршалок С.І. // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ -2013 - С.180- Режим доступу : file:///C:/Users/USER/Downloads/Nvldu_2013_1_21.pdf

2.Івашкевич І.В. Психологічні чинники становлення професійної компетентності майбутніх юристів / Івашкевич І.В. // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук - 2017-С.10-Режим доступу: http://inpsy.naps.gov.ua/files/pdf/disertaciya_ivashkevich_1_1494182445.pdf

3.Івашкевич І.В. Професійна компетентність юриста як психологічна проблема / Івашкевич І.В. // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України - 2016- С.94- Режим доступу : <http://problemps.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/58/2016/04/31-10.pdf>

Сапожников Станіслав Володимирович,
професор кафедри
педагогіки та психології
доктор педагогічних наук, професор
(Дніпровський університет
імені Альфреда Нобеля)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ОЧЕС У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Постановка проблеми. Сьогодні великого значення набуває аналіз і оцінка соціальних наслідків, їх вплив на стан підготовки педагогічних кадрів у різні періоди соціально-історичного розвитку. Соціальні зв'язки і нові відносини у сфері сучасної вищої освіти накладають відбиток на різноманітність проблем вищої педагогічної освіти у досліджуваних країнах, які потребують свого вирішення сьогодні та у найближчому майбутньому.

Аналіз історичного досвіду, сучасного стану та перспектив підготовки педагогічних працівників у вищих педагогічних навчальних закладах пов'язаний з розробкою нової парадигми вищої педагогічної освіти, відповідної до реалій і тенденцій соціальних, економічних і культурних перетворень суспільства. Для удосконалення системи вищої педагогічної освіти, необхідно дослідити її складність, розглянути з позицій системного підходу, виокремити структурні компоненти, які існують у минулому, наявні у сьогоденні та визначають майбутнє. Таким чином, виявивши підстави для прогнозів, можна переходити до опису *стійких тенденцій* досліджуваного явища.

Теорія та практика зарубіжного європейського освітнього процесу слугувала предметом наукового пошуку провідних українських науковців: Н. Абашкіної, Т. Барського, О. Глузмана, С. Головка, Т. Десятова, Г. Єгорова, Ю. Кіщенко, К. Корсака, О. Кузнецової, А. Лігоцького, О. Огієнко, Л. Пуховської, А. Сбруєвої, І. Шемпрук, Т. Кристопчук. Проблеми філософії, історії та теорії вищої педагогічної освіти в Україні та за кордоном висвітлено в працях В. Андрущенко, Б. Вульфсона, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кеменя, В. Кременя, В. Курило, Н. Ладижець, В. Лугового, В. Майбороди, І. Марцінковського, О. Мещанінова, Ш. Чанбарісова, І. Яковлева, Т. Яркіної, М. Ярмаченка.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає відома дослідниця-компаративіст професор О.Локшина *тенденція* є категорією порівняльної педагогіки, яка у контексті активізації прогностичної функції (що розуміється з позиції надання прогностичних рекомендацій щодо можливості застосування зарубіжного досвіду в національній освіті) все більше перетворюється на *базову* [1, с.7].

Порівняльний аналіз етапів розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, створює умови для визначення *тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти* в країнах ОЧЕС. Насамперед, було виявлено тенденції, стосовно *державно-авторитарної моделі* управління вищою освітою країн Чорноморського регіону. У більшості цих країн, окрім Болгарії та Греції, де функціонує *суспільно-автономна* система управління, управління вищою освітою здійснюється Міністерством освіти (Радою з питань вищої освіти при Міністерстві освіти), яке не тільки фінансує діяльність педагогічних вищих навчальних закладів, але і пропонує кожному з них ліцензійний обсяг прийому студентів, затверджує державні стандарти підготовки кадрів, контролює якість підготовки фахівців тощо. Поряд з тим, демократичні перетворення в європейському освітньому просторі впливали на процеси управління у ряді країн, і визначили шляхи *децентралізації з елементами академічних та адміністративних свобод*. Слід зазначити, що сьогодні історично виправданим є гармонійне співіснування двох моделей вищої освіти.

Ретроспективний і цільовий підходи до визначення традицій становлення та розвитку вищої педагогічної освіти в країнах ОЧЕС створили методологічну основу для виявлення *тенденцій розвитку* системи підготовки педагогічних кадрів у вищезазначених країнах. Насамперед висвітлено такі *тенденції*: прагнення до зростання кількісного і якісного рівня вищої педагогічної освіти (Албанія, Туреччина), напрямок до децентралізації управління (Болгарія, Греція), скорочення частки бюджетного фінансування і зростання плати за освітні послуги (Вірменія, Грузія), реформаторські рухи галузі викладання іноземних мов (Румунія). Слід зазначити, якщо у Вірменії, Болгарії, Грузії, Туреччині скорочення мережі вищих навчальних закладів не спостерігається, то в Азербайджані, Росії, Україні воно простежується з 2004 року. Чітко простежується *тенденція* до постійного зближення університетської фундаментальної освіти із спеціальним професійним навчанням в Албанії, Болгарії, Греції, Румунії, Туреччині.

Провідною *тенденцією* як в Україні, так і в інших країнах ОЧЕС є *державне управління та фінансування* підготовки майбутніх педагогів з відповідними функціями управління та контролю, що суттєво впливає на організаційну структуру вищих навчальних закладів. Для сучасної вищої педагогічної освіти характерною є тенденція до *формування системи регіональної освіти* як сукупності суб'єктів вищої педагогічної освіти конкретних країн. Відмінність систем вищої педагогічної освіти в досліджуваних країнах віддзеркалює їх національні, культурні, соціальні, політичні, релігійні й економічні особливості – спадщина, яка потребує глибокого осмислення та належної уваги. Країни-учасниці ОЧЕС сприяють можливостям своїх громадян здобувати якісну вищу освіту, полегшуючи доступ студентів своєї країни до освітніх ресурсів інших країн.

У процесі дослідження змісту і методичного супроводу навчального процесу в університетах країн ОЧЕС виявлено тенденцію до *наростання су-*

перечності між вимогами суспільства до високого рівня сучасної професійної готовності майбутніх вчителів та недостатнім рівнем оснащення навчального процесу педагогічних вищих навчальних закладів. У більшості країн ОЧЕС відчувається значне недофінансування педагогічних ВНЗ, що негативно впливає на рівень матеріально-технічної бази і рівень підготовки студентів до професійної роботи в сучасних умовах.

Порівняльний аналіз державних нормативних документів країн ОЧЕС, у яких викладено концептуальні засади розвитку систем педагогічної освіти, досвіду діяльності провідних вищих навчальних закладів країн Чорноморського регіону дав підстави визначити тенденції та стратегічні пріоритети, що є загальними для всіх досліджуваних країн, а саме: *інтеграції вищої освіти країни до європейського освітнього простору, розроблення нової, удосконалення чинної законодавчої і нормативно-правової бази, забезпечення рівного доступу до вищої та вищої педагогічної освіти на всіх її рівнях, яка повинна сприяти розвитку професійних компетенцій громадян, необхідних для їх працевлаштування, ефективної праці та подальшого навчання, приведення системи освіти країни у відповідність до вимог ринку освітніх ресурсів і праці, покращення якості освіти, забезпечення її конкурентоспроможності на місцевому та міжнародному ринках праці, удосконалення механізмів управління вищів відповідно до вимог сьогодення, що здійснюють підготовку педагогічних кадрів шляхом розвитку їх автономії, демонополізації фінансування, реформування системи досліджень та інновацій.*

Відповідно до досліджуваних напрямів розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону визначені тенденції розвитку було згруповано за чотирма групами: *історичні, методологічні, методичні, технологічні*, що мають пріоритетне значення для освітніх систем.

Таким чином, визначення *історичних* тенденцій розвитку систем вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, характеристика їх позитивних та негативних рис дозволило запропонувати стратегічні й тактичні напрями, спрямовані на розробку збалансованої соціальної та освітньої політики в галузі підготовки педагогічних кадрів у країнах Чорноморського регіону.

Історичні тенденції органічно пов'язані з *методологічними*, що стосуються цілей, завдань, ціннісних орієнтацій вищої педагогічної освіти у країнах Чорноморського регіону. Вони стають основою для побудови її нової парадигми: моделей і концептуальних основ функціонування сучасних вищих педагогічних навчальних закладів у досліджуваних країнах.

Отже, виявлення методологічних тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону, їх сутності, стратегічних та тактичних напрямків реалізації дозволили оцінити перспективи розвитку методичної системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів шляхом виявлення *методичних тенденцій*. Також надзвичайно важливим є розкриття перспектив науково-технологічного забезпечення розвитку вищої

педагогічної освіти у країнах Чорноморського регіону шляхом виявлення *технологічних* тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в країнах ОЧЕС.

Висновки. *Таким чином*, порівняльний аналіз етапів розвитку вищої педагогічної освіти у країнах Чорноморського регіону створив умови для визначення *тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти* в країнах ОЧЕС: Незалежно від позитивних тенденцій, що існують у системах вищої школи країн ОЧЕС, фахівці в галузі педагогіки професійної освіти України та зарубіжних країн визначають і *негативні* тенденції: уніфікації навчання студентів у класичних і педагогічних університетах; скорочення мережі вищих педагогічних навчальних закладів; скорочення частки бюджетного фінансування і зростання плати за освітні послуги. Наявні проблеми в системах вищої педагогічної освіти потребують істотних змін у парадигмі вищої педагогічної освіти досліджуваних країн.

---

1. *Локшина О.* Тенденція як категорія порівняльної педагогіки /Олена Локшина // Порівняльно-педагогічні студії № 2(8), 2011, С.6-15.

2. *Сапожников С.В.* Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Станіслав Володимирович Сапожников. – Ялта, 2014. – 630 с.

Сердюкова Наталя Володимирівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат педагогічних наук, доцент

Маркіна Лідія Леонідівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МОЖЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІН ПСИХОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ ЩОДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Компетентність як інтегрований результат юридичної освіти дозволяє юристу розв'язувати цілу низку професійних завдань. Професійна компетентність юриста уявляє собою цілісну систему, яка складається із різних видів взаємопов'язаних між собою компетентностей: спеціальної, персональної, екстремальної, соціально-правової.

Спеціальна компетентність визначає рівень підготовленості юриста до самостійного виконання конкретних видів юридичної діяльності, уміння вирішувати типові професійні завдання, оцінювати результати власної професійної діяльності. Персональна компетентність – це здатність юриста до пос-

тійного професійного зростання, прагнення до підвищення кваліфікації, наявність у юриста глибокої особистісної зацікавленості в реалізації себе як фахівця. Екстремальна професійна компетентність пов'язана зі здатністю юриста діяти в раптово ускладнених професійних ситуаціях. Соціально-правова компетентність юриста означає здатність діяти в соціумі з урахуванням позицій інших людей. Вона пов'язана із судочинством і правовою діяльністю, має особливості, характер яких визначається виконанням юристом різноманітних соціальних і правових функцій [1., с.45].

Соціально-правова компетентність юриста містить знання і уміння юриста в сфері взаємодії між соціальними інститутами і людьми, а також оволодіння прийомами професійного спілкування з різними верствами населення. Для того щоб успішно вирішувати задачі, покладені на сучасних юристів, вони повинні вірно будувати службові і міжособистісні відносини, організовувати спільну практичну діяльність членів колективу, творчо застосовувати передовий досвід виховання, самовдосконалення, надання психологічної допомоги і підтримки. Ці чинники визначають незаперечну важливість психологічних знань для розвитку соціально-правової компетентності.

Здобувачам вищої освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ надається можливість за вибором вивчати низьку психологічних дисциплін, а саме: «Психологія», «Юридична психологія», «Юридична конфліктологія», «Народна психологія», «Соціальна психологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Психологія» є об'єктивні, реально існуючі психічні явища і факти, дослідження сутності розвитку і формування особистості, особлива сфера суспільної діяльності з виховання людини. Використання сучасних, науково обґрунтованих психологічних знань дозволяє юристу співвіднести індивідуальні психічні особливості з вимогами професії та здійснювати на науковій психологічній основі спілкування в колективі, відносини з підлеглими, керівниками, громадянами.

Створення системи «людина – право» неможливе без урахування психічних особливостей людини. Предметом вивчення навчальної дисципліни «Юридична психологія» є психічні явища, механізми і закономірності людської психіки в умовах правового регулювання.

Міждисциплінарну галузь суспільствознавства, що поєднує соціологічний, психологічний, філософський та інші підходи являє собою навчальна дисципліна «Юридична конфліктологія». Предметом вивчення цієї дисципліни є закони й категорії, що характеризують конфлікт як соціальне явище, як різновид соціальної поведінки та взаємодії у професійному середовищі юристів.

Вивчення навчальної дисципліни «Народна психологія» дозволяє сформувати у юристів систему знань національних особливостей особистості представників різних етносів, етнічної свідомості та самосвідомості, етнічних цінностей та орієнтацій, соціально-психологічних факторів етногенезу; різноманітності соціально-психологічних процесів і явищ, що виникають серед

конкретних народів.

Особливо значущу роль у розвитку соціальної компетентності майбутніх юристів, на наш погляд, має навчальна дисципліна «Соціальна психологія», яка досліджує особливості взаємозв'язків людини з різноманітними суб'єктами соціального середовища, допомагає юристу глибше пізнати своє соціальне оточення, ефективно взаємодіяти з ним. Розуміння особливостей взаємозв'язку особистості і суспільства, соціально-психологічних проблем соціалізації особистості, спілкування як феномену соціальної психології дозволяє ефективно здійснювати юридичну діяльність.

Отже, система психологічних наук, які вивчають студенти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, має великий потенціал щодо формування соціально-правової компетентності майбутніх юристів. Завдяки дисциплінам психологічного циклу здійснюється адекватне змістовне та організаційне наповнення системи формування компетентностей юристів.

---

1. Маркіна Л.Л. Компетентнісний підхід як основа інноваційних процесів у професійній освіті юристів / Л.Л. Маркіна // Інноваційні процеси у сучасному юридичному просторі: реалії, тенденції, перспективи: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 квіт. 2017 р.) ; за заг. ред. д. філос. н. Марченко О. В. – Дніпро: ДДУВС, 2017. – С. 44-47.

Сей Іван Ігорович,
студент юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філософських наук, доцент
Стояцька Ганна Михайлівна
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Базуючись на ідеї впровадження стандартів «нового життя» в українському соціумі, під впливом євроінтеграції трансформується ледь не кожна галузь нашого життя та повсякдення, починаючи від будильнику та його мелодії, закінчуючи зміною психологічного стану та типу мислення людини. Даний процес є багатофакторним, довготривалим та небезболісним, але має принести плоди щастя для кожного. І найперше, на що розрахована дана трансформація суспільства, його «апгрейд» – освіта. Молодь – це майбутнє і не можна навчити новому життю, здійснюючи процес навчання застарілими методами.

«Нові соціально-економічні відносини в Україні, модифікація структури виробництва і його вихід на світовий економічний ринок, сприяють підвищенню вимог до конкурентоздатності вітчизняних фахівців та якості їх підготовки. Як відповідь на нові виклики розвитку сучасного трансформаційного суспільства зароджується нова парадигма освіти, що базується на концепції результатів навчання у вигляді компетенцій» [1, с.5]

Діюча до 70-х років ХХ століття технократична парадигма освіти спиралась на ідеї біхевіоризму та базувалась на раціоналістичній моделі процесу навчання. У рамках цієї концепції якість професійної діяльності фахівця отожднювалось з поняттям «кваліфікація». «Ідеї гуманізації освіти вплинули на перехід до більш широкого терміну «компетентність», який містить крім суто професійних знань і умінь, що характеризують кваліфікацію, такі якості особистості як ініціатива, співробітництво, здатність працювати в команді, комунікативні здібності, уміння навчатись, оцінювати, логічно мислити, відбирати та використовувати інформацію тощо» [2]. Не дивно, що концепції завоювання «Знання – Уміння – Навички» відходять та їх замінюють розвиток компетенцій.

Компетентнісний підхід як поняття і як системна концепція, що описує освіченість людини, почав інтенсивно використовуватись на пострадянському просторі в кінці 90-х років ХХ ст. – на початку ХХІ ст. під впливом моделей освіти Західної Європи і США, а також Болонського процесу. Не випадково однією з цілей Проекту TUNING (Налаштування освітніх структур), який реалізувався учасниками Болонського процесу, стало створення «мови компетенцій» як найбільш зрозумілої і прийнятної для діалогу між «академічними колами» у вищій школі, роботодавцями і випускниками стосовно якості результатів навчання, експлікації академічних і професійних профілів, а саме проблеми «занурення» вищої школи в ринок, забезпечення «прозорості» в системі стосунків «ринок освіти – ринок праці», забезпечення їх сумісності й інтернаціоналізації» [3, с.13-21].

Україна прагне євроінтеграції, але для цього потрібно виконати низку вимог Євросоюзу. Через це зараз наша країна знаходиться в багатьох євроінтеграційних процесах, а саме догвотривалих процесах змін багатьох застарілих, «совецьких» підходів у системах освіти і виховання нового покоління.

У цих умовах розвитку виникає необхідність розробки, впровадження нового підходу для навчання, найефективнішим з яких є саме компетентнісний підхід. Наша освіта не є остронь інтеграцій, а ЄПВО (Європейського простору вищої освіти) вимагає удосконалення системи освіти та підходів у цьому напрямі, відповідності світовим тенденціям, створення конкурентоспроможних фахівців для світового ринку праці. Саме тому в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки одним із основних напрямів зазначається модернізація структури, змісту і організації освіти на засадах компетентнісного підходу.

Загалом, визначення компетентності розглядається у трьох видах: психологічна характеристика – готовність (здатність) суб'єкта; праксиологічна (даяльнісна) складова – реалізувати свої знання, уміння, досвід, особисті якості для успішної діяльності; культурологічна складова – усвідомлення соціальної значимості і особистої відповідальності за її результати.

«В Україні про компетентісний підхід освітяни активно заговорили у зв'язку з розробкою нового покоління державних стандартів вищої освіти (ДСВО) у 2008 році» [4]. Крім того, такі стандарти мають активно запроваджуватись згідно з положеннями нового Закону України «Про вищу освіту» [7]. Але, на жаль, переходу на новий зміст освіти наразі не відбувається в повному обсязі, хоча такі терміни як «компетенція» та «компетентність» є для сучасної освіти основоположними. «Лише у 2011 році з прийняттям Кабінетом Міністрів України НРК як базового кваліфікаційного стандарту відкрилась реальна можливість переорієнтувати освітній процес вітчизняної вищої школи на результати навчання» [5].

«Компетентісний підхід акцентує увагу на результатах освіти, причому як результат освіти розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти у різних проблемних ситуаціях» [6].

Саме це є основним фактором вибору даного підходу до навчання молодого покоління. Адже за статистикою, студенти, що навчались на пострадянському просторі, виявляли високі результати в «знанні» та «розумінні», але не могли застосовувати знання на практиці. Чи не є це найбільшою проблемою наших спеціалістів на світовому ринку праці?

На нашу думку, найбільш інноваційним у втіленні компетентісного підходу в освіті є те, що результативно-цільова спрямованість є найкращою, на даному етапі розвитку, перед традиційними та інноваційними піходами. Можливість вивести наших фахівців на світову арену – безперечно завдання кожного ЗВО, викладача та студента. Те, що ще донедавна було лише формальністю, зараз стає дійсним. Праця на кінцевий результат, на результат уміння використання інформації та знань для вирішення проблем на практиці, а не лише «на аркушах» – це основа компетентісного підходу. Структурна перебудова освітньої галузі є невід'ємним процесом нашої освіти в кращу сторону і нарешті ми цим оперуємо, коли в нас відкрилася реальна можливість для цього, але це є дуже довгий та складний процес, що вимагає від нас повної віддачі та розуміння, вимагає ресурсів як людських, так і матеріальних. Проте вже зараз освітяни повинні усвідомлювати зміни, що починаються і повинні тривати в освіті, навчанні та вихованні, аби компетентісний підхід знову не став чистою формальністю, а почав працювати реально, повноцінно та став тою рушійною силою, котра подарує краще для нас та для майбутнього нашої країни.

---

1. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики/ Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.:

“К.І.С.”, 2004. – 112 с.

2. Болонский процесс: поиск общности европейских систем высшего образования (проект TUNING) / Под науч. ред. В. И. Байденко. – М.: Исследоват. центр проблем кач-ва под-ки спец-ов, 2006. – 211 с.

3. Лист Міністерства освіти і науки України від 31.07.2008 р. № 1/9-484 Щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua> / (дата звернення 5.10.2012 р.)

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 року №1341 “Про затвердження Національної рамки кваліфікацій” (НРК). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua> / (дата звернення 5.10.2012 р.)

5. Хуторской А. В. Ключевые компетенции : технология конструирования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 5. – С. 55–61.

6. Закон України «Про вищу освіту» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [<http://osvita.ua/legislation/law/2235/>]

Сідун Юлія Олександрівна,

студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін

кандидат філологічних наук

Царьова Ірина Валеріївна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СУЧАСНА ЮРИДИЧНА РИТОРИКА: ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розбудова нового інформаційного суспільства, реалізація компетентнісної парадигми як стратегії підвищення якості національної освіти актуалізують зміни в цілях, напрямках, змісті підготовки майбутніх висококваліфікованих, мобільних, конкурентоспроможних фахівців. Фахова мова юриспруденції як одна із важливих мов має характерні ознаки, які полягають у виборі відповідної термінології, граматичних структур та синтаксичних моделей.

Оскільки юридична комунікація є передусім проявом правової фахової діяльності, то тут мова юриспруденції розглядається як фахова мова особливого функціонального типу, яка слугує насамперед оформленню суспільних відносин у вигляді прав та обов'язків, а також вчиненню правосуддя та розвитку права. Фахова мова репрезентує ієрархічну та динамічну систему, що складається з двох найважливіших мовних проявів права – юридичний словниковий склад (інструментальний) та юридичні тексти (інструментально-дискурсивний прояв) [3, с. 72]. Феномен мови права є об'єктом вивчення ни-

зки наук: правових (загальна теорія держави і права, філософія права, історія держави і права, логіка права, правова герменевтика, правова техніка), філологічних (теорія мовної комунікації, стилістика, термінознавство, лексикографія, семасіологія, історія мови, прикладна лінгвістика, культура мови, судова риторика), а також інформатики, філософії, соціології, історії, дипломатички, текстології тощо.

Правове мовлення є одним із найважливіших елементів в «арсеналі» ритор-юриста, який несе соціальну відповідальність за його якість, змістове наповнення та правові наслідки. Адже провідне місце в діяльності кожного відіграє належний рівень володіння ним технологією комунікації та її основним засобом – професійною юридичною мовою [2]. Точність та ясність юридичної мови, влучне застосування формулювань, термінології в значній мірі визначають результативність діяльності юриста-професіонала в умовах підготовки та застосування правового письмового документа або усної правової промови, при веденні правових переговорів, здійсненні промов в якості професійних учасників судового процесу. Отже, предметом юридичної риторики, як власне прикладної науки, є письмова чи усна «промова» – провідний інструмент і засіб правозастосовчої діяльності.

Предметом юридичної риторики є промова – інструмент і засіб правозастосовчої діяльності. Володіти навичками красномовства юристові необхідно, тому що він постійно виконує різні комунікативні ролі, виступає як оратор у пропаганді права. Крім того, юридична мова специфічна: 1) у ній багато термінів, що мають особливе юридичне значення; 2) більшість багатозначних слів позначають особливі юридичні поняття; 3) існують словосполучення, уживані тільки у правовій сфері спілкування. Юридичним текстам, залежно від функціональної мети, притаманна певна організація, принципи й правила виконання, стиль написання тощо [1, с. 134].

Характерною рисою юридичної мови є її ситуативність, за якої спілкування і зростає взаєморозуміння між мовцем і слухачем має вирішальне значення. Зустріч юриста з новим співрозмовником реципієнтом – завжди конкретна ситуація, сполучена із психологічними моментами. Юристові треба бути готовим до несподіванок, не втрачати самовладання, легко орієнтуватися в ситуації, що виникла. У межах тривіуму поряд із граматиною та діалектикою (логікою), риторика концентрує в собі етично-комунікативне вчення, наукові погляди та ідеї на місце людини у суспільстві, а відтак синтезує засади розвитку переважної більшості соціальних (колективних) гуманітарних наук. Якщо граматика та логіка завжди стосувалися переважно внутрішніх сфер інтелектуальної діяльності індивіда – мислення та формулювання своїх думок, то риторика неодмінно передбачає певний суб'єктно-об'єктний зв'язок доповідач (ритор) – слухач.

Сутнісною основою сучасної юридичної риторики та її особливого виду – судової риторики – є концепція риторичної юридичної аргументації як відповідне юридично-філософське вчення, що є найбільш пристосованим до

потреб та найповніше розкриває значення офіційного юридичного мовлення у його легалізованих формах.

Підсумовуючи викладене, визначаємо юридичну риторичку як комплексну міждисциплінарну теоретико-прикладну спеціально-юридичну науку у складі системи: 1) загально-правові науки теоретичного та історичного спрямування; 2) базові юридичні науки (класичні галузі права); 3) комплексні (міжгалузеві) юридичні науки (метагалузі); 4) спеціальні та спеціально-юридичні науки, що деталізують надбання власне правових дисциплін у практичному контексті із використанням бази інших наук.

1. *Царьова І. В.* Дери́ваційний підхід до вивчення юридичного тексту / І. В. Царьова // Вісник Київськ. нац. лінгв. ун-ту. Сер. Філологія. – Т. 20. – № 2. – С. 131–138.

2. *Царьова І. В.* Культура професійного мовлення юриста: навч. посібн. / І. В. Царьова, Грицай І. О. – К.: Хай-Тек Прес, 2017. – 140 с.

3. *Shabliy O.* Rechtsübersetzung in modernen Rechtsordnungen und kulturen: Herausforderungen bei der deutsch-ukrainischen Übermittlung rechtlicher Inhalte (нім. м.) / Юридичний переклад у сучасних правових системах та культурах: Проблеми німецько-українського юридичного перекладу / О. Shabliy // Translationswissenschaftlicher Nachwuchs forscht (Forum Translationswissenschaft 17). – 2012. – S. 71–88.

Скиба Елеонора Константи́вна,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
доктор філософських наук, доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРАВОСВІДОМІСТЬ СУСПІЛЬСТВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ПОКАЗНИК КОМПЕТЕНТНІСТНОГО ПІДХОДУ

Питання демократичного реформування всіх сторін соціально-культурного життя сучасного суспільства, гостра нагальність вивчення та усвідомлення механізму формування правосвідомості сучасного суспільства є ключовими питаннями не тільки сьогодення української держави, а й світу, у цілому. У цьому контексті питання, впровадження компетентнісного підходу у практику навчання стає реалією сучасної освіти та активно реалізується в навчально-виховному процесі, оскільки вирішення завдань сучасної вищої школи потребує істотного посилення самостійної й продуктивної діяльності тих, хто навчається, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей.

У зв'язку з цим питання удосконалення правової культури та культу-

ри відповідального ставлення до навчання є проблемою приведення вітчизняних критеріїв та стандартів освіти у відповідність до європейських вимог.

Усвідомлюючи цю проблему та розуміючи реалізацію компетентнісного підходу в освіті як основного напрямку її модернізації, ми вважаємо за необхідне підкреслити, що існує нагальна необхідність філософського усвідомлення.

Компетентнісний підхід як напрям модернізації освіти обґрунтував В. Серіков [3], на думку якого саме в компетентнісному підході відображено зміст освіти. На його думку, такий підхід не лімітується лише знаннево-орієнтованим компонентом, а має на меті набуття цілісного досвіду, що дозволяє найбільш продуктивно та помірковано вирішити життєві та професійні проблеми.

Завдяки компетентнісному підходу здобувачі вищої освіти набувають вміння та навички виконання ключових професійних функцій, толерантного співіснування у суспільстві під час реалізації своїх соціальних ролей, вияв компетентностей, які допомагають розкрити персональний творчий потенціал кожної людини. Компетентнісний підхід зумовлює не інформованість студента, а розвиток умінь вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях.

Для студента – юриста особливим полем реалізації особистого потенціалу виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного складного соціально-політичного контексту є правове поле як потенційного простору для здійснення особистістю екзистенційного вибору. Ми вважаємо, що в період трансформацій соціокультурних цінностей в цілому, саме право артикулюється у суспільстві як ціннісний орієнтир для подолання загальної кризи у світогляді. Тому процес конституювання феномену правосвідомості, як базового компоненту існування правової держави, має здійснюватись з урахуванням різних філософських позицій та під різними кутами зору. В умовах, коли значний прошарок суспільства не наділяє право статусом верховного регулятора суспільних відношень, осягнення глибинних змістовно-психологічних механізмів суспільної взаємодії людей, пізнання внутрішніх рушійних сил і регуляторів юридичної поведінки, набуває особливої актуальності для сьогодення України.

Ще більшої актуальності набуває проблема сприйняття та застосування цінностей правового кола суспільством на сучасному етапі політичної та економічної ситуації в Україні. Правовий нігілізм, як прояв існуючої кризи у системі цінностей, вимагає наукової перевірки принципів набуття та використання правових знань з позицій різних підходів до вивчення реальності в її політично-філософських аспектах. Це визначає в першу чергу, актуальність звернення до метафізичних засад правосвідомості. Правосвідомість виступає формою правої рефлексії, яка сприяє пошуку життєвих орієнтирів. У розумовій діяльності та здатності будувати світ суспільного на підставі самостійно визначених цінностей, убачається сутність здорового глузду або го-

товність індивіда практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання й набутий досвід у різних ситуаціях.

Інноваційні процеси розпочато також за межами нашої країни. Аналіз сучасних тенденцій розвитку змісту освіти в зарубіжних країнах представляє новітню парадигму освіти. Так, наприклад, О. Овчарук [7] зазначає, що європейські країни сьогодні розпочали ґрунтовну дискусію щодо того, як розвинути в людини необхідні знання та вміння для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається. Динамічні зміни життя, оновлення інформації та колосальні темпи її нагромадження, розвиток технологій та організаційні зміни зумовлюють потребу в особистості, здатній гнучко й оперативно адаптуватися до нових вимог, адекватно реагувати на нові виклики, навчатися впродовж усього життя, розвиватися та творити. Дослідники теоретичних та практичних аспектів цієї проблеми стверджують, що в сучасному світі формування освітніх цілей відбувається не на рівні держав, а на міждержавному, міжнаціональному рівнях, коли основні пріоритети й цілі освіти проголошуються в міжнародних конвенціях та документах, і є стратегічними орієнтирами міжнародної спільноти. Держави повинні формувати освітню політику спрямовану безпосередньо на інтеграцію національної освітньої політики в міжнародні співтовариства.

---

1. Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной парадигме / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 7–13.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
3. Локшина О. І. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн – членів Європейського Союзу / О. І. Локшина // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1. – С. 131–142.

Смирницька Єлізавета Віталіївна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін

Шумейко Олександр Михайлович

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА

Сьогодні професія юриста спрямована на виконання службових обов'язків у різних екстремальних ситуаціях та напружених стресогенних умовах. Процеси які відбуваються у суспільстві мають вагомий вплив на ро-

зуміння і формування професійних якостей юриста. У цій роботі ми розглянемо психологічні та комунікативні особливості юридичної діяльності.

Набуття професійної компетентності завжди було дуже важливим завданням, тому що, саме компетентність є головною складовою професіоналізму, адже його часто не вистає у юридичній діяльності.

У наш час уже існує багато робіт, які присвячені зазначеній проблемі. Питання професійної компетентності вивчали багато юристів, педагогів та психологів (В.В. Коновалова, В.Ю. Шепітько, Л.М. Мітіна, М.А. Чошанов). Психологічна готовність діяльності юристів широко досліджувалася у роботах В.Г. Карташова та Ю.Л. Трофімова. Формування психологічної культури активно вивчав А.В. Хуторської. Питання психологічного забезпечення працівників правоохоронних органів розробляли такі, як В.В. Медведів, К.І. Сотонін та А. Ахельвін. Також проблематика формування психологічної готовності юристів була досліджена В.О. Сластьоновим. Але проблема праці суб'єктів юридичної діяльності не є достатньо дослідженою і потребує подальшого розгляду. Отже, метою дослідження є розкриття професійних елементів юридичної діяльності та психологічної культури фахівців юридичного напрямку.

Професія юриста є дуже складною, риси які їй притаманні значно відрізняються від інших професій. У рамках правового регулювання здійснюється уся діяльність юридичної сфери. Тому ж при накресленні цілей, кожен працівник подумки здійснює планування своїх дій. До працівника юридичного фаху висовується безліч вимог і найважливішою є особисті професійні якості, тобто особиста компетентність. До цих якостей можна віднести: вольові якості, вміння швидко встановлювати контакт, здатність впливати на людей, професійно розвинуте мислення, розвинуту інтуїцію, професійно-психологічну орієнтованість та психологічну стійкість. Професіоналізм діяльності, за Є.О. Климовим, трактується як професійна готовність – сукупність психічних і психофізіологічних особливостей людини, необхідних і достатніх для досягнення певної ефективності в тій чи іншій професії; як майстерність – висока якість виконання роботи; як творчість – діяльність, спрямована на створення нових матеріальних і духовних цінностей [1, с. 608].

Основа професіоналізму юристів складають спеціальні юридичні і психологічні знання. Характерною складовою здійснення юридичної праці певною мірою є психологічна готовність особи. Вона передбачає наявність у працівника юридичної сфери здатності до самооцінки, самоаналізу, саморозвитку, самоорганізації, самоконтролю.

Психологія професіоналізму діяльності юриста, за В.Г. Буткевичем, передбачає ціннісне ставлення індивіда до юридичної праці ставлення індивіда до юридичної праці, мотиваційну готовність здійснювати даний вид діяльності в конкретному середовищі та за конкретних умов [2, с. 400].

Найбільш необхідний компонент у праці юриста – мотивація, яка

містить такі якості як, високий рівень правосвідомості, прагнення до справедливості, любов до істини, повага до роботи правознавця, патріотизм. Така мотивація юриста формується під впливом багатьох соціальних явищ, які беруть початок свого формування у процесі професійного навчання, а закріплюються й удосконалюються у процесі практичної діяльності. А деформація професійної свідомості пов'язана з відсутністю або деградацією професійної свідомості. У формуванні вирішення конкретних завдань права юристом здійснюється реалізація мотивації та досягнення цілей. Одним із важливих компонентів професійної компетентності юриста є цілеспрямованість. До її структури входять загальні цілі: захист прав і інтересів громадян держави та прагнення до встановлення справедливості. Вирішення основних конкретних завдань права здійснюється саме за допомогою мотивації та цілеспрямованості. Також невід'ємну роль у вирішенні питань юридичної діяльності беруть такі інтелектуальні процеси, як пам'ять, сприйняття, увага, мислення і мова. Ці процеси повинні виступати провідними критеріями професійного відбору, адже саме завдяки їм у юриста формується професійна пам'ять яка здатна зберігати великі обсяги професійних знань.

Юридична професійна діяльність – це на сам перед служба державі, це можна аргументувати тим, що саме держава ставить перед правоохоронцями певну мету та цілі, які спрямовані на запобігання небезпек та захист населення. Саме держава створює спеціальну систему підготовки і вдосконалення правоохоронних і судових органів. Також держава сприяє розвитку чуття та підвищеної відповідальності за свої дії та вчинки, це зумовлено наявністю у правоохоронних органів особливих повноважень і обов'язків застосовувати закон від імені влади. Вивчати особливості працівників юридичної сфери (слідчого, судді, прокурора) можна охарактеризувати психологічний бік їх професійних якостей, які об'єктивні вимогам даної професії. Тож можна сказати, що основним інструментом у юридичній діяльності – комунікативний аспект, саме цей аспект виступає головним інструментом у сфері роботи правоохоронців.

Отже, проведений аналіз дозволяє зробити **висновок**, що якщо юрист володіє професійною компетентністю, ґрунтовними правовими знаннями, високим інтелектом він неодмінно досягне успіху. Професійна компетентність юристів сприяє підвищенню їхнього авторитету. До її властивостей можна віднести такі якості, як здібність до навчання, постійного саморозвитку і самоосвіти, стійкий мотивований інтерес до своєї та прагнення досягнення успіху у своїй професії. Цей процес є дуже складним, він обумовлюється не тільки діяльністю мислення, а й досвідом, увагою, індивідуальними особливостями та пам'яттю особистості. Взагалі юридична праця висовує дуже високі вимоги не тільки з боку держави, а й з боку самої особистості до себе. Вона вимагає терпіння, знань, високого емоційного напруження, відповідальності за свої дії. Так як базується на суворому дотриманні і виконанні закону.

Стояцька Ганна Михайлівна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат філософських наук, доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У РОЗБУДОВІ НАУКОВО-ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ

Пріоритет у розвитку міжкультурної комунікації між Україною та Європейським Союзом, безумовно, на сьогодні належить академічній мобільності. Незважаючи на певні соціальні та політичні нюанси, пов'язані зі зростанням транснаціональної міграції, та заходи ряду європейських країн щодо мінімізації цього явища, мотивація українських здобувачів вищої освіти до навчання або стажування за кордоном залишається стабільно високою. І хоча наразі академічна мобільність українського студентства не є надто поширеним явищем, утім найближчими роками вона набуватиме все більшого значення і впливатиме на освітню політику як України, так і країн Європейського Союзу. Сприятиме цьому не лише поступове зникнення фізичних та ментальних кордонів і розвиток освітніх технологій (у тому числі і дистанційних), але й трансформація вітчизняного законодавства.

У країнах Європейського Союзу накопичено колосальний досвід освіти для іноземців. Пов'язано це, переважно, із традиціями колоніальної політики колишніх метрополій, прагненнями постколоніальних країн скористатись преференційними можливостями та квотами на отримання освіти у класичних європейських університетах. Поступово за останні сто років у таких країнах як Великобританія, Франція, Німеччина сформувались традиційні моделі залучення та подальшого фінансування програм навчання здобувачів вищої освіти в контексті політики деколонізації. У свій час ці процеси сприяли суттєвим змінам у національних законодавствах в напрямку регуляції міграційної політики, забезпечення прав нацменшин, змінили конфігурацію трендів у освіті в бік її грантової підтримки, сприяли розвитку екстеріоризації освіти, її ще більш тісному зрощенню з виробничими кластерами та остаточному становленню «індустрії знань» [1]. Статистичні дані демонструють, що останніми роками урядом, наприклад, Великобританії фінансування освіти здійснюється на рівні не менше 11-12 % видатків державного бюджету [2].

Якість та продуктивність вищої освіти та університетських досліджень стали промовистим показником у світовій економіці знань. Глобальні рейтинги по суті вимірюють рівні багатства та інвестиції у вищу освіту, і во-

ни відбивають усвідомлення того, що національне перевага більше не є достатньою. Безумовно, українська молодь сьогодні активно використовує освітні можливості, які надає євроінтеграція, сприймаючи світ як динамічний та мультикультурний. Капітал мобільності, набутий завдяки освіті за кордоном, згодом протягом життя розгортається у соціальне або кар'єрне зростання. Крім того, академічну мобільність студенти інтерпретують як підготовку до міжнародної кар'єри в глобальних корпораціях та інших транснаціональних організаціях, набуття міжкультурних навичок та космополітичного світогляду.

Насправді, оскільки диверсифікується національний склад випускників, існує більше альтернативних джерел виробництва знань. Система вищої освіти та наукових досліджень збагачується наявністю різноманітного комплексу знань, взаємодії з іншими постачальниками освітніх послуг (такими, наприклад, як освітні онлайн-платформи), з метою надання широкого спектру диференційованих результатів, впливів та вигод для суспільства в цілому. Завдяки цим освітнім місіям, вищі навчальні заклади доповнюють один одного, щоб максимізувати потенціал поза індивідуальними можливостями [3, с. 216-227]. Наука та освіта завжди діяли в умовах конкурентного середовища, але глобалізація знань і зростаюча популярність та використання глобальних рейтингів підняли цю конкуренцію на новий рівень.

Протягом останніх декількох десятиліть тенденції глобалізації та інтернаціоналізації мали далекосяжний вплив на більшість соціальних, культурних та інституційних галузей. Головним гравцем (як катализатором, так і одержувачем цього розвитку) була освіта, де ця зміна в орієнтації широко відображається в останніх стратегіях та інноваціях. У Європі освітня політика, яка виникла в результаті інтернаціоналізації, спрямована на підвищення мобільності студентів, викладачів та осіб, що приймають рішення, з метою підготовки студентів до майбутнього, де професійна взаємодія буде здійснюватися в міжнародному контексті. Досягнення мети мобільності залежить від розуміння культурного різноманіття та багатомовності; обидва елементи були просунуті Європейським Союзом як осередки для стратегій посилення результатів, які передбачаються у змінюваному ландшафті освіти.

---

1. Machlup F. *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. Princeton : Princeton University Press. 1973. 436 pp.

2. Total Planned Public Spending. URL: http://www.ukpublicspending.co.uk/total_spending_2017UKbn (дата звернення 01.03.2018).

3. Hazelkorn E. *Rankings and the reshaping of higher education : The battle for world-class excellence*. 2nd ed. Palgrave Macmillan UK, Basingstoke. 2015. 304 pp.

Струц Анастасія Сергіївна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат педагогічних наук
Маркіна Лідія Леонідівна
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ООНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ВИХОВНИХ УСТАНОВОК НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Проблема особистості юриста ніколи не втрачала своєї актуальності, особливого значення вона набуває в наш час. Основним орієнтиром оновлення сучасної практики розвитку професійних та особистісних якостей майбутнього юриста стає компетентнісний підхід. Він надає поштовх до оновлення та модернізації традиційних виховних установок в навчально-виховному процесі вищих закладів освіти.

Як зазначає О. Лучанінова, «компетентнісно-орієнтована освіта спрямована на те, щоб відповідати особистим, соціальним, професійним та культурним потребам сучасного суспільства» [2, с. 32].

У світовій та вітчизняній практиці розрізняють різні структури і типи компетенцій. Але, на наш погляд, посиленої уваги та заходів потребують соціальна та громадянська компетентність.

Соціальна компетентність означає здатність майбутнього юриста на соціальний розвиток, володіння засобами та способами встановлювання відносин у соціальній сфері, схильність до співробітництва, самопокладання відповідальності, усвідомлення своїх прав та обов'язків, наполегливість у досягненні мети, прихильне ставлення до людей. Соціальна компетентність тісно пов'язана з Я-концепцією, самоповагою особистості, відчуттям нею своєї значущості для інших людей [3, с.110].

Особливого значення набувають внутрішні і зовнішні чинники моральної діяльності юриста. До перших належать ставлення юриста до професії і праці як діяльності, цінності й мотиви, які характеризують суб'єктивну орієнтацію на моральне самоствердження у юридичній діяльності і визначають лінію поведінки юриста.

Громадянська зрілість і стійкість особистості – підвалини, на яких тримається постать і гідність людини. Формування громадянської компетентності стає необхідною умовою розвитку особистості юриста.

Аналізуючи технологію громадянської компетентності у виховному процесі США, Т. Ліхневська виокремлює такі її компоненти: рівень розвитку

громадянського знання, сформованість громадянської позиції, наявність громадянських навичок [1, с. 97].

Для досягнення високих показників за кожним із компонентів повинна забезпечуватись система методів, прийомів, форм громадянського виховання. Великий інтерес для вітчизняної педагогіки має практичний досвід розвитку кожного компонента громадянської компетентності, розроблений вченими та методистами США. Виокремимо, на нашу думку, найбільш вагомий педагогічний досвід, який можна творчо використовувати у процесі громадянського виховання студентської молоді:

- при формуванні у молоді громадянських знань у США приділяють належну увагу теоретичним джерелам та різноманітним течіям демократичної думки, аналізу важливих історичних документів;

- можна запропонувати студентам аналіз ситуацій суспільного життя з метою осягнення таких соціальних та політичних цінностей як свобода, рівність, справедливість, адже вони є важливим критеріями для проведення громадських акцій;

- активна громадянська позиція формується у студентів і під час усвідомленої участі у житті суспільства. Передбачаються різноманітні програми, спрямовані на розвиток громадянських якостей. Наприклад, програма «Ми громадяни... Громадяни та конституція»;

- проведення занять з громадянознавства з метою розвитку прагнення активно діяти та проявляти свою життєву позицію [1].

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що компетентнісгий підхід є доволі перспективним для оновлення та модернізації традиційних виховних установок у навчально-виховному процесі вищих закладів освіти.

---

1. Ліхневська Т. А. Технології формування громадянської компетенції у виховному процесі США / Т. А. Ліхневська // Наукові записки: Збірник наукових статей Націоєально-го педагогічного університету імені М. П. Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко. – Випуск LXII (62). – К.: НПУ імені Драгоманова, 2006. – С. 96-102.

2. Лучанінова О. П. Виховання майбутнього фахівця у вищому технічному навчальному закладі: теорія і практика: монографія / О.П. Лучанінова. – Дніпро: Пороги, 2017. – 404 с.

Сухорукова Юлія Леонідівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат історичних наук,
Ядловська Ольга Степанівна
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МАС-МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Вплив засобів масової інформації на формування сучасної людини-громадянина з кожним роком невпинно зростає, а тому у цьому процесі важко переоцінити провідну роль мас-медіа. Телебачення, Інтернет, радіо, газети та журнали – це повсякденна реальність, якої неможливо уникнути. В інформаційну добу людина має унікальну можливість дізнатись про все, що її цікавить. З іншого боку, самі мас-медіа спрямовані на людину та суспільство, адже ставлять собі за мету вплинути на громадську думку та розвиток суспільства, держави.

Медіа-культурою позначають особливий тип культури інформаційного суспільства, що виступає посередником між суспільством та державою, соціумом та владою. Слід зазначити, що засоби масової інформації у сучасному суспільстві є основними агентами у формуванні суспільної свідомості. Це питання є надзвичайно актуальними сьогодні, коли прослідковується відсутність контролю над ринком ЗМІ. Постає питання про роль медіа-культури, медіа-грамотності, медіа-виховання та медіа-впливу на свідомість людини.

Держава повинна контролювати ЗМІ відповідно до Конституції та чинних законів, щоб нейтралізувати можливі прояви інформаційної шкоди для своїх громадян. Адже ЗМІ не тільки інформують, повідомляють новини, а й пропагують певні ідеї, погляди, політичні програми і тим самим беруть участь у соціальному управлінні, забезпечують владі інформаційний супровід [4, с. 238].

Масова комунікація виступає провідною ланкою відносин між народами, значною частиною життя як людини, так і економіки, політики, культури. Мас-медіа справляють вплив на формування особистості, створюють думку суспільства та впливають на неї, змінюють погляди на життя, загалом, несуть стільки різнопланової, а інколи й суперечної інформації, що розібратись молодій людині, що є реальністю, а що ні не завжди можливо. У цьому випадку на другий план висувається питання про медіа-грамотність людини. Дослідники Д. Брайант та С. Томпсон запропонували різні концепції впливу засобів масової інформації на особистість: соціально-когнітивну, ефект праймінгу,

гіпотеза культивачії, дифузія інновацій, які пояснюють феномен медіа впливу на вводять поняття медіа грамотності споживача засобів масової інформації, що надають йому можливість аналізувати цей потік інформації та робити правильні висновки [1, с. 145].

В Україні ЗМІ також значно впливають на формування громадської думки населення. Це можна пояснити звичкою людей довіряти засобам масової інформації, які є основним джерелом суспільно-важливого інформування. Звісно, що до читача, глядача чи слухача ЗМІ лівова частка інформації потрапляє у вторинному вигляді, й містить авторську оцінку ситуації, події, яка нав'язується аудиторії. Обтяжений щоденними проблемами й турботами пересічний громадянин сучасного інформаційного суспільства, перетворюється у зручну мішень для інформаційного впливу, схилиючись до заданої певною соціальною групою суб'єктивної точки зору, вміло поданої за допомогою ЗМІ [2].

Загалом, саме без людини як споживача інформація втрачає сенс. Однак у розрізі розвитку держави поле впливу інформаційної політики буде розглядатися не тільки як вплив на особу, а, перш за все, як формування вже суспільної політичної думки. Коли йдеться про інформаційне поле конкретної держави, то його межі, як правило ототожнюються з її державними кордонами, охоплюючи національну територію, акваторію та повітряний простір. Саме у цих сферах функціонують засоби інформації, які й інформують, тобто повідомляють, зображають, складають про щось уявлення. А от що саме повідомляють, як саме зображають і яке саме уявлення складають – це вже стосується сфери політики й залежить від того, хто виступає в ролі суб'єкта інформації [3, с. 231].

Роль ЗМІ у формуванні політичної культури важко переоцінити, оскільки медіа-контент впливає і на формування громадської думки, а відтак і на політичну свідомість, і на культуру прийняття рішень політичною елітою країни або частиною міжнародної спільноти. Варто зазначити також, що ЗМІ можуть бути інструментом у руках медіа-магнатів і груп впливу, які намагаються формувати політичну культуру суспільства, зокрема громадську думку, в бажаному для них напрямі. Вирішальне значення для якісного формування політичної культури має факт усвідомлення журналістами ролі ЗМІ й своєї відповідальності перед аудиторією й суспільством у цілому [5, с. 51].

Отже, щоб політична культура відповідала вимогам сучасного соціального розвитку необхідно стати активними суб'єктами створення відповідного політично-культурного середовища, яке б позитивно впливало б на духовний розвиток та соціалізацію особистості. Конструктивну позицію повинні посідати засоби масової комунікації, які стали могутнім чинником впливу на маси. Але задля того, щоб цей вплив був позитивним, необхідна їх відповідна змістова наповненість, соціальна спрямованість, ідеологічна незаангажованість, політична толерантність.

1. Брайант Дж. Основы воздействия СМИ / Дж. Брайант, С. Томпсон. – М. : Санкт-Петербург; К.: Вильямс, 2004. – 180 с.
2. Гришнякава К. Вплив засобів масової інформації на формування громадської думки / К.Г. Гришнякава, К.О. Зуєв [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Politologia/7_87191.doc.htm. – (Дата звернення: 21.03.2018). – Назва з екрану.
3. Громова А. Засоби масової інформації як інструмент політичного PR / А. Громова // Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації. – 2012. – №2. – С. 228-233.
4. Матвійчук А. Шагренева шкіра українського медіапростору / А. Матвійчук // Український інформаційний простір. – 2013. – №1, ч. 1. – С. 236-241.
5. Федорів І. Вплив ЗМІ на формування політичної культури / І.П. Федорів // Наукові записки НаУКМА. – Том 21. Політичні науки. – 2011. – С. 47-51

Ткаченко Данило Павлович,
студент юридичного факультету
Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філософських наук, доцент
Стояцька Ганна Михайлівна
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА

Авторське бачення полягає у розробці оновленої системи перевірки знань здобувачів вищої освіти. Даний концепт контролю пропонує максимальну мінімізацію особистого спілкування викладача з студентом заради поліпшення академічної доброчесності. Під час підготовки цього концепту провідну роль відіграла стаття 42 оновленого Закону України «Про освіту» [1].

Згідно цієї статті, «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Порушенням академічної доброчесності, зокрема, вважається: хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі; необ'єктивне оцінювання – свідоме

завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти»

Перший етап пропонованого автором концепту контролю знань здобувачів вищої освіти (далі – ЗВО).

Для першого етапу має бути модернізовано тест на профорієнтацію. Цей тест будуть проходити ЗВО на 3 курсі навчання для вирішення питання про придатність до майбутньої професії, після чого ЗВО має бути диференційовано за майбутніми професійними специфічними рисами. У цьому тесті не буде вірних чи невірних відповідей, тест спрямований на аналіз психологічної підготовки ЗВО до ринку праці. Для довершення результатів кожен майбутній юрист буде спілкуватися з різними категоріями людей. Це допоможе виявити сильні сторони чи слабкості у спілкуванні.

Авторське бачення юридичного фаху полягає в тому, що юрист – це людина, яка повинна бути тінню осіб, інтереси яких він захищає, завжди бути з ними, визивати довіру, і не робити свою справу тільки заради наживи.

Аби уникнути корупції, будуть відібрані різні за фахом та соціальною категорією особи і обов'язково професійні юристи, які досягли значних досягнень у своїй сфері. Людям буде розіслано запрошення на консультацію і списки запрошених мають зберігатись у таємниці.

За результатами спілкування громадяни, що отримали первинну правову допомогу від ЗВО, заповнюють анкету в якій вказують що їм сподобалось, що ні, та відповідають на декілька питань щодо опитуваного. За цими результатами буде вирішено – стане студент юристом, чи ні і запропоновано обрати іншу спеціальність, схильність до якої буде виявлено за підсумковими результатами тестування та спілкування з громадянами.

Другий етап концепту контролю знань здобувачів вищої освіти.

Другий етап включає в себе проходження тестів на комп'ютері. Операційна система має бути розроблена та побудована на принципі блокчейн та містити програму з унікальним тестом на придатність до роботи (не виключено що не тільки юристи будуть проходити ці тести). Мати доступ до ОС будуть лише розробники, має бути унеможливлена підробка результатів. Програма буде включати тести, в яких вирішується майбутнє ЗВО.

Тести будуть проходитися по завершенню 5 курсу навчання. Замість складання іспитів можна довіритися програмі. У цій операційній системі має бути представлено штучний інтелект в якому буде запрограмовано базові якості професійного юриста. При проходженні тестів будуть ураховуватися такі параметри як: компетентність, професійність, комунікабельність та інше. Якщо стисло – це комплексне опитування людини.

Якщо опитуваний склав тест, він переходить до іншої стадії яка включає себе консультацію з людьми. Процедура майже така як і в минулому етапі, але більш складна. Майбутній юрист має пройти декілька кіл опитувань. Опитувачі мають заповнити електронний варіант анкети, за результатами цього опитування комп'ютер порівняє результати минулого опитування та поточного. Після чого вирішить чи може ЗВО працювати за цією професією,

чи ні.

Три етапи анкетування дозволять виявити придатність ЗВО до роботи з громадянами. Після вдалого складання іспитів, ЗВО отримує електронне посвідчення юриста, на підставі якого він зможе працювати коли пройде стажування у досвідчених фахівців.

Третій етап концепту контролю знань здобувачів вищої освіти.

Електронне посвідчення юриста буде мати обмежений термін дії, комп'ютерна програма має можливість відстеження цього строку і своєчасного попередження юриста про його сплив.

У разі спливу терміну дії посвідчення, юрист має відвідати компанію-афіліатор для підтвердження рівня своєї кваліфікації, і шляхом складання проміжних іспитів отримує право продовжити термін дії посвідчення. Одночасно з цією процедурою юрист має можливість підвищити свій кваліфікаційний рівень, що буде зафіксовано комп'ютерною програмою. Якщо юрист невдало пройшов іспит, його буде направлено на повторний курс стажування.

Якщо юрист не з'явився для продовження строку дії посвідчення з поважних причин або в разі форс-мажорних обставин, він повинен надіслати електронний лист з поясненнями. Тільки за наявності цього листа, комп'ютер призначить вам іншу дату для складання іспитів, з урахуванням викладених в листі обставин.

Якщо юрист не з'явився для продовження строку дії посвідчення без будь-яких поважних причин, йому надається обраний програмою певний термін для складання іспиту, в іншому випадку його посвідчення анулюється.

Для реалізації цієї ідеї потрібен час та залучення бюджетних та краутфандингових коштів. Максимальне виключення корупції основна ідея цього концепту.

Україна – країна з великим потенціалом, великим минулим та не менш великим майбутнім. В наш час стало популярним залишати нашу країну і виїжджати за кордон на заробітки. Нашу країну залишають тисячі геніїв, майбутніх науковців. Завдяки авторському концепту, громадяни усвідомлять, що у в Україні багато фахівців у галузі юриспруденції і зможуть самостійно визначати їх рівень компетентності. Це буде мотивувати громадян не залишати Україну і мати впевненість у майбутньому, розраховувати на фахову правову допомогу. Даний концепт розширить також можливості ринку праці як для юристів, так і для фахівців у галузі високих технологій.

---

1. Закон України «Про освіту» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://osvita.ua/legislation/law/2235/>][<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>]

Третякова Олена Євгенівна,

викладач кафедри мовної підготовки

(Дніпропетровська медична академія)

ІНТЕГРУВАННЯ ПРАВА І МОВИ – ФАКТОР КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

На всіх етапах людської цивілізації проблеми культури мали першочергове значення для прогресу суспільства, служили могутнім фактором соціального розвитку. Одним із складників поняття культури була і є мова – як найвища культурна цінність. Рівень розвитку мови – це рівень розвитку інтелекту та моралі. Цінності є «інтеграційною» основою для будь якої малої чи великої соціальної групи, культури нації, людства в цілому

Протягом останніх років усе більше уваги приділяється проблемі інтеграції наук гуманітарного циклу, Це пояснюється, з одного боку, поверненням до антропологічних підходів у науці. А з другого, розумінням необхідності комплексних міждисциплінарних досліджень. Можна констатувати, що сьогодні здобули певного статусу й бурхливо розвиваються такі галузі, як «правова статистика», «юридична психологія», «філософія права» тощо.

Цей процес зумовлений рядом причин, а саме: необхідністю створення досконалих законодавчих актів у країні. Вони повинні відповідати вимогам багатьох наук, а насамперед правовим і лінгвістичним, найефективніше обґрунтовувати правові норми; використовувати лінгвістичні знання у процесі правозастосовної діяльності, а також: нагальністю правового регулювання проблем мовної політики; необхідністю уникнення різнотипного тлумачення нормативних актів; потребою вдосконалення сучасної правничої терміносистеми; застосуванням методів лінгвістики в ході криміналістичних експертиз тощо; актуальністю вдосконалення метамови юридичної науки. Відбувається глобалізація термінології, постійно збільшується кількість нових термінів, нових понять. Не обходить ця тенденція і правознавство.

Слід зазначити, що проблема інтеграційних зв'язків мовознавства і права виникла не тепер. Як свідчить історія держави і права, лише на етапі функціонування *звичаєвого права* не було потреби писемного відтворення й законодавчого закріплення правової норми. З виникненням же держави з встановленням принципового нового типу правовідносин виникає необхідність текстуальності права, хоча й на емпіричному рівні.

Уже перед укладачами «Законів Хамурапі», «Законів Дванадцяти таблиць», «Руської правди» поставало питання про вибір мовних засобів, створення перших юридичних кліше. Виникає необхідність у таких знакових формах, які були зрозумілі усім носіям мови, тобто створюються первинні заса-

ди юридичної герменевтики, яка перебуває на межі правознавства, лінгвістики і логіки.

Отже, можна зазначити, що рух від казуїстики до правових норм, від історичних етапів правової необізнаності до рівня передправа і до рівня розуміння необхідності в письмово-зафіксованих правових нормах супроводжувався певними напрацюваннями у лінгво-правовій сфері. Вже на цій стадії розвитку людства стає очевидним, що без мови не може існувати право, адже мова матеріалізує волевиявлення правителя, закріплює правовідносини у всіх сферах людського життя. Серед всіх відомих знакових систем саме мова виступає основним засобом передачі інформації, спілкування і номінації й референції предметів, явищ та подій.

Таким чином, створення законодавчих актів не можливе без знання лінгвістики, елементарних правил законодавчої стилістики, засобів передачі юридично значущої інформації, аргументації, правил ведення судових дебатів.

Про необхідність інтеграції мовознавства і права свого часу влучно сказав М.В. Ломоносов: «Сумнівна юриспруденція без граматики». У зв'язку з цим чимало питань в цьому ракурсі про мовну компетенцію правників.

Без сумніву, нема потреби юристам мати той рівень лінгвістичних знань, який передбачений для філологів, але доцільно сьогодні говорити про знання таких аспектів, як: 1) **соціолінгвістичний**: мова, як суспільне явище; специфіка правової функції мови; літературна мова і соціальні діалекти; 2) **прагматичний**: особливості слововживання в юридичних текстах, поняття юридичного дискурсу; 3) **термінологічний**: загальне поняття терміна і терміносистеми; специфіка юридичної термінології; етимологія й семантика базових термінів; класифікації та стратифікації юридичних термінів сучасних іноземних мов; 4) **стилістичний** особливості наукового стилю у правовій сфері; 5) **лексикографічний**: можливості застосування словників різних типів у професійній діяльності правника; порівняльний аналіз дефініцій у юридичних енциклопедичних і лінгвістичних словниках; 6) **герменевтичний**: поняття лінгвістичного тлумачення текстів законодавчих і підзаконних актів; розмежування систематичного, історичного, цільового і лінгвістичного способу тлумачення змісту правової норми; 7) **психолінгвістичний**: співвідношення мовної та правової поведінки особи; істина й неправда в словесній картині світу; 8) **криміналістичний**: лінгвістичні вимоги до підготовки матеріалів на експертизу; можливості застосування мовних знань для ідентифікації особи за її мовленням: деонтологічний: правова комунікативна деонтика юристів різних країн; 9) **компаративний**: лінгвістичні аспекти правової компаративістики; діахронна компаративістика правових текстів.

На перший погляд, це занадто ускладнений підхід, але ще Фердинанд де Соссюр звернув увагу на неоднакові можливості різних мов. Одні з них можуть виразити те, що інші виразити неспроможні, «... є такі мови, для яких вислів «сидіти на сонці» неможливий. Він наголошував на неповноцінність

тієї чи іншої мови, ні, на її інакшості. Саме тому, вважається, робота в правовому полі потребує врахування усіх вище зазначених аспектів, щоб досягти основної мети своєї професійної діяльності.

Спеціальної уваги заслуговує сьогодні питання мови (мовлення) юриста, шляхи оволодіння нею на високому професійному рівні, засоби її вдосконалення. Професія юриста потребує обізнаності, передусім з юридичною та військовою термінологією, а також вимагає знань із галузевою діловою документацією. Однак, насамперед, треба оволодіти державною мовою. Державною мовою прийнято називати визнану Конституцією або законом основну мову держави, що задовольняє потреби суспільства в офіційному спілкуванні і виступає одним з символів державного національно-культурного суверенітету.

Під офіційною мовою в науковій літературі розуміють визнану законом урядову мову, обов'язкову для органів законодавчої та державної виконавчої влади, судочинства, освіти.

Стаття 10 чинної Конституції України проголошує: «Державною мовою в Україні є українська мова». Це означає, що саме українська мова є мовою актів органів державної влади й управління, мовою діловодства й документації, мовою судочинства, адміністративного провадження.

Відома гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа мова є не просто засіб вираження і оформлення думок – вона визначає хід наших думок. Внаслідок цього у культурах, що відрізняються мовами, формуються і інші уявлення про світ. Тому китаець не тільки говорить, але і думає по-іншому, ніж француз, англієць чи араб, або українець. Сьогодні відомо, що значна частина правничих термінів має латинське походження (*адвокат, арешт, декрет, міліція, рецидив*), адже основи юриспруденції сягають Стародавнього Риму. Багато слів з грецької мови (*амністія, дактилограма, наркотики, парадокс, поліція*), безпосередньо з французької (*арбітр, бюрократ, досьє, паспорт*), з англійської (*бізнес, кіднепінг, кілер, лобі, хакер*), з німецької (*бухгалтерія, вексель*), з італійської (*банда, фіаско*), з полінезійської *-табу*, з арабської *-гашиш*. Багато слів ввійшли через опосередковано через третю мову – *вакансія, версія, віза, директива, імпічмент*. Тільки знання іноземних мов можна знайти відповідний термін, або вислів, бо нерідко одні і ті самі слова змінюють своє значення до непізнаваності, а ще гірше мають варіативність. Відомо, що визначення поняття адміністративного проступку стало результатом наукових пошуків і зусиль декількох поколінь юристів та лінгвістів. Термін адміністративний проступок (*делікт*) походить від латинського *delictum* – *провина, злочин* і проявляється у дії або бездіяльності, що суперечить закону.

Актуальність визначення полягає в тому що від тлумачення поняття адміністративний делікт залежить вирішальне значення таких специфічних питань адміністративного права, як підстави адміністративної відповідальності, кваліфікація, застосування адміністративних стягнень та їх вчинення.

Тобто, від того, який зміст буде вкладатися у це поняття, залежить вибір юридичних і спеціальних заходів для здійснення профілактики адміністративних правопорушень і підвищення ефективності адміністративного законодавства.

Зростання злочинності було причиною появи великої кількості термінотворень, зв'язаних з поняттям «вбивство». Так для позначення терміна «вбивство» в сучасній англійській мові існує багато термінів: **murder** (тяжке вбивство), **killling**, **pre-paid murder**, **contract murder** (на замовлення), **assassination** (підступне, з політичних мотивів), **manslaughter** (ненавмисне), **felonious homicide** (умисне), **infanticide** (дитовбивство), **fratricide** (братовбивство), **massacre** (звіряче, криваве вбивство), **mangle** (спричиняти смертельні каліцтва).

На підставі цього можна стверджувати, що сьогодні гострішою проблемою для науковців права і лінгвістики стає типологізація термінів та термінологічних конструкцій, це полегшить процес перекладу, допоможе уникнути можливих помилок у доборі українських відповідників і створити умови для подальшої розбудови та вдосконалення сучасної правничої мови.

Таким чином, розробка шляхів інтеграції права и мови, створення окремої прикладної науки та навчальної дисципліни, визначення їх загальних засад – не данина моді, а нагальна потреба суспільства.

Троїцька Олена Михайлівна,
студентка юридичного факультету
професор кафедри філософії,
доктор філософських наук

Куліда Оксана Олександрівна
асистент кафедри права

(Мелітопольський державний
педагогічний університет ім.Б.Хмельницького)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

Соціально-економічні, політичні, духовні процеси, що відбуваються у сучасному світі, вимагають від системи освіти постійної модернізації та зумовлюють потребу у фахівцях, здатних до складнішого, критичного мислення й саморозвитку. У зв'язку із цим, стратегією сучасної вищої професійної освіти постає її орієнтація на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. При цьому професійна підготовка повинна бути якісною, як на рівні загальнокультурної, фундаментальної, спеціально-фахової освіти, так і на рівні

ключових (інтегральних) компетенцій фахівця, що є особливо актуальним у процесі підготовки майбутнього юриста. Якість підготовки майбутнього фахівця у системі вищої професійної освіти виступає не тільки одним з критеріїв конкурентоспроможності, мобільності і успішності сучасного спеціаліста, але й визначає рівень розвитку і прогресивного поступу держави.

Концептуальний і контекстуальний виміри завдань сучасної професійної освіти потребують формування рефлексивної компетентності фахівця, адже реалії сьогодення ставлять перед випускником низку проблем, вирішення яких не є можливим без здатності до постійного особистісного і професійного зростання, без соціальної та професійної мобільності у культурно-освітньому мінливому просторі, без готовності до креативно-перетворювальної діяльності, без здатності орієнтуватися у незнайомій ситуації тощо. При цьому варто зазначити, що усвідомлене ставлення особистості до себе та своєї діяльності формується саме у спосіб осмислення власної діяльності, учіння і розвитку, тобто на основі рефлексивних знань, умінь, навичок, відповідальності і автономності.

На теоретико-методологічному рівні проблема саморозвитку особистості знайшла своє висвітлення в різних дискурсивних дослідженнях І.Беха, Б.Вульфою, О.Газмана, Г.Звенигородської, В.Зінченко, О.Киричука, Б.Кобзара, Л.Кулікової, А.Меренкова, О.Слободян, Т.Тихонової, Т.Троїцької, П.Харченко, М.Ценко та ін., які визнають рефлексію важливою складовою особистісного розвитку, ключовою позицією світогляду та конструктом розвитку професійної самосвідомості.

Як свідчить аналіз цих досліджень, рефлексія доповнюється і збагачується в процесі зворотного зв'язку, що дозволяє особистості коригувати свою діяльність і спілкування, довільно керувати своєю поведінкою, а самоаналіз, заснований на узагальнених принципах аналізу діяльності, є важливою умовою розвитку професійної рефлексії як значущої якості особистості. У такий спосіб професійна рефлексія є внутрішньою роботою, співвіднесенням себе, можливостей свого «Я» із тим, чого вимагає обрана професія, з існуючими про неї уявленнями, що є різними на різних етапах професійного самовизначення.

Відомо, що якість рефлексивного процесу залежить від багатьох факторів, зокрема, загальної ерудиції, знань, аналітичної здатності тощо. При цьому сукупність рефлексивних умінь, навичок і способів, що входять до структури професійної компетентності фахівця, утворює їх стійкий комплекс – рефлексивну компетенцію майбутнього юриста, основною функцією якої є здійснення ним особистої контрольної-оцінної діяльності. Ефективність такого контролю залежить від здатності юриста до рефлексії, що дозволяє усвідомлено і об'єктивно аналізувати свої вчинки, судження, поведінку, здійснювати осмислення і переосмислення своєї діяльності, правильності постановки цілей і використання методів, прийомів, засобів, свого досвіду.

До цього положення варто також додати, що рефлексивна компетенція

характеризується такими психологічними якостями, як самокритичність, самооцінка, самоконтроль та самоаналіз, при цьому важливою умовою для відповідності юриста вимогам суспільства і держави виступає націленість на постійний професійний саморозвиток. Більш того, як зазначає Т.Троїцька, у професійній діяльності юриста чільне місце посідає не стільки рефлексія, як самоосмислення власної діяльності, скільки рефлексія щодо того чи іншого правового акту на предмет його відповідності духу закону, включення латерального мислення тощо [1].

В означеному контексті актуалізується виявлення чинників, здатних вплинути на ефективність процесу професійного саморозвитку та є рушійними силами професійного саморозвитку, що визначають його характер. Аналіз психолого-педагогічної літератури уможлиблює виділення цілої низки таких чинників. Так, наприклад, Е. Щуров [3, с. 186-190] виділяє дві групи чинників ефективності професійного саморозвитку, а саме: професійно-діяльнісні (зовнішні), що містять показники професійної діяльності (активність, підвищення кваліфікації, науково-дослідницьку діяльність, обмін професійним досвідом) та особистісні (внутрішні), до складу яких входять задоволеність професійною діяльністю, творчий потенціал, безперервне саморозвиток.

На думку вчених, процес професійного саморозвитку визначається мотиваційними і діяльнісно-практичними факторами. Причому серед мотиваційних чинників багато хто найбільш важливими вважають рівень свідомості життя і прагнення до самоактуалізації. Варто також зазначити, що діяльнісно-практичний фактор саморозвитку визначається здатністю особистості до саморегуляції своєї поведінки, умінням здійснювати практичні дії, спрямовані на самозміну. Стимулювальними чинниками у такий спосіб постають: зовнішня стимуляція активності та схвалення (з боку батьків, педагогів і т.д.), що призводять до формування позитивної самооцінки); характер професійної діяльності; професійне спілкування і взаємодія; здатність до рефлексії (самоаналізу, самопізнання) тощо. У той же час, кожен з них, на нашу думку, безпосередньо пов'язаний з рефлексією.

Слід підкреслити, що окрім механізмів, що сприяють професійному саморозвитку особистості, існують ще й фактори, що перешкоджають цьому процесу, так звані бар'єри саморозвитку. При цьому найчастіше науковцями вивчаються внутрішні бар'єри – ті, що мають відношення до особистості фахівця, його емоційно-вольової сфери, системи цінностей та установок. Так, зокрема, Ю.Трофимова [2, с. 8-13] виділяє наступні бар'єри саморозвитку: втеча від свободи, що виявляється у небажанні здійснювати вибори, приймати рішення; вивчена безпорадність, що виражається у замкнутості, емоційній нестійкості, боязкості, фрустрації, пасивності; псевдотворчість і пригнічена творчість; відхід від відповідальності, що проявляється у прагненні зняти з себе відповідальність, сховатися «у масі» тощо; відхід від проблем, що проявляється у бажанні піти від потенційної проблеми, при цьому демонструється або відмова від пошуку, або ігнорування проблеми.

Важливо також зазначити, що до певного небажання активної навчально-професійної діяльності з боку студентів можуть бути особливості реалізації навчальної діяльності та її умови, певні розбіжності у сприйнятті різними суб'єктами цілей, змісту і технологій професійної підготовки та рівнем сформованості і співвідношенням психологічних характеристик особистості.

Серед факторів, що перешкоджають саморозвитку особистості, важливе місце посідають, так звані «психологічні захисти» (в класичному їхньому розумінні), що зумовлюють існування протиріччя між «хочу», «можу» і «треба». Аналіз практичного досвіду свідчить, що внутрішні бар'єри часто пов'язані з бажанням людини у своїй професійній діяльності мінімізувати витрати, вибрати найбільш легкі шляхи, відповідати лише формальними показниками, що не тільки не сприяє розвитку особистості, а гальмує його. До внутрішніх бар'єрів слід додати вплив зовнішніх бар'єрів, що перешкоджають професійному саморозвитку, зокрема: брак часу, обмежені матеріальні ресурси та стиснення життєві обставини. Причому перелік бар'єрів професійного розвитку може бути великим як за формою, так і за суттю (зовнішні і внутрішні бар'єри, об'єктивні і суб'єктивні тощо).

Отже, проведений аналіз наукових праць, присвячених факторам професійного саморозвитку, уможлиблює висновок про те, що рефлексія є важливою складовою особистісного розвитку, що займає ключову позицію і є конструктом розвитку професійної самосвідомості майбутнього фахівця. Усвідомлене ставлення особистості до себе та своєї діяльності формується рефлексивними вміннями, якість яких залежить від низки факторів. Серед чинників, здатних вплинути на ефективність процесу професійного саморозвитку та є рушійними силами професійного саморозвитку, що визначають його характер є як сприятливі фактори, так і негативні, що актуалізує потребу їх ґрунтовного дослідження, зокрема у професійній підготовці майбутнього юриста.

---

1. Троїцька Т.С. Методологія психології у забезпеченні, збереженні, трансляції й удосконаленні культурності особистості / Т.С. Троїцька // Людиномірність гармонізації культурно-освітнього простору особистості: методологія, експертиза та психолого-педагогічні рецепції: монографія: за заг.ред. Т.С.Троїцької. – Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2012. – 37 с.

2. Трофимова Ю.В. Саморазвитие и феномены психологического ухода от него / Ю.В. Трофимова // Вестник АлтГПА. – 2010. – № 5. – С. 8-13.

Щуров Е.А. Факторы профессионального саморазвития личности в процессе вузовского образования / Е.А. Щуров // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. – 2014. – № 1. – С. 186-190.

Федорченко Анжеліка Олегівна,
студентка юридичного факультету
Науковий керівник – викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Шумейко Олександр Михайлович
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОЦІНКА СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ПРАВНИКІВ

Професійна компетентність юриста, це не лише здобуті навички у процесі навчання, але й особисте ставлення до обраної професії, усвідомлення відповідальності, справедливості, а також психологічні якості. Високий рівень розвитку професійної компетентності характеризує прояв творчості та індивідуальності, що супроводжується інтелектуально-творчою ініціативою, рефлексивністю, почуттям новизни, прагненням до поглиблення своїх знань, самовираженням особистості в професії та актуалізацією творчих можливостей індивіда.

Компоненти професіоналізму юридичної діяльності працівника:

– фахова підготовленість (готовність кваліфіковано здійснювати юридичну працю, володіння технологією стимулювання себе до досягнення вершин професійної юридичної діяльності, вміння враховувати правові чинники зовнішнього середовища);

– соціально-психологічна підготовленість (комунікативна компетентність у спілкуванні зі співробітниками і представниками різних соціальних груп);

– особистісна придатність до юридичної діяльності (широта і глибина знань, умінь і навичок, спеціальних здібностей, що підвищують ступінь готовності здійснювати юридичну діяльність, самовиховання, самоосвіта й освіта як умови досягнення вершин професіоналізму);

– психологічна і професійна зрілість юриста (сформованість професійних знань, умінь і навичок, ціннісне ставлення до виконання завдань, спрямованих на досягнення загальної цілі, наявність спеціальних здібностей тощо).

За С.Л. Вишневською можна виокремити також вольові якості фахівця:

- здатність брати на себе відповідальність в складних ситуаціях та ситуаціях когнітивного дисонансу;

- здатність об'єктивно оцінювати свої досягнення, сили та можливості;

- здатність до подолання труднощів, наполегливість тощо.

Не менш важливими є емоційні особливості спеціаліста:

- врівноваженість та стресостійкість в конфліктних ситуаціях;
- емоційна стійкість у випадку прийняття відповідних рішень [1, с. 15].

А також психомоторні якості:

- здатність до миттєвого реагування в умовах дефіциту часу;
- здатність до миттєвої реакції на раптовий зоровий та слуховий подразник (високий рівень психомоторної реактивності) [1, с. 15-16].

На мою думку, слід звернути увагу на комунікативну компетентність, яка відіграє важливу роль у діяльності юристів (вона відноситься до особистісних якостей). Це певний рівень освіченості та вихованості фахівця, який полягає у:

1) необхідності опанування певної системи юридичних знань, умінь і навичок;

2) певному досвіді поведінки в різних конфліктних ситуаціях, який включає високий рівень професійно-правового мислення та діяльності. Взагалі комунікативну компетентність вчені визначають як конгломерат знань мовних і немовних умінь та навичок спілкування, що людина набуває у ході природної соціалізації навчання і виховання.

Структура комунікативної компетентності юриста:

- мотиваційно-ціннісний компонент: мотиви вибору професії юриста; інтерес до обраної професії; комунікативні установки; професійні орієнтації юриста, які визначають спрямованість його спілкування;

- поведінковий компонент: уміння кодувати-декодувати вербальні і невербальні повідомлення; уміння адаптуватися в професійних ситуаціях взаємодії; уміння справляти враження; уміння впливати на аудиторію; вміння вибору способів взаємодії з іншими учасниками правовідносин;

- когнітивний компонент: знання рідної та, як мінімум, однієї іноземної мови; знання психологічних особливостей спілкування; знання правил офіційної субординації; знання засобів впливу на аудиторію; знання способів встановлення психологічного контакту; соціокультурні знання реалій країни, мова якої вивчається [2].

В ході міжособистісних комунікацій використовують різні інструменти:

а) мова і в цілому використовувані знакові системи, понятійний апарат, які повинні бути якщо не загальними, то, щонайменше, які сприймалися всіма учасниками взаємодії. На основі і в рамках спільної мови здійснюються вибір цілей, усвідомлення інтересів і формування позицій учасників взаємодії, тобто самого юриста-професіонала і його партнерів;

б) стратегія, тактика і манера поведінки юриста в процесі взаємодії, включаючи співвідношення переконання, навіювання, відбір і дозування аргументів;

в) визначення системи і меж поступок у процесі взаємодії, прийнятних результатів взаємодії, як для юриста, так і для його партнерів;

г) вибір відповідних умов взаємодії, включаючи місце, час, наявність

сторонніх осіб і т.ін. [2].

Висновки: професійна компетентність юриста це складна система, що складається з багатьох компонентів, до яких відноситься: як фахова обізнаність, так і особистісні людські якості. Одну з важливих категорій відіграють комунікативність та мислення, що дають змогу взаємодіяти та в деякій мірі впливати на співрозмовника.

---

1. Комунікативна компетентність як одна з умов академічної мобільності студентів - майбутніх юристів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://konferenzia.ukrainianforum.net/t20-topic>

2. Професійні комунікації юриста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/51044/pravo/profesiyni_komunikatsiyi_yurista

Frolov Veniamin
student of Law Faculty

Science supervisor – **Shubenok T.I**
lecturer of the Social and Humanitarian
Studies Department

*(the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs)*

LAW EDUCATION IN UKRAINE IN COMPARISON WITH EUROPE AND USA

The topic of foreign experience in shaping legal education, requirements and criteria that put to European or American lawyers is very relevant today.

Legal education in our country is the key to the current social-economic situation, when people fight for their statehood. The construction of a law-governed state, the reform of the political and judicial system constantly require the development of legal education and the functioning of highly qualified lawyers of world-class, which we lack so much, unfortunately.

The problem of the crisis in legal education in Ukraine was studied by many talented scholars and lawyers, including Ivan Gorodsky, Coordinator of the Association of the Advancement of Legal Education Commission, Director of the Center of the Rule of Law of the Ukrainian Catholic University, Andriy Boyko (until 2015, Dean of the Faculty of Law of Lviv National University, now a member of the High Council of Justice), and the Dean of the Law Faculty of the Kiev University Ivan Gritsenko. They insist on the fact that the status of legal education and the qualifications of Ukrainian lawyers are very low today. And the outcome of this difficult situation, scientists see only in the borrowing of European standards and requirements of legal education.

Rithis Jokubauskas, a Lithuanian lawyer and the member of the European Justice Reform Project, has repeatedly emphasized that Lithuania, together with Europe, is ready to assist Ukraine in reforming its legal education. We should say that there are different forms of legal education in Europe, including four years of studying for a bachelor's degree, and then two years for magistracy`s degree. There are also some European countries where there is one-stage model – five years of studying jurisprudence. Some of the proposed reforms, however, are beginning to translate them into reality, but in our opinion, all these processes can cause a lot of controversies and dissatisfaction.

As stressed Andriy Boyko, the proposed Lithuanian reforms would not lead to the rise of legal education level in Ukraine. He noted that magistracy`s program in Ukraine should be introduced as mandatory. Boyko explained that the transition to such a concept of education would correct the current situation of a low level of lawyers training in the country. We fully agree with this opinion and we believe that its maintenance should be taken into account.

Continuing the theme of the European level of legal education, it should be noted that a highly qualified and professional teaching staff, a scientific and educational base and the rational use of budget resources for professional equipment play an important role in the preparation of high-quality lawyers of the world level, and encourage pupils and students to receive high-quality legal education without which it is so hard to live today.

Another world leader in training highly skilled lawyers is the United States of America. It's no secret that the USA has always been proud of training top-level lawyers. So what's their secret?

Let's start with the fact that legal education in the United States is considered to be elite and the people in legal education are always well paid and the second, perhaps, because the lawyer, even in the beginning of the career, must be versatile, mature in the moral and physical plane. The transition to a profession can give only a certificate with honors of the completion of the first higher, exceptions to this rule are not allowed. So, the University of Arizona, one of the largest universities in the United States, produces only one hundred and sixty three lawyers per year and can not accept even a tenth of all those who wish. As we compare with our country, we can see that any provincial mining or railway institute annually delivers a huge number of "experts" in jurisprudence to the labor market.

In order to protect people, firms, or any public authority in courts, a graduator from the Faculty of Law must be licensed by passing a relevant state-level examination in which he intends to practice. An excellent exam does not guarantee the obtaining of a license, as the examiners assess the moral character of the future lawyer, including characteristics from the school, the first and second universities, data are checked on the subject of personal bankruptcy of the candidate in the past or involving him in the responsibility for the commission of criminal and administrative offenses. The license is given not for life, the lawyer is obliged annually to set the number of hours to improve his qualifications by attend-

ing paid lectures.

The idea of a multistage restriction in access to legal practice is quite interesting, since the American principle allows you to eliminate casual people who discredit the profession, not prepared for their mental abilities, and for moral qualities to be lawyers. We can see that an American lawyer who has just graduated from the university and received a license differs from a Ukrainian student for almost everything. We do not take such strict treatment of the requirements of legal education, so it is at such a low level, in our opinion.

Consequently, we came to the conclusion that the level of Ukrainian legal education and the qualifications of Ukrainian lawyers need to be improved. We should pay more attention to what the European and American elites advise us. They have much more experience in training professional staff and building the right educational process. But we can not deny the fact that the mentality of our nation and European nations is quite different, so not all methods and measures that work in legal education in Europe and America are guaranteed to benefit us. But even after this it is necessary to work and implement certain reforms, in every possible way to try to raise the level of legal education in Ukraine, listening to foreign partners.

-
1. Bygun V. "Legal Education in Ukraine and the USA": Legal Journal. – 2003
  2. Mikhaïlenko O. V. "Comparative analysis of professional training of lawyers in Ukraine, Germany and the USA": Scientific notes of NDU them. Gogol M. – 2011
  3. Tasiy V. "Problems of Higher Legal Education in Ukraine: New Challenges of Modern Realities" - 2009.

Худан Анастасія Володимирівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат психологічних наук

Ковальчук Олена Степанівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СУБ'ЄКТИВНІ ТА ОБ'ЄКТИВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА

Проблема формування професійної компетентності майбутніх юристів на сьогодні є стратегічною метою для провідних юридичних університетів. За визначенням тлумачного словника Longman, термін «компетентність – competence» розкривається, як: 1. Здатність та вміння виконувати те, що необхідно; 2. Законне повноваження суду розглядати справи у суді; 3. Область

спеціальних знань; 4. Знання, вміння та навички виконувати певну роботу [2]. Відповідно, компетентним вважають фахівця, у якого достатньо знань, вмінь та навичок для виконання роботи, що співвідноситься із заданими стандартами. У працях українських учених, зокрема, О. Романовського, О. Пономарьова, О. Лапузіної, які досліджували питання професіоналізму та професійної етики, професійна компетентність пов'язана з професійним самовизначенням, професійною та психологічною готовністю, соціальною відповідальністю, професійною адаптацією та здатністю. Автори визначають професійну компетентність як міру компетентності працівника, яка характеризує його ділову надійність, здатність безпомилково здійснювати конкретні види діяльності не тільки у звичайних умовах, але й у нестандартних ситуаціях [1].

Аналізуючи сучасні дослідження у галузі загальної та юридичної психології таких відомих учених, як О. Бандурка, С. Бочарова, В. Васильєв, О. Землянська, знаходимо підтвердження наукової актуальності вирішення проблеми свідомості особистості, зокрема професійної свідомості фахівця юридичного профілю. На думку цих авторів, необхідно розглянути вплив соціальних та психологічних чинників.

Ефективність сучасних юристів обумовлена перш за все соціальними чинниками, які надають якісного розвитку. Взаємодія юриста з оточенням забезпечує особистісне та професійне зростання. Соціум має значний вплив на професійну діяльність юриста. Ця діяльність нерозривно пов'язана із суспільними вимогами юридичної освіченості та особистого розвитку юриста.

Функціонування свідомості юриста відбувається як у зовнішній, так і у внутрішній діяльності. Насамперед, це емоційно-вольові процеси, способи мислення, інтуїція, а також майстерність, у тому числі думки, ідеї, відчуття, ідеали, образи, концепції.

Професійна діяльність юриста являє собою результат соціального життя та взаємовідносин, що регулюється фаховою взаємодією. Так, В. Аллахвердов підкреслював значущість свідомості у житті людини. Свідомість людини активно перевіряє гіпотези, ставлячи експерименти й оцінюючи результати цих дій у соціумі. Також є діяльнісно-практичний аспект професійної свідомості юриста. Він виявляється у впровадженні пізнавально-смыслових схем у процесі професійної діяльності юриста. Активність, цілеспрямованість, особиста опосередкованість, творчість, – це ті психологічні параметри, що мають відношення до фахової діяльності юриста. Таким чином, будь-яка професійна сфера є вплетеною у свідомість особистості, роблячи її професійною, специфікуючи її професійну належність до соціального життя.

На нашу думку, професійна компетентність юриста містить правові та інші спеціальні знання, вміння та навички, професійний досвід, які набуваються внаслідок професійної підготовки та здійснення професійної діяльності. Ведення юридичної справи вважаються компетентним, якщо містить розслідування та аналіз фактичної інформації, правові складові проблеми, засто-

сування необхідних методів і процедур, ретельну підготовку, що відповідає стандартам професійної діяльності. Юристи, які мають високу професійну компетентність, постійно працюють над собою, удосконалюючи свої знання та навички.

Рівень компетентності юриста визначається відповідними суб'єктами при призначенні на посаду або виборах, при наданні ліцензій на право займатись юридичною практикою, а також при проведенні атестації юристів. А саме, спеціалісти, у яких є вища юридична освіта і бажано стаж роботи за юридичною спеціальністю, мають право призначатись на посади суддів, прокурорів або займатись юридичною практикою.

Підсумовуючи викладене вище, можемо зробити висновок про те, що професійна компетентність юриста – складний феномен, що віддзеркалює професійну культуру спеціаліста та проявляється у постійному вдосконалюванні ним знань, вмінь та навичок для досягнення високого рівня професіоналізму. Формування професійної компетентності юриста – це необхідна умова становлення кваліфікованого фахівця.

---

1. Романовський О.Г. Ділова етика : навч. посіб. / Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лапузіна О.М. НТУ "ХПІ" – Х. : Видавництво, 2006. – 364 с.

– access mode: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/24573>

2. Longman Dictionary of Contemporary English. – access mode: www.longman.com

Царьова Ірина Валеріївна,
докторантка кафедри
української мови ДЗ

(Запорізький національний університет)

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕКСТОЛОГІЇ

Підґрунтя сучасних наукових концепцій, що стосуються мовного упорядкування юридичних текстів, зокрема нормативно-правових актів, перебували в центрі уваги таких дослідників, як Б. М. Ажнюк, Н. В. Артикуца, І. М. Грязін, Т. В. Губаєва, О. Л. Доценко, Ю. Ф. Прадід, Т. В. Радзієвська, А. Ф. Черданцев, Л. І. Чулінда. Серед інших актуальних проблем аналізувалися питання юридичної термінології, синонімії правничих термінів, відповідності їх змісту та форми, типології, доцільності вживання технічних термінів у нормативно-правових актах, які регламентують різні сфери суспільних відносин (Ю. О. Гришенкова, В. М. Демченко, І. Б. Іванова, С. П. Кравченко, В. О. Навроцький, Л. М. Пелепейченко, В. В. Посмітна, Ю. С. Степанов, З. О. Тростюк, І. Б. Штерн).

Особливої ваги набуває визначення таких способів побудови текстів

нормативно-правових актів, які б дозволяли найбільш точно й адекватно матеріалізувати інтенції законодавця. У зв'язку із цим посилюється інтерес учених до виявлення різноманітних відхилень у текстових одиницях, що спостерігаємо у наукових працях В. А. Широкова, який досліджує особливості логіко-лінгвістичних аномалій у нормативно-правових актах. Однією із основних причин лінгвістичної недосконалості законодавчих документів є відносно невисокий рівень професійного володіння авторами літературною мовою як єдиним засобом матеріалізації права, що призводить до появи різного роду мовних девіацій та логічних аномалій у нормативно-правових текстах. Натомість проблема формування юридичного дискурсу, зокрема його лексико-дериваційна концепція юридичного тексту, не привертала увагу українських науковців.

Юридичний текст як письмовий носій правової інформації – одна з найважливіших життєвих форм виразу права. Юридичним текстам, залежно від функціональної мети, притаманна певна організація, принципи й правила виконання, стиль написання тощо. Висловлювання думки у юридичному тексті характеризується точністю, логічністю та послідовністю. Висока точність передбачає повторюваність окремих фраз (слів, словосполучень, термінів) на певних ділянках тексту документа. Безумовно, це впливає на естетичне сприйняття тексту, але практичний критерій повинен брати гору над загальнолітературними стандартами [2, с. 50]. Точність викладу досягається використанням однозначних висловів, термінів, слів з чіткою лексико-семантичною сполучуваністю. При створенні закону законодавцю доцільно мислити не стільки нормами, скільки наявними юридичними конструкціями як поняттями. Юридичними конструкціями, наприклад, є *склад правопорушення, юридична особа, склад договору*. Не є конструкціями поняття чи визначення правопорушення або правовідносин, бо в них не відображається структурно-системна побудова цих явищ [4, с. 12].

У юридичних текстах відсутнє ставлення автора тексту до об'єктивної дійсності та змістовного матеріалу. Змістово-підтекстова інформація, відтворена шляхом породження асоціативних та конотативних значень, не характерна юридичним текстам. У цих текстах однозначність смислу, конкретність, чіткість є основними принципами, умовою адекватного відтворення і розуміння, що не залишає місця для підтекстової інформації. Юридичні тексти залежно від сфери їх застосування поділяються на такі види: тексти законотворчої діяльності (текст нормативно-правового акта); тексти правозастосувальної діяльності; тексти юридичної науки; тексти правової публіцистики.

Прості речення, ускладнені однорідними членами, відокремленими компонентами, вставленими та вставними словами, словосполученнями і реченнями, виконують у юридичних текстах функцію передавання розширеної інформації, її уточнення, пояснення, покликання на джерело, упорядкування та систематизації. Речення з однорідними членами передбачають наявність синтаксичного зв'язку між словоформами, що виражається сполучником або інтона-

цією. Правові застереження як конкретний прийом юридичної *техніки* виступають повноправним елементом системи забезпечення дії права [1, с. 7] – соціально обумовлена умова, яка має спеціальну нормативно-лексичну форму (заява, положення), частково змінює зміст або об'єм дії норми права, створює новий правовий режим, виступає формою погодження інтересів і породжує певні юридичні наслідки. Форми нормативного вираження правових застережень – словосполучення, терміни і логіко-мовні конструкції, за допомогою яких в нормативно-правовому акті виражаються правові застереження. До основних форм нормативного вираження правових застережень відносять наступні: “як правило”, “крім випадків”, “за винятком”, “маючи на увазі”, “у порядку, передбаченому процесуальним законом”, “незалежно від”, “у деяких випадках”, “при необхідності”, “як мінімум”, “у необхідних межах” [3, с. 39].

У перспективах дослідження актуальним є аналіз деривації юридичного тексту в аспекті текстотворення на рівні комунікативного членування: вивчення динамічних характеристик тексту.

1. Почепцов Г. Г. Избранные труды по лингвистике: [монография] / Г. Г. Почепцов. – Харьков: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2009. – 556 с.
2. Шведова Н. Местоимение и смысл : Класс русских местоимений и открываемые ими смысловые пространства / Н. Ю. Шведова; РАН. Отд-ние лит. и яз. Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. – М., 1998. –176 с.
3. Шугрина Е. С. Техника юридического письма : [учеб.-практ. пособие] / Е. С. Шугрина. – М., 2000. – 272 с.
4. Шутак И. Д. Теория и практика оговорок в праве : система понятий. Терминологический словарь / И. Д. Шутак. – СПб : Санкт-Петербургский университет МВД России; Алетейя, 1999. – 203 с.

Черепакіна Анастасія Віталіївна,
студентка Навчально-наукового інституту
заочного навчання та підвищення кваліфікації

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філологічних наук

Кізіль Марина Анатоліївна

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ЩОДО ПОНЯТТЯ ОБЛІКУ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Поняття компетентісного підходу набуло поширення у зв'язку з дискусіями про проблеми та шляхи модернізації вітчизняної освіти. Мета модернізації полягає у створенні механізму сталого розвитку системи освіти,

забезпечення її відповідності викликам ХХІ століття, соціальним і економічним потребам країни, запитам особистості, суспільства, держави. Звернення до компетентнісного підходу пов'язано з прагненням визначити необхідні зміни в правовій освіті, обумовлені змінами, що відбуваються в суспільстві.

Компетентнісний підхід як основа оновлення правової освіти поєднує в собі інтелектуальну і навичкову складові освіти. Ці складові виступають найчастіше в незв'язаному вигляді, коли знання повідомляються у відриві від їх застосування в практичних ситуаціях. У поняття компетентність закладена нова ідеологія інтерпретації змісту освіти, що формується від результату.

Одним з основних принципів існуючого освітнього стандарту – є облік компетентнісного підходу.

Компетенція – це узагальнена характеристика, яка дозволяє визначити готовність юриста використовувати отримані знання, досвід, уміння, реалізувати особистісні якості для здійснення успішної професійної діяльності в певній професійній області.

Він являє собою концепцію організації навчального процесу, в якій в якості мети навчання виступає оволодіння сукупністю необхідних компетенцій для того, хто навчається як майбутнього фахівця, а як засіб досягнення мети – модульне побудова структури і змісту професійної освіти.

У тлумачних словниках термін «компетентність» визначається як поінформованість, обізнаність, авторитетність [1, с. 560].

Компетенція - це здатність застосовувати знання, вміння та особистісні якості для успішної роботи в певній галузі. Вона являє собою інтегральну характеристику учня, тобто динамічну сукупність його знань, умінь, навичок, здібностей і особистих якостей, яку він зобов'язаний продемонструвати після завершення частини або всієї освітньої програми. Вони підрозділяються на загальнокультурні і професійні [2, с. 28].

Так, майбутній юрист у процесі навчання готується до наступних видів професійної діяльності: нормотворчої, правозастосовної, правоохоронної, експертно-консультаційної та педагогічної. Отже, вирішуються такі професійні завдання, як: участь у підготовці нормативно-правових актів (у процесі нормотворчої діяльності); обґрунтування і прийняття в межах посадових обов'язків рішень, а також вчинення дій, пов'язаних з реалізацією правових норм; складання юридичних документів (у процесі правозастосовної діяльності); забезпечення законності, правопорядку, безпеки особистості, суспільства і держави; охорона громадського порядку; попередження, припинення, виявлення, розкриття і розслідування правопорушень; захист приватної, державної, муніципальної та іншої форм власності (у процесі правоохоронної діяльності); консультування з питань права; здійснення правової експертизи документів (у процесі експертно-консультаційної діяльності); а також викладання правових дисциплін; здійснення правового виховання (у процесі педагогічної діяльності).

Кінцевий результат формування компетентного фахівця в галузі права визначається рівнем розвитку правової культури особистості і в кінцевому підсумку самого суспільства. Студенти володіють різними індивідуальними психологічними особливостями, які обумовлюють ефективність навчальної діяльності, їх взаємодію з колегами і викладачами. Особливе значення в світлі цього набуває проблема сформованості у них творчого ставлення до професійної діяльності виховно-освітньому процесі. Освіта визначає рівень культури студента і служить інтелектуальною основою для якісного засвоєння професійних і спеціальних знань [3, с. 61].

Робота викладачів вищої школи повинна бути спрямована на вирішення завдання формування високопрофесійної та творчої особистості. Це передбачає виховання у студентів вміння творчо ставитися до навчання, а в подальшому і в роботі.

Основним критерієм оцінки якості освіти в даний час виступає професійна компетентність випускника юридичного вузу. Метою освітнього процесу на сьогоднішній день є формування професійних компетенцій у студентів юридичних вузів за рахунок прояву і розширення, як індивідуальних так інтелектуальних якостей. У той же час компетентнісний підхід не заперечує академічного, а лише поглиблює, розширює, доповнює його, орієнтуючи студента – майбутнього фахівця на формування ключових компетенцій, які просто необхідні на сучасному ринку праці. Це означає, що освітня система повинна бути спрямована на формування і спеціальних здібностей – організаторські навички, комунікабельність, підприємливість, інформаційність, вміння виходити зі складних, часом критичних ситуацій.

На наш погляд, система навчання і виховання в тому вигляді, в якому вона існує, повинна бути націлена не тільки на викладання знання того чи іншого предмета, але, перш за все, вчити студента способом ефективного використання знань у майбутній професійній діяльності, тобто формувати у студентів творче ставлення у своїй професійній діяльності, знаходити нестандартні, оригінальні рішення тих проблем і завдань, які постають на професійному шляху фахівця.

Щоб виробити у студента творче ставлення, необхідно створити ряд умов. І, перш за все, це любов і інтерес до своєї справи, до своєї професії; постійне підвищення освітнього та професійного рівня.

-
1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2009 – 1736 с.
  2. Ільязова М.Д. Компетентність, компетенція, кваліфікація - основні напрямки сучасних досліджень / М.Д. Ільязова // Наукові дослідження в освіті. - 2008. - № 1. - С. 28 -31.
  3. Таова А.А. Компетентнісний підхід у процесі підготовки юристів / А.А. Таова // Наукові проблеми гуманітарних досліджень. - 2008. - № 6 .- С. 59-64

Шевчук Дмитро Борисович,
студент Навчально-наукового інституту
заочного навчання та підвищення кваліфікації

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат філологічних наук, доцент

Кізіль Марина Анатоліївна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЩОДО ПОНЯТТЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЮРИСТА

Для того, щоб справляти ефективний мовленнєвий вплив на адресата і таким чином досягати поставленої мети й зберігати комунікативну рівновагу, кваліфікованому працівнику необхідно постійно і наполегливо поліпшувати свою комунікативну грамотність, а саме володіння сукупністю знань, умінь і навичок, що уможливають успішну і толерантну мовну комунікацію в стандартних комунікативних ситуаціях в усній та писемній формах.

Питання комунікації в правовій діяльності розглядалися у працях таких науковців, як В. Андросюк, Л. Казміренко, Я. Кондратьєв, В. Васильєв, М. Костецький та ін. Приділяючи значну увагу психологічному забезпеченню професійної підготовки правників, науковці все ж не розглядають комунікативну культуру як безпосередній і досить важливий чинник професіоналізації. На наш погляд більше уваги приділяється оволодінню базовими знаннями, засвоєнню й пізнанню елементарних поняттєвих категорій.

Ф. Бацевич визначає комунікабельність як володіння соціальним аспектом мовленнєвого контакту (дотримання у спілкуванні соціальних норм, володіння комунікативною компетенцією тощо); використання цих знань і умінь з метою досягти запланованого перлокутивного (посилювального) ефекту [1, с. 112].

Компетенція (з лат. *competentia* – належність по праву) комунікативна – сукупність знань та умінь учасників інтеракції спілкування в різноманітних умовах (ситуаціях) з різними комунікантами; набір комунікативних стратегій разом із володінням комунікативними правилами, максимами, постулатами і конвенціями спілкування.

Компетенція мовна – знання учасниками комунікації мови (мовного коду), передусім правил, за якими породжуються правильні мовні конструкції та повідомлення, здійснюється їх трансформація.

Окрім цих термінів, контекстуально доцільними для розкриття значущості комунікативної компетентності особистості, професіонала-правника,

який прагне бути висококваліфікованим комунікатором (а це конче потрібне для кожного юриста-практика), доцільно оперувати ще низкою інших. Ці терміни інтерпретуються у навчальних посібниках з комунікативної лінгвістики, психолінгвістики, з основ теорії мовної комунікації та ін. Всі типи комунікації, в яких проявляються комунікативні уміння й навички, рівень комунікативного розвитку комунікантів, можливості їх професійної й міжособистісної взаємодії, великою мірою узалежнені від комунікативної компетенції учасників спілкування.

Актуальність дослідження комунікативної компетенції юриста зумовлена невинним зростанням у сучасних соціокультурних умовах значущості, володінням сукупністю знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування передусім у діяльності правника-практика. У зв'язку з цим перед суспільством постала нагальна потреба у випереджальній освіті й безперервному професійному та комунікативному розвитку особистості. Задоволення цієї потреби пов'язане із впровадженням в освітній простір компетентісно спрямованого підходу, що є концептуальним орієнтиром у визначенні змісту й форм організації навчання, у тому числі, навчання спілкуванню.

Комунікативний напрямок підходу до становлення комунікативно компетентної особистості передбачає вироблення відповідних вмінь і навичок, розвиток культури спілкування, комунікативну творчість, що мають ґрунтуватися на перевірених практикою взаємодії наукових знаннях. Здобутий особистістю у навчальній та міжособистісній взаємодії психологічний інструмент комунікації забезпечує її зв'язок із соціумом і виконання професійних завдань.

Проведені ученими дослідження показали, що усвідомлення особистістю належності до співтовариства професіоналів є результатом тривалого і складного соціокомунікативного процесу, який поєднує фахову соціалізацію і розвиток самосвідомості, спрямований на вдосконалення передусім комунікативної компетентності як інструмента професійного зростання. Удосконалення комунікативної компетентності ґрунтується передусім на розумінні сутності цього феномена, а також на особистісному ставленні до професії та ціннісних орієнтаціях фахівця у сфері професійно-комунікативної діяльності, що виявляється у характері, способах і засобах професійної взаємодії.

Доктор психологічних наук О. Корніяка вважає, що важливо розкрити зміст поняття комунікативної компетентності на підставі результатів теоретико-експериментального дослідження, які провела вона та її колеги, а також обґрунтувати методичні рекомендації з оптимізації її розвитку. Психологічне дослідження дало змогу розглядати комунікативну компетентність як складно організоване, внутрішньо суперечливе поєднання комунікативних знань і вмінь, що відображають цілі та результати здійснюваної суб'єктом спілкування комунікативної діяльності.

О.Л. Чорнобай у дослідженні комунікативної компетентності про-

аналізовано в контексті реалізації за її допомогою трьох основних функцій: комунікативної, перцептивної й інтерактивної – у процесі діяльності й спілкування особистості. Здійснення цих функцій у ході міжособистісної взаємодії потребує володіння фахівцем сукупністю відповідних вмінь. Передусім це ті вміння, які спрямовані на встановлення емоційно насиченого комунікативного контакту з партнером, налагодження взаємин із співрозмовником, забезпечення діалогічності у міжособистісній взаємодії, спрямованості на партнера як на мету спілкування, контроль за комунікативною поведінкою, а також на вироблення вміння слухати і володіння ефективною тактикою переконання іншої людини, вміння розв'язувати конфлікти та ін. Усі ці вміння, що мають на меті організацію і регулювання взаємодії та взаємовпливу і досягнення взаєморозуміння, об'єднує інтерактивна здатність фахівця [2, с. 241].

Отже, виходячи із зазначеного вище, ми можемо зробити висновок щодо важливості розвитку комунікативно-мовленнєвої здатності – особливо вміння невербального спілкування, що забезпечує експресивність і природну виразність поведінки фахівця. Майбутній правник, який усвідомлює важливість охарактеризованих чинників оптимізації розвитку його комунікативної компетентності й кожного з її основних компонентів, має відповідально ставитися до особистісного і професійно-комунікативного самовдосконалення як майбутнього фахівця. У цьому зв'язку слід постійно дбати про поглиблення своїх комунікативних мотивів і потреб, про розвиток ціннісної сфери, про стабілізацію професійної спрямованості, про самоорганізацію в діяльній сфері спілкуванні та виховання морально-комунікативних якостей.

Усе це сприятиме такому фахівцеві у набутті належного рівня комунікативного професіоналізму.

---

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжнародної комунікації / Ф. С. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с.

2. Чорнобай О. Л. Розвиток комунікативної компетентності юриста на етапах його професійного становлення / О. Л. Чорнобай // Психолінгвістика. – 2015. – Вип. 10. – С. 241-246.

Штамбург Владислав Віталійович,
студент Навчально-наукового інституту
заочного навчання та підвищення кваліфікації

Науковий керівник – завідувач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат юридичних наук, доцент

Грицай Ірина Олегівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Формування професійної компетентності є основною метою підготовки юриста. Досягнення цієї мети вимагає застосування відповідних технологій навчання. У контексті Болонських перетворень такою технологією є модульне навчання, яке дозволяє раціоналізувати навчальну діяльність студентів, підвищити рівень їх навчально-професійної підготовки, сформувані необхідні компетенції.

Модульне навчання припускає таку організацію навчального процесу, при якій викладач і студент працюють з навчальною інформацією, представленою у виді модулів.

Модуль – це повний, логічно завершений блок інформації, у якому чітко визначені мета навчання, навчальні завдання, послідовність вивчення навчального матеріалу і рівень його засвоєння. Він часто співпадає із сукупністю певних тем навчальної дисципліни. Однак на відміну від теми, в модулі усе вимірюється, оцінюється: відвідування заняття, якість навчальної діяльності під час проведення семінарських та практичних занять, самостійна робота, участь у науково-дослідницької роботі та ін.

П. Сікорський вважає, що суттєвими ознаками дидактичного модуля є: системність, цілісність, спорідненість, логічна завершеність сукупності елементів знань, а також їхня адаптованість до суб'єктів навчання та визначений час для засвоєння [2, с. 59].

Технологія модульного навчання передбачає оптимізацію навчального процесу, посилення самостійної роботи студентів, контроль якості засвоєння змістовних модулів.

Модульне навчання сприяє оптимальному поєднанню інтелектуального, емоційного та вольового компонентів пізнавального інтересу. Емоційний компонент зв'язаний насамперед з позитивним відношенням до навчання. Інтелектуальний компонент підсилює це відношення, розкриваючи зміст і

значення кожного модуля. Вольовий компонент відіграє велику роль у внутрішній мобілізації студентів на подолання труднощів при засвоєнні навчальних дисциплін.

Технологія модульного навчання є невід'ємним атрибутом кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Як зазначає І. Мороз, «метою навчання в умовах кредитно-модульної системи є розвиток особистості, її самосвідомість, самореалізація. Позиція викладача – це позиція консультанта, який стимулює та полегшує самостійну діяльність студентів, контролює й оцінює його досягнення, що є необхідною умовою кредитно-модульної системи навчання» [1, с. 59].

Кредитно-модульна система ґрунтується на поєднанні модульних технологій і залікових кредитів. У контексті Болонського процесу Європейська кредитно-трансферна система забезпечує прозорість системи підготовки фахівців з вищою освітою і сприяє накопиченню та трансферу (перезарахуванню) кредитів.

Нагромаджені кредити дають можливість студентам робити перерви в навчанні або продовжити його в закладі вищої освіти. За такої системи об'єктивно оцінюються досягнення студентів, певним чином унеможлиблює суб'єктивне ставлення до нього викладача. Важливо підкреслити, що при цьому уможлиблює встановлення чіткої індивідуальної траєкторії здобуття вищої освіти, де враховуються всі навчальні досягнення під час навчання в різних університетах, що є дієвим засобом підтримки студентської мобільності.

Тому, вважаємо, що кредитно-модульна система навчання створює найбільш сприятливі умови для якомога повного засвоєння студентами навчального матеріалу, організації модульного контролю і перетворення його у дійовий механізм управлінського процесу.

Ця система забезпечує підвищення ролі залікових одиниць, змістовних модулів. Діюча багатобальна шкала оцінювання дає можливість удосконалити диференційований підхід та індивідуалізацію навчання, сприяє накопиченню залікових кредитів, що важливо для мобільності студентів.

Отже, кредитно-модульна системи організації навчального процесу дозволяє на основі компетентнісного підходу уніфікувати критерії та параметри оцінки результатів навчання, які можуть бути інтерпретовані і враховані в європейських закладах вищої освіти.

---

1. Мороз І. В. Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу / І. В. Мороз : Монографія: – К.: ТОВ «Освіта України», Коо, 2005. – 278 с.

2. Сікорський П. І Кредитно-модульна технологія навчання / І. П. Сікорський: Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – 127 с.

Шубенок Тамара Іванівна,
викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ВПЛИВ ЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ І ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Відповідно до Болонської Декларації, сучасні мови і навички комунікації мають зростаючу важливість у всіх професіях. Знання іноземних мов представляє необхідні умови для міжнародної співпраці в рамках юридичної професії. Таким чином, навчання іноземним мовам у галузі права, особливо англійської і німецької, є необхідним не тільки для професійної освіти студентів юристів, але також їх мобільності у рамках системи Європейських університетів.

Вивчення іноземної мови не тільки забезпечує особисті досягнення, воно може також забезпечити фінансові винагороди. Фактично, професіонал, який вільно розмовляє другою іноземною мовою, може заробити на 10-15 відсотків більше ніж особа, яка займає таку ж посаду, але говорить однією мовою.

Якщо особа вільно розмовляє двома або більше іноземними мовами, це відкриває більші можливості одержати роботу, ніж одномовним претендентам. Ці можливості існують у маркетинзі, перевізках, управлінні, продажах, банківської діяльності, освіті, праві, комунікації, державних відносинах, туризмі. Тому не дивно, що багато корпорацій потребують службовців, які розмовляють двома або більше мовами.

Так як світ стає все більше глобальним, то зростають вимоги у професіоналах, які розмовляють декількома мовами. Відповідно до оцінок Міністерства Праці США через 10 років на 42% зросте потреба в перекладачах, усних і письмових.

Кандидат на роботу, який розмовляє кількома мовами приверне до себе більше уваги, ніж одномовний кандидат. Відповідно до розповсюджених даних Британської Торгівельної Палати, понад 60% корпорацій, які збираються вести бізнес у інших країнах, не роблять це, тому що не мають достатньо багатомовних працівників.

Відносна нестача навичок знання іноземної мови серед населення Об'єднаного Королівства – задокументована. Нещодавнє опитування проведене газетою Гардіан виявило, що 39% молодих англійців не хочуть вивчати іноземні мови через те, що «більшість людей розмовляють англійською мовою», а 14% – через те, що суспільство «більшістю інших мов не кори-

стується».

Але для студентів, які сподіваються оволодіти юридичною професією – найбільш глобальною у перспективі – говорити іноземною мовою є дуже корисним, і найбільш бажаним для роботодавців.

Глобалізація юридичної практики означає, що багато міжнародних юридичних фірм не візьмуть на роботу юристів без мовленнєвих навичок, заявляє Патрісіо Грейн Лабат, партнер публічної міжнародної фірми Вольтера Фіетта, який говорить рідною іспанською, а також французькою і англійською. «У нашій професії мовленнєві навички є критичними, тому що як міжнародні юристи, ми застосовуємо слова у нашій роботі. При наборі співробітників я не розглядаю кандидатів, які вільно не спілкуються іноземною мовою» говорить він.

У нашому взаємозалежному світі знання іноземних мов дає юристам глобальне розуміння, яке є дуже корисним і дуже цінується роботодавцями. Завдяки знанням іноземних мов можна не тільки підвищити свої перспективи на кращу роботу у своїй країні, але також відкриваються перспективи працювати за кордоном.

Навіть деякі корпорації у США, які продають товари у своїй країні, мають потребу у співробітниках, які розмовляють іноземними мовами. Понад 10% американського населення розмовляють іспанською мовою, як першою, і їх кількість зростає.

Службовці, які можуть розмовляти більше ніж однією мовою, користуються більшим попитом, тому що їх менше. Внаслідок цього, багатомовні робітники розраховують на більшу заробітну плату. Британські експерти доповідають, що можливість розмовляти іноземними мовами може підвищити типові заробітну плату на 10-15%, а заробітна плата службовців вищого рівня може зрости на 10%.

Навіть службовці, які розмовляють двома або більше мовами, і працюють у військових або урядових органах, можуть одержати до 1000 доларів на місяць більше за те, що вони говорять іноземними мовами.

Працівники, які розмовляють іноземною мовою, і мають досвід працювати з іншими культурами, мають більші можливості для просування по службі. Великим компаніям потрібні менеджері, які можуть подорожувати у інші країни з намірами розвивати більш тісні зв'язку і закордонні операції. Меншим компаніям також потрібні багатомовні співробітники, які можуть поширювати їх бізнесові можливості у іноземних країнах і встановлювати нові зв'язки за кордоном.

Корпорації часто наймають перекладачів для перекладу іноземної кореспонденції, але також їм потрібні досвідчені менеджері, які можуть зустрічати і вітати клієнтів, і виконувати обов'язки обличчя компанії на іноземних ринках. Можливість вільно розмовляти іноземною мовою забезпечує найбільшу впевненість у пошуку роботи, розмірі заробітної плати і можливостей просування у службі.

Хоча англійська мова, безперечно, вважається глобальною мовою, ми можемо виграти також через знання другої і, навіть, третьої мови. Це було б великим досягненням у нашому глобалізованому світі.

Шумейко Олександр Михайлович,
викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ВРАЖЕННЯМ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Прискорена динаміка розвитку сучасного суспільства, освіти та науки, промисловості та бізнесу в Україні зумовлює жорстку конкуренцію й постійне зростання стандартів та критеріїв відбору, що висувуються до молодих фахівців – учорашніх випускників закладів вищої освіти, зокрема, юридичного профілю. Звичайно, що головна увага роботодавців спрямована на оцінки в дипломі, фахову підготовку та досвід роботи за спеціальністю. Однак поза увагою залишається інший дуже важливий аспект: набуття молодим правником успішного професійного іміджу. Проблема полягає в тому, що, здобувши омріяний фах, молода людина повинна адаптувати себе в юридичній професії, здобути певний “фаховий” імідж та відповідні навички поведіння. Тому свідомо чи інтуїтивно молодий фахівець шукає для себе оптимальну стратегію самопрезентації. Іноді цей процес є швидким та безболісним, іноді – важким та потребує багато часу. Успішний імідж є особливо важливим для тих професій, що функціонують в системі “людина – людина”: юристів, правоохоронців, співробітників силових структур в цілому, педагогів, соціальних працівників, журналістів, лікарів, держслужбовців, менеджерів усіх рівнів тощо.

Використання стратегічної самопрезентації відбувається з обов’язковим урахуванням мотиваційної складової [2, с. 16]. Розрізняють самопрезентацію, що набувається (коли самопрезентація підпорядковується мотиву досягання) та захисну самопрезентацію (підпорядковується мотиву уникання невдачі). Самопрезентація, що набувається, характеризується вибором адекватних ролей та завдань, що відповідають соціальному стану, освіті, соціальному середовищу, рівню ідентифікації фахівця тощо. Захисна самопрезентація частіше за все не є усвідомленою. Тобто людина обирає неадекватне для рішення професійних завдань середовище (або з заниженими вимогами, або ж із непомірно високими).

При побудові власного професійного іміджу молодий фахівець послу-

говується низкою стратегій самопрезентації, а саме:

1. Намаганням сподобатися (ingratiation). Така стратегія зобов'язує оточуючих бути доброзичливими та люб'язними відносно суб'єкта, що здійснює самопрезентацію. Людина стає привабливою в очах аудиторії.

2. Самореклама, або самопросування (self-promotion) особою своєї професійної компетентності. Це допомагає отримати так звану „владу експерта”.

3. Залякування (intimidation) – демонстрація сили, яка зобов'язує оточуючих скоритися. Досягається „влада страху”.

4. Пояснення прикладом (exemplification) – демонстрація духовної переваги. Досягається „влада наставника”.

5. Благання (supplication) – демонстрація слабкості. Дає „владу співчуття”.

Усі вищезгадані стратегії мають на меті створити позитивне враження про людину, яка ними послуговується [3, с. 54-56]. Йдеться насамперед про так зване „перше враження”. Коли процес комунікації побудований так, щоб створити позитивне перше враження, то він відкриває цілу низку подібних комунікацій у кожної особи, що входять до складу аудиторії. Деякі молоді вчителі вважають, що спочатку треба дати зрозуміти школярам, хто є головним, і лише потім зробити послаблення. А якщо зробити навпаки – то школярі не будуть сприймати вчителя всерйоз [1, с. 28].

Крім самопрезентації (self-presentation), у англomовній літературі вживаються як синоніми поняття: impression management – управління враженням, social performance – соціальне уявлення, self-salience – самоподача. У соціальній психології як близьке поняття нерідко зустрічається термін «саморозкриття» [4, с. 112].

Слід зазначити, що коли людина з'являється перед іншими як фахівець у певній галузі і мусить виконувати низку специфічних функцій, що є характерними для її професії – то у неї є багато причин для того, щоб намагатися проконтролювати створюване враження. Успішний професійний імідж молодого юриста-фахівця може бути побудований лише за умови постійного та планомірного контролю за створюваним враженням. Молодий фахівець мусить бути уважним до цільової аудиторії, як до джерела сигналів, що свідчать про успіх або помилковість обраної самопрезентації. Достатньо навіть незначних помилок – і сформований протягом довгого часу та значних зусиль імідж буде виглядати фальшивим. Люди прагнуть до схвалення, уникають несхвалення і тому попри все прагнуть презентувати себе максимально позитивно. Ця точка зору в соціальній психології ґрунтується на припущенні, що у людини існує природжена потреба в схваленні або позитивному сприйнятті, і цей погляд поділяється багатьма психологами [5, с. 233].

Насамкінець необхідно зазначити, що термін „самопрезентація” (self-presentation) в українській та в усіх східнослов'янських мовах поки що має відверто негативний смисловий підтекст. Самопрезентація асоціюється з

нещирістю, прагматизмом, маніпулятивністю поведінки. Особливо таке бачення характерне для представників гуманістичної психології. Однак, на нашу думку, смисловий акцент може бути поставлений інакше. Тоді самопрезентація буде сприйматися як важливе комунікативне вміння, що застосовується в широкому діапазоні соціальних ситуацій і має розглядатися як позитивна цінність.

---

1. Goffman E. The presentation of self in everyday life. – N.Y., 1959. – 259 p.
2. Goffman E. Relations in public. – N.Y., 1971. – 396 p.
3. Impression management theory and social psychological research / Ed. by Tedeschi J.I. – N.Y., 1981. – XIX. 396 p.
4. Jones E.E. Ingratiation. – N.Y., 1964. – 211 p.
5. Jones E.E., Pittman T.S. Toward a general theory of strategic self-presentation // Psychological perspectives on the self / Ed. by Suls J. – Hillsdale, 1982. – Vol.1. P. 231 – 262.

Южека Роман Сергійович,
студент юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат педагогічних наук, доцент

Маркіна Лідія Леонідівна
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА

Формування професійної компетентності майбутнього фахівця – одна з основних цілей вищої школи. Досягнення цієї мети вимагає створення таких умов, які надають можливість системно, послідовно й ефективно освоювати професійною діяльністю юриста.

Однією із таких умов є створення позитивного налаштування до опанування професією юриста, формування професійної спрямованості.

Відомо, що в психології спрямованість відноситься до психічних властивостей особистості, у якій виражається динаміка розвитку людини як суспільної істоти, головні тенденції її поведінки, потреби, мотиви, світогляд, установки, інтереси, цілі [1, с. 14].

Отже, проблема професійної компетентності в психології розглядається у поєднанні з проблемами становлення готовності особистості до виконання професійної діяльності, формування соціалізації фахівця, набуття спеціалістами базових та спеціальних компетенцій, особистісного та професійного

зростання тощо.

Професійна компетентність – це складне, системне явище, що включає в себе знання, вміння, навички, професійно значущі якості особистості фахівця, що забезпечують виконання ним власних професійних обов'язків; це – підготовленість працівника до виконання професійних функцій, пов'язаних зі спеціалізацією. Професійна компетентність як складне системне явище складається з компонентів: мотиваційного, змістового, процесуально-операційного, діяльнісно-процесуального, функціонально-особистісного та інших [2].

Основним джерелом активності студента є потреби, завдяки яким здійснюються регулювання його поведінки, визначаються спрямованість мислення, почуттів, волі. Потреби є передумовою, результатом навчально-професійної діяльності студента. Майбутньому юристу повинна бути притаманна потреба особистісної участі в створенні і здійснюванні правової держави. Для розвинутої спрямованості юриста властиві справжній, глибокий інтерес до пошуку шляхів ефективної боротьби зі злочинністю та захист інтересів громадян.

Потреби виражаються в мотивах, тобто безпосередніх спонуканнях до юридичної діяльності. Професійно мотиваційні якості характеризують професійну спрямованість юриста, яка діє безпосередньо в процесі навчальної та професійної діяльності і в зв'язку з нею.

Важливе функціональне значення мають установки студента на юридичну діяльність, що дозволяють особистості ефективніше виконувати функціональні обов'язки. Саме установки являють собою внутрішню налаштованість на здійснення юридичної діяльності, вони виступають як стани готовності до цієї діяльності.

Оперувати знаннями, розширювати світогляд, переборювати труднощі у процесі навчання спонукають інтереси особистості студента. Інтереси – це активна пізнавальна спрямованість студента на майбутню юридичну діяльність при позитивному емоційному ставленні до неї. Саме інтерес виражає особисту схильність студента до юридичної діяльності, яка стає для нього життєво значущою та емоційно привабливою. Професійний інтерес спрямовує студента на досягнення позитивного результату в навчанні, орієнтує на цілеспрямовану глибоку професійну підготовку.

При формуванні професійної підготовки велику роль відіграють ціннісні орієнтації, засади про ідеал, переконання та інші цінності. У цьому аспекті, ціннісні орієнтації – система відносин особистості до соціально-політичних і моральних норм суспільства. У свою чергу, ідеал – це зразок, з якого впливає людина в діяльності і поведінці. І нарешті, переконання – певні положення, судження, думки, принципи й ідеали, знання про природу і суспільство, в які людина вірить, в істинності їх не сумнівається, прагне до того, щоб керуватися ними у житті. Це те, що не тільки зрозуміло, осмислено, але і глибоко відчуте і пережито.

Варто наголосити думку С.І. Маршалок, що юридична праця надзвичайно складна, їй притаманні риси, які відрізняють її від більшості інших професій. Коли йдеться про юридичну діяльність як про професійну, то передбачається, що її функції виконують спеціально підготовлені працівники, які можуть і вміють використовувати надбання науково-технічного прогресу, наукові розробки суміжних з юриспруденцією наук [3, с. 179]. Для аргументації цієї позиції варто нагадати, що професійна діяльність фахівця юридичного профілю висуває щодо нього безліч вимог, серед яких одна з найважливіших – володіння розвиненими професійно значущими якостями особистості юриста [4, с. 98–101]. До них можна віднести: професійно-психологічну орієнтованість особистості юриста; психологічну стійкість; розвинені вольові якості: уміння володіти собою в складних ситуаціях, сміливість, мужність, розумна схильність до ризику; добре розвиті комунікативні якості: уміння швидко встановлювати контакт із різними категоріями людей, встановлювати і підтримувати довірливі взаємини; здатність впливати на людей під час вирішення різних завдань; рольові уміння, здатність до перевтілення; розвинуті професійно значущі пізнавальні якості: професійну спостережливість і уважність, професійно розвинуту пам'ять, творчу уяву; професійно розвинуте мислення, схильність до напруженої розумової роботи, розвитку інтуїцію; швидкість реакції, уміння орієнтуватися в складній обстановці [5, с. 280].

Формування і розвиток цих якостей у юриста – тривалий і напружений процес. Водночас це необхідна умова професійного становлення фахівця юридичної сфери. Недостатній розвиток цих якостей особистості юриста перешкоджає нормальному здійсненню ним своїх функціональних обов'язків, породжує помилки в його діяльності, зумовлює процеси професійної дезадаптації і професійної деформації. У цьому контексті великого значення набуває професійно-психологічна підготовка майбутнього фахівця юридичного профілю.

Отже, професійна компетентність юриста характеризується сформованістю цілісного комплексу знань, вмінь та навиків, психологічних якостей, професійних можливостей. Формування професійної компетентності передбачає активну і усвідомлену трансформацію наявних особистісних характеристик відповідно до особливостей обраної професії. При цьому фундаментальною умовою становлення компетентності фахівця юриста є його професійна спрямованість, яка вимагає комплексного підходу, поєднання таких аспектів, як спеціальна службова підготовка; правова освіта; формування певних професійно важливих психологічних властивостей особистості.

---

1. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2012. – 200 с.

2. Івашкевич І. В. Структура професійної компетентності юриста / І. В. Івашкевич. // Технології розвитку інтелекту. – 2016. – Т. 2, № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tri_2016_2_2_12

3. Маршалок С. І. Психологічні особливості професійної діяльності фахівців

юридичної сфери / С. І. Маршалок // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. – 2013. – Вип. 1. – С. 179-187.

4. Бандурка А. М. Юридическая психология: учебник / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Х.: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2001. – 640 с.

5. Кобець О. В. Професіографічний аналіз діяльності суб'єктів правозастосовної діяльності / О. В. Кобець // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти. – 2004. – Вип. 38. – С. 280–286.

Ядловська Ольга Степанівна,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат історичних наук

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УСНОЇ ІСТОРІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

На сьогодні спостерігаємо помітний розрив між вимогами суспільства та реальними можливостями освіти – базису основних знань як вона розумілася традиційно, внаслідок чого освіта, нібито, суттєво відстала від запитів і потреб розвитку людства. У зазначеному контексті насторожують ціннісні настанови та мотивація студентів при вивченні історії, зокрема певне відсторонене ставлення до дисципліни, яка «ймовірно не знадобиться у житті». Тому виникає необхідність збільшення можливостей зіткнень та взаємодії як історичних дисциплін з іншими науками, так і спроба будь-якої особи створити історичний наратив. Одним з таких напрямків стає долучення, при чому активне, до усної історії науковців, журналістів, широкого загалу представників різних соціальних та професійних кіл, представники яких працюють з людьми – педагогів, психологів, юристів та ін.

Уперше усна історія отримала свій шанс на розвиток у незалежній Україні на початку 1990-х років – в умовах гострої методологічної кризи в суспільно-гуманітарних науках. Нині, коли відбувається не менш гостра інституційна криза в системі вищої освіти та академічної науки, усна історія має ще один шанс для доведення своєї суспільної користі та зміцнення своїх позицій. Йдеться про величезний суспільний запит на такий тип знань, який продукує саме усна історія: на тлі революційних та воєнних подій в українців загострилася потреба віднайти історичне опертя для власної громадянської національної ідентичності. Це спричинило зростаючий інтерес до людиноцентричної, антропологізованої, персоніфікованої історії країни, «заземленої» до рівня конкретних людей і груп, на протигагу до забронзовілих офіційних

історичних наративів [1]. Дискусійне питання стосовно співвіднесення суб'єктивної інформації, що надається респондентами (особи, котрих опитують), та «історичною правди» висуває на передній план важливість ціннісного особистісного відношення учасника подій до об'єктів дослідження – певних явищ та процесів. У цьому аспекті важливою ланкою виступає розуміння значення та місця т. зв. пересічної, простої людини в історичному поступі. Особливо необхідним такий підхід став після радянського періоду, коли роль особистості (власне ставлення, думки, які не суголосні з тими, що проголошені як ідеологічний курс) нівелювалась та зменшувалась і навіть переслідувалась.

Усна історія послуговується теоретичними і методологічними напрацюваннями багатьох дисциплін: квалітативна соціологія, антропологія, бібліографічні й літературознавчі студії, лінгвістика, фольклористика. Разом з тим історики самі зробили солідний внесок у теорію, методику, політику квалітативного дослідження завдяки своїм інтердисциплінарним рефлексіям щодо відносин під час проведення інтерв'ю. Метод усної історії успішно застосовується українськими вченими для суто позитивістських досліджень маловивчених історичних подій. З іншого боку, адекватна реконструкція минулого – важлива ланка переосмислення тоталітарного спадку та творення нового гранд-наративу [2, с. 12]. Спектр тем, що виступали об'єктом усної історичних досліджень протягом перших двох десятиліть незалежності, висвітлював проблеми трьох голодоморів (1921-23 рр., 1932-1933 рр., 1946-47 рр.), Другої світової війни, історію УПА та ОУН, переселення українців як в УРСР, так і поза її межами (депортації та діаспора), соціальне життя часів «відлиги» та «застою», створення та участь партійних осередків політичних сил за часів незалежності. Сучасна тематика продиктована подіями Революції на граніті, Помаранчева революції та Революція гідності, а також антитерористичною операцією, військовими подіями на сході України та анексуванням Криму Росією.

Усна історія як наукова практика виступає багатокомпонентним процесом. По-перше, усна історія являє собою складне синкретичне поєднання спогадів людини про минуле із власного досвіду, пережитого і побаченого свідком (учасником) історичних подій яких був. По-друге, усної історичні одиниці, зокрема спогади, віддзеркалюють досвід, отриманий в результаті комунікації між різними поколіннями родини, роду, іншими близькими соціальними групами та прошарками. З суто наукової точки зору дослідницькі усної історичні практики містять наратив, в якому згадуване свідомо чи несвідомо, відкрито чи приховано супроводжується оцінками, суб'єктивними інтерпретаціями, наділяється різними індивідуальними чи колективними значеннями. Разом із тим, усна історія часто виявляється складною конструкцією з особистого або колективного досвіду «своїї» групи, а також вплетеної в наратив інформації, отриманої ззовні (прочитані історичні книжки, офіційний дискурс підручників з історії, радіо, газети, кіно та телебачення), що

врешті трактується дослідниками як суб'єктивне оцінювання подій. Загалом же це наукова міждисциплінарна практика, що дозволяє отримати з усних джерел унікальну інформацію про людину в історії [3, с. 3–4].

Засадничим постулатом усної історії є твердження «минуле – у собі», вона є продуктом осмислення історичною свідомістю сучасних людей попереднього історичного досвіду. Отож вона покликана допомогти досягнути шляхи перетворення індивідуальної пам'яті в колективну, подій минулого – в історію. Потреба пізнання і розуміння індивідуального досвіду людини як головної дійової особи історії логічно призвела до переорієнтації дослідницьких стратегій з якісними методами дослідження. Мікроісторія, історія повсякдення, соціальна історія дозволили вивчати минуле на антропологічному рівні: не на макрорівні (історія держав, великих подій, катаклізмів, інститутів тощо), як це було досі, а з позиції окремого індивіда, звичайної людини та її повсякденного життя, що дозволяє побачити багатоманітність і неоднозначність історичних інтерпретацій, історичного поступу з позиції окремих індивідів. Визнання унікальності і самоцінності людського досвіду означало необхідність інтерв'ювання безпосередньо учасників подій минулого, що відкриває якісно нові можливості для історичних реконструкцій. Це дало поштовх до бурхливого розвитку нової ділянки історичної науки – усної історії [4, с. 9]. Фактично, особа, учасник подій, стає причетною до створення історичного нарративу, тобто її свідчення використовуються як документальні. На наш погляд, саме людське життя, думка, переживання та оцінювання подій становить на цьому етапі дослідження основу цінності. Ймовірно надання «неправдивої інформації» чітко прослідковується завдяки вибірці (це стосується, переважно, фактажу) або ж стає виявом полярної точки зору на події. Закиди щодо «недокументальності, неофіційності» таких досліджень теж стають суб'єктивними, адже, взагалі, будь-які документи, узагальнення і т. п. створюються та аналізуються такими ж особами. Завдання ж науковця полягає у структуруванні, систематизації, узагальненні зібраних даних, висловленні власного відношення та порівняння з іншими науковими поглядами.

Важливо, однак, розрізняти біографічні (автобіографічні) історії і так звані усні історії. Усна історія – це фактуально точне відтворення певних історичних подій. В її фокусі – не суб'єктивний досвід діяча, а історичне знання про події, процеси, рушійні сили і причини. Усні історії, розказані учасниками подій, використовуються для накопичення такої історичного та фактичного знання [5]. Із суто методологічного погляду, увага до усної історії закриває прогалини у методології набуття первинної інформації в дослідженнях гуманітарної сфери, зокрема тенденційна проблема щодо зменшення частки опитувань «face-to-face» за умов одночасного збільшення частки Інтернет-опитувань.

Безпосередня робота з носіями історичної інформації сприяє усвідомленню важливості як самої історичної науки, так і розумінню історичної ролі кожного громадянина у розбудові власної держави.

Отже, активний розвиток усної історії при вивченні історичних дисциплін, а також проведенні наукової діяльності дозволяє створити умови для особистісної зацікавленості студентів, формує здатність окремої людини спілкуватись з іншими людьми, а сама діяльність зорієнтована, перш за все, на людину. Використання усноісторичних досліджень, їх активне проведення як науковцями, так і студентами та ін. сприяє конструюванню моделей суспільного і духовно-культурного розвитку, відкритому сприйняттю і цілісному усвідомленню світу як дослідником, викладачем, так і студентом, а також особю-респондентом, що, у цілому, стають «взаємозумовленими» і одночасно самодостатніми учасниками навчального та дослідницького процесу.

---

1. Кісь О. Усна історія в сучасній Україні: здобутки і виклики часу / О. Кісь // Heinrich-Böll-Stiftung. – 16 січня, 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.boell.org/uk/2017/01/16/usna-istoriya-v-suchasniy-ukrayini-zdobutki-i-vikliki-chasu>. – (Дата звернення: 15.03.2018). – Назва з екрану.
2. Пастушенко Т. Метод усної історії та усноісторичні дослідження в Україні / Т. Пастушенко // Історія України. – 2010. – №17-18. – С.10-15.
3. Усна історія: Теорія та практика / Упорядники А. Бойко, С. Білівненко, Ю. Головка та ін. – Запоріжжя: Тандем-У, 2008. – 100 с.
4. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади // Україна модерна. – № 11. – Львів-Київ, 2007. – С. 7-21.
5. Усні джерела та їх використання для написання документальних біографій [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://bookster.com.ua/usni-dzherela-ta-yih-vykorystannya-dlya-napysannya-dokumentalnih-biografij/>. (Дата звернення: 12.03.2018). – Назва з екрану.

Яценко Катерина Володимирівна,
студентка юридичного факультету

Науковий керівник – доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
кандидат історичних наук

Ядловська Ольга Степанівна

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Однією зі складових іміджу та ділових якостей юриста, якісним показником його культури як особистості виступає мовлення. Спілкуючись з людиною, саме завдяки мовленню ми можемо відразу встановити рівень культури, інтелекту, професіоналізму юриста. Завдяки високій культурі мовлення

можливо найточніше передавати зміст думок, захищати власну позицію. Задля цього необхідно володіти такою усною та писемною формою спілкування, яка давала можливість використовувати усе багатство та потенціал мови.

Найважливішим засобом спілкування юристів є мова. Якість її засвоєння та доречного використання суттєво впливають на ефективність професійно-правової діяльності. Професійна діяльність юриста вимагає від його вербальної поведінки культурологічного рівня. В основі комунікативної активності юриста – узвичаєні, прийняті в суспільстві, в тому чи іншому соціальному середовищі правила мовної поведінки, стійкі етикетні формули звернення, що відображають зовнішні прояви ставлення будь-якої людини до оточуючих, до різних соціальних цінностей. Процедура процесуально регламентованого спілкування, його формалізований характер – обов'язкові умови, за яких таке професійне спілкування може здійснюватися, вони ніким не можуть бути порушені. Ці процедури детально описані в законі, починаючи з підстав, без яких не може відбутися сам акт спілкування, і закінчуючи процесуальними формальностями, завершальним діалогом сторін з його особливим порядком протоколювання, яке відображає не тільки зміст, а й увесь хід спілкування, дотримання супутніх йому різних формальностей процесуального характеру, ігнорування яких може слугувати підставою для визнання недійсними результатів, отриманих в ході спілкування, і спричинити правові санкції до тих, хто порушив передбачений порядок професійно-правового спілкування, довільно спростив його і т. ін. [2].

У професійній діяльності юристів постійно виникатимуть ті чи інші питання термінологічного і мовностилістичного характеру. Серед них – проблеми вибору терміну, його дефініції, диференціації його значень, проблеми синонімії, омонімії та паронімії в юридичній термінології, функціонування мовних одиниць у різних жанрах усного і писемного професійного мовлення та ін. Навряд чи в якомусь іншому виді писемного мовлення зовнішня форма висловлення має таке велике, часом і доленосне значення (у житті окремої людини і держави в цілому), як у юриспруденції. Неточне або помилкове терміновживання, логічні і граматичні помилки, змістові неточності у формулюванні правових норм, що призводить до розпливчастого або багатозначного їх тлумачення, – неприпустимі явища у правничій мові. Вимога стилістично-мовної досконалості тексту закону, максимальної точності у викладі нормативних актів і ділових документів зумовлює надзвичайну увагу юристів до мови, мовних способів і засобів вираження юридичної думки в усіх її законодавчих, процесуальних та інших формах. Надзвичайно важливо, щоб розуміння мовної специфіки права, а на основі цього і повага до тексту закону, навички обережного і найпильнішого ставлення до мовного вираження правових норм прищеплювалися зі студентських років [1].

Отже, для юристів важливо мати розвинене як усне, так і писемне мовлення. Такі ж високі вимоги і до стильового оформлення висловлювань, адже правильно вибрати стиль власного висловлювання з усіма притаманними йо-

му мовними засобами, розуміння стилістичних характеристик мовлення допомагає юристові адекватно сприйняти зміст сказаного співрозмовником, оцінити його позицію, а отже й об'єктивно підійти до аналізованої проблеми. Характер мовленнєвих ситуацій, у яких здійснюється професійна юридична діяльність, зумовлює використання різних стильових варіантів української літературної мови. Так, збір інформації на місці події, бесіди правоохоронців зі свідками здійснюють здебільшого в рамках розмовно-побутового мовлення. Спілкування між працівниками юридичної служби суворо не регламентується у стилістичному плані: тут можливе застосування і розмовно-побутового, і ділового, і наукового стилів. Складені документи – акти, протоколи, розпорядження, засвідчення та ін. – у стилі офіційно-діловому. Публічні виступи з правових питань, судові промови оформляють переважно в публіцистичному стилі. У поле зору під час розгляду справ як докази можуть потрапити і листи – від особистих до офіційних запитів та повідомлень, доручень і заповітів. Таким чином, у мовленнєвій практиці юристів знаходять застосування висловлювання в різних стилях, за винятком хіба що художнього. Проте високі вимоги до мовно-мовленнєвої компетенції юристів далеко не завжди знаходять втілення в діяльності різних ділянок правоохоронної системи, а часто й не усвідомлюється необхідність її удосконалення [3].

Навички викладу думок є результатом спеціального навчання і постійного самовдосконалення. Оволодіння законами професійного мовлення, за якими організовується і прямує мисленнєва і мовна діяльність, і усвідомлення правил культурного спілкування передбачає формування активної позиції юриста в процесі ділового спілкування. Необхідною складовою матеріалу, який доцільно використовувати у процесі мовленнєвої підготовки майбутніх юристів, на наш погляд, повинна стати значна кількість фактичних фабул, монологів і діалогів, тобто таких, які можуть мати або вже мали місце в реальній юридичній практиці. Також важливим є здійснення мовленнєвої підготовки майбутніх юристів з використанням переважно активних форм навчання, наприклад тренінгів [4].

Відчуття закономірностей мови права дозволяє юристу більш якісно виконувати завдання юридичного фаху. Складання юридичних документів є важливою складовою щоденної роботи юриста, пов'язаною з рівнем його мовної компетентності. Тому для юриста важливо наполегливо виробляти навички структурування й грамотного складання юридичних документів різного юридичного спрямування. Юристу важливо вміти правильно користуватися публічною промовою, ораторською майстерністю, для того щоб ясно, точно, логічно, впевнено і переконливо висловлювати думки. Для того, щоб переконати всіх слухачів у своїй правоті, мова повинна бути зрозумілою, тому ясність вираження сприяє переконанню. Крім перерахованого, мова не може вважатися культурною без логічності її побудови, тобто слова не суперечать в поєднанні один з одним.

На жаль, в усному й письмовому мовленні державних службовців трап-

ляється чимало помилок. Спричинені вони, як правило, двомовністю, впливом суржика, місцевих діалектів, низьким рівнем словникового запасу тощо. Слід зазначити, що основою мовленнєвої культури юриста є грамотність, тобто дотримання загальноприйнятих літературних норм у використанні лексичних, фонетичних, морфологічних, синтаксичних і стилістичних засобів мови. Саме тому студенти-юристи у своїй навчальній діяльності повинні окрему увагу приділяти своєму мовленню, при чому не тільки під час вивчення дисципліни «Українська мова професійного спілкування» та «Риторика», але і на кожному занятті – це стане запорукою високої культури мовлення у майбутній професійній діяльності.

---

1. Артикуца Н. Про нові підходи до мовної підготовки майбутніх юристів і викладачів права у вищих навчальних закладах України / Н. В. Артикуца. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2456/artukytsa_pidhody_do_mov_pidgot.pdf?sequence=1. – Назва з екрану.

2. Барановська Л. Культура мови як складова культури професійно-правового спілкування працівників юридичної галузі / Л.В. Барановська, С.О. Циганій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/.../1/Культура%20мови.docx. – Назва з екрану.

3. Криськів М. Мовленнєвий аспект юридичної діяльності / М. Криськів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/60_3.pdf. – Назва з екрану.

4. Перцева В. Мовна компетенція майбутнього юриста / В. А. Перцева, Д. В. Шкуропатська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///D:/Work/Downloads/FgzgZJdPHT2honv1n3vy1e2MSu-H8DeY.pdf>. – Назва з екрану.

Наукове видання

***ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЮРИСТА: ПЕРСПЕКТИВНІ
НАПРЯМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ***

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
(28 березня 2018 року, м. Дніпро)*

Коректор – канд. філол. н., доц. В.Я Мороз
Комп'ютерне макетування – Т.В. Симоненко

Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 8,7. Наклад 50 прим. Зам. №

Видавець і виготовлювач

**Видавництво Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ**

проспект Гагаріна, 26, м. Дніпро, 49005. Тел./факс: (056) 370-96-61
e-mail: mail@dduvs.in.ua

(протокол Науково-методичної ради ДДУВС від 23.05.2018 року № 9)

© Колектив авторів, 2018
© ДДУВС, 2018